

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะ

พลาสติกในประเทศไทย

ENVIRONMENTAL CRIME: A STUDY OF THE CRIME PREVENTION ON
PLASTIC WASTE SMUGGLING TO THAILAND

โดย

ดร.พรชัยพร สุวรรณากาศ

นางสาวรัชติพรรณ ปิติวรารมย์

นางสาวนิชาภา พุ่มจิตร

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต

2567

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่อง อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย สำเร็จลุล่วงด้วยดีเนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือในการให้ข้อมูลจากผู้แทนกรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมพิษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ภาคประชาสังคม ตลอดจนความกรุณาให้ข้อมูลจากท่านอัยการ และท่านผู้พิพากษา และขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัย ผู้ช่วยวิจัย ที่ปรึกษาโครงการวิจัย คณะบดีคณะอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม คณาจารย์ คณะอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม ผู้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษาวิจัย และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยในทุกขั้นตอน รวมทั้งกรุณาพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องของรายงานการวิจัยเล่มนี้โดยตลอด ขอขอบคุณ สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ได้สนับสนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้ สำนักงานจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต และขอขอบคุณบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลประกอบการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องนำมาซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่สมบูรณ์ส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยดี

ดร.พรชพร สุวรรณภาส

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง: อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

ผู้วิจัย: ดร.พรพรรณ สุวรรณากาศ, นางสาวรัชติพรรณ ปิติวรารมย์ และนางสาวนิชาภา พุ่มจิตร์

สถาบัน: คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

ปีที่พิมพ์: 2567

สถานที่พิมพ์: มหาวิทยาลัยรังสิต

แหล่งที่เก็บรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: มหาวิทยาลัยรังสิต

จำนวนหน้างานวิจัย: 173 หน้า

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก รูปแบบอาชญากรรม และเพื่อเสนอแนวทางป้องกันอาชญากรรม การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ (expert opinion) จำนวน 16 คน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมควบคุมมลพิษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และตัวแทนจากภาคประชาสังคม อย่างละ 2 คน ผลการศึกษาพบว่า อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มีผลกระทบคือ ผลกระทบด้านมลพิษขยะพลาสติกและเศษพลาสติกปนเปื้อน มลพิษทางน้ำ ดิน และอากาศ ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพ ผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ ผลกระทบต่อความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ประกอบด้วย สภาพปัญหาการตรวจสอบวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศไทย การตรวจสอบทางกายภาพ การตรวจสอบการจัดตั้งกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การกำกับดูแลอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตปลอดอากรและพื้นที่ทั่วไป รวมถึงประเด็นสภาพปัญหาความสมดุลของโทษในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิด และโครงสร้างหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมต่อการดำเนินคดีกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้รูปแบบการกระทำผิด คือ การฉ้อฉลทางเอกสารโดยการสำแดงเท็จ ประเทศต้นทางบรรทุทุกจากเกือบทุกภูมิภาคทั่วโลกโดยเฉพาะจากประเทศพัฒนาแล้ว การกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขการอนุญาตของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย ลักษณะตัวการผู้กระทำผิด และผู้ร่วมกระทำผิดส่วนใหญ่เป็นนายทุนต่างชาติและกลุ่มผู้มีอิทธิพลชาวไทย มีลักษณะว่าจำคนไทยถือหุ้นตามเงื่อนไขการประกอบกิจการ แนวทางป้องกันอาชญากรรมคือการบูรณาการการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมลักษณะเครือข่ายในประเทศและระหว่างประเทศ การสนับสนุนการตระหนักรู้ของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การตรวจสอบกำกับความโปร่งใสการทำงานของผู้บังคับใช้กฎหมาย รวมถึงการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกับการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

คำสำคัญ: อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม, การลักลอบนำเข้า, ขยะพลาสติก

ลิขสิทธิ์: มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

Title: ENVIRONMENTAL CRIME: A STUDY OF THE CRIME PREVENTION ON PLASTIC WASTE SMUGGLING TO THAILAND

Researcher: Phatsaporn Suwannakart, Ph.D., Rachtipan Pitiwararom and Nichabha Pumjit

Affiliation: Faculty of Criminology and Justice Administration

Year of Publication: 2024

Publisher: Rangsit University

Source: Rangsit University

No. of pages: 173 pages

Environmental Crime: A Study of the Crime Prevention on Plastic Waste Smuggling to Thailand aimed to identify the issues & impacts of this sort of crime, and crime patterns for suggest crime prevention. This research used qualitative research methods, collected data from documents & related research, and conducted in-depth interviews with 16 expert opinions, including key informants from the Customs Department, the Royal Thai Police, the Pollution Control Department, the Department of Special Investigation, judges, prosecutors, and civil society (2 representatives from each unit). The results found that environmental crimes in the case of smuggling plastic waste have the following impacts: impacts on water, soil, and air pollution, impacts on living things and biodiversity, implications on human health, and impacts on fairness in law enforcement. Problems include inspection of imported materials, physical assessments, inspections of industrial factory establishments, supervision of industries in duty-free zones and general areas, issues on proportionate punishment as a deterrence, and the irrelevant structure of agencies in the justice system for prosecuting environmental crimes. The pattern of the offenses is document fraud by false declarations. The cargo originates from almost every region of the countries of the world, especially developed countries. The offenses are factories that violate the conditions of the Department of Industrial Works and factories that are established without a factory operation license and a license to possess hazardous substances. The characteristics of perpetrators and accomplices are mostly foreign investors and influential Thai groups who hire Thais to hold shares according to the criteria for foreign shareholding. The approach to crime prevention is to integrate the prevention and suppression of network crimes in the country and abroad, support public awareness and participation in preventing environmental crimes, inspect and emphasize transparency in the work of law enforcement officers, and provide compensation to those affected by environmental crimes and access to justice for the public.

Keywords: Environmental Crime, Smuggling, Plastic Waste

Copyrights: Rangsit University

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
หน้า	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูป	ญ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
3. ขอบเขตของการวิจัย	7
4. ระยะเวลาที่ทำวิจัย	7
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
1. ความหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะพลาสติก	10
2. อาชีววิทยาต่อการอธิบายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและสาเหตุการกระทำผิด	14
3. ทฤษฎีอาชีววิทยากับกับการอธิบายสาเหตุการกระทำผิด	22
4. ทฤษฎีความยุติธรรม (theory of justice)	28
5. แนวคิดเครือข่ายนโยบาย	30

6. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	32
7. การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมและการพิจารณาโทษ	62
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	65
บทที่ 3	69
ระเบียบวิธีวิจัย	69
1. วิธีการดำเนินการวิจัย	69
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	69
3. การสร้างเครื่องมือวิจัย	70
4. การทดสอบเครื่องมือ	71
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
7. จริยธรรมในการวิจัย	73
บทที่ 4	74
ผลการศึกษา	74
1. สภาพปัญหาและผลกระทบจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	76
2. รูปแบบอาชญากรรมและวิธีการกระทำผิด	107
3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	113
4. การอภิปรายผลการศึกษา	121
4.1 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพ และผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์	121
4.2 การบังคับใช้กฎหมายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	123
4.3 รูปแบบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย มุมมองเชิงอาชญาวิทยา	129
4.4 แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย	137
บทที่ 5	145
สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	145

1. สภาพปัญหาและผลกระทบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	146
2. รูปแบบอาชญากรรมและวิธีการกระทำผิด	150
3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย	152
4. ข้อเสนอแนะการศึกษาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก	154
เอกสารอ้างอิง	160
ภาคผนวก	166
แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ	166
แบบสัมภาษณ์ทรรศนะเจ้าหน้าที่ภาคประชาสังคม	169
ประวัติผู้วิจัย	172

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 ปริมาณการนำเข้าเศษขยะพลาสติก HS3915 ในแต่ละปี.....	3
ตารางที่ 2 ตารางสรุปนโยบายห้ามนำเข้าเศษพลาสติก.....	4
ตารางที่ 3 อันตรายต่อสุขภาพแบ่งตามชนิดของพลาสติก.....	13
ตารางที่ 4 อันตรายต่อสุขภาพแบ่งตามชนิดของพลาสติก (ต่อ).....	14
ตารางที่ 5 การแก้ไขภาคผนวกที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก (Plastic Waste Amendment).....	36
ตารางที่ 6 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก.....	46
ตารางที่ 7 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก (ต่อ).....	47
ตารางที่ 8 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก (ต่อ).....	48
ตารางที่ 9 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก.....	58
ตารางที่ 10 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ).....	59
ตารางที่ 11 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ).....	60
ตารางที่ 12 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ).....	61
ตารางที่ 13 ตัวอย่างชนิดของพลาสติกจำแนกตามคุณสมบัติการใช้งาน และสารประกอบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ.....	77
ตารางที่ 14 ชนิดของพลาสติก การใช้ประโยชน์ สาร POPs ที่เกี่ยวข้อง และชนิดขยะที่พบ.....	79
ตารางที่ 15 ผลกระทบจากมลพิษขยะพลาสติก.....	81
ตารางที่ 16 สรุปสภาพปัญหาและผลกระทบการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย.....	105
ตารางที่ 17 ตารางสรุปสภาพปัญหาและผลกระทบการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย (ต่อ).....	106
ตารางที่ 18 ตารางสรุปรูปแบบอาชญากรรมและลักษณะการกระทำผิด.....	110

ตารางที่ 19 ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย.....	132
ตารางที่ 20 ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย (ต่อ).....	133
ตารางที่ 21 การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย	135
ตารางที่ 22 การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย (ต่อ).....	136

สารบัญรูป

ภาพที่	หน้า
รูปที่ 1 เส้นทางการขนส่งของเสียพลาสติก.....	2
รูปที่ 2 กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	8
รูปที่ 3 ทฤษฎีความกดดัน.....	25
รูปที่ 4 ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง.....	26
รูปที่ 5 แนวคิดเครือข่ายนโยบาย.....	31
รูปที่ 6 สรุปข้อมูลอนุสัญญาบาเซล.....	37
รูปที่ 7 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้าของเสียพลาสติกในทวีปเอเชียภายหลัง เดือน มกราคม ค.ศ. 2018 และการเกิดขึ้นของจุดหมายปลายทางใหม่ของการค้าของเสียพลาสติกใน ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	49
รูปที่ 8 แผนผังแนวทางการนำกลับของที่ส่งออกและการส่งกลับของที่นำเข้าซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่ เคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย.....	88
รูปที่ 9 แผนผังแนวทางการนำกลับของที่ส่งออกและการส่งกลับของที่นำเข้าซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่ เคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย (ต่อ).....	89
รูปที่ 10 โรงงานแห่งหนึ่งที่มีการดำเนินการผิดกฎหมาย (ก. ข. และ ค.).....	98

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงอาชญากรรม การรับรู้ของประชาชนในสังคมทั่วไปย่อมนึกถึงสิ่งที่เป็นภัยอันตรายที่เห็นได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดต่อร่างกาย ต่อทรัพย์สิน หรือคดีที่เป็นที่สะเทือนอารมณ์ประชาชนในสังคม อย่างไรก็ตามก็ยังมีอาชญากรรมอีกประเภทที่ไม่สามารถละเลยได้ และมีมูลค่าความเสียหายในวงกว้างระดับโลกอีกประเภทหนึ่งคือ อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (environmental crimes) แม้อาชญากรรมดังกล่าวมักถูกมองข้ามละเลยหรือถูกมองเป็นเรื่องไกลตัว หากแต่แท้จริงแล้วโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Program) ระบุไว้ในปี 2017 ว่า การทำลายธรรมชาติ เป็นการก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดเป็นอันดับ 4 ของโลก สร้างมูลค่าความเสียหายสูงถึง 258,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-7 ในทุกๆ ปี และยังมีส่วนร่วมกับอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบอื่นๆ โดยที่เครือข่ายผลประโยชน์ทางธุรกิจ หน่วยงานรัฐ และกลุ่มอาชญากรรมผิดกฎหมายล้วนเกี่ยวข้องกับการทำลายสิ่งแวดล้อมและมีส่วนในการลักลอบค้าสิ่งผิดกฎหมายข้ามพรมแดน อาทิ สัตว์ป่า ป่าไม้ ขยะอันตราย รวมทั้งสารพิษต่างๆ ซึ่งบางส่วนเกี่ยวเนื่องไปพร้อมกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและการกระทำอาชญากรรมประเภทอื่นๆ เช่น การค้ายาเสพติด และการฟอกเงิน เป็นต้น (ประชาไท, 2565)

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศกลุ่มอาเซียนลำดับต้นๆ ที่เผชิญกับปัญหาการจัดการขยะพลาสติก รวมไปถึงสภาพปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีที่ประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายปลายทางของการเคลื่อนย้ายของเสียอันตราย ลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก เศษพลาสติกข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายหลายกรณี ซึ่งกว่าทศวรรษภาครัฐได้มีการอธิบายถึงนโยบายในการจัดการแก้ไขการนำเข้าและจัดการขยะพลาสติกตั้งแต่ปี 2539 โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการออกประกาศเกณฑ์เศษพลาสติกที่นำเข้าที่ต้องไม่ใช่ขยะพลาสติก และอนุญาตนำเข้าได้เฉพาะประเทศที่ให้สัตยาบันอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด (Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal) ข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดควบคุมการนำเข้า การส่งออก การนำผ่าน พร้อมทั้งการจัดการของเสียอันตรายให้มีความปลอดภัยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ป้องกันการขนส่งที่ผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามในปี 2551 ภาครัฐได้มีประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับใหม่ ตัดข้อความนำเข้าเฉพาะประเทศที่ให้สัตยาบันฯ ออกและเปิดเสรีให้นำเข้าได้ จนกระทั่งเกิดจุดเปลี่ยนครั้ง

ใหญ่สำคัญในปี 2561 เมื่อประเทศจีนรวมถึงในหลายประเทศอื่นๆ ได้มีมาตรการห้ามนำเข้าขยะมูลฝอย เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ การดำเนินการจากนโยบายของจีนดังกล่าวส่งผลให้เกิดการส่งออกขยะมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทนมากขึ้น จนประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีอัตรานำเข้าสูงและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อการเป็นจุดหมายปลายทางในการส่งออกขยะพลาสติก อีกทั้งยังมีการนำเข้าขยะพลาสติกโดยผิดกฎหมาย อาทิ การลักลอบนำเข้า การสำแดงเท็จ การมีส่วนร่วมของผู้บังคับใช้กฎหมายต่อการกระทำผิด รวมถึงการทุจริตของโรงงานอุตสาหกรรม (กรุงเทพฯ, 2564)

รูปที่ 1 เส้นทางการขนส่งของเสียพลาสติก

(Interpol, 2018)

รูปภาพข้างต้นสะท้อนถึงประเทศไทยที่ได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อการเป็นประเทศจุดหมายปลายทางในการนำเข้าขยะพลาสติก ในปี 2561 จากการรายงานของกรมศุลกากรพบว่าขยะพลาสติกมีปริมาณเพิ่มขึ้น จากเดิม 152,737 ตันในปี 2560 ซึ่งเป็นปีก่อนที่ประเทศจีนจะประกาศห้ามนำเข้าขยะเป็นกว่า 552,912 ตัน (มากกว่าเดิมเกือบ 4 เท่า) นอกจากนี้ในปี 2561 ยังมีข่าวการจับกุมลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหลายรายอย่างต่อเนื่อง (Greennews, 2566) ประเทศส่วนใหญ่ที่ส่งออกเศษพลาสติกมายังประเทศไทยมากที่สุด คือ ประเทศญี่ปุ่น 58,785 ตัน สหรัฐอเมริกา 41,381 ตัน จีน 14,650 ตัน และอื่นๆ เป็นจำนวนกว่าแสนตันต่อปี (สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2565) สถานการณ์ปริมาณนำเข้าเศษพลาสติกที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ส่งผลกระทบร้ายแรงทางตรงทั้งต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะระบบนิเวศทางน้ำที่มักพบเป็นขยะลอยในแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล และมลพิษทางอ้อมต่อประชากรในประเทศจากภาวะมลพิษทางอากาศที่แม้จะมีการรณรงค์ให้รีไซเคิลขยะพลาสติก หากแต่การรีไซเคิลก็ยังคงสร้างมลภาวะ

หรือฝุ่นทางอากาศ ประกอบกับยังคงมีขยะที่ไม่ถูกจัดเก็บกระจายสร้างปัญหาการอุดตันตามท่อระบายน้ำ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในช่วงฝนตกกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยถูกริดรอน อีกทั้งยังรวมไปถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการเชิงนโยบายต้องงบประมาณที่กำจัดขยะในแต่ละครั้งจากขยะพลาสติกที่มีมากขึ้นทุก ๆ ปี

ตารางที่ 1 ปริมาณการนำเข้าเศษขยะพลาสติก HS3915 ในแต่ละปี

ปี	ปริมาณการนำเข้าเศษขยะพลาสติก HS3915 เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ ที่เป็นพลาสติก (ตัน)
2558	56,212.66
2559	69,506.145
2560	152,734.452
2561	552,912.034
2562	323,167.065
2563	150,861.952
2564	158,646.004
2565	179,259.767

(ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565)

สำหรับแนวนโยบายในการจัดการปัญหาการนำเข้าขยะพลาสติกปัจจุบัน แม้ภาครัฐได้อภิปรายปรับเปลี่ยนมาตรการยุติการนำเข้าขยะพลาสติกมาช่วงระยะเวลาหนึ่งจนถึงสิ้นปี 2567 ซึ่งเมื่อวันที่ 21 ก.พ. 2566 คณะรัฐมนตรี เห็นชอบนโยบาย “ห้ามนำเข้าเศษพลาสติกทั้งหมดในปี 2568” เพื่อไม่ให้ไทยเป็นที่รองรับขยะจากประเทศอื่น อีกทั้งยังมีการผลักดันให้กรมการค้าต่างประเทศปรับปรุง (ร่าง) ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการอนุญาตให้นำเข้าเศษพลาสติกเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ..... ดำเนินการควบคุมการนำเข้า และห้ามนำเข้าเศษพลาสติกจากต่างประเทศ ผนวกกับการส่งเสริมการรีไซเคิลขยะพลาสติกในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนชาวไทย กอปรกับดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบูรณาการการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติกที่นำเข้าจากต่างประเทศ เริ่มจากการลดการนำเข้า หลักการกำหนดให้เศษพลาสติก เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตนำเข้า ขอบเขตสินค้าที่ควบคุม และควบคุม “เศษพลาสติก” หมายความว่า เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ ที่เป็นพลาสติก ตามพิกัดศุลกากรประเภท 39.15. ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและราคาเศษ

พลาสติกในประเทศ และเพื่อมิให้ประเทศไทยเป็นที่รองรับเศษขยะจากประเทศอื่น มีสาระสำคัญคือ หลัง 31 ธันวาคม 2567 ต้องดำเนินการดังนี้

1. ห้ามนำเข้าเศษพลาสติกจากต่างประเทศ โดยให้กระทรวงพาณิชย์ออกประกาศกำหนดให้เศษพลาสติกเป็นสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร
2. สามารถนำเข้าเศษพลาสติกในพื้นที่เขตปลอดอากร ในช่วงปี 2566-2567 ได้ แต่จะอนุญาตเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่กำหนดใช้เศษพลาสติกเป็นวัตถุดิบในการผลิตเพื่อส่งออกเท่านั้น และตั้งอยู่ในเขตปลอดอากร ปีที่ 1 (2566) ให้นำเข้าปริมาณ 100% ตามความสามารถในการผลิตจริง แต่ปีที่ 2 (2567) ให้นำเข้าปริมาณไม่เกิน 50% ของความสามารถในการผลิตจริงโดยการนำเข้าจะต้องมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อมิให้เกิดมลพิษในประเทศ
3. หากจะนำเข้าในช่วงปี 2566-2567 ให้นำเข้าเฉพาะกรณีที่ไม่ใช่เศษพลาสติกในประเทศหรือมีปริมาณไม่เพียงพอ โดยมีหลักเกณฑ์ คือ ผู้ประกอบกิจการโรงงานต้องแสดงหลักฐานว่ามีความจำเป็นในการนำเข้าและไม่สามารถหาได้ในประเทศ นำเข้าได้ในปริมาณที่สอดคล้องกับกำลังการผลิต นำเข้ามาเพื่อเป็นวัตถุดิบเท่านั้น (ไม่รวมถึงการคัดแยกหรือย่อยพลาสติก), สามารถนำเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยไม่ต้องทำความสะอาด โดยการนำเข้าจะต้องมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อมิให้เกิดมลพิษในประเทศโดยผู้ประกอบกิจการ เช่น เศษพลาสติกที่นำเข้าต้องแยกชนิดและไม่ปะปนกัน สามารถนำเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยไม่ต้องทำความสะอาด ต้องใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเพื่อส่งออกเท่านั้น เป็นต้น

ตารางที่ 2 ตารางสรุปนโยบายห้ามนำเข้าเศษพลาสติก

ปี	เขตปลอดอากร	พื้นที่ทั่วไป
2566	นำเข้าในปริมาณ 100% ของความสามารถในการผลิตจริง รวมไม่เกิน 372,994 ตันต่อปี	ห้ามนำเข้า แต่มีข้อยกเว้น
2567	นำเข้าในปริมาณไม่เกิน 50% ของความสามารถในการผลิตจริง รวมไม่เกิน 186,497 ตันต่อปี	ห้ามนำเข้า แต่มีข้อยกเว้น
2568	ห้ามนำเข้า	ห้ามนำเข้า

(Greennews, 2566)

อย่างไรก็ดีเมื่อในอนาคตอันใกล้การนำเข้าจะถูกสั่งห้ามและกำหนดให้ขัดต่อกฎหมาย หากแต่ประเด็นที่ยังคงไม่มีมาตรการต่อการป้องกันและปราบปรามรองรับที่ชัดเจนคือ 1) ประเด็นการศึกษาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ในเรื่องรูปแบบอาชญากรรมและการแก้ไขปัญหาการลักลอบนำเข้าสำแดงเท็จ หรือแจ้งพิกัดอื่นที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะในกรณีการลักลอบเศษพลาสติกรหัส HS3915 (เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ ที่เป็นพลาสติก) ที่ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงและโอกาสถูกจับกุมมีต่ำที่ผู้

บังคับใช้กฎหมายอาจไม่สามารถตรวจสอบได้หรือตามทันการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการกระทำผิด (Tompson & Chainey, 2011) เนื่องจากยังไม่มีการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี ผู้ร่วมขบวนการ อีกทั้งการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายมักเกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงอื่นๆ เช่น ปลอมแปลงใบตราส่งหรือรายงานการวิเคราะห์ของเสีย (เขาว์วัศ สุกุลวิทย์, 2564) 2) ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่ชัดเจนเนื่องมาจากว่าในภาคส่วนของการจัดการของเสียมีบุคคลหลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื้อหาข้อกำหนดกฎเกณฑ์ยังคงไม่ครอบคลุมถึงเศษพลาสติกชนิดอื่น เช่น เม็ดพลาสติก รวมไปถึงพลาสติกที่ยังคงสามารถนำเข้ามาได้ในโรงงานอุตสาหกรรมหากมีการชี้แจงว่าเป็นวัตถุดิบที่ยังมีความจำเป็น ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงประเด็นการติดสินบนเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม อย่างเช่น กรณี โรงงานลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก 2 หมั่นตัน ซึ่งมีการเข้าตรวจค้น โรงงานพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ที่ตรวจสอบพบว่าการสำแดงสินค้าผิดประเภท และพบพิรุณในการเลียงภาษี โดยพบว่าเจ้าหน้าที่อาจมีส่วนร่วมในการลักลอบ ตรวจสอบตู้คอนเทนเนอร์ 4 ตู้ ภายในบรรจุขยะพลาสติกอัดแท่งจำนวนมากกว่า 58 ตัน เมื่อนำไปเอกซเรย์ตรวจและนำมาเปิดจึงพบว่า เป็นขยะพลาสติกโดยไม่ขออนุญาต และสำแดงเท็จ มีความผิดตามพรบ.ศุลกากร 2560 มาตรา 202 (ไทยพีบีเอส, 2561)

จกเห็นได้ว่านอกเหนือไปจากการคำนึงถึงการออกกฎหมายสภาพบังคับ ในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพต่อการวางมาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น หากนโยบายเตรียมพร้อมรับมือจัดการยังไม่มีความพร้อมไม่ชัดเจนเพียงพอหรือมีสภาพปัญหาเชิงปฏิบัติ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาอาจกลับกลายเป็นการเปิดโอกาสให้ของเสียจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาทั้งจากการลักลอบ หรือการสำแดงเท็จ หรือแม้กระทั่งการทุจริตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลลัพธ์ของการกระทำผิดหรือการก่ออาชญากรรมดังกล่าวนี้แน่นอนว่าย่อมมีผลกระทบกว้างทั้งตัวปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคม ก่อความเสียหายในมิติสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีเหยื่อทางตรงคือทรัพยากรธรรมชาติ เหยื่อทางอ้อมคือมนุษย์จากกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง และแม้มุมมองอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นทางการจะหมายถึงความถึงการละเมิดทบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หากแต่ในมุมมองของความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อมนั้นมีความหมายที่กว้างขวางและลึกซึ้งกว่า หมายรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมแม้การกระทำนั้นจะมีได้ระบุไว้ว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมายก็ตาม (Siegel, 2015)

ถ้ายันตรายข้างต้นทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลกระทบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับกลุ่ม เรียกได้ว่าเป็นความไม่ปลอดภัยระดับโลก (global insecurity) ดังที่มีการกล่าวว่า “อาชญากรรมความเลื่องปรากฏให้เห็นทั่วไป และอาชญากรรมนี้ก็ไปด้วยกันได้ดีกับการขาดความรับผิดชอบ ทุกคนเป็นทั้งสาเหตุและผลกระทบ” และเมื่อเป็นเช่นนี้ “ผู้ก่อการและผู้ที่ถูกเป็นเหยื่อจึงไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด” (Beck, 1992 อ้างถึงใน เชษฐา พวงหัตถ์, 2559) ดังนั้น การตระหนักถึงการศึกษารูปแบบอาชญากรรม

ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายหรือการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม จึงเป็นประเด็นที่ไม่อาจละเลยได้สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการตรวจสอบ ควบคุม ที่ต้องอาศัยการไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม (Reflexivity) ต่อเหตุการณ์อันเกิดจากผลการกระทำของมนุษย์ แสวงหาวิถีทางแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายภาคส่วนต่อการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ปฏิบัติงานในลักษณะเครือข่ายนโยบายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ดำเนินการป้องกันและแก้ไขร่วมคิดเสนอแนวทางมาตรการป้องกันที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับภัยอันตรายและป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสังคม

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะเสนอแนวทางหรือรูปแบบการป้องกันอาชญากรรมที่เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มจากการศึกษาในมิติผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งต่อระดับปัจเจก ชุมชน และสิ่งแวดล้อมจากการนำเข้าของเสียพลาสติกโดยไม่ได้รับอนุญาต ไปจนถึงการศึกษารูปแบบการก่ออาชญากรรม (crime patterns) ขบวนการเครือข่ายหรือองค์กรอาชญากรรม (organizational crime) ที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนย้ายขยะพลาสติก การสำแดงเท็จ การนำเข้าของเสียพลาสติกโดยไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต ตลอดจนเทคนิคการกระทำผิด เพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงสาเหตุของการก่ออาชญากรรม ลักษณะการทำความผิด ประกอบกับการศึกษามาตรการในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในระดับสากลและระดับประเทศ เพื่อให้การปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามดำเนินการสอดคล้องกับมาตรฐานสากล มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะตัดช่องโอกาสในการกระทำผิด และเพื่อเสนอมาตรการแก้ไขในมิติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป ท้ายที่สุดนี้แม้อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมจะมีผลกระทบในวงกว้างต่อความไม่มั่นคงปลอดภัยระดับโลก หากแต่การตระหนักเท่าทันถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็สามารถเป็นแนวทางหนึ่งที่จะยับยั้งความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในสังคมอย่างทัน่วงที และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคตสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมและสภาพปัญหาการจัดการกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ประเด็นแรก คือ การศึกษาผลกระทบและสภาพปัญหาในการจัดการกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกเข้าประเทศไทย

ประเด็นถัดไป คือ การศึกษารูปแบบการก่ออาชญากรรม ลักษณะผู้กระทำผิด มีความเชื่อมโยงถึงองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ตลอดจนการศึกษารูปแบบอาชญากรรมวิธีการขนส่ง ประเทศต้นทาง เทคนิควิธีการหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม

ประเด็นสุดท้าย คือ การศึกษาสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายต่อการเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบอาชญากรรม เพื่อเสนอแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

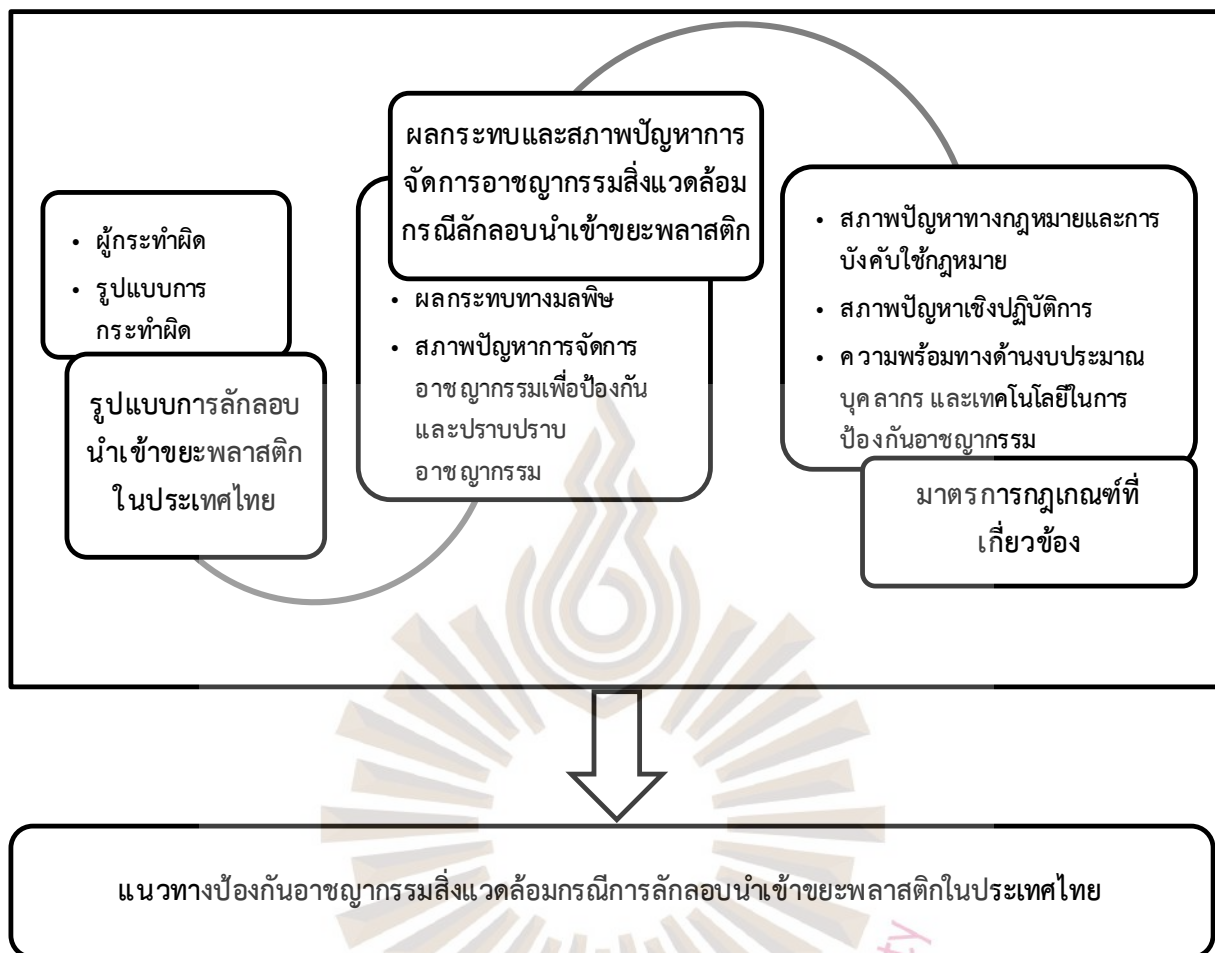
ขอบเขตทางด้านประชากร

เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาดำรงเอกสาร (documentary research) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย นโยบาย กฎเกณฑ์ต่างๆ และผู้ได้รับผลกระทบในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ประกอบด้วย เจ้าพนักงานศุลกากร เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษ พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ และตัวแทนจากภาคประชาสังคม

4. ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

12 เดือน ตั้งแต่สิงหาคม 2566 – สิงหาคม 2567

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดงานวิจัย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำที่เป็นการบ่อนทำลายสิ่งแวดล้อม อันเป็นการละเมิดบทบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อม

การลักลอบนำเข้า หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นการสำแดงเท็จ การนำเข้าสิ่งของต้องกักจัด หรือการนำเข้าสิ่งของใด ๆ อย่างผิดกฎหมายอันเป็นการฝ่าฝืนพิธีการศุลกากร

ขยะพลาสติก หมายความว่า ชิ้นงาน หรือชิ้นส่วนพลาสติกที่ใช้งานแล้วหรือไม่ก็ตามจนถูกนำไปทิ้งหรือไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป หรือเสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานได้ หรือมีการปนเปื้อนกับขยะอื่น หรือวัสดุประเภทอื่น รวมถึงเศษพลาสติกของที่ใช้ไม่ได้หรือปนเปื้อนที่เป็นพลาสติกทั้งผ่านการใช้แล้วหรือไม่ใช้แล้ว

เศษพลาสติก หมายความว่า เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ที่เป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรประเภท 39.15

พิกัดศุลกากร หมายถึง ระบบในการจำแนกสินค้าแต่ละประเภทที่มีการนำเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบอัตราภาษีอากร รวมถึงง่ายต่อการระบุสินค้าที่ถูกนำเข้ามา เพื่อตรวจสอบว่าเป็นสินค้าที่กฎหมายอนุญาตให้สามารถนำเข้าได้ หรือห้ามนำเข้ามาภายในราชอาณาจักร

รูปแบบการกระทำผิด หมายถึง ตัวการผู้กระทำผิด ผู้สนับสนุนหรือสมคบกันในการกระทำความผิด และพฤติการณ์กระทำความผิด ซึ่งหมายรวมถึง วิธีการขนส่ง เส้นทางขนส่ง วิธีการลักลอบหรือหลีกเลี่ยงการตรวจสอบของศุลกากร และชนิดของเสียที่ถูกลักลอบเคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย

7. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงผลกระทบและสภาพปัญหาการจัดการกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในระดับปัจเจกชน ชุมชนและสังคม
2. ทราบถึงรูปแบบอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย
3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกประกอบด้วยการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎี ดังนี้

1. ความหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะพลาสติก
2. อาชญาวิทยาต่อการอธิบายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและสาเหตุการกระทำผิด
3. ทฤษฎีอาชญาวิทยากับการอธิบายสาเหตุการกระทำผิด
4. ทฤษฎีความยุติธรรม (theory of justice)
5. แนวคิดเครือข่ายนโยบาย
6. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก
7. การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมและการพิจารณาโทษ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะพลาสติก

1.1 ความหมายของขยะพลาสติก

กรมควบคุมมลพิษ (2564) ให้ความหมายของคำว่าขยะพลาสติก หมายถึง ชิ้นงาน หรือ ชิ้นส่วนพลาสติกที่ใช้งานแล้วหรือไม่ก็ตามจนถูกนำไปทิ้ง หรือไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป หรือเสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานได้ หรือ มีการปนเปื้อนกับขยะวัสดุประเภทอื่น (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

ขยะพลาสติก ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา: 20 สิงหาคม 2564 (2564) หมายถึงชิ้นงาน หรือชิ้นส่วนพลาสติกที่ใช้งานแล้วหรือไม่ก็ตามจนถูกนำไปทิ้ง หรือไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป หรือเสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานได้ หรือมีการปนเปื้อนกับขยะอื่นหรือวัสดุประเภทอื่น

และ “เศษพลาสติก” หมายความว่า เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ที่เป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม ตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรประเภท 39.15 โดยการนำเข้าพลาสติกที่ผ่านมาเป็นการนำเข้าเศษพลาสติกเพื่อเป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น ไม่ใช่การนำเข้าขยะพลาสติก ซึ่งตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 112) พ.ศ.2539 กำหนดให้เศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม ตามพิกัดอัตราศุลกากร ประเภท 39.15 เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้ามาในราชอาณาจักรตามความเห็นชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อความชัดเจน โปร่งใส กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับ

การอนุญาตให้นำเศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

- ผู้ประกอบกิจการโรงงานต้องนำเข้าเพื่อใช้เศษพลาสติกเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าในโรงงานเท่านั้น
- เศษพลาสติกที่นำเข้าต้องแยกประเภทแต่ละชนิดและนำเข้าสู่กระบวนการผลิตได้โดยไม่ต้องใช้กระบวนการทำความสะอาดอีก
- เศษพลาสติกที่นำเข้าต้องบด หรือ ตัดให้มีความยาวสูงสุดไม่เกิน 2 เซนติเมตร โดยประมาณ

เศษพลาสติกภายในประเทศที่มีการนำมาเป็นวัตถุดิบในโรงงานรีไซเคิลมีแหล่งที่มาจาก 2 แหล่ง ประกอบด้วย

- เศษพลาสติกจากชุมชน ส่วนใหญ่ได้จากการคัดแยกขยะรีไซเคิล ณ ครั้วเรือน สำนักงาน เช่น ขวดพลาสติก ถังพลาสติก ฟิล์มพลาสติก
- เศษพลาสติกภาคอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นเศษจากกระบวนการผลิต หรือจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือพลาสติกจากชิ้นส่วนของรถยนต์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เสื่อมสภาพ หรือไม่ใช้งาน ซึ่งเป็นพลาสติกวิศวกรรมได้แก่ เศษพลาสติกชนิด ABS (Acrylonitrile butadiene styrene) PC (Polycarbonate) PA (Polyamide) POM (Polyoxymethylene)

ดังนั้นงานวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษารูปแบบอาชญากรรมจึงได้นิยามคำว่า ขยะพลาสติก หมายถึง ชิ้นงาน หรือชิ้นส่วนพลาสติกที่ใช้งานแล้วหรือไม่ก็ตามจนถูกนำไปทิ้ง หรือไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป หรือเสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานได้ หรือมีการปนเปื้อนกับขยะอื่นหรือวัสดุประเภทอื่น รวมถึงเศษพลาสติกของที่ใช้ไม่ได้หรือปนเปื้อนที่เป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม

1.2 ประเภทพลาสติก

ประเภทของพลาสติก 7 ประเภท สามารถแบ่งได้จากการรีไซเคิล ซึ่งสมาคมอุตสาหกรรมพลาสติกแห่งอเมริกา (The Society of the Plastics Industry, Inc.) ได้กำหนดสัญลักษณ์มาตรฐานของพลาสติกยอตนียมกลุ่มต่างๆ ที่สามารถนำกลับมาหมุนเวียนหรือที่เรียกว่าการรีไซเคิล (Recycle) ไว้ 7 ประเภทหลักๆ โดยหากพลาสติกใดสามารถนำมารีไซเคิลได้ ก็จะมีรหัสอันประกอบด้วยลูกศร 3 ตัว วนเป็นรูป 3 เหลี่ยม

1. PET/ PETE/ PE พอลิเอทธิลีนเทเรฟธาเลท (Polyethylene Terephthalate) พลาสติกมีลักษณะใส แข็ง ทนแรงกระแทกดี ไม่เปราะแตกง่าย และกันแก๊สซึมผ่านดี มองทะลุได้ เช่น ขวดน้ำเปล่า ขวดน้ำอัดลม ขวดน้ำมันพืช เป็นต้น

2. HDPE พอลิเอทิลีนความหนาแน่นสูง (High Density Polyethylene) โพลีเอทิลีนความหนาแน่นสูง (HDPE) บรรจุภัณฑ์พลาสติกสีขาวและสีอื่นที่เป็นสีทึบ ขวดชนิดนี้จะเหนียวและทนทานกว่า PET ยกตัวอย่างเช่น ขวดนม ขวดแชมพู ขวดน้ำยาปรับผ้านุ่ม ผลิตภัณฑ์ซักผ้า กระป๋องยา เป็นต้น
3. PVC โพลีไวนิลคลอไรด์ (Polyvinylchloride) เป็นวัสดุที่เป็นแบบแข็งหรือเป็นยาง นอกจากท่อพีวีซีที่ใช้เป็นอุปกรณ์ก่อสร้างแล้ว ยังรวมถึงของเล่นเด็ก ผ้า màn ห้องน้ำ แผ่นฟิล์มสำหรับห่ออาหาร แผ่นพลาสติกสำหรับทำประตู และหนังเทียม อีกด้วย ทั้งนี้ พลาสติกชนิดนี้มีข้อดีคือ มีความทนต่อน้ำมัน และกันกลิ่นได้ดี แต่ไม่ทนความร้อน
4. LDPE พอลิเอทิลีนความหนาแน่นต่ำ (Low Density Polyethylene) เป็นฟิล์มพลาสติกที่ยืดหยุ่นได้ เช่น ถุงพลาสติกมีหูหิ้ว หลอดพลาสติก พลาสติกแรปห่ออาหาร เป็นพลาสติกที่มีความใส ทนทานต่อความร้อน คงรูป เหนียว และทนแรงกระแทกได้ดี นอกจากนี้ยังทนต่อสารเคมีและน้ำมัน
5. PP พอลิโพรพิลีน (Polypropylene) เป็นพลาสติกชนิดที่ใช่มากที่สุดอีกชนิดหนึ่ง พลาสติกมีความทนทานต่อความร้อน คงรูป เหนียว และทนแรงกระแทกได้ดี นอกจากนี้ยังทนต่อสารเคมี น้ำมัน และปราศจากสาร BPA มีน้ำหนัก สามารถนำไปใช้ในไมโครเวฟได้ ใช้ทำภาชนะบรรจุอาหาร ถือว่าเป็นพลาสติก Food Grade ที่มีความปลอดภัยเมื่อนำมาใช้บรรจุหรือสัมผัสกับอาหาร ไม่ทิ้งสารตกค้างเมื่อสัมผัสกับอาหาร เช่น กล่องใส่อาหาร ขาม จาน ถัง ตะกร้า กระบอกใส่น้ำแช่เย็น ขวดซอส แก้วโยเกิร์ต ขวดบรรจุยา สามารถนำมารีไซเคิลเป็นกล่องแบตเตอรี่ในรถยนต์ ชิ้นส่วนรถยนต์
6. PS พอลิสไตรีน (Polystyrene) เป็นพลาสติกที่มีความใส แต่เปราะและแตกง่าย ควรหลีกเลี่ยงในการใช้งาน เพราะย่อยสลาย และรีไซเคิลได้ยาก
7. พลาสติกอื่น ๆ (Other) คือพลาสติกชนิดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ 6 ชนิดแรก เช่น โพลีคาร์บอเนต (Polycarbonate : PC) เป็นพลาสติกโปร่งใส มีความแข็งแรง ทนต่อความร้อน กรด และแรงกระแทกได้ดี

ตารางที่ 3 อันตรายต่อสุขภาพแบ่งตามชนิดของพลาสติก

ชนิดของพลาสติก	อันตรายต่อสุขภาพ
โพลีเอทิลีน และโพลีโพรพิลีน - โพลีเอทิลีน ใช้ทำฟิล์ม สารเคลือบผิว ภาชนะบรรจุอาหาร ฯลฯ - โพลีโพรพิลีน ใช้ทำถุงร้อน เชือก กระบอกฉีดยา ฯลฯ	เอทิลีนและโพรพิลีนเป็นก๊าซ อาจแทนที่ออกซิเจนทำให้ขาดอากาศหายใจ โลหะอินทรีย์ที่ใช้เร่งปฏิกิริยาเป็นสารที่ทำให้เกิดการระคายเคืองอย่างแรง
โพลีไวนิลคลอไรด์ ใช้ทำท่อน้ำ สารไฟฟ้า สารเคลือบสาย เคเบิล ทำกระเบื้องยาง ถ้วย ขวด ฯลฯ	การได้รับฝุ่นโพลีไวนิลคลอไรด์ จากการบัด การทำให้แห้ง หรือการทำควมสะอาดอุปกรณ์ คนงานอาจเป็นโรคปอดจากฝุ่น และประสิทธิภาพการทำงานของปอดลดลง การเผาระวังคนงานที่สัมผัสไวนิลคลอไรด์อาจทำได้โดยการตรวจเอ็นไซม์ของตับ และวัดประสิทธิภาพการทำงานของปอด
โพลีสไตรีน - โพลีสไตรีนใช้ทำของเล่นเด็ก จาน ถ้วย สำหรับโพลีสไตรีนในรูปโฟม ใช้ทำโฟมบรรจุอาหาร ทำป้าย และวัสดุกันแตกในกล่องบรรจุของ - เอบีเอสใช้ทำหมวกกันน็อค เครื่องรับโทรศัพท์ ชิ้นส่วนรถยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น	- โพลีสไตรีน เมื่อทำให้ร้อนจะปล่อยสไตรีนโมโนเมอร์ออกมา คนงานอาจได้รับสไตรีนโมโนเมอร์ในขั้นตอนการผสม เทและการดูแลรักษาอุปกรณ์ - สไตรีนที่ความเข้มข้นสูง จะระคายเคืองต่อทางเดินหายใจ การสัมผัสสไตรีนที่ผิวหนังจะทำให้ผิวหนังแห้ง เมื่อได้รับสไตรีนจะมีอาการคัน การทำงานของร่างกายไม่ประสานกัน เมื่อได้รับเป็นเวลานานจะทำให้ตับ ระบบประสาทส่วนกลางและส่วนปลายได้รับอันตราย สไตรีนอาจทำอันตรายต่อโครโมโซมได้ - อะครีโลไนไตร เมื่อเป็นของเหลวจะสามารถติดไฟหรือระเบิดได้ เป็นก๊าซก็จะทำให้เกิดการระคายเคืองต่อตา และผิวหนัง ปวดศีรษะเมื่อยล้า และคลื่นไส้ - อะครีโลไนไตร สามารถทำให้ร่างกายขาดออกซิเจนได้เช่นเดียวกับไฮโดรเจนไซยาไนด์ การได้รับอะครีโลไนไตรสามารถรักษาได้ด้วยเอมิลเนเตรท หรือ โซเดียมไทโอซัลเฟต - การเผาระวังการได้รับสไตรีนในคนงาน ควรมีการตรวจหากรดเฟนิลไกลออกซาลิก และกรดแมนเดลิก (phenylglyoxylic and mandelic acid) ในปัสสาวะ หรือสไตรีนในเลือดหรือในลมหายใจ

ตารางที่ 4 อันตรายต่อสุขภาพแบ่งตามชนิดของพลาสติก (ต่อ)

ชนิดของพลาสติก	อันตรายต่อสุขภาพ
ฟีนอลิกเรซิน (Phenolic resin) ใช้ทำอุปกรณ์ไฟฟ้า ด้ามมีด จับหุหม้อ หูกระทะ และใช้เป็นวัสดุในการก่อสร้าง เช่น ไม้ประดับ ไม้อัด กาว ไม้อัดกันน้ำ ฯลฯ	ฟีนอลและฟอร์มาลดีไฮด์ ทำให้เกิดการระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ และผิวหนัง ฟีนอลดูดซึมผ่านผิวหนังได้ ถ้าได้รับในปริมาณสูง จะทำให้เกิดอาการเมื่อยล้า น้ำหนักลด และเป็นอันตรายต่อตับ ฟุนฟีนอลที่เกิดจากการบดเรซิน จะทำอันตรายต่อปอดและทำให้เกิดโรคปอดจากฝุ่น การสัมผัสกับวัตถุดิบ หรือฟีนอลิกเรซิน หรือเรซินที่ถูกปล่อยออกมาจากผลิตภัณฑ์ อาจทำให้เกิดผิวหนังอักเสบได้
อีพอกซีเรซิน (epoxy resins) - ใช้ทำวัสดุเคลือบผิว ใช้เคลือบโลหะ ไม้ และพลาสติกอื่นๆ ใช้ทำสีกาว ฯลฯ	- การสัมผัสอีพอกซีเรซิน จะทำให้เกิดการแพ้ที่ผิวหนัง อาจเกิดหลังจากสัมผัสอีพอกซีแล้วเป็นเดือน และทำให้ระบบทางเดินหายใจไวต่อสิ่งกระตุ้น - ไดไอโซไซยาเนตไอโซเทอร์ใช้เป็นตัวทำละลาย อีพอกซีเรซินเป็นสารที่ทำให้เกิดการระคายเคืองตา ระบบทางเดินหายใจและผิวหนัง - อีพิกโลไฮดริน เป็นของเหลวที่ทำให้เกิดการระคายเคืองอย่างแรง สัมผัสผิวหนังทำให้ผิวไหม้ และไวต่อสิ่งกระตุ้น การได้รับไอระเหยหรือของเหลวทางปอด ทำให้หลอดลมอักเสบ นอกจากนี้ อีพิกโลไฮดริน ยังทำปฏิกิริยาต่อกรดนิวคลีอิกแล้วทำให้โครโมโซมเปลี่ยนแปลงได้

(ศูนย์พิษวิทยารามาธิบดี, 2542)

โดยอุตสาหกรรมพลาสติกอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของพนักงานและประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงได้ จากทั้งไอระเหย ฝุ่น ความร้อน สารพิษ หรือก๊าซพิษ ดังนั้น ถ้าผู้รับผิดชอบมีมาตรการในการดำเนินการเพื่อควบคุมและป้องกัน ปัญหาดังกล่าวจะช่วยลดอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

2. อาชญาวិทยาต่อการอธิบายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและสาเหตุการกระทำผิด

แนวคิดอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Green Criminology) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดอันเป็นลักษณะของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาทางด้านอาชญาวิทยานั้นถือว่าเป็นการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ ศาสตร์ที่มุ่งทำความเข้าใจแบบองค์รวมเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ของหลายสาขา อาทิ สังคมวิทยา วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ฯลฯ เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน อธิบายสาเหตุแห่งการกระทำผิด และแสวงหาแนวทางจัดการป้องกันภัยอาชญากรรม

2.1 อาชญาวិทยาสีสิ่งแวดล้อม (Green Criminology)

ในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งเป็นช่วงที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังถูกคุกคามโดยมนุษย์ การอธิบายถึงอาชญาวิทยาสีสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นการอธิบายพฤติกรรมอาชญากรที่แตกต่างไปจากอาชญาวิทยาดั้งเดิม อาชญาวิทยาสีสิ่งแวดล้อม “green criminology” มีความหมายรวมถึง “environmental” (White, 2002) เป็นการตระหนักถึงสิทธิทางด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในมิติของมนุษย์รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่น การศึกษาอาชญาวิทยาสีสิ่งแวดล้อมนี้เป็นการศึกษาโดยนักอาชญาวิทยาที่มีมิติทางการศึกษาครอบคลุมถึงอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (environmental harm) การออกกฎหมายสิ่งแวดล้อม (environmental law) และกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (environmental regulation) ซึ่งการศึกษามุมมองเหล่านี้สำคัญ ความเชี่ยวชาญทางความรู้นอกเหนือจากความรู้ทางด้านอาชญาวิทยาในการอธิบายปัญหาและแสวงหาแนวทางแก้ไข อาทิ การสืบสวนสอบสวน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงโครงการรณรงค์ทางด้านสังคม อันตระหนักถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

Michael Lynch (2020) อธิบายถึงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไว้ว่าเนื่องจากเหยื่ออาชญากรรมของการกระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นเหยื่อโดยตรง แตกต่างจากการกระทำผิดอื่นที่กระทำต่อมนุษย์ที่นับว่าเป็นเหยื่อโดยตรง อาทิ การกระทำผิดต่อร่างกาย ทรัพย์สิน ในยุคที่สภาวะแวดล้อมเริ่มมีการถูกทำลายนั้น การอธิบายการกระทำที่เป็นการบ่อนทำลายสิ่งแวดล้อมโดยการนำแนวคิดอาชญาวิทยาตั้งเดิมมาใช้วิเคราะห์อาจไม่สามารถค้นหาสาเหตุที่แท้จริงได้ทั้งหมด (Lynch, 2020) ความเสียหายโดยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมโดยตรงและเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ มนุษย์ (Human) ระบบนิเวศ (Ecosystem) และสัตว์ สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Animal Nonhuman) โดยมีรายละเอียด คือ

1. แนวคิดมนุษย์เป็นฐาน (Human Centric Approach) คือการวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อคุณภาพในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีจุดเน้นคือความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ การมีสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Rights) สิทธิในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีหากมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้ ความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) ฉะนั้นการกระทำหรือบุคคลที่ขัดขวางสิทธิของมนุษย์ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ จึงถือเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดมนุษย์เป็นฐาน
2. แนวคิดระบบนิเวศเป็นฐาน (Eco Centric Approach) คือ การวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนกระทบต่อสรรพสิ่งทุกอย่างบนโลก หรือระบบนิเวศ อันหมายถึงทุกสรรพสิ่งย่อมมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย มีคุณภาพ และ

ปลอดภัยจากการถูกรุกรานหรือทำลายจากมนุษย์ สัตว์ หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ระบบนิเวศสูญเสียความสมดุล หากมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายย่อมส่งผลกระทบต่อสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่มีความผูกโยงสัมพันธ์กันเพื่อรักษาสมดุลตามวงจรของระบบนิเวศ หากระบบนิเวศซึ่งเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ของทุกสรรพสิ่งบนโลกนี้ถูกทำลายลงจนกระทั่งสั่นคลอนความสมดุลของวงจรระบบนิเวศ ย่อมแสดงให้เห็นว่าระบบนิเวศไม่ได้รับความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า ความยุติธรรมต่อระบบนิเวศ (Ecological Justice) ดังนั้น เพื่ออ้างไว้ซึ่งความยุติธรรมของระบบนิเวศ (Ecological Justice) จึงทำให้เกิดการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สิทธิองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมสามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย เมื่อถูกทำลายหรือมีการบุกรุก เป็นต้น

3. แนวคิดสัตว์เป็นฐาน (Species Centric Approach) คือ การวิเคราะห์ความเสียหายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนกระทบต่อสิทธิของสัตว์ (Animal Right) ไม่ว่าจะเป็นการมีชีวิตอยู่ การดำรงชีวิต การรอดพ้นจากการถูกทรมานหรือล่า ความคุ้มครองจากการถูกนำไปใช้แสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ผิด ละเมิดกฎหมาย การถูกกีดกันแบ่งแยก ถูกถูก เป็นต้น โดยที่สิ่งมีชีวิตเหมือนกับมนุษย์ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม โดยสัตว์ทุกตัวมีคุณค่าในตัวเอง ฉะนั้นสัตว์จึงไม่ใช่สิ่งของ สัตว์ย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิต มีสิทธิที่จะอยู่อย่างปลอดภัยเหมือนกับมนุษย์และสรรพสิ่งบนโลก หากสัตว์ถูกละเมิดสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ทั้งการถูกล่า ถูกทรมาน ถูกทำลายที่อยู่อาศัยย่อมถือว่าสัตว์เหล่านั้นไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่าความยุติธรรมต่อสัตว์ (Species Animal Justice) เป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ ระบบนิเวศ และสัตว์ร่วมด้วย (กรณีฐ์ อัครธนบูลย์, 2563)

Larry J. Siegel (2015) อธิบายว่ามุมมองอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นอาจแบ่งเป็นมิติมุมมองเชิงกฎหมาย อันเป็นการละเมิดบทบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หากแต่ในอีกมิติอาจหมายรวมถึงมุมมองความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อม อันเป็นการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อม แม้การกระทำนั้นจะมีได้ระบุไว้ว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมายก็ตาม (Siegel, 2015)

Clifford (1998) ให้นิยามความหมายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นทางอาญาวิทยา หรือทางกฎหมายว่าเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างผิดกฎหมายและจัดเป็น อาชญากรรมคอปกขาวรูปแบบหนึ่งที่กระทำโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจเป็นชนชั้นสูงในสังคมหรือเป็น ธุรกิจขนาดใหญ่ (Clifford, 1998)

INTERPOL (2019) ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง อาชญากรรมที่ส่งผลร้ายแรงและกำลังกลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วยอาชญากรรมที่เป็นการก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และอาชญากรรมการค้าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (INTERPOL, 2019)

Piers Beirne and Nigel South (2007) ได้อธิบายถึงการศึกษาอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมไว้ว่า การเคลื่อนไหวของสังคมด้านสิ่งแวดล้อมได้เริ่มชัดเจนในช่วงกลางศตวรรษ 1960 ที่การคำนึงถึงสิทธิของสรรพสัตว์เริ่มปรากฏและเป็นที่พูดถึงในสังคม โดย อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนั้นมีนัยของการศึกษาถึงพฤติกรรมที่นับว่าเป็นการละเมิดมนุษยชาติ รวมถึงสิ่งแวดล้อม (Piers Beirne and Nigel South, 2007)

พิมพ์พร เนตรพุกคณะ ได้อธิบายถึง อาชญาวิทยาสีเขียว (a green criminology) หมายถึง อาชญาวิทยาที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือการศึกษาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Crimes against the environment) โดยนักอาชญาวิทยา ได้แบ่งอาชญากรรมสีเขียวออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมขั้นปฐมภูมิ (Primary green crimes) หมายถึง อาชญากรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการทำลายทรัพยากรบนโลกโดยการกระทำของมนุษย์ ซึ่งสามารถแบ่งย่อยออกเป็น 4 ประเภท เช่น อาชญากรรมการก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ อาชญากรรมการตัดไม้ อาชญากรรมที่มีต่อสัตว์ป่าธรรมชาติ และเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ
2. อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมขั้นทุติยภูมิ (Secondary or symbiotic green crimes) คือ อาชญากรรมที่ไม่ได้กระทำต่อทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง แต่เกิดผลทางอ้อม อาทิเช่น การที่หน่วยงาน ตลอดจนบริษัทเอกชนต่างๆ ในบางประเทศ จงใจละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับของประเทศตนเองและก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือ กรณีการใช้ความรุนแรงของรัฐบาลต่อกลุ่มองค์กรฝ่ายตรงข้ามที่เรียกร้องไม่ให้เกิดการกระทำผิดด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ในปี ค.ศ. 1985 เรือ Rainbow Warrior ของกลุ่มกรีนพีซ ได้ถูกเจ้าหน้าที่หน่วยงานของประเทศฝรั่งเศสลอบวางระเบิด ขณะกำลังรณรงค์ต่อต้านการทดลองนิวเคลียร์ของประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น (พิมพ์พร เนตรพุกคณะ, 2561)

สถาบันวิจัยอาชญากรรมและความยุติธรรมระหว่างภูมิภาคของสหประชาชาติ (UNICRI) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ได้นิยามความหมายของ “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม” ไว้ว่า เป็นการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอันได้แก่ การค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย การค้าผิดกฎหมายซึ่งทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน การทิ้งขยะของเสียอันตราย การประมงที่ผิดกฎหมาย การลักลอบค้าไม้ที่ผิดกฎหมาย โดยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิด ผลกระทบต่อคุณภาพของอากาศ น้ำ ดิน โดยมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่รอดของสายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต และนำไปสู่สาเหตุของ

ปัญหาร้ายแรงที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภัยธรรมชาติ เป็นต้น (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้นได้มีการอธิบายว่าประชาชนส่วนใหญ่ มักจะไม่มองว่าเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรง เนื่องจากการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์โดยตรง แตกต่างจากการทำร้ายร่างกาย การปล้น การฆ่าชิงทรัพย์ การข่มขืน เป็นต้น ซึ่งอาชญากรรมเหล่านี้เป็นการกระทำความผิดที่เห็นชัดในตัวเอง (Mala in se) หากแต่สำหรับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม มนุษย์อาจไม่ใช่เหยื่อโดยตรงหากแต่เป็นเหยื่อทางอ้อม ตลอดจนผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งระดับประเทศและระดับโลก จึงนับว่าเป็นอาชญากรรมขั้นสูง (High Crime) ที่เกิดจากกฎหมายกำหนดไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และนับว่าเป็นอาชญากรรม (Mala Prohibita)

ลักษณะของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

- ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดอย่างชัดเจนทันที ต้องใช้เวลาในการสืบหาว่าผู้ใดอยู่เบื้องหลัง
- ผลเสียหายของอาชญากรรมยังไม่เกิดขึ้นทันที ต้องใช้เวลานานจึงจะปรากฏผล
- อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมไม่ได้กระทบบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่กระทบต่อส่วนรวมหรือคนเป็นจำนวนมาก (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)

2.2 อาชญาวិทยาแนววิพากษ์

แนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาในกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory) จัดเป็นจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์เพราะเป็นทฤษฎีที่เสนอแนวคิดในการวิพากษ์วิจารณ์หรือด้านแนวคิดทฤษฎีเดิมๆ ที่มีอยู่ก่อน ในอดีตท่ามกลางการละเลยต่ออาชญากรรมผู้ดี อาชญาวิทยาแนววิพากษ์จัดเป็นผู้ทศวรรษความสนใจต่ออาชญากรรมผู้ทรงอำนาจในสังคม (Crime of the Powerful) การศึกษาอาชญาวิทยาที่ขยายผลมาจากแนวความคิดเรื่องความขัดแย้งของโครงสร้างสังคมของกลุ่มมาร์กซิสต์อาชญากรรมมีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมแบบทุนนิยม William A. Bonger ได้อธิบายว่า อาชญากรรมมีกำเนิดจากสังคม โดยสังคมมีกลุ่มคนมากมีและกลุ่มคนยากไร้ การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแบบทุนนิยมเน้นการสั่งสมความมั่งคั่ง กลับสร้างความเสื่อมทรุดทางศีลธรรม เกิดความโลภ ทะเยอทะยาน และแข่งขัน โดยประเด็นที่น่าสนใจคือ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นกรรมาชีพ คนทุกกลุ่มมีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมเหมือนกันหมดภายใต้ความเห็นแก่ตัวของระบบทุนนิยม ทว่าในทางปฏิบัติมักเป็นชนชั้นกรรมาชีพที่มักกลายเป็นอาชญากรรมตามที่ทางการกำหนด นักอาชญาวิทยามาร์กซิสต์ (Marxist Criminology) มองว่าอาชญากรรมผู้ดีดำรงตัวอยู่ในระบบทุนนิยม พวกเขาจะปฏิบัติตามกฎหมายก็ต่อเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ชนชั้นที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นพวกมีอำนาจยิ่งใหญ่ทางการเมือง อาชญากรรม

เติบโตจากรากฐานแห่งอำนาจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ตนเอง ทั้งนี้ยังมีทั้งอาชญากรรมบริษัท เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม รัฐบาล และอาชญากรรมในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม (organized crime)

มิติของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นก็ถือเป็นอาชญากรรมที่เกิดจากบรรดาผู้มีฐานะ มีอำนาจ ทรัพยากรทั้งระดับปานกลางและสูงต่างจากระดับล่างในสังคม เหตุแห่งการก่ออาชญากรรมล้วนเกี่ยวข้องกับ การได้มาซึ่งทรัพยากร นักอาชญาวิทยามาร์กซิสต์ยืนยันว่าจุดกำเนิดของอาชญากรรมผู้ดีดำรงตัวอยู่ในระบบทุนนิยมเอง บริษัทห้างร้านต่างๆ มักไม่ปฏิเสธการใช้วิธีการผิดกฎหมายเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ ผลกำไรของตน การควบคุมทางกฎหมายโดยเฉพาะในประเทศโลกที่สาม (กำลังพัฒนา) ยิ่งเป็นไปอย่างอ่อนแอเบาบาง รวมทั้งการติดสินบนรัฐบาลและผู้ควบคุมกฎเกณฑ์ ความน่ากลัวของอาชญากรรมดังกล่าวคือการสร้างความเสียหายมากที่สุดแต่กลับถูกดำเนินคดีน้อยที่สุด และมีความเกี่ยวข้องกับการฉ้อฉลทุจริตผู้มีอำนาจใน รัฐบาลอันเป็นความบกพร่องในระบบการเมือง (จรัญ โฆษณานันท์, 2561)

การใช้แนวคิดอาชญาแนววิพากษ์ในการวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน จะสามารถทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมอาชญากรที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม รวมไปถึงสภาพปัญหาการจัดการปราบปรามอาชญากรรมลักษณะดังกล่าว ที่มีความท้าทายไม่เพียงแต่การรับมือกับรูปแบบอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงและทวีความร้ายแรงภายใต้ระบบทุนนิยม แต่ยังมีความท้าทายภายใน การบริหารงานยุติธรรม รวมไปถึงผู้มีอำนาจ ควบคุม และบังคับใช้กฎหมายที่มีโอกาสในการฉ้อฉล การทุจริต ตลอดจนความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่จริงจัง

2.3 อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม: องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามของคำว่า “องค์กรอาชญากรรม” ในอนุสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ปี ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) ว่าหมายถึง กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้างของบุคคล 3 คนหรือมากกว่าที่ ดำรงอยู่เป็นระยะเวลาหนึ่งและมีการประสานการดำเนินงานระหว่างกันโดยมีเป้าหมายในการกระทำอาชญากรรมร้ายแรงหนึ่งอย่างหรือมากกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง ได้มีการอธิบาย “องค์กรอาชญากรรม” เพิ่มเติมว่าอาชญากรรมซึ่งรวมตัวกันตามสายบังคับบัญชาในรูปแบบองค์กร โดยมีการวางแผน และดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจผิดกฎหมายประเภทต่าง ๆ มีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะดังนี้ (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)

1. มีการรวมกลุ่มของคณะบุคคลอย่างมั่นคง
2. มีการวางแผน กำหนดนโยบายในการประกอบอาชญากรรม
3. มีการบริหาร และจัดการภายในองค์กร
4. มีหัวหน้าที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงมีบทบาทหน้าที่ทางสังคม

5. อาจมีสมาชิกเป็นข้าราชการ หรือนักการเมือง
6. มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรอาชีพ กล่าวคือ บุคคลผู้มีความรู้ ความชำนาญในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ และมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ
7. มีลักษณะการใช้เงินที่มีจำนวนมาก มีการใช้เงินจัดสรรดูแลสมาชิก
8. อาจมีการใช้ความรุนแรงในการดำเนินธุรกิจ

2.3.1 ประเภทของอาชญากรรมที่ดำเนินการโดยองค์กรอาชญากรรมแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิด

1. การจัดหาบริการที่ผิดกฎหมาย (Provision of Illicit Service) เป็นการทำให้มีการบริการที่เป็นที่ต้องการของประชาชนแต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากเป็นบริการที่มีกฎหมายห้ามไม่ให้ดำเนินการ หรือบริการที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นประชาชนไม่สามารถเข้าถึงบริการเหล่านั้นได้ เช่น การค้าประเวณี บ่อนการพนัน การกักขังเงินที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น
2. การจัดหาสินค้าผิดกฎหมาย (Provision of Illicit Goods) เป็นการจัดหาสินค้าที่เป็นที่ต้องการของประชาชนโดยที่สินค้านั้นเป็นสินค้าที่กฎหมายห้ามมิไว้ในครอบครอง ห้ามซื้อขาย จำหน่าย จ่ายแจก เช่น การค้ายาเสพติด การค้าของโจร เป็นต้น
3. การแทรกซึมธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Infiltration of Legitimate Business) เช่น กระทำโดยการข่มขู่เอาเงิน (Racketeering) การเรียกค่าคุ้มครอง การเข้าควบคุมกิจการของบริษัทโดยมิชอบ เป็นต้น (อุนิษา เลิศโตมรสกุล และอัมมพร ชูบำรุง, 2561)

นอกจาก “องค์กรอาชญากรรม” ที่มีส่วนในการกระทำผิดกฎหมายการลักลอบนำเข้าของเสียในปัจจุบัน หากพิจารณาถึงเส้นทางการขนส่งลำเลียง ความเป็นโลกาภิวัตน์ การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกยังสามารถอธิบายได้ถึงลักษณะที่หมายรวมครอบคลุมอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนี้

“อาชญากรรมข้ามชาติ” หมายถึง การกระทำความผิดโดยละเมิดกฎหมายอาญา โดยผู้ก่อการกระทำขึ้นในประเทศหนึ่ง แล้วมีผลเสียหายเชื่อมโยงอีกประเทศหนึ่ง ความหมายของอาชญากรรมข้ามชาติในข้อ 3 ของอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) ระบุว่า ลักษณะความผิดต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ หาก

1. ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ
2. ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่ส่วนสำคัญของการเตรียมการ การวางแผน การสั่งการ หรือการควบคุมได้กระทำอีกในประเทศหนึ่ง

3. ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาในอาณาเขตของประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ หรือ
4. ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่งแต่มีผลกระทบที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกประเทศหนึ่ง ประกอบกับในระดับสากลองค์การสหประชาชาติได้แบ่งประเภทของอาชญากรรมข้ามชาติออกเป็น 10 ลักษณะ คือ

1. การลักลอบค้ายาเสพติด (Illicit trafficking in Drugs)
2. การลักลอบขนคนเข้าเมือง (Smuggling of Illegal Migrants)
3. การค้าอาวุธ (Arms Trafficking)
4. การลักลอบค้าอาวุธอุปกรณ์นิวเคลียร์ (Trafficking in Nuclear Material)
5. กลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย (Transnational Criminal Organization and Terrorism)
6. การค้าหญิงและเด็ก (Trafficking in Women and Children)
7. การลักลอบค้าชิ้นส่วนมนุษย์ (Trafficking in Body Part)
8. การโจรกรรมและลักลอบค้ายานพาหนะ (Theft and Smuggling of Vehicles)
9. การฟอกเงิน (Money Laundering)
10. การกระทำความผิดอื่น ๆ (Other activities) ได้แก่ การโจรกรรมศิลปวัตถุ การให้สินบน เจ้าหน้าที่ตำรวจและข้าราชการอื่น ๆ อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม อาชญากรรมทรัพยากรทางปัญญา การฉ้อโกงประกันภัยทางทะเล การแทรกซึมเพื่อการครอบงำธุรกิจที่ถูกกฎหมาย (วีระพงษ์ บุญญากาศ, 2537)

นอกจากนี้ยังของลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติก็ได้มีการอธิบายถึงโดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme) ที่ระบุความหมายของ “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ” (Transnational Environmental Crime) ไว้ว่า อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เป็นอาชญากรรมที่ดำเนินการโดยกลุ่มคน ซึ่งการกระทำนั้นเป็นการกระทำข้ามแดนระหว่างประเทศซึ่งหมายรวมถึง การลักลอบค้าไม้ การลักลอบค้าสัตว์ป่าและพันธุ์พืช การลักลอบค้าสารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน การลักลอบเคลื่อนย้ายสารเคมีที่เป็นพิษต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม การลักลอบเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายและสารเคมีอันตรายที่ถูกควบคุม (Nellemann et al., 2016) นักวิชาการอีกท่าน Rob White ยังได้ให้นิยามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติในทางอาชญาวิทยา ซึ่งขยายขอบเขตจากนิยามทางกฎหมายไว้ว่า อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ หมายถึง การกระทำ ผิดกฎหมายอันเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และสัตว์ ทั้งนี้การกระทำอันเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมนั้นหมายรวมถึงการเอื้อให้เกิดการกระทำความผิดโดยรัฐ หรือการกระทำผิดโดยองค์กร

ธุรกิจหรือผู้กระทำการที่มีอิทธิพลซึ่งมีอำนาจในการชี้นำนโยบายของรัฐไปในทางที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (White, 2018)

จึงสามารถสรุปได้ว่าอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนั้นมีลักษณะเป็นทั้งองค์กรอาชญากรรมเนื่องจากการลักลอบกระทำการเป็นขบวนการ มีการศึกษาเทคนิค วิธีการขนส่ง ลำเลียง ลักลอบอย่างเป็นระบบแบบแผนอาศัยความร่วมมือในการกระทำความผิด มีการรวมกลุ่มของคณะบุคคลอย่างมั่นคง วางแผน กำหนดนโยบายในการประกอบอาชญากรรม อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นการจัดการภายในองค์กร โครงสร้างเชิงอำนาจชัดเจน ประกอบกับการกระทำการในเรื่องของการลักลอบขยะพลาสติกเข้าประเทศยังเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตะเข็บชายแดน อาจเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับหลายประเทศก่อการกระทำขึ้นในประเทศหนึ่ง แล้วมีผลเสียหายเชื่อมโยงอีกประเทศหนึ่ง หรือเป็นความผิดที่ได้กระทำลงในประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ หรือมีการเตรียมการ การวางแผน การสั่งการ หรือการควบคุมได้กระทำอีกในประเทศหนึ่ง มีผลกระทบความเสียหายเกิดขึ้นกับหลายภาคส่วนและมีความเสียหายอย่างมหาศาล จึงจำเป็นต้องศึกษามาตรการป้องกันและปราบปรามและมีความจำเป็นที่ต้องขอความร่วมมือหลายภาคส่วนรวมไปถึงความร่วมมือระหว่างประเทศในการตรวจสอบดูแล

3. ทฤษฎีอาชญาวิทยากับกับการอธิบายสาเหตุการกระทำผิด

แนวคิดเกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุการกระทำผิดหรือทฤษฎีอาชญาวิทยานั้น เป็นการอธิบายถึงสาเหตุการกระทำผิดอย่างเป็นระบบ การใช้ทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยาทำความเข้าใจสาเหตุอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ผ่านการทำความเข้าใจรูปแบบอาชญากรรมพฤติกรรมการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่แนวทางในการเสนอการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรม และทิศทางการลดปัญหาอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 ทฤษฎีการเลือก (Rational Choice Theory)

ทฤษฎีการเลือก Rational Choice Theory ถูกพัฒนามาจากแนวคิดของ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria 1738-1794) และปรัชญาของเจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham 1748-1832) ผู้ริเริ่มแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) อธิบายว่ามนุษย์ถูกครอบงำด้วยความรู้สึกเจ็บปวดและความเพลิดเพลิน ซึ่งสองสิ่งนี้เปรียบเทียบ “นายเหี่ยวหั่ว” กำหนดว่ามนุษย์ควรเลือกทำอะไร และโดยธรรมชาติมนุษย์จะชอบความเพลิดเพลินและไม่ชอบความเจ็บปวด ดังนั้น ก่อนกระทำการใดๆ มนุษย์จึงมีกระบวนการชั่งน้ำหนักระหว่างความรู้สึกเจ็บปวดและความเพลิดเพลิน และจะกระทำการนั้นๆ หากสิ่งนั้นสามารถเพิ่มความสุขหรือความเพลิดเพลินในชีวิต (Michael J. Sandel & สฤณี อาชวานันทกุล (แปล), 2017) Rational Choice Theory หรือทฤษฎีคิดก่อนกระทำผิดเริ่มมีการนำเสนอเข้าสู่วงการอาชญาวิทยาโดยนักเศรษฐศาสตร์ เช่น แกรี่ เบเกอร์ (Becker 1968) และ โรเบิร์ต ครอท (Crouch 1979) โดย

เชื่อว่าบุคคลเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำผิดกฎหมาย และการจะกระทำผิดขึ้นอยู่กับที่ได้รับ ความพึงพอใจหรือผลประโยชน์สูงสุด (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558) นอกจากนี้ Larry J. Siegel ได้อธิบายทฤษฎีดังกล่าวไว้ว่าการก่ออาชญากรรมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลซึ่งน้ำหนักระหว่างการตัดสินใจเสี่ยงที่จะละเมิดกฎหมาย เนื่องมาจากเหตุผลส่วนตัว อาทิ ความต้องการใช้เงิน การต้องการแก้แค้น หรือเพื่อความเพลิดเพลินบางอย่างในชีวิต และซึ่งน้ำหนักกับการป้องกันของเป้าหมายหรือประสิทธิภาพของการจับกุมของตำรวจ ซึ่งหากบุคคลคิดว่ารางวัลจากการเสี่ยงมีความคุ้มค่าก็จะตัดสินใจประกอบอาชญากรรม แต่หากบุคคลคิดว่าตนมีความเสี่ยงกับการถูกจับและถูกลงโทษมากกว่าบุคคลนั้นก็จะไม่ตัดสินใจเสี่ยงประกอบอาชญากรรม (Larry J. Siegel, 2015) จากข้างต้นเมื่อพิจารณาผู้กระทำความผิดย่อมคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่ได้รับ ซึ่งอาจมาจากความโลภ ความต้องการทางเศรษฐกิจ และมีการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าในการกระทำผิดที่มีโอกาสน้อยกว่าที่จะถูกจับกุมจึงตัดสินใจก่ออาชญากรรม

3.2 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory)

ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory) พัฒนาขึ้นมาโดย รอเร็นซ์ โคเฮน (Lawrence Cohen) และมาร์คัส เฟลสัน ได้วิเคราะห์ว่าการตกเป็นเหยื่อเป็นผลจากการที่เหยื่อเข้าไปสัมผัสโดยตรงกับผู้กระทำความผิดด้วยความประจวบเหมาะในปัจจัยสามประการ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับแรงจูงใจ (Motivated Offenders) เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) และการขาดผู้คุ้มครอง (Absence of Capable Guardians) ข้อสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ โอกาส ความใกล้ชิด การเปิดเผยตัวของเหยื่อเองและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ เช่น การที่เหยื่อทำกิจกรรมช้า ในเวลาเดิมทำให้ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรทราบและรู้ถึงเวลาของเหยื่อเป็นอย่างดี จนนำไปสู่การก่ออาชญากรรมในที่สุด (พรชัย ชันดี, 2558)

ประเภทจุดเสี่ยง Clak & Eck (2003) ได้กำหนดประเภทจุดเสี่ยงออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

สถานที่ที่เป็นจุดกำเนิดของอาชญากรรม ได้แก่ สถานที่ซึ่งคนจำนวนมากถูกดึงดูดเข้ามาด้วยเหตุผลที่ไม่เกี่ยวข้องกับความแรงจูงใจเกี่ยวกับอาชญากรรม เป็นการสร้างโอกาสสำหรับผู้กระทำความผิด และเป้าหมายในการมาพบกันในเวลาและสถานที่เดียวกันที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

โอกาสที่ทำให้เกิดอาชญากรรม เกิดขึ้นเมื่อภาวะเบี่ยงเบนเพียงเล็กน้อยในการควบคุมพฤติกรรม ภาวะเบี่ยงเบนของพื้นที่นั้นหายไปหรือไม่มีการบังคับใช้ เช่น การผู้ที่เฝ้าระวังความปลอดภัยละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในบริเวณนั้น

จุดดึงดูดอาชญากรรม เป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเกิดอาชญากรรม ซึ่งเป็นที่รับรู้ของผู้กระทำความผิด ผู้คนที่มีแรงจูงใจในด้านอาชญากรรมถูกดึงดูดเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวด้วยหลายสาเหตุ ผู้กระทำความผิดอาจจะมาจากนอกพื้นที่หรือในพื้นที่ในช่วงเวลานั้น

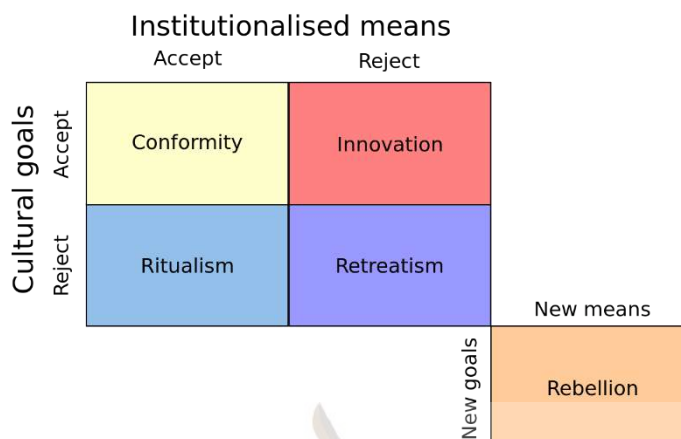
ในการกระทำผิดการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกผู้กระทำผิดมีแรงจูงใจ (Motivated Offenders) หลักคือความต้องการทางการเงิน ความมั่นคงทางการเงินจากการประกอบธุรกิจ อาทิ โรงงานอุตสาหกรรมรีไซเคิล หรือรับจ้างเพื่อทิ้ง ทำลาย กลบฝัง โดยผ่านการพิจารณาถึง เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) คือเส้นทางการลำเลียง สถานที่ลำเลียง จุดหมายปลายทางที่เหมาะสมกับการกระทำผิด มีความเสี่ยงน้อยที่จะได้รับการตรวจสอบ จับกุมคือสถานที่ใด ประกอบกับหากประเทศนั้นๆ ขาดผู้คุ้มครอง (Absence of Capable Guardians) รวมไปถึงข้อกฎหมาย กฎเกณฑ์มาตรการตรวจสอบที่ชัดเจน ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้เมื่อรวมกันจึงมีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจประกอบอาชญากรรม

3.3 ทฤษฎีความกดดัน (Strain Theory)

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton) ผู้เขียน เรื่อง “โครงสร้างทางสังคมและสภาวะไร้กฎเกณฑ์” (social structure and anomie) ผู้ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากเดอร์ไคม์ได้ให้ความหมาย “anomie” ความหมายใหม่โดยการอธิบายควบคู่กับคำว่า “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” และสรุปว่า สังคมทุกสังคมมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์หลัก (goals) แต่สังคมไม่มีวิถีทาง (means) ที่จะไปสู่วัตถุประสงค์นั้นให้กับทุกคนหรือกล่าวอีกในหนึ่งย่อมหมาถึงสังคมมีหนทางให้เฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่คนในสังคมไม่สามารถใช้วิถีทางที่สังคมกำหนด หรือกระทำอย่างถูกต้องได้คนเหล่านั้นก็จะนำวิถีทางที่มีขอบมาใช้จึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างจุดมุ่งหมายและวิถีทางในการไปสู่จุดหมายนั้นอันส่งผลให้เกิดสภาวะไร้ระเบียบในสังคม โดยแบ่งรูปแบบความไร้กฎเกณฑ์ไว้ 5 รูปแบบคือ

1. Conformity หมายถึง วัตถุประสงค์หลัก (goals) และ วิถีทาง (means) มีความสัมพันธ์กัน เป็นการปฏิบัติตามระเบียบหรือวิธีการที่ถูกต้อง ซึ่งโดยทั่วไปคือชนชั้นกลางที่มักประพฤติตามระเบียบของสังคม
2. Innovation ยอมรับวัตถุประสงค์หลัก (goals) แต่ปฏิเสธวิถีทาง (means) ที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม อาทิ การคิดหาวิถีทางลัดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในอาชญากรคอปขาว (white collar crime) ที่ใช้วิธีโกงเพื่อให้ตนบรรลุวัตถุประสงค์
3. Ritualism ไม่มีวัตถุประสงค์หลัก (goals) แต่ยอมรับ วิถีทาง (means) หรือเรียกอีกอย่างว่า “การปฏิบัติตามพิธีกรรม” ไม่รู้ว่าทำเพื่ออะไรแต่ทำเพราะความเคยชิน
4. Retreatism คือปฏิเสธทั้งวัตถุประสงค์หลัก (goals) และ วิถีทาง (means) ถอนตัวออกจากสังคม อาทิ ผู้ติดสารเสพติด ติดสุรา
5. Rebellion คือการปฏิเสธทั้งวัตถุประสงค์หลัก (goals) และ วิถีทาง (means) และสร้างวัตถุประสงค์หลัก (goals) และ วิถีทาง (means) ของตนเองขึ้นมาใหม่ เช่น กลุ่มการปฏิวัติ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น

Robert K. Merton's Deviance Typology

รูปที่ 3 ทฤษฎีความกดดัน

(Robert K Merton, 1938)

อนึ่งเมื่อพิจารณากรณีการกระทำผิดอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่าแม้วัตถุประสงค์หลัก (goals) คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเฉกเช่นเดียวกันกับเป้าหมายคนทั่วไปในสังคม ทว่ามิใช่ทุกคนที่จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้นได้ ด้วยสาเหตุหลายประการอันเนื่องมาจากความสามารถใช้ชีวิตตามวิถีทางที่สังคมคาดหวังหรือกำหนด ประกอบกับความคาดหวังที่ความโลภ ความเสาะหาความมั่นคง ปัจจัยดังกล่าวทำให้วิถีทาง (means) ที่ขัดไปจากบรรทัดฐานหรือกฎหมายของสังคม

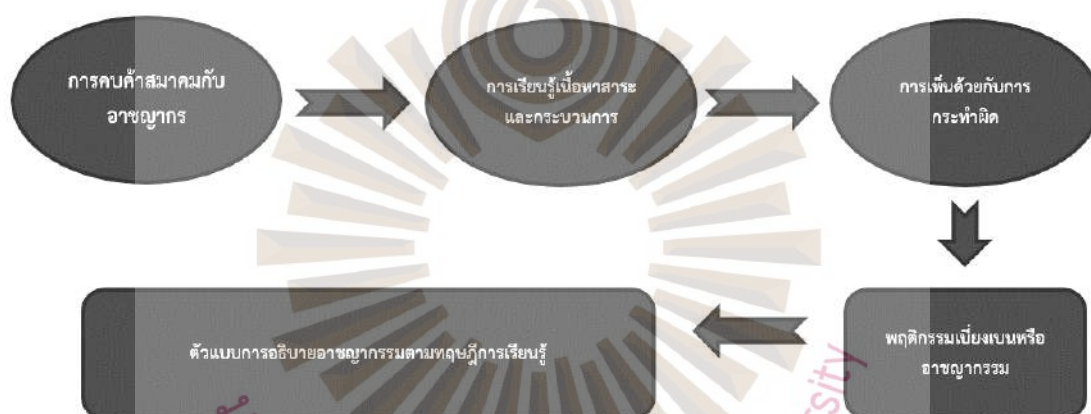
ความต้องการมีรายได้ทางลัดตัดสินใจกระทำผิด กรณีดังกล่าวนี้อยู่ในรูปแบบของ Innovation แม้มีการยอมรับวัตถุประสงค์หลัก (goals) ของสังคม แต่ปฏิเสธวิถีทาง (means) ที่ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม อาทิ การคิดหาวิถีทางลัดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ที่ใช้วิธีโกงเพื่อให้ตนบรรลุวัตถุประสงค์ ที่เป้าหมายมีความขัดแย้งกับวิถีทางนำไปสู่การกระทำผิดหรือพฤติกรรมอาชญากรรม

3.4 ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (Different Association Theory)

Edwin Sutherland (1961) ได้อธิบายว่าคนที่จะเป็นขโมยมืออาชีพ (Professional Theft) บุคคลต้องได้รับการยอมรับเข้ากลุ่มมีจรรยาบรรณก่อน แล้วจึงได้รับการปลูกฝังสั่งสอน วิธีการ ทักษะ กระบวนการที่บุคคลจะเข้ามาเกี่ยวข้องข้องกับอาชญากรรมมี 9 หัวข้อดังนี้

1. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
2. คบค้าสมาคมกับบุคคลอื่น ตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร
3. หลักการสำคัญคือมีความใกล้ชิดสนิทสนม
4. เมื่อมีการเรียนรู้ จะเกิดการเรียนรู้ 1. เทคนิคการกระทำผิด 2. แรงดลใจ แรงผลักดัน การใช้เหตุผล ทักษะเกี่ยวกับการทำผิด

5. ทิศทางแรงดลใจ แรงผลักดัน จะถูกเรียนรู้ด้วยการไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ละเมิดกฎหมาย
6. บุคคลกลายเป็นผู้กระทำผิด เพราะว่าความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความไม่เห็นด้วย
7. ความถี่ ระยะเวลา การให้ความสำคัญ และความเข้มข้น มีผลต่อลักษณะแตกต่างของการคบค้าสมาคม
8. กระบวนการเรียนรู้ การคบหาสมาคม มีความเกี่ยวข้องกับกลไกทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป
9. มีความต้องการ และมีค่านิยมทั่วไป เช่น ความมั่นคงทางการเงิน ความสุข การดิ้นรนเพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงิน ความผิดหวังจากการไม่ประสบความสำเร็จ ต้องการสำเร็จ

รูปที่ 4 ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง

(Edwin H. Sutherland, 1961)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะขององค์กรอาชญากรรมเนื่องด้วยผู้กระทำผิดในกลุ่มจะต้องมีการเรียนรู้ เทคนิค วิธีการการกระทำผิด การหลบเลี่ยง หลีกเลียงการถูกจับกุม ซึ่งการกระทำผิดนั้นอาจมีความต้องการ และมีค่านิยมทั่วไปตั้งเช่นคนในสังคม คือ ความมั่นคงทางการเงิน ความสุข ความมั่นคงในชีวิตจึงเรียนรู้ที่จะประกอบอาชญากรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่มุ่งหวังไว้ หากแต่การกระทำผิดนั้นส่งผลกระทบและความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

3.5 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory)

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Caesar Beccaria) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีได้อธิบายสาเหตุการกระทำผิด และได้เขียนหนังสือชื่อ “อาชญากรรมและการลงโทษ” (Crime and Punishment) อธิบายถึงมนุษย์มีเจตจำนงอิสระ (Free Will) เมื่อมนุษย์ตัดสินใจทำอะไรลงไป ถือว่ามนุษย์สามารถชั่งน้ำหนักระหว่างการกระทำและผลที่ได้รับ เมื่อใช้เหตุผลดีแล้ว และตัดสินใจทำลงไป มนุษย์จึงย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น การกระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษให้สมกับลักษณะความผิดที่ได้กระทำลงไปอันเป็นที่มาของทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง เมื่อเกิดความเสียหายต่อสังคมจากการกระทำผิด ก็ย่อมต้องหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดความผิดเกิดขึ้นอีกในสังคม สังคมควรลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดนั้นอีก ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษนั้นสามารถข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษและบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่าง ทำให้เกิดความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำผิดขึ้นอีก การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งเป็นการลงโทษควรมีไว้เพื่อเป็นการป้องกัน โดยการใช้แนวคิดเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งจึงแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะหรือป้องกันโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดรายบุคคล เพื่อยับยั้งมิให้เขากระทำผิดซ้ำ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (Specific Prevention) ยับยั้งตัวผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก เพราะเกิดความกลัวเกรงในโทษที่ได้รับ อันเป็นผลให้ตัดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นอีก
2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไปหรือป้องกันโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมทั่วไปเห็น เพื่อที่จะได้เกรงกลัวโทษจากการกระทำผิด และไม่คิดที่จะทำผิดขึ้นอีกอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการป้องกันโดยทั่วไป (General Prevention) เนื่องจากได้เห็นผลร้ายของการกระทำผิดและการได้รับโทษ จนไม่อยากจะกระทำผิดเพราะเกรงกลัวในโทษ

เงื่อนไขของการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) คือ การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับอาชญากรรม หมายถึง โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะต้องมีความเหมาะสมกับความหนักเบาของการกระทำผิด สาธารณชนจะต้องได้รับรู้เข้าใจอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษนั้น หมายถึง การลงโทษต้องทำในที่เปิดเผย ไม่ปิดบัง ควรจะต้องให้สาธารณชนรับรู้ เพื่อเกรงกลัวต่อโทษการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนี้อาจกล่าวได้อีกความหมายหนึ่งคือ เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีกนั่นเอง นอกจากนี้ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย อธิบายว่า การลงโทษที่สามารถข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำผิดได้นั้นควรจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ (1)

การลงโทษต้องทำด้วยความรวดเร็ว (2) ความแน่นอนในการลงโทษ และ (3) ความเคร่งครัดหรือความรุนแรงในการลงโทษ (ณัฐวัจน์ สุทธิโยธิน, 2554)

4. ทฤษฎีความยุติธรรม (Theory of Justice)

ความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรม (justice as fairness) ของ John Rawls (John Rawls, 1999) เป็นมโนทัศน์แบบเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญแก่การกระจายเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์เป็นหลัก รอลส์ เสนอว่า หลักความยุติธรรมคือสัญญาประชาคมที่เป็นรากฐานของสังคม-การเมือง รัฐธรรมนูญ การปกครองของรัฐ การบัญญัติ/การใช้กฎหมายต้องสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมอันเป็นรากฐานของสังคม-การเมืองนั้น ๆ ทั้งนี้ในมุมมองดังกล่าวการประยุกต์ใช้ความยุติธรรมนั้นสามารถเสนอมุมมองความเป็นธรรมต่อผู้ได้รับความเสียหายในกรณีคดีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อมด้วย องค์ประกอบของความยุติธรรมดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

1. หลักความเที่ยงธรรมในการสร้างหลักความยุติธรรม คือหลักความเที่ยงธรรม (the principle of fairness) ในการตกลงใจกำหนดหลักความยุติธรรม (the principle of justice) ที่ใช้ปฏิบัติแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียม ต้องกำหนดขึ้นจากการยอมรับ “สถานะที่เท่าเทียมในความเป็นมนุษย์” รูปแบบความยุติธรรมที่เริ่มจากความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์จาก “สถานะแรกเริ่ม” (the original position) คือสถานะที่ผู้มาร่วมตกลงสร้างหลักความยุติธรรมมีความเท่าเทียมกันในลักษณะที่ว่า ทุกคนต่างอยู่ภายใต้ “ม่านแห่งความไม่รู้” (the veil of ignorance) โดยที่ไม่มีใครคิดสร้างหลักความยุติธรรมที่จะเป็นประโยชน์เฉพาะแก่ตัวเอง อันจะถือเป็นหลักประกันว่าทุกคนที่ร่วมตกลงเรื่องหลักความยุติธรรมที่ย่อมต้องได้รับการปกป้องอย่างเท่าเทียมจากหลักความยุติธรรมเดียวกัน
2. หลักเสรีภาพ (the principle of freedom) คือหลักการที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนต้องมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์และมีอย่างเท่าเทียมกัน และหลักความแตกต่าง (the principle of difference) คือ หลักการยกเว้นให้มีการปฏิบัติต่อสมาชิกของสังคมแตกต่างกันได้หากการปฏิบัตินั้นเป็นไปเพื่อช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่าหรือคนเสียเปรียบในสังคม

จากหลักการความยุติธรรมข้างต้นจะเห็นว่าความยุติธรรมย่อมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนของสังคมเป็นหน้าที่ของความยุติธรรมโดยผ่านโครงสร้างพื้นฐานที่เที่ยงธรรม ต่อการวางหลักการเพื่อความเป็นธรรมสูงสุดคุ้มครองสิทธิและเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการอันเป็นหลักพื้นฐานต่อการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสงบสุขอย่างยั่งยืนอย่างยุติธรรมในฐานะเที่ยงธรรม (justice as fairness) อันจำเป็นต้องสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เที่ยงธรรมทั้งในแง่กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในกรณีคดีสิ่งแวดล้อมนั้น

แน่นอนว่าย่อมมีผู้ได้รับความเสียหายในมุมมองของการจัดการปัญหาที่นอกเหนือจากการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษแล้ว การเยียวยาให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับการชดเชย หรือมีอำนาจต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมจึงเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยหลักความยุติธรรมเป็นรากฐานในการพิจารณาเสนอแนวทางจัดการปัญหาดังกล่าว โดยที่หลักการดังกล่าวนี้นอกจากจะเป็นแนวทางที่สอดคล้องต่อการนำเสนอมุมมองเชิงกฎหมายที่เป็นธรรมแล้ว ยังสามารถครอบคลุมมิติหมายรวมถึงมุมมองความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ที่แม้การกระทำนั้นจะมีได้ระบุไว้ว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมายก็ตาม (Siegel, 2015)

4.1 ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice)

ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) นำมาใช้เป็นกรอบคิดในการอธิบายถึงการจัดให้สิ้นไปซึ่งสภาพของความไม่เท่าเทียมของผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม นิยามโดยทั่วไปของคำว่า “ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม” (Environmental Justice) มักจะหมายถึง ความเชื่อที่ว่าประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและในการต้องรับภาระจากอันตรายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติหรือระดับทางเศรษฐกิจและสังคม ความยุติธรรมที่กระจาย (Distributive Justice) ซึ่งหมายถึง ความยุติธรรมเชิงพื้นที่ทางกายภาพในการกระจายทั้งอันตราย ความเสี่ยง และผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมเชิงกระบวนการ (Procedural Justice) ซึ่งหมายถึง การให้โอกาสพลเมืองอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูล ในการมีส่วนร่วม และในการเข้าถึงกระบวนการเรียกร้องความยุติธรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมที่เป็นการยอมรับ (Justice as Recognition) ซึ่งหมายถึง การให้การยอมรับที่เท่าเทียมกันทางด้านสิ่งแวดล้อมในหมู่ประชาชน กลุ่มชนต่างๆ หรือทำเลสถานที่ต่างๆ โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ และอื่นๆ เพื่อเสริมความยุติธรรมที่กระจาย และความยุติธรรมเชิงกระบวนการ โดยมุ่งเน้นกระบวนการทางวัฒนธรรมและสถาบันที่จัดการดูแล หมิ่นประมาท ดูถูก และรังเกียจที่เป็นการลดคุณค่าของประชาชนบางกลุ่มหรือสถานที่บางแห่ง ความยุติธรรมที่เป็นการยอมรับเป็นแนวคิดที่สำคัญของความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเพราะการขาดการยอมรับไม่เป็น แต่เพียงทำให้เกิดการกระจายที่ไม่เป็นธรรมเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การกระจายต่อของความยุติธรรมอีกด้วย ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) กับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีประเด็นที่ผูกโยงกันอยู่ในเรื่องการแจกจ่ายผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายของการพัฒนาทั้งภายในคนรุ่นเดียวกัน (Intra Generation) และระหว่างคนต่างรุ่น (Inter Generations) โดยมีข้อตระหนักร่วมกันในการทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น และในการเพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรให้มากขึ้น ทำให้ “ความเท่าเทียม” ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติกลายเป็นประเด็นร่วมกันที่โดดเด่น ขบวนการความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice Movement) ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญอีกประการคือความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในประเด็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกจะพบว่า ขยะพลาสติกที่เข้าสู่ประเทศไทยมักมาจากประเทศพัฒนาแล้ว ประชากรของประเทศพัฒนาแล้วจำนวนประมาณ 20% ของประชากรโลกบริโภคผลผลิตทางเศรษฐกิจประมาณ 80% ของโลก โดยสร้างของเสียอันตรายประมาณ 90% ของโลก การเข้าครอบครองทรัพยากรธรรมชาติของประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศพัฒนาแล้วเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้สร้างผลกระทบที่เป็นอันตรายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ได้วางกับดักประเทศกำลังพัฒนาให้ต้องตกอยู่ในวงจรชั่วร้ายของความยากจนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และได้สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก (คณิศร บัวเยี่ยม, 2559)

5. แนวคิดเครือข่ายนโยบาย

พอล สตาร์กีย์ (1997) ที่ปรึกษาทางวิชาการด้านการสร้างเครือข่ายให้ความหมายของเครือข่ายว่า คือกลุ่มของคน หรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคล หรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน ในความหมายนี้สาระสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้นๆ (Paul Starkey, 1997)

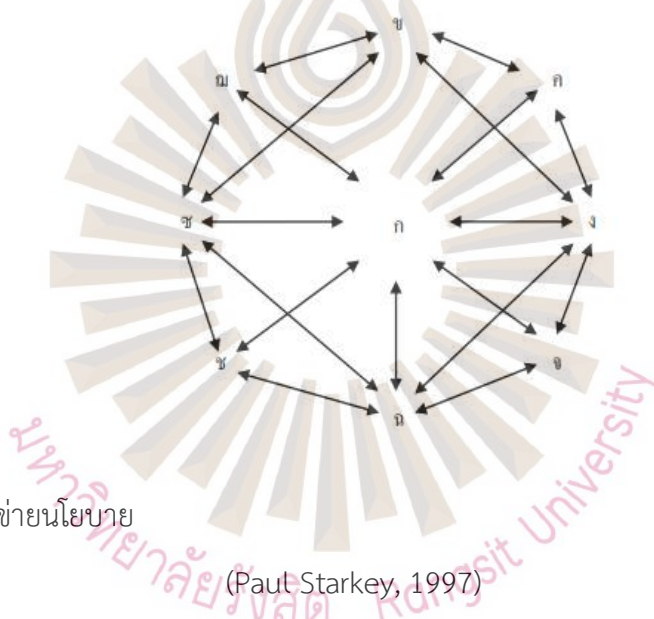
โดยที่เครือข่ายคือการเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเองการเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็นหรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน (อรรณพ พงษ์วาท, 2539)

“เครือข่าย” ในปัจจุบันจึงเปรียบเสมือนกระบวนทัศน์ใหม่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กร ระหว่างองค์กร โดยการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking) ต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีเป้าหมายร่วมกัน กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนข้อมูล และพัฒนาไปสู่การวางแผนการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน ทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องด้วยเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากรใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิกอาจมีผู้ประสาน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสานดำเนินกิจกรรมการประสานแต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่อง โดยที่การดำเนินงานนโยบายจะเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นสังคมเครือข่าย

(network society) มากขึ้น การกำหนดนโยบายที่เน้นเฉพาะบทบาทภาครัฐ และการปกครองแบบที่เน้นการจัดการแนวดิ่ง ถูกมองว่าไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป โดยมีการเสนอให้มีการเปลี่ยนผ่านสู่แนวทางการพัฒนาเครือข่ายนโยบาย (policy networks) และการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายในแนวนอนมากขึ้น (network governance) ซึ่งต้องไปให้ไกลกว่าการเน้นควบคุมสั่งการในแบบเดิม ไม่ว่าจะเป็นการอิงเครือข่ายระหว่างภาครัฐด้วยกัน ระหว่างภาคราชการกับภาคเอกชน หรือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมาร่วมกันคิดและร่วมกันทำ (Chhotray, 2010)

ซึ่งมุมมองเช่นนี้กลายมาเป็นจุดมุ่งเน้นใหม่ของการวิเคราะห์นโยบายและการบริหารจัดการภาคสาธารณะอย่างกว้างขวางทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยกล่าวคือ เน้นการวิเคราะห์การก่อตัวและการขับเคลื่อนของเครือข่ายมากกว่าการวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐในฐานะตัวแสดงเดี่ยวที่เป็นตัวแสดงหลักตัวแสดงเดี่ยวแบบที่ทำมาในอดีต (พบสุข ชำชอง, 2561)

เครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง

รูปที่ 5 แนวคิดเครือข่ายนโยบาย

(Paul Starkey, 1997)

ภาพข้างต้น คือเครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง การสร้างเครือข่ายเป็นไปในลักษณะบูรณาการมากขึ้นโดยองค์กรกลางยังมีบทบาทในการป้อนและรับข้อมูลจากองค์กรหรือปัจเจกที่อยู่รายล้อม หากแต่องค์กรหรือปัจเจกที่อยู่รายล้อมยังสามารถติดต่อซึ่งกันและกันได้โดยอิสระ (แม้อาจเป็นไปไม่ได้ทั้งหมด) นอกจากนี้องค์กรกลางยังรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้แก่การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและปัจเจกที่อยู่รายล้อมด้วย รูปแบบดังกล่าวมีข้อดีคือ มีผู้อำนวยความสะดวก ป้อนข้อมูลให้แก่องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมมือ และองค์กรหรือปัจเจกที่อยู่รายล้อมสามารถติดต่อสื่อสารกันโดยไม่ต้องผ่านองค์กรกลางแต่เพียงผู้เดียวจึงจะเห็นได้ว่าเครือข่ายคือการเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเองการเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของ

การรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็นหรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน (อรรถณพ พงษ์วาท, 2539)

หากจะพิจารณาแนวคิดเครือข่ายจะพบว่าปัจจุบันการดำเนินงานเชิงนโยบายของรัฐบาล หรือมีหน่วยงานรัฐเป็นตัวแสดงนโยบาย กรอบคิดใดๆ อาจจะมีข้อจำกัดโดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อเผชิญกับความสลับซับซ้อนของปัญหาซึ่งเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือรัฐบาลจะรับมือเพียงลำพังจึงอาจไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องด้วยการออกแบบโครงสร้างของระบบราชการหรือองค์การของรัฐบาลมีข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะไม่ตายตัว (fluid) แบบที่การจัดแบ่งหน้าที่และพื้นที่แบบตายตัว (fixed) หากแต่แท้จริงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมที่มีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงเทคนิคการก่ออาชญากรรมโดยตลอด การรับมือกับปัญหานี้เพียงรัฐฝ่ายเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เพียงพอต่อไป แนวคิดเครือข่ายนโยบายนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างบูรณาการที่มีตัวแสดงนโยบายที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าหนึ่ง (related policy actors) และการดำเนินนโยบายที่หลากหลาย (variety of policy actions) ภายใต้ประเด็นนโยบายเดียว (the same policy agenda) โดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงนโยบายภายในเครือข่ายซึ่งมีความอิสระแต่พึ่งพิงกันและกันนับว่ามีความสำคัญในการพิจารณาแนวคิดนี้ (RICHARDS, 2009)

จากความสำคัญประเด็นปัญหาการเพิ่มขึ้นของการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งแน่แท้ว่าย่อมมีความสลับซับซ้อนกว่าอาชญากรรมทั่วไป ลักษณะปัญหาดังกล่าวนี้นี้เมื่อพิจารณาควบคู่กับการกำหนดนโยบายหรือการหามาตรการรองรับการป้องกันและปราบปราม อาจต้องการเสนอแนะรูปแบบการทำงานที่มีตัวแสดงนโยบายที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าหนึ่ง (related policy actors) หรือมากกว่าภาครัฐหน่วยงานเดียว และจำเป็นต้องมีการดำเนินนโยบายที่หลากหลาย (variety of policy actions) จากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการร่วมกันภายใต้ประเด็นนโยบายเดียว (the same policy agenda) คือการแสวงหาแนวทางพัฒนาการรับมืออาชญากรรมในลักษณะดังกล่าวที่รองรับบริบทสังคมไทยที่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล อนึ่งในปัจจุบันแนวโน้มนโยบายในลักษณะการดำเนินงานอย่างเป็นเครือข่ายต่อการปฏิบัติงานยังคงไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ในทางปฏิบัติยังคงเป็นเพียงการกำหนดแนวทางนโยบายต่าง ๆ เฉพาะในขอบเขตหน้าที่ภารกิจของหน่วยงานตนและมีระบบราชการที่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคความล่าช้า ดังนั้นเพื่อประโยชน์สูงสุดจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าในการปฏิบัติงานต่อการแก้ปัญหาดังกล่าวแต่ละหน่วยงานควรจะทำอะไร อย่างไร และเพื่ออะไรให้สอดคล้องเป็นไปตามข้อกำหนดกฎหมายทั้งในระดับสากล และระดับประเทศ

6. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

การเกิดขึ้นของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อกำหนดกติการะหว่างรัฐกับรัฐในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการเฉพาะด้านโดยเล็งเห็นถึง

ลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนซึ่งในทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรนั้น การกำหนดเขตแดนของรัฐและความรับผิดชอบของรัฐภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น อาจไม่ครอบคลุมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมนั้นมีการข้ามพรมแดนอยู่ตลอดเวลา ปัญหาเหล่านี้ไม่อาจจัดการได้ด้วยรัฐใดรัฐหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการร่วมกันระหว่างประเทศ และการร่วมมือกันของทุกประเทศจึงจะสามารถแก้ปัญหา หรือบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้นทางด้านสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นความจำเป็นของการมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศคือ ลักษณะของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีพรมแดน หรือเป็นลักษณะของการข้ามพรมแดน และความจำเป็นในการมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ที่จำเป็นต้องใช้อำนาจเหนือรัฐ ในบางกรณีที่รัฐและผู้มีอำนาจในรัฐนั่นเอง ละเลยเพิกเฉยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนภายในรัฐของตนเองเผชิญอยู่ ดังนั้นการมีกลไกของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศ เพื่อให้รัฐนั้น คำนึงสิทธิทางด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนภายในรัฐ ที่อาจถูกรัฐนั้นเอง หรือรัฐต่างประเทศเข้ามาละเมิดสิทธิของประชาชน ดังนั้นความจำเป็นของการมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิทางด้านสิ่งแวดล้อม ของพลเมืองในทุกรัฐ ให้ได้รับมาตรฐานการคุ้มครองอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในระดับสากล

ประเภทของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

1. อากาศ และชั้นบรรยากาศ Air & Atmosphere
2. มหาสมุทรและทะเล Oceans & Seas
3. แหล่งน้ำ Fresh Water Resources
4. ความหลากหลายทางชีวภาพ Biodiversity
5. วัตถุมีพิษและสารอันตราย Hazardous Substances
6. ขยะและของเสีย Waste
7. การคุ้มครองพื้นที่อยู่อาศัย Habitat

พื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศโดยทั่วไป กล่าวคือ ที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น อาจมีที่มาจากกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และพัฒนามาเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งหลักเรื่องอำนาจอธิปไตยที่ทุกรัฐมีอำนาจในตัวเอง ดังนั้นการที่จะทำให้ประเทศนั้นยอมรับเข้าผูกพันภายใต้หลักการสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda – agreement must be kept) ดังนั้นการจะให้รัฐแต่ละรัฐยอมผูกพันตามพันธกรณีในข้อตกลงระหว่างประเทศ ต้องมีกระบวนการในการลงนามในข้อตกลงระหว่างประเทศนั้น กระบวนการที่จะผูกพันรัฐเริ่มจากการลงนามเป็นภาคี (member) ในข้อตกลง เมื่อคณะกรรมการนำข้อตกลงดังกล่าวไปร่างตามหลักการและเหตุผลที่ประเทศภาคีให้ความเห็นชอบ กลับมาให้แต่ละประเทศให้สัตยาบัน (ratify) ในบางครั้งรัฐอาจจะตั้งข้อสงวนไว้ (reservation) เพื่อยกเว้นบางข้อที่รัฐนั้นไม่พร้อมที่จะยอมทำตาม หรือทำตามไม่ครบถ้วน การให้สัตยาบันในข้อตกลง

ระหว่างประเทศนี้ถือเป็นการผูกพันรัฐนั้นในการจะต้องดำเนินการตามข้อตกลง แต่ยังไม่ถือว่าผูกพันประชาชนของรัฐ เมื่อรัฐต่าง ๆ ให้สัตยาบันในข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นแล้ว มีหน้าที่ต้องทำตามพันธกรณีที่บัญญัติไว้ (นันทน คงเจริญ, 2561)

6.1 ระดับสากล: อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด

ในเดือนมีนาคม 2566 ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศที่ 103 ที่ให้สัตยาบันแก่ภาคแก้ไขของอนุสัญญาบาเซล ส่งผลให้ข้อกำหนดของภาคแก้ไขดังกล่าวต้องเริ่มบังคับใช้ในวันที่ 7 มิ.ย. 2566 เป็นต้นไป ความเป็นมาของอนุสัญญาดังกล่าวเกิดเมื่อในช่วงปี ค.ศ. 1980 มีการเรียกร้องว่าแอฟริกาและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาบางส่วนกลายเป็นที่รองรับของเสียที่เป็นพิษจากต่างประเทศ ทำให้ในปี ค.ศ. 1981 การจัดการของเสียอันตรายได้รับการบรรจุไว้เป็นหนึ่งในสามของประเด็นสำคัญภายใต้โครงการ Montevideo ว่าด้วยเรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อมของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) จึงเป็นที่มาของอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด ซึ่งได้รับการรับรอง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1989 และมีผลบังคับใช้กับประเทศต่าง ๆ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 โดยในปัจจุบันมีประเทศภาคีสมาชิก รวมทั้งสิ้น 190 ประเทศ (ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม 2566) (Secretariat of the Basel Convention, 2011)

วัตถุประสงค์ทั่วไปของอนุสัญญาบาเซล คือการปกป้องสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบอันไม่พึงประสงค์จากของเสียอันตราย โดยมีขอบเขตของอนุสัญญาครอบคลุมของเสียประเภทต่างๆ ซึ่งพิจารณาจากแหล่งกำเนิด และ/หรือองค์ประกอบและคุณลักษณะของของเสีย

“ของเสีย” หมายถึง สารหรือวัตถุซึ่งถูกกำจัดหรือเจตนาจะกำจัดหรือต้องกำจัดโดยบทบัญญัติของกฎหมายระดับชาติ

“การจัดการ” หมายถึง การเก็บรวบรวม การขนส่ง และการกำจัดของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น รวมทั้งการดูแลรักษาสถานที่กำจัดภายหลังการกำจัด

“การเคลื่อนย้ายข้ามแดน” หมายถึง การเคลื่อนย้ายของของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นจากพื้นที่ภายในเขตอำนาจแห่งรัฐหนึ่งไปยัง หรือผ่านพื้นที่ภายใต้เขตอำนาจระดับชาติของรัฐหนึ่ง หรือไปยังหรือผ่านพื้นที่ที่มีได้อยู่ภายใต้เขตอำนาจแห่งรัฐใด โดยมีรัฐที่เกี่ยวข้องในการเคลื่อนย้ายอย่างน้อย 2 รัฐ

กล่าวคือ ของเสียดังต่อไปนี้ที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดน ถือว่าเป็น “ของเสียอันตราย” เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้

(เอ) ของเสียประเภทที่ระบุในภาคผนวก 1 เว้นแต่ที่ไม่เข้าลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ระบุในภาคผนวก 3 และ

(บี) ของเสียที่ไม่อยู่ในข่ายของวรรค (เอ) แต่ได้รับการนิยามหรือได้รับการพิจารณาว่าเป็นของเสียอันตรายโดยกฎหมายภายในของภาคีสถิตผู้ส่งออก ผู้นำเข้า หรือผู้นำผ่านแดน

โดยขยะพลาสติกจัดอยู่ในของเสียอันตราย (ตามข้อ 1 และภาคผนวก 9) หมวด B3010 ของเสียประเภทพลาสติกที่เป็นของแข็ง ดังนี้ วัสดุพลาสติกและพลาสติกผสม ที่ไม่ผสมกับของเสียอื่นและได้ผ่านการจัดเตรียมจนได้คุณภาพที่กำหนดเศษพลาสติกของโพลีเมอร์และโคโพลิเมอร์ที่ไม่มีธาตุฮาโลเจนเป็นองค์ประกอบ (เป็นที่เข้าใจว่าเศษเหล่านั้นได้ผ่านการทำเป็นโพลิเมอร์อย่างสมบูรณ์) เช่น ethylene, styrene, polypropylene, polyethylene terephthalate, acrylonitrile, butadiene, polyacetals, polyamides, polybutylene terephthalate, polycarbonates, polyethers, polyphenylene sulphides, acrylic polymers, alkanes C10-C13 (plasticiser), polyurethane (not containing CFCs), polysiloxanes, polymethyl methacrylate, polyvinyl alcohol, polyvinyl butyral, polyvinyl acetate

เป้าหมายหลักอนุสัญญาบาเซล มีดังนี้

1. การลดการเกิดของเสียอันตรายและการส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไม่ว่าสถานที่บำบัดกำจัดจะอยู่ที่ใดก็ตาม
2. การจำกัดการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายยกเว้นเมื่อการเคลื่อนย้ายนั้น เป็นไปตามหลักการของการจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. ระบบกฎหมายที่ใช้กับกรณีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนเมื่อได้รับอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดน

บทกำหนดโทษของการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกถูกระบุไว้ในพิธีสารบาเซลว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยความเสียหายอันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด ซึ่งได้รับการรับรองในการประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาบาเซล สมัยที่ 5 (COP-5) เมื่อปี พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) พิธีสารบาเซลฯ กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและของเสียอื่น รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากผลของการเคลื่อนย้ายอย่างผิดกฎหมาย ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) โดยยังไม่มีผลใช้บังคับ

สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่อนุสัญญาบาเซลมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาคือ การจัดทำรายละเอียดที่มีนัยสำคัญต่อเครื่องมือในเชิงนโยบายต่าง ๆ ที่ไม่มีลักษณะบังคับ ภายในกรอบแนวทางของอนุสัญญาบาเซล ทำให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้พัฒนาแนวทางด้านเทคนิควิชาการเกี่ยวกับการจัดการของเสียประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ภายใต้ความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาบาเซล เพื่อใช้งานโดยรัฐบาล ในทุกระดับรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติและอำนวยความสะดวกในการจัดการของเสียประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ปฏิญญาบาลีว่าด้วยการจัดการของเสียเพื่อสุขภาพของมนุษย์และความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ (The Bali Declaration on Waste Management for Human Health and Livelihood) ซึ่งได้รับการรับรองในที่ประชุม COP-9 เมื่อปี พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) ได้ย้ำให้เห็นว่าหากของเสียไม่ได้รับการจัดการ

อย่างปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลเสียอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนของมนุษย์ จึงเกิดข้อผูกพันที่ได้รับความเห็นชอบร่วมกันโดยรัฐมนตรีที่เข้าร่วมการประชุมฯ เพื่อที่จะป้องกันการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของเสียอันตรายอย่างผิดกฎหมาย และลดการก่อกำเนิดของเสียอันตรายและสนับสนุนการจัดการของเสียอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเทศได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) ได้มีข้อแก้ไขอนุสัญญาบาเซลฯ โดยเพิ่มการควบคุมการเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดน เพื่อห้ามไม่ให้มีการส่งออกของเสียอันตรายทั้งหมดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญาฯ ไปเพื่อการกำจัดขั้นสุดท้าย การใช้ซ้ำ การรีไซเคิล และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยการส่งออกจากประเทศที่ปรากฏในภาคผนวก 7 ของอนุสัญญาฯ (ภาคีสมาชิกและประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกในกลุ่มองค์กรความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Cooperation and Development: OECD), ประชาคมยุโรป (European Communities: EC) และลิกเตนสไตน์ (Liechtenstein)) ไปยังประเทศอื่น ๆ โดยการแก้ไขภาคผนวกที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก (Plastic Waste Amendment) ดังกล่าว มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม พ.ศ. 2564

ตารางที่ 5 การแก้ไขภาคผนวกที่เกี่ยวข้องกับพลาสติก (Plastic Waste Amendment)

การแก้ไขภาคผนวก	ตัวอย่าง	หากให้สัตยาบัน
เพิ่มเติมภาคผนวก II (Y48) ขยะพลาสติกซึ่งต้องการพิจารณาเป็นพิเศษ	PVC	- หากให้สัตยาบัน ยังสามารถนำเข้าจากประเทศในภาคผนวก VII - แจ้งการยินยอมล่วงหน้า - ต้องเป็นพลาสติกที่สะอาดและนำมารีไซเคิล - อย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
เพิ่มเติมภาคผนวก VIII (A3210) ขยะพลาสติกที่เป็นของเสียอันตราย	ขยะพลาสติกที่มีสารตะกั่ว (สารเติมแต่งเพื่อให้ทนความร้อนหรือทนไฟ) ขยะพลาสติกที่มีสาร PBDE (เพื่อเป็นสารหน่วงไฟ)	หากให้สัตยาบัน ไม่สามารถนำเข้าจากประเทศในภาคผนวก VII
ปรับแก้ไขภาคผนวก IX จากบัญชี B3010 เป็น B3011 ขยะพลาสติกที่ไม่เป็นของเสียอันตราย นำเข้าเพื่อการรีไซเคิลอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น และเกือบจะปราศจากการปนเปื้อนและปนกับของเสียอื่น	- ขยะพลาสติกที่มีส่วนประกอบของ non-halogenated polymers, cured resin และ fluorinated polymers - ส่วนผสมของขยะพลาสติกซึ่งประกอบด้วย PE, PP และ / หรือ PET	- หากให้สัตยาบัน ยังสามารถนำเข้าจากประเทศในภาคผนวก VII - ไม่ต้องแจ้งการยินยอมล่วงหน้า - ต้องเป็นพลาสติกที่สะอาดและนำมารีไซเคิล - อย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

ในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา อนุสัญญาบาเซลได้มีโอกาสมากมายในการปรับตัวต่อการพัฒนาและความต้องการใหม่ๆ ในระดับนานาชาติ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสีย ด้วยประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับอนุสัญญาสตอกโฮล์มฯ และอนุสัญญาสตอกโฮล์มฯ อนุสัญญาบาเซลจึงมีศักยภาพที่จะเริ่มต้นการพิจารณาเกี่ยวกับของเสียเพิ่มขึ้นตลอดทั้งวงจรชีวิต อนุสัญญาบาเซลมีบทบาทในเชิงการตัดสินใจในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้าย และการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน

กรมควบคุมมลพิษ หน่วยประสานงานกลาง

วัตถุประสงค์

1. ลดการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายให้เหลือน้อยที่สุด โดยการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. บำบัดและกำจัดของเสียอันตรายใกล้กับแหล่งกำเนิดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. ลดการก่อกำเนิดของเสียอันตรายทั้งในเชิงปริมาณและความอันตราย

คณะกรรมการ / คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามอนุสัญญาฯ

1. คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
  - 1.1 คณะอนุกรรมการอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน

สถานภาพ : ประเทศไทยให้สัตยาบัน
เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2540
มีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทย
เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2541

การดำเนินงานของประเทศไทย

1. เตรียมการให้สัตยาบันในข้อแก้ไขอนุสัญญาบาเซลในการห้ามการส่งออกของเสียอันตรายของประเทศไทย (Ban Amendment)
2. เตรียมความพร้อมของประเทศไทย กรณีการแก้ไขภาคผนวก 2 ภาคผนวก 8 และภาคผนวก 9 ของอนุสัญญาบาเซล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับของเสียพลาสติก
3. ควบคุมการนำเข้าของเสียเข้ามาในราชอาณาจักร โดยออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ การนำเข้าขยะพลาสติก หรือของเสียอื่น
4. นำแนวทางด้านเทคนิควิชาการสำหรับการจัดของเสียต่างๆ ที่ได้รับการรับรองตามมติข้อตัดสินใจในการประชุมรัฐภาคีฯ หรือการประชุมระหว่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในประเทศเพื่อให้ครอบคลุมการจัดการของเสียอันตรายตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง รวมทั้งการจัดทำแนวทางด้านเทคนิควิชาการเป็นภาษาไทย และเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

พันธกรณีที่ประเทศไทยต้องดำเนินการ

ภาคีซึ่งใช้สิทธิของตนในการห้ามการนำเข้าของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นเพื่อการกำจัด ต้องแจ้งภาคีอื่นให้ทราบ ภาคีต้องห้ามหรือต้องไม่อนุญาตให้มีการส่งออกของเสียอันตรายและของเสียอื่นไปยังภาคีซึ่งได้ห้ามการนำเข้าของเสียดังกล่าว หรือหากรัฐผู้นำเข้าไม่ยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรต่อการนำเข้านั้นเป็นการเฉพาะ

ภาคีต้องเป็นฝ่ายดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายหรือการจัดการของเสียอันตรายด้วยวิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ภาคีต้องไม่อนุญาตให้มีการส่งออกหรือนำเข้าของเสียอันตรายจากประเทศที่มีได้เป็นภาคีสมาชิก

ภาคีจะไม่อนุญาตให้มีการส่งออกหรือเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นไปทิ้งหรือกำจัดในพื้นที่ใต้เส้นละติจูด 60 องศาใต้ ไม่ว่าของเสียดังกล่าวจะมีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนหรือไม่

ภาคีแต่ละฝ่ายต้องห้ามบุคคลขนส่ง หรือ กำจัดของเสียอันตราย หรือ ของเสียอื่น เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะได้รับมอบอำนาจหรือได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติการดังกล่าวนั้น กำหนดให้ของเสียอื่นที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนได้รับการบรรจุหีบห่อติดฉลาก และขนส่งโดยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ และมาตรฐานระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับและรับรอง กำหนดให้จัดทำเอกสารการเคลื่อนย้ายแนบไปกับของเสียอันตรายและของเสียอื่นตั้งแต่จุดที่เริ่มต้นเคลื่อนย้ายข้ามแดนจนถึงจุดที่มีการกำจัด.

ภาคีกำหนดให้ของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นซึ่งถูกส่งออกไป ได้รับการจัดการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในรัฐผู้นำเข้าหรือที่อื่นใด.

ภาคีต้องดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตราย และของเสียอื่นจะได้รับอนุญาตเฉพาะเมื่อรัฐผู้ส่งออกไม่มีความสามารถในการกำจัดของเสียอันตรายอย่างเหมาะสม ของเสียอันตรายที่เป็นปัญหาคือการใช้เป็นวัตถุอันตรายในอุตสาหกรรมการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ในรัฐผู้นำเข้า

คณะกรรมการ/ คณะอนุกรรมการ อนุสัญญาบาเซลฯ ของไทย

มีการจัดตั้งกลไกการปฏิบัติงานตามอนุสัญญาบาเซลฯ โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการวัตถุอันตราย เป็นคณะกรรมการภายใต้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีอำนาจหน้าที่ให้ความเห็น และคำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุอันตราย โดยมี ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการ พร้อมด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาและนำเสนอข้อคิดเห็นและหลักเกณฑ์ในการควบคุมวัตถุอันตราย จำนวน 3 คณะ คือ คณะอนุกรรมการพิจารณากลับกรองความเป็นอันตรายของวัตถุอันตราย คณะอนุกรรมการพิจารณาร่างกฎกระทรวง ประกาศกระทรวงออกภายใต้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และคณะอนุกรรมการพิจารณาการขนส่งวัตถุอันตราย

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการอนุสัญญาบาเซล ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นประธานคณะอนุกรรมการ ฯ และ

ประกอบด้วยผู้แทนส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีอำนาจหน้าที่ ในการพิจารณากำหนดระบบกลไก และมาตรการ ทางด้านกฎหมายและวิชาการเพื่อบริหารตามอนุสัญญาบาเซล และเสนอแนะในเชิงนโยบายเกี่ยวกับการอนุญาตการเคลื่อนย้ายของเสียอันตราย และกากของเสียอื่น ๆ เข้ามาและออกไปนอกราชอาณาจักร

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการฯ ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินงานในประเด็นต่างๆ อาทิ คณะทำงาน ศึกษาการให้สัตยาบันต่อข้อแก้ไขการห้ามส่งออกของอนุสัญญาบาเซลของประเทศไทย และคณะทำงาน ปรับปรุงบัญชีรายชื่อและกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร และรหัสสถิติสำหรับของเสียอันตรายที่ควรควบคุม การเคลื่อนย้ายข้ามแดนภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (ฐานข้อมูลกองต่างประเทศ, 2566)

6.2 มาตรการห้ามส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศที่ยากจน (ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดี) ของ สหภาพยุโรป An EU ban on the export of non-recyclable plastic waste to poor nations (non-OECD countries)

ตามที่ประเทศในสมาชิกสหภาพยุโรป (EU Member States) หลายประเทศได้ทำการส่งออก ขยะพลาสติกจำนวนมากในช่วงปี 2020 โดยเป็นพลาสติกที่เหลือทิ้งจากการบริโภคที่ไม่ต้องการใช้งาน ต่อไป หรือเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้อีกต่อไปในปริมาณหลายล้านตัน ไปยังประเทศที่กำลังพัฒนา รวมทั้ง ประเทศที่ยินยอมนำเข้าขยะพลาสติกบางประเภทเนื่องด้วยเป็นปัจจัยผลิตในธุรกิจอุตสาหกรรมภายใน เพื่อนำมาหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่หรือเข้าสู่กระบวนการนำขยะพลาสติกหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (recycle) การส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศอื่นนั้นย่อมเป็นการประหยัทรัพการในการกำจัดขยะ ไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะพลาสติกอันตรายที่มี องค์ประกอบหรือปนเปื้อนสารอันตรายซึ่งอาจก่อผลกระทบในด้านลบต่อระบบนิเวศภายในประเทศและ ขยะพลาสติกที่ยากต่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ผลักภาระการจัดการขยะพลาสติกอันตรายและขยะ พลาสติกที่ยากต่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ไปให้ประเทศปลายทางที่ยินยอมนำเข้าขยะพลาสติกไปใน คราวเดียวกัน

อย่างไรก็ดีต่อมาในปี 2020 เมื่อมีการตระหนักถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลกรวมถึงการ เปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิระดับโลกขึ้น สหภาพยุโรปได้ตรากฎหมายลำดับรอง Commission Delegated Regulation (EU) 2020/2174 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในระเบียบสหภาพยุโรป Regulation (EC) No 1013/2006 (ระเบียบว่าด้วยการส่งออกขยะของสหภาพยุโรป (shipments of waste) มี วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของขยะพลาสติกอันตรายและขยะพลาสติกที่ยากต่อการ หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่จากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอันเป็นประเทศต้นทางไปยังประเทศที่ไม่ได้เป็น สมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ (non-Organisation for Economic Co-operation and Development member countries หรือ non-OECD member

countries) ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดหรือประเทศกำลังพัฒนา เนื่องด้วยการส่งออกขยะพลาสติกจากประเทศหนึ่ง (ประเทศต้นทาง) ไปยังอีกประเทศหนึ่ง (ประเทศปลายทาง) อาจส่งผลดีในการลดปริมาณขยะพลาสติกในอีกประเทศหนึ่ง แต่ก็อาจเป็นการเพิ่มภาระในการบริหารจัดการขยะพลาสติกให้กับอีกประเทศหนึ่ง (ประเทศปลายทาง) (ปิดิเทพ อยู่ยืนยง, 2564)

การศึกษาเรื่อง มาตรการห้ามส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศที่ยากจน (ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดี) ของสหภาพยุโรป An EU ban on the export of non-recyclable plastic waste to poor nations (non-OECD countries) โดยปิดิเทพ อยู่ยืนยง อธิบายถึงกฎหมายลำดับรอง Commission Delegated Regulation (EU) 2020/2174 ยังได้วางหลักเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการส่งออกขยะพลาสติกไปนอกสหภาพยุโรป (Exports from the EU) การนำเข้าขยะพลาสติกมาในสหภาพยุโรป (Imports into the EU) และการขนส่งขยะพลาสติกภายในสหภาพยุโรป (Intra-EU shipments) โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (ปิดิเทพ อยู่ยืนยง, 2564)

ไม่เพียงแต่ห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปส่งออกขยะพลาสติกที่มีความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (hazardous plastic waste) ในลักษณะที่เป็นขยะพลาสติกที่ไม่ได้รับการคัดแยกหรือยากที่จะหมุนเวียนกลับไปใช้ใหม่เท่านั้น หากแต่ส่งออกขยะพลาสติกสะอาดออกไปยังประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีได้นั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขเฉพาะ (specific conditions) ที่คณะกรรมการการยุโรปได้กำหนดเอาไว้ ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีที่ประสงค์จะนำเข้าขยะพลาสติกอันตรายก็จะต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับภาวะเปื้อนภายในประเทศของตนให้คณะกรรมการการยุโรปได้ทราบว่าการภาวะเปื้อนภายในประเทศได้สอดคล้องและเป็นไปในทำนองเดียวกับกฎหมายลำดับรอง Commission Delegated Regulation (EU) 2020/2174 หากประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีที่มีความประสงค์ที่จะนำเข้าขยะพลาสติกอันตรายที่ไม่สามารถหมุนเวียนกลับมาใหม่หรือยากต่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่แล้ว ก็จะต้องแจ้งประเทศสหภาพยุโรปที่ส่งออกขยะพลาสติกมายังประเทศของตนเกี่ยวกับคำเตือนล่วงหน้าและกระบวนการให้ความยินยอมให้นำเข้าขยะพลาสติกอันตรายเข้ามายังประเทศของตน (prior notification and consent procedure) รวมถึงประเทศสหภาพยุโรปที่เป็นประเทศต้นทางและประเทศที่สามที่เป็นประเทศปลายทางของการส่งออกขยะพลาสติกจะต้องอนุญาต (authorise) ให้มีการส่งออกขยะพลาสติกข้ามแดนจากประเทศของตนและการนำเข้าขยะพลาสติกเข้ามายังประเทศของตน ซึ่งเท่ากับว่าสหภาพยุโรปได้กำหนดเงื่อนไขบางประการในเชิงผ่อนคลายนความศักดิ์สิทธิ์ของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย โดยให้ยกความยินยอมของประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีที่ประสงค์จะนำเข้าขยะพลาสติกจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเข้ามาในประเทศของตนมาเป็นเงื่อนไขในการส่งออกขยะพลาสติกของ ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้นั้นหมายความว่าประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีที่ประสงค์จะนำเข้าขยะพลาสติกจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเข้ามาในประเทศของตน ต้องรับรู้ถึงความเสี่ยงและยอมรับเอาผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศต่อประเทศตนเอง

การนำเข้าขยะพลาสติกอันตราย (ได้แก่ ขยะพลาสติกที่ไม่ได้รับการคัดแยกหรือขยะพลาสติกที่ยากต่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่) จากประเทศที่สามเข้ามาในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่เป็นประเทศปลายทาง และประเทศที่สามที่เป็นต้นทางก็ต้องอนุญาตให้มีการส่งออกขยะพลาสติกข้ามแดนและการนำเข้าขยะพลาสติกเข้ามายังประเทศของตน

กฎระเบียบว่าด้วยคำเตือนล่วงหน้าและกระบวนการให้ความยินยอมให้นำเข้าขยะพลาสติกอันตรายเข้ามายังประเทศของตน จะต้องถูกนำไปปรับมาใช้ในการขนส่งขยะพลาสติกอันตรายหรือขยะพลาสติกที่ยากจะหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกัน

6.3 หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle : PPP)

หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle: PPP) เป็นการผนวกต้นทุนทางสังคมในค่าสินค้าและบริการเพื่อสะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในกระบวนการผลิตและบริโภค โดยผู้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต้องเป็นผู้จ่าย (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และกอบกุล, 2552) ผ่านการนำเสนอโดยองค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Cooperation/OECD) นับตั้งต้นช่วงต้นทศวรรษ 1970 ให้เป็นแนวนโยบายสิ่งแวดล้อมของนานาชาติ เพื่อป้องกันความล้มเหลวของกลไกตลาดจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม (Luppi, Parisi, & Rajagopalan, 2012) หลักผู้ก่อมลพิษจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายนี้ เป็นหลักที่กำหนดภาระหน้าที่ของผู้ก่อมลพิษที่จะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย โดยค่าใช้จ่ายนี้อาจออกมาในรูปของการออกค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นและ/หรือเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจ่ายค่าสินไหมทดแทน (Compensation) แก่บุคคลที่ได้รับความเสียหาย

การประยุกต์ใช้หลักการข้างต้นนี้ขึ้นอยู่กับข้อบังคับและกฎหมายแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันมีนัยถึงการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบนอกเหนือจากการลงโทษ อนึ่ง ในประเทศไทย มีการประยุกต์ใช้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายในการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและก่อเกิดมลพิษน้อยที่สุดโดยการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560-2564 ระบุถึงการผลักดันมาตรการภาษีเพื่อยกระดับเทคโนโลยีสะอาดเพื่อการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นอกจากนี้ยังมีการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้ผู้ประกอบการสามารถปล่อยมลพิษแต่ละชนิดออกสู่สิ่งแวดล้อมได้ไม่เกินมาตรฐานขั้นต่ำพร้อมบทลงโทษกรณีฝ่าฝืนซึ่งเป็นการบังคับให้ผู้ประกอบการต้องจ่ายค่าบำบัดมลพิษ ภายใต้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานที่ตั้งโรงงาน ลักษณะอาคาร การจัดการสภาพแวดล้อม ประเภทเครื่องจักรและ

อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และกรรมวิธีการผลิตรวมทั้งวิธีการควบคุมการปล่อยของเสียและมลพิษต่างๆ ของโรงงานอุตสาหกรรม และกำหนดบทลงโทษทางอาญาไปจนถึงการสั่งปิดโรงงานกรณีพบการกระทำผิด (นฤมล เสกธีระ, 2556)

6.4 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกระดับประเทศ

ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2562 กรมศุลกากรสามารถจับกุมคดีลักลอบและหลีกเลี่ยงนำเข้าเศษพลาสติกได้ทั้งสิ้น 103 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 17.5 ล้านบาท (น้ำหนักรวม 4,043 ตัน) โดยในปีงบประมาณ 2561 จับกุมได้ถึง 86 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 14.5 ล้านบาท (น้ำหนักรวม 3,664 ตัน) และในปีงบประมาณ 2562 (ตุลาคม 2561 – พฤษภาคม 2562) สามารถจับกุมได้แล้วถึง 17 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 3 ล้านบาท (น้ำหนักรวม 379 ตัน) รายงานสถิติการจับกุมคดีลักลอบและหลีกเลี่ยงนำเข้าเศษพลาสติกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2564 กรมศุลกากรสามารถจับกุมคดีลักลอบและหลีกเลี่ยงนำเข้าเศษพลาสติกได้ทั้งสิ้น 215 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 63.7 ล้านบาท (น้ำหนักรวม 8,561 ตัน) (กรุงเทพธุรกิจ, 2562)

โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา มีการลดโควตาการนำเข้าของเศษพลาสติกจากหลายแสนตัน กรมศุลกากร กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาโดย

1. วิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติกดำเนินการติดตามกำหนดเป้าหมายต้องสงสัยที่จะกระทำความผิดทางศุลกากร และเข้าตรวจสอบเพื่อติดตามและขยายผลอย่างต่อเนื่อง
2. สั่งการให้ กอง สำนักงาน และด่านศุลกากรทุกแห่ง เข้มงวดในการตรวจสอบสินค้าประเภทขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก หรือสินค้าที่มีการสำแดงพิกัด หรือมีรูปลักษณะใกล้เคียงกับขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติกเพื่อป้องกันการลักลอบหรือหลีกเลี่ยงทางศุลกากร
3. กรณีที่ตรวจพบการกระทำความผิดทางศุลกากรที่เกี่ยวข้องกับ สินค้าประเภทขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก กรมศุลกากรจะดำเนินการส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไปโดยไม่เปรียบเทียบการฟ้องร้องในชั้นศุลกากร

จากสภาพปัญหาข้างต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาของมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกและเศษพลาสติกปนเปื้อน จึงดำเนินการเสนอตามลำดับเหตุการณ์ต่อไปนี้

- ภาครัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมขยะพลาสติก โดยออก **ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 112) พ.ศ. 2539** ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการนำเข้า เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม

เข้ามาในราชอาณาจักร เพื่อแปรสภาพเป็นวัสดุใหม่ เนื่องจากอาจก่อให้เกิดปัญหามลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้บริโภค ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรี มีสาระสำคัญคือ “...ข้อ 3. ให้เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม ตามพิกัดอัตราศุลกากรเข้าประเภทที่ 39.15 เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร ข้อ 4. จะอนุญาตให้นำเข้าได้ตามความเห็นชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม...”

- จากประกาศกระทรวงพาณิชย์ข้างต้น ได้มอบหมายให้กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้ออกใบอนุญาตจึงเป็นที่มาของประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2539 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้
  1. ผู้ขออนุญาตต้องเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกเป็นหลักเท่านั้น
  2. เศษพลาสติกนำเข้ามาเพื่อเป็นวัตถุดิบในโรงงาน ไม่ใช่เพื่อจำหน่าย โดยนำเข้าผ่านบริษัทตัวกลางได้
  3. เศษพลาสติกที่นำเข้าจะต้องแยกประเภทแต่ละชนิดไม่ปะปนกัน และต้องผ่านการบดหรือตัดโดยมีขนาดความยาวสูงสุดไม่เกิน 2 เซนติเมตร โดยประมาณ และสามารถนำเข้าสู่กระบวนการผลิตของโรงงาน ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทำความสะอาดอีก
  4. นำเข้าได้เฉพาะประเทศที่ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาบาเซลแล้วเท่านั้น
- ต่อมาได้มี ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 ซึ่งมีเนื้อหาหลักคล้ายคลึงกับประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ฯ พ.ศ. 2539 แต่เพิ่มเติมนิยามของเศษพลาสติก หมายความว่า เศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม และผู้มีอำนาจในการออกและลงนามในใบอนุญาตให้เป็นไปตามคำสั่งมอบอำนาจของกระทรวงพาณิชย์ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม , 2566)
- ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มีเนื้อหาหลักคล้ายคลึงกับประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ฯ พ.ศ. 2549 แต่ตัดข้อความที่ว่านำเข้าได้เฉพาะประเทศที่ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาบาเซลแล้วเท่านั้นออกโดยเพื่อส่งเสริมให้การประกอบการอุตสาหกรรมสามารถ

- แข่งขันได้ และสอดคล้องกับระเบียบ ว่าด้วยเศษซากของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (WEEE:Waste from Electric and Electric Equipment) ของสหภาพยุโรป กรมโรงงานอุตสาหกรรมจึงได้ออก **ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรมเรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551** เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยมีสาระสำคัญคืออนุญาตให้นำเข้าเศษพลาสติกความยาวมากกว่า 2 เซนติเมตรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานอุตสาหกรรม 2 ประเภท คือ (1) โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์โพลีเอสเตอร์ที่ต้องนำเข้าเศษพลาสติก Polyethylene Terephthalate (PET) (2) โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกหรือผลิตภัณฑ์ที่มีพลาสติกเป็นส่วนประกอบ สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
- สืบปีต่อมา เพื่อให้การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการนำเข้าพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามกลับมาแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ กรมโรงงานอุตสาหกรรมจึงได้ออก **ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง ยกเลิกหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551** ในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ทำให้ไม่มีการยกเว้นการนำเข้าเศษพลาสติกความยาวมากกว่า 2 เซนติเมตรอีกต่อไป (กองบริหารจัดการวัตถุดิบทราย, 2561)
  - ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2562 รัฐบาลไทยเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักถึงปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะพลาสติก จึงจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารจัดการขยะพลาสติกภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยมี **กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เป็นฝ่ายเลขานุการ จัดทำ (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติกของประเทศ พ.ศ. 2561-2573 เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการจัดการขยะพลาสติกของประเทศ ซึ่ง Roadmap ดังกล่าวมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ลำดับที่ 14 ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 2 เป้าหมายย่อย คือ 1) การลดและเลิกใช้พลาสติกเป้าหมายด้วยการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ในปี 2562 เลิกใช้พลาสติก 3 ประเภท ได้แก่ พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ผสมสารอ็อกโซ (Oxo) และพลาสติกไมโครบีด (Microbead) และในปี 2565 จะเลิกใช้พลาสติกอีก 4 ประเภท ได้แก่ ถุงพลาสติกหูหิ้วขนาดความหนา น้อยกว่า 36 ไมครอน กล่องโฟมบรรจุอาหาร แก้วพลาสติกแบบบางใช้ครั้งเดียว และหลอด

พลาสติก และ 2) การนำขยะพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์ได้ร้อยละ 100 ภายในปี 2570 โดยจะมีการศึกษาและกำหนดเป้าหมายของพลาสติกที่นำกลับมาใช้ประโยชน์และการกำจัดส่วนที่เป็นของเสียอย่างถูกวิธี ได้แก่ การจัดการขยะพลาสติกด้วยการเผาเป็นพลังงาน

- เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2562 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีมติยกเลิกคำสั่ง คกก.สวล.แห่งชาติ 8/2562 และให้แต่งตั้ง “คณะกรรมการการบริหารจัดการขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์” โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธานและปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรองประธาน
- เพื่อให้เกิดความชัดเจนสำหรับหน่วยงานต่างๆ ในการบริหารจัดการขยะพลาสติก จึงมีการออกประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง ความหมายของ “ขยะพลาสติก” และ “เศษพลาสติก” พ.ศ. 2564 โดย

ข้อ 1 “ขยะพลาสติก” หมายความว่า ชิ้นงาน หรือ ชิ้นส่วนพลาสติกที่ใช้งานแล้วหรือไม่ก็ตามจนถูกนำไปทิ้ง หรือ ไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป หรือ เสื่อมสภาพจนไม่สามารถใช้งานได้ หรือ มีการปนเปื้อนกับขยะอื่นหรือวัสดุประเภทอื่น

ข้อ 2 “เศษพลาสติก” หมายความว่า เศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม ตามกฎหมายว่าด้วยพิกัตอัตราศุลกากร ประเภทที่ 39.15

- ปัจจุบันเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเห็นชอบนโยบายกำกับกรนำเข้าเศษพลาสติก โดยห้ามนำเข้าเศษพลาสติกทั้งหมดในปี 2568 และเห็นชอบชุดมาตรการยกเลิกการนำเข้าเศษพลาสติกทั้งในเขตปลอดอากร และโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ทั่วไป และมาตรการลดผลกระทบจากการห้ามนำเข้าเศษพลาสติกด้วย ทั้งนี้ชุดมาตรการยกเลิกการนำเข้าเศษพลาสติกดังกล่าว ได้มีการผ่อนผันสำหรับการนำเข้าเศษพลาสติกแก่โรงงานอุตสาหกรรมในเขตปลอดอากร และโรงงานในพื้นที่ทั่วไปเป็นเวลา 2 ปี คือ ระหว่างปี 2566 – 2567 ก่อนการยกเลิกทั้งหมดในปี 2568 (Greennews, 2566)

ตารางที่ 6 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก

วันเดือนปี	เหตุการณ์สำคัญ
7 กุมภาพันธ์ 2539	ภาครัฐเริ่มควบคุมการนำเข้าเศษพลาสติกตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 112) พ.ศ. 2539
19 เมษายน 2539	ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2539
18 ธันวาคม 2549	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ฯ พ.ศ. 2549 (เนื้อหาหลักเหมือนกับประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม 2539)
21 มกราคม 2551	ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ฯ พ.ศ. 2551 (เนื้อหาหลักเหมือนหลักเกณฑ์ ปี 2539 แต่ไม่มีเรื่องให้นำเข้าเฉพาะจากประเทศที่ให้สัตยาบันอนุสัญญาบาเซล เปิดให้นำเข้าจากสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาบาเซล)
27 กรกฎาคม 2560	ประเทศจีนประกาศห้ามนำเข้าขยะจากต่างประเทศ (Prohibition of Foreign Garbage Imports) ห้ามนำเข้าขยะ 24 ชนิด รวมถึงขยะพลาสติก – ผู้ประกอบการรีไซเคิลจีนออกไปลงทุนตั้งโรงงานในต่างประเทศ รวมทั้งประเทศในอาเซียนและไทย ดังแสดงในรูปที่ 7
มิถุนายน 2561	1 มิ.ย. ตรวจค้นโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบังลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกมาแปรรูป โดยสำแดงเท็จว่าเป็นเศษพลาสติก- 22 มิ.ย. ตรวจค้นโรงงานผลิตพลาสติก จ.ชลบุรีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์จากประเทศจีน
23 กรกฎาคม 2561	ประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง ยกเลิกหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 แต่ยังให้โรงงานที่มีโควตาเดิมนำเข้าได้จนถึงกันยายน 2563
2561-2562	ปี 2561 ปริมาณนำเข้าเศษพลาสติกสูงสุด 552,912 ตัน – ปีงบประมาณ 2561-2562 กรมศุลกากรจับกุมคดีลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์และขยะพลาสติก รวม 103 คดี และใช้วิธีระบายของกลางด้วยการเปิดประมูล
11 กันยายน 2562	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะพลาสติก และจัดทำร่าง Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 ของไทย

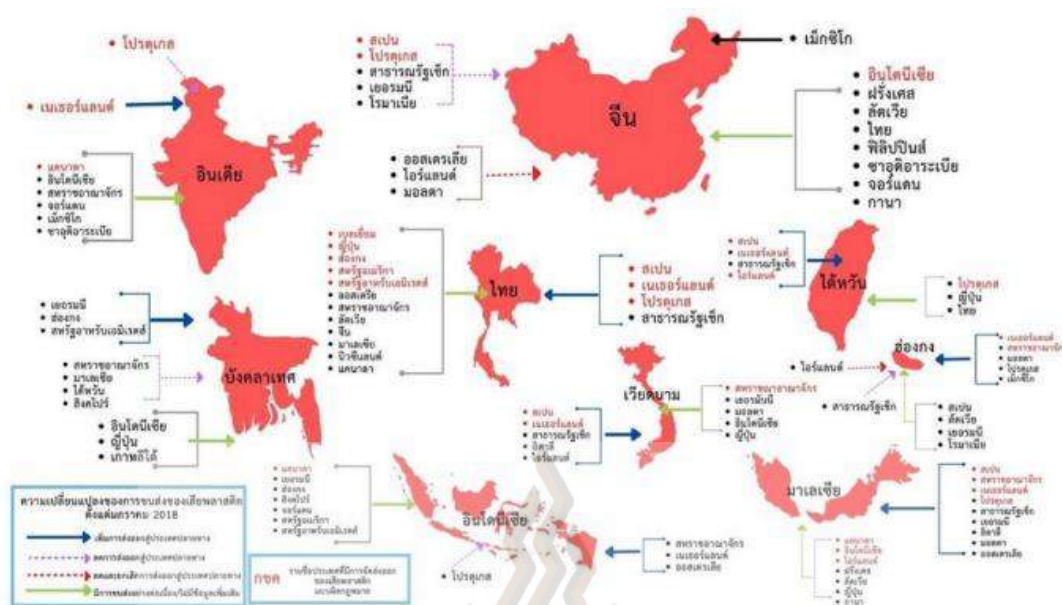
ตารางที่ 7 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก (ต่อ)

วันเดือนปี	เหตุการณ์สำคัญ
29 พฤศจิกายน 2562	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีมติยกเลิกคำสั่งคกก.สวล.แห่งชาติ 8/2562 และให้แต่งตั้ง “คณะกรรมการการบริหารจัดการขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์”
กันยายน 2563	สมาคมชาเลนจ์และร้านรับซื้อของเก่าและองค์กรภาคประชาสังคม 65 องค์กร เคลื่อนไหวคัดค้านการต่อโควตานำเข้าเศษพลาสติกที่สิ้นสุดเดือนกันยายน 2563
หลังกันยายน 2563	ยังคงพบการนำเข้าเศษพลาสติก โดยเป็นการนำเข้าในเขตปลอดอากรและเขตประกอบการเสรี (ปัจจุบัน เขตประกอบการเสรีที่มีสำนักงานศุลกากรตั้งอยู่มี 12 แห่ง อาทิ นิคมฯ ลาดกระบัง นิคมฯ บางปู) (ข้อสังเกต คือ โรงงานที่พบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ปี 2561 ตั้งอยู่ในนิคมฯ ลาดกระบัง)
1 มกราคม 2564	ข้อแก้ไขอนุสัญญาบาเซลเพิ่มการควบคุมการเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดน มีผลใช้บังคับ เพิ่มข้อ A3210 ใน Annex VIII กำหนดประเภทขยะพลาสติกที่สันนิษฐานว่าเป็นขยะอันตรายต้องผ่านกระบวนการแจ้งและขอความยินยอมล่วงหน้าจากประเทศนำเข้า (Prior Informed Consent: PIC)
25 มกราคม 2564	กรมโรงงานอุตสาหกรรมรายงานข้อมูลปริมาณความต้องการนำเข้าเศษพลาสติกในโรงงานที่มีความพร้อม 46 แห่ง กำลังการผลิตรวม 530,000 ตันต่อปี ระบุปริมาณความต้องการนำเข้าเศษพลาสติก 685,190 ตันต่อปี ส่วนใหญ่เป็น PET, PE, PP และอื่นๆ คณะกรรมการบริหารจัดการขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์มีมติให้กรมควบคุมมลพิษนำเสนอมาตรการกำกับการนำเข้าเศษพลาสติกต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพิจารณาต่อไป ดังนั้นกำหนดการนำเข้าเศษพลาสติกในปี 2564 ในปริมาณ 250,000 ตันต่อปี ลดปริมาณการนำเข้าเศษพลาสติกปีละ 20% และ ห้ามนำเข้าเศษพลาสติก 100% ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2569 ให้กรมการค้าต่างประเทศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมศุลกากรและกรมควบคุมมลพิษประชุมหารือเพื่อออกระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการอนุญาตให้นำเศษพลาสติกเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. ....
25 พฤษภาคม 2564	กรมควบคุมมลพิษออกประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง ความหมายของ “ขยะพลาสติก” และ “เศษพลาสติก” พ.ศ. 2564

ตารางที่ 8 สรุปเหตุการณ์สำคัญของการควบคุมการนำเข้า การลักลอบนำเข้าและการกำจัดขยะพลาสติก (ต่อ)

วันเดือนปี	เหตุการณ์สำคัญ
15 มิถุนายน 2564	โรงงานพลาสติก สัญชาติจีน จ.ราชบุรี กำลังการผลิต 32,000 ตัน ทำหนังสือถึงกรมควบคุมมลพิษขอความอนุเคราะห์ออกใบอนุญาตนำเข้าเศษพลาสติก ต้องการนำเข้า 75% (PP, PA, PBT, อื่นๆ)
25 มิถุนายน 2564	กรมควบคุมมลพิษจัดประชุมหารือมาตรการกำกับกับการนำเข้าเศษพลาสติก ประเด็น “การนำเข้าเศษพลาสติกของผู้ประกอบการในกรณีที่ไม่มีเศษพลาสติกในประเทศหรือมีปริมาณไม่เพียงพอ” มีความเห็นร่วมกันให้ - กรมศุลกากรควรจัดทำพิกัดย่อยของพิกัดศุลกากร 39.15 ให้มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น - กรมโรงงานอุตสาหกรรมร่วมกับสถาบันพลาสติกและกลุ่มอุตสาหกรรมพลาสติกสำรวจปริมาณความต้องการนำเข้าเศษพลาสติกของโรงงานพลาสติก - กรมควบคุมมลพิษควรประสานให้มีเวทีการพบกันระหว่างผู้ต้องการซื้อและผู้ต้องการขายเศษพลาสติก เพื่อให้เกิดความสมดุลของ Demand และ Supply ในการใช้เศษพลาสติกในประเทศ
21 กุมภาพันธ์ 2566	ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเห็นชอบนโยบายกำกับกับการนำเข้าเศษพลาสติก โดยห้ามนำเข้าเศษพลาสติกทั้งหมดในปี 2568

(Greennews, 2564)

รูปที่ 7 แสดงการเปลี่ยนแปลงเส้นทางและปริมาณการค้าของเสียพลาสติกในทวีปเอเชียภายหลัง เดือน มกราคม ค.ศ. 2018 และการเกิดขึ้นของจุดหมายปลายทางใหม่ของการค้าของเสียพลาสติกใน ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(INTERPOL Strategic Analysis Report: Emerging criminal trends in the global plastic waste market since January 2018)

6.5 กฎหมายเกี่ยวกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

นอกเหนือจากการที่ประเทศไทยต้องมีการดำเนินการป้องกันขยะพลาสติกเข้าสู่ประเทศตาม อนุสัญญาบาเซล การปฏิบัติงานผู้บังคับใช้กฎหมายยังเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

6.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560

รัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดของประเทศ ว่าด้วยการจัดระเบียบการปกครอง รูปแบบการ ปกครอง อำนาจอธิปไตย ความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ รวมทั้งการกำหนดสิทธิและเสรีภาพหน้าที่ของ ปวงชนชาวไทย ซึ่งในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นเรื่องที่รัฐมีอาจละเลยได้ต่อการ กำหนด ออกแบบกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมที่มีลักษณะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของปวงชนชาวไทย

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้ สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ด้วยเหตุแห่งสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับความคุ้มครองสิทธิจึงเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องได้รับการพิทักษ์ คุ้มครองอย่างมีอาจะเลยได้ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีถือเป็นเรื่องพื้นฐานที่รัฐจะต้องสามารถออกแบบให้การคุ้มครองประชาชน ดังนั้นในกรณีการกระทำผิดที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรวมถึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะทางตรงทางอ้อม จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ปัญหาจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขในการลงโทษผู้กระทำความผิด รวมไปถึงการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

6.5.2 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

หน่วยงานภาครัฐ โดย “คณะกรรมการวัตถุอันตราย” มีอำนาจหน้าที่เสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการวัตถุอันตรายเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้วให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการเพื่อควบคุมกำกับดูแลวัตถุอันตราย กำกับดูแล เฝ้าระวัง ติดตาม และประเมินผลหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ประกอบกับการพิจารณาข้อร้องเรียนต่างๆ จากประชาชนหรือผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แจ้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง สอดส่องดูแล รวมทั้งปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการควบคุมวัตถุอันตรายในการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครอง โดยการปฏิบัติงานจำเป็นต้องคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวนบุคลากร ความสัมพันธ์กับภารกิจและปริมาณในความรับผิดชอบเป็นสำคัญ พร้อมทั้งกำหนดโทษผู้นำผ่านวัตถุอันตราย

6.5.3 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2560

ในประเด็นการนำเข้าพิธีการศุลกากร “ของต้องห้าม” ซึ่งในที่นี้ขยะพลาสติกที่เป็นของต้องห้าม หากผู้นำเข้าสำแดงเท็จขยะพลาสติกเป็นสินค้าอย่างอื่น หน่วยงานก็จะดำเนินการจับกุมตาม พ.ร.บ. ศุลกากร 2560 อาทิ ตามมาตราต่อไปนี้

มาตรา 202 ผู้ใดยื่น จัดให้ หรือยอมให้ผู้ยื่นยื่นใบขนสินค้า เอกสาร หรือข้อมูล ซึ่งเกี่ยวกับ การเสียอากรหรือการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ถูกต้องหรือไม่บริบูรณ์ อันอาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในรายการใดๆ ที่ได้แสดงไว้ในใบขนสินค้า เอกสาร หรือข้อมูลดังกล่าวต่อพนักงานศุลกากร ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาท

มาตรา 244 ผู้ใดนำของที่ผ่านหรือกำลังผ่านพิธีการศุลกากรเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งของดังกล่าวออกไปนอกราชอาณาจักร หรือนำของเข้าเพื่อการผ่านแดนหรือการถ่ายลำโดยหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือข้อห้ามอันเกี่ยวกับของนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลอาจสั่งริบของนั้นก็ได้ ไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ผู้ใดพยายามกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

อนึ่ง สำหรับหมวดเขตปลอดอากรสำหรับเขตปลอดอากร กรณีประสงค์จัดตั้งโรงงานในเขตปลอดอากรเพื่อประโยชน์ทางอากรศุลกากรในการประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี โดยต้องเป็นรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ หรือเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หรือมีสิทธิบริหารจัดการในที่ดินหรือพื้นที่ที่ขอจัดตั้ง ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตจัดตั้งเขตปลอดอากร ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งเขตปลอดอากร เว้นแต่ได้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตมาแล้วเกินสามปี ก่อนวันยื่นคำขอรับใบอนุญาต มีคุณสมบัติหรือไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ซึ่งการขออนุญาตประกอบกิจการในเขตปลอดอากร ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการในเขตปลอดอากรต้องประกอบกิจการตามที่ขออนุญาตอันเป็นกิจการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขตปลอดอากรนั้น ในกรณีที่ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการในเขตปลอดอากรมีความประสงค์จะเปลี่ยนแปลงเพิ่ม หรือลดประเภทกิจการที่จะดำเนินการ ต้องขออนุญาตต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด และเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะดำเนินการต่อไปได้

ทั้งนี้ สิทธิประโยชน์ในเขตปลอดอากร คือ ให้ของที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อนำเข้าไปในเขตปลอดอากรได้รับยกเว้นอากรขาเข้า ในกรณีดังต่อไปนี้ เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ รวมทั้งส่วนประกอบแห่งของดังกล่าวที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการ โดยให้รวมถึงของที่ใช้ในการสร้าง ประกอบ หรือติดตั้งโรงงานหรืออาคารในเขตปลอดอากร ของที่นำเข้ามาเพื่อใช้ในการประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ หรือ ของที่ปล่อยออกมาจากเขตปลอดอากรอื่น ให้ยกเว้นอากรขาออกสำหรับของที่ปล่อยออกไปจากเขตปลอดอากรเพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักร การยกเว้นอากรขาเข้าและอากรขาออกให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

6.5.4 พระราชบัญญัติการส่งออกนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522

กรณีที่จำเป็นหรือสมควรเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สาธารณประโยชน์ การสาธารณสุข ความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดของรัฐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา (๑)

กำหนดสินค้าใดให้เป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการส่งออกหรือในการนำเข้า ซึ่งบทกฎหมายว่าด้วยการศุลกากร และอำนาจพนักงานศุลกากรตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในส่วนที่ว่าด้วยการตรวจของและป้องกันการลักลอบหนีศุลกากร การตรวจค้น การยึดและริบของ หรือการจับกุมผู้กระทำความผิด การสำแดงเท็จ และการฟ้องร้อง ให้ใช้บังคับแก่การส่งออกหรือการนำเข้าตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

กฎหมายดังกล่าวควบคุมการนำเข้าพลาสติกใช้แล้ว อาศัยอำนาจตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 112) พ.ศ. 2539 กำหนดให้เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่ง เป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามต้องขออนุญาตในการนำเข้า โดยจะอนุญาตให้นำเข้าได้ตามความเห็นชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการอนุญาตนำเข้า เศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติก ไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการนำเข้า

- เป็นผู้ประกอบกิจการโรงงานที่ต้องนำเข้ามาเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานเพื่อผลิตสินค้าเท่านั้น
- เศษพลาสติกที่นำเข้าจะต้องแยกประเภทแต่ละชนิดไม่ปะปนกัน และสามารถนำเข้ากระบวนการผลิตของโรงงานได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทำความสะอาดอีก
- เศษพลาสติกที่นำเข้าจะต้องผ่านการบด หรือตัดโดยมีความยาวสูงสุดไม่เกิน 2 เซนติเมตร โดยประมาณ ยกเว้นการนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานอุตสาหกรรมตามหลักเกณฑ์ หรือวิธีการที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและตามประกาศกรมโรงงานอุตสาหกรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติก ไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตาม เข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 อนุญาตให้นำเข้าเศษพลาสติกที่ไม่ต้องบด หรือตัดให้มีความยาวสูงสุดไม่เกิน 2 เซนติเมตร โดยประมาณ เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานอุตสาหกรรม ต่อไปนี้
- โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์โพลีเอสเตอร์ที่ต้องนำเข้าเศษพลาสติก Polyethylene Terephthalate (PET)
- โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก หรือผลิตภัณฑ์ที่มีพลาสติกเป็นส่วนประกอบสำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

ประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในสถานที่ทำการ สถานที่ผลิต หรือสถานที่เก็บสินค้าหรือยานพาหนะของผู้ประกอบการส่งออกหรือนำเข้าหรือของบุคคลใดในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือใน

เวลาทำการของสถานที่นั้นเพื่อตรวจค้นสินค้าหรือตรวจสอบเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) เรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากผู้ประกอบการส่งออกหรือนำเข้าหรือจากบุคคลซึ่งเกี่ยวข้อง

(๓) ยึดหรืออายัดเอกสารหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในกรณีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๔) สั่งให้บุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานอื่นในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำ สมุดบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานดังกล่าวมีประโยชน์แก่การค้นพบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกตามสมควร

มาตรา 20 ผู้ใดส่งออกหรือนำเข้าซึ่งสินค้าต้องห้ามตามมาตรา ๕ (๑) หรือฝ่าฝืนมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับเป็นเงินห้าเท่าของสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า หรือทั้งจำทั้งปรับกับให้ริบสินค้านั้นทั้งสิ่งที่ใช้บรรจุและพาหนะใด ๆ ที่ใช้ในการบรรทุกสินค้าซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความผิดรวมทั้งพาหนะที่ใช้ลากจูงพาหนะบรรทุกสินค้านั้นเสีย

6.5.5 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักของประเทศไทยที่ว่าด้วยการเดินเรือซึ่งกำหนดให้การขนถ่ายสิ่งของที่ทำให้เกิดอันตรายจากเรือลำหนึ่งไปยังเรืออีกลำหนึ่ง การขนถ่ายจากเรือขึ้นบก หรือการขนถ่ายจากบกลงเรือ นายเรือหรือตัวแทนเจ้าของเรือต้องแจ้งให้เจ้าท่าทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมงก่อนการขนถ่าย และห้ามมิให้ขนถ่ายจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า และในการส่งสิ่งของที่อาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นได้โดยทางเรือผู้ส่งต้องจัดให้มีฉลากแสดงสภาพอันตรายของสิ่งของนั้นให้ชัดเจนที่หีบห่อ และต้องแจ้งเป็นหนังสือเกี่ยวกับสภาพอันตรายของสิ่งของนั้น ตลอดจนชื่อและที่อยู่ของผู้ส่งให้นายเรือทราบในขณะที่หรือก่อนการนำสิ่งของนั้นขึ้นเรือ ห้ามมิให้ผู้ใดส่งหรือรับขนโดยทางเรือซึ่งสิ่งของที่อาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นได้โดยที่มิได้มีการปฏิบัติให้ถูกต้อง การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าท่าหรือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับตั้งแต่ห้าร้อยบาทถึงห้าพันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าท่าหรือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้นกระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับตั้งแต่สี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

6.5.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556

เนื่องจากปัจจุบันลักษณะสังคมโลกอยู่ในสภาวะไร้พรมแดน ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ หากแต่ความเจริญทางวัตถุกลับเปิดช่องโอกาสให้กลุ่มคนบางกลุ่มหรืออาชญากร มีการจัดตั้ง รวมกลุ่มเป็นเครือข่าย ขยายขอบเขตการกระทำผิด สู่อาชญากรรมข้ามชาติ หรือรวมตัวเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ก่อให้เกิดความเสียหายมหาศาล และกระทบต่อความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม ความมั่นคงในประเทศ ทางสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว กำหนดอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ เล็งเห็นถึงการกำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุม วิธีการสืบสวน สอบสวนความผิด จึงจำเป็นต้องมีการตราพระราชบัญญัตินี้ นิยาม “องค์กรอาชญากรรม” หมายความว่า คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและร่วมกันกระทำการใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

“องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ” หมายความว่า องค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดซึ่งมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (๑) ความผิดที่กระทำในเขตแดนของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ
- (๒) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่การเตรียม การวางแผน การสั่งการ การสนับสนุนหรือการควบคุมการกระทำความผิดได้กระทำในอีกรัฐหนึ่ง
- (๓) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดมากกว่าหนึ่งรัฐ
- (๔) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่ผลของการกระทำที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง

“ความผิดร้ายแรง” หมายความว่า ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สี่ปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งอัยการสูงสุด หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ แต่งตั้งให้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวน ในการสืบสวนสอบสวนและป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามพระราชบัญญัตินี้ในกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ในกระบวนการส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ อาทิ กรณีกลุ่มนายทุนเงินที่จัดตั้งกิจการอุตสาหกรรมผิดกฎหมายในประเทศไทย พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนในกรณีที่ความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเพื่อประโยชน์ในการประสานการปฏิบัติงาน ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้อัยการสูงสุด

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องตกลงกันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในคดีระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง สำหรับบทกำหนดโทษ อาทิ

มาตรา ๒๕ ผู้ใดกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากข้อกำหนดกฎหมาย แม้กฎหมายทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบัญญัติถึงโทษ อำนาจของเจ้าหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง การดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมปัจจุบันก็ยังคงมีความทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานในภาครัฐ และโทษส่วนใหญ่ที่กำหนดหรือข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบของอาชญากรรมเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับภาษี เหตุเพราะยังคงไม่มีการจำแนกตระหนักปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ควรเป็นประเด็นหลักในการพิจารณากำหนดกฎหมายหรือบทลงโทษ อย่างไรก็ตามที่ประเด็นในการปฏิบัติงานหรือการบังคับใช้กฎหมายยังคงต้องศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องดุลยพินิจการลงโทษอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม เนื่องจากยังคงไม่มีกฎหมายหรือกฎหมายกลางในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมโดยตรง

6.5.7 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดน มีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จัดทำแผนปฏิบัติการเรียกว่า “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการอนุรักษ์ และการบริหาร จัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของประเทศ เสริมสร้างความร่วมมือและประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการควบคุมมลพิษ แผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษ ทั้งนี้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุสัญญาบาเซลขึ้นเพื่อกำกับควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายระหว่างประเทศและป้องกันมลพิษ ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายผ่านมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

6.5.8 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

กฎหมายที่ออกใช้เพื่อควบคุมดูแลการประกอบกิจการโรงงานให้เหมาะสม โดยกำหนดให้แบ่งโรงงานตามประเภทชนิดหรือขนาดโรงงาน กฎหมายกำหนดให้โรงงานจำพวกใดจำพวกหนึ่งหรือทุกจำพวกต้องปฏิบัติตามในเรื่องที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ลักษณะอาคารและลักษณะภายในของโรงงาน ลักษณะและชนิดของเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ คนงานที่ต้องมีความรู้ตามประเภทชนิดหรือขนาดของโรงงาน หลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติ กรรมวิธีการผลิต เครื่องมืออุปกรณ์เพื่อป้องกันหรือระงับหรือบรรเทาอันตราย

ความเสียหาย ความเดือดร้อนที่อาจเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินในโรงงานหรือที่อยู่ใกล้เคียง มาตรฐานและวิธีควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษที่มีผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม การจัดให้มีเอกสารเพื่อการควบคุมหรือตรวจสอบ ข้อมูลที่จำเป็นที่ผู้ประกอบการจะต้องแจ้งตามระยะเวลาที่กำหนด และการอื่นใดที่คุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงานโดยที่พระราชบัญญัติโรงงานเป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมและกำกับดูแลการตั้ง และประกอบกิจการโรงงานเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงความปลอดภัยของประเทศ หรือของสาธารณชน การป้องกันเหตุเดือดร้อน รำคาญ การป้องกันความเสียหายกันป้องกันอันตรายที่ อาจจะเกิดแก่ประชาชนหรือ สิ่งแวดล้อม กำหนดรายละเอียดการประกอบกิจการโรงงาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมมีอำนาจออกกฎกระทรวงให้โรงงานจำพวกใดจำพวกหนึ่ง หรือทุกจำพวกต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานที่ตั้งโรงงานสภาพแวดล้อมของโรงงาน ลักษณะของอาคารโรงงาน ประเภทหรือชนิดของเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ กำหนดมาตรฐานและวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษหรือสิ่งใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน จัดให้มีเอกสารและข้อมูลที่จำเป็นประจำโรงงาน และกำหนดการอื่นใดเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงานประกอบกิจการโรงงาน เงื่อนไขการขออนุญาต การขอต่อใบอนุญาต การกำกับและดูแลโรงงาน รวมถึงอำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแล

6.5.9 ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการมลพิษ

แนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อน แผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2566 - 2570 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยกรมควบคุมมลพิษ มีประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การป้องกันและลดการเกิดมลพิษที่ต้นทาง สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้ใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างคุ้มค่า ใช้เทคโนโลยีและกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่พอดี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัด กำจัดของเสียและควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด ให้ความสำคัญกับการจัดการมลพิษที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิด การจัดให้มีระบบจัดการของเสีย โดยครอบคลุมการจัดการทั้งขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย มูลฝอยติดเชื้อกากอุตสาหกรรม สารอันตราย น้ำเสีย และมลพิษทางอากาศ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการมลพิษ เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการมลพิษผ่านทรัพยากรมนุษย์ องค์ความรู้ กลไก กฎหมาย ฐานข้อมูลการกำหนดนโยบาย การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ มาตรการทางสังคม งานวิจัยและนวัตกรรมทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม การสื่อสารและการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ การดำเนินการตามกฎหมายระเบียบ ข้อผูกพัน และข้อตกลงพันธกรณีระหว่างประเทศ

6.5.10 แผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียด คือ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศมุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมาย อาทิ สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแล รักษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อลดมลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพของโลก บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวทางประชารัฐ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก โดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการรักษาและฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืน เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ลดความขัดแย้งของ ของโลกการพัฒนาที่ใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ บรรเทาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและลดภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นฐานการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

6.6 ข่าวก่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก

จากการรวบรวมข่าวที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกที่ผ่านมา พบว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม และมีการขับเคลื่อนนโยบายป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ดังนี้

ตารางที่ 9 ข่าวก่ร่เกี่ยวข้องกัการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก

วันที่	รายละเอียด
1 มิถุนายน 2018	ผงะ! โรงงานลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก 2 หมื่นตัน พล.ต.อ.วิระชัย พร้อมเจ้าหน้าที่จากกรมศุลกากร กรมโรงงานอุตสาหกรรม เข้าตรวจค้นโรงงานในนิคมลาดกระบัง จ.สมุทรปราการ และตรวจค้นบริษัทนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ ใน อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ ขยายผลการตรวจค้นตู้สินค้าที่ทำเรือแหลมฉบัง พบลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์เข้าไทย โดยตรวจตู้คอนเทนเนอร์ 4 ตู้ ของบริษัท ลองล็ค พลาสติก แอนด์ เมทัล จำกัด พบว่าภายในบรรจุขยะถุงพลาสติกอัดแท่งจำนวนมาก รวมน้ำหนักกว่า 58 ตัน แต่สำแดงเท็จอ้างเป็นพลาสติก มีความผิดตามพร.บ.ศุลกากร 2560 มาตรา 202 มีโทษปรับไม่เกิน 5 แสนบาท และแจ้งอีกข้อหาความผิดตามพร.บ.ส่งออกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าพ.ศ. 2522 ฐานนำเข้าสินค้าที่ต้องได้รับอนุญาตตามมาตรา 5 (2) คือสินค้าพลาสติก ฝาฝืน ม.7 วรรค(1)ไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จำคุกไม่เกิน 10 ปี ปรับไม่เกิน 5 เท่าของสินค้า และต้องส่งสินค้ากลับไปยังประเทศปลายทางที่นำเข้ามาทั้ง 35 ประเทศ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่าโรงงานแห่งนี้ขออนุญาตนำเข้าสแครปพลาสติก 20,000 ตันในช่วงปี 2561-15 พ.ศ. 2562 แนวทางการแก้ปัญหา กรมโรงงานอุตสาหกรรมจะหารือกับกรมศุลกากรเรื่องเอกสารการแจ้งรายการนำเข้าว่าขึ้นส่วนประเภทใด เข้าข่ายเป็นวัตถุอันตรายตามกฎหมาย ซึ่งกรมโรงงานจะส่งข้อมูลบริษัทนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ให้กรมศุลกากรเฝ้าระวังและคัดกรองการลักลอบนำเข้าป้องกันการสำแดงนำเข้าอันเป็นเท็จ หากศุลกากรตรวจสอบพบการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์จะส่งดำเนินคดีทุกบริษัท โดยไม่ใช้การเปรียบเทียบปรับอย่างเดิม ส่วนกรมควบคุมมลพิษจะส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบหาสารปนเปื้อน เก็บตัวอย่างมาตรวจสอบโดยเฉพาะแหล่งน้ำ ที่อยู่รอบๆ โรงงานขยะดังกล่าว หากพบว่ามีสารปนเปื้อน อันส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ จะประเมินมูลค่าความเสียหาย และพิจารณาเอาผิดกับโรงงานดังกล่าว (thaipbs, 2561)

ตารางที่ 10 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ)

วันที่	รายละเอียด
22 กุมภาพันธ์ 2020	“นำยีนดี แต่ยังมี 3 ประเด็นต้องจับตา” มติกรม. ห้ามนำเข้าขยะ: “ลักลอบนำเข้า-ยังไม่ครอบคลุม-มาตรฐานโรงงานรีไซเคิล” เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง มูลนิธิบูรณะนิเวศให้ความเห็น 1. มีการลักลอบนำเข้า สำแดงเท็จ หรือแจ้งพิกัดอื่นที่ไม่ถูกต้องใหม่ หลังจากมีมติกรม. รองรับแล้ว ซึ่งภาคประชาชนจะมีข้อจำกัดคือไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบได้ 2. ข้อจำกัดของมติกรม. นี้คือ ไม่ครอบคลุมไปยังเศษพลาสติกชนิดอื่น เช่น เม็ดพลาสติก หรือพลาสติกบางอย่างที่ยังคงสามารถนำเข้ามาได้ ซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมอ้างเหตุผลว่า เป็นวัตถุดิบที่ยังมีความจำเป็น 3. กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมโรงงานฯ ควรประกาศมาตรฐานการปล่อยมลพิษทั้งทางอากาศ ฝุ่นขนาดต่าง ๆ PM2.5 PM10 สารพิษ สารระเหย และอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการรีไซเคิลพลาสติก ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีมาตรการเหล่านี้ชัดเจน (greennews, 2566)
7 ตุลาคม 2020	ขยะพลาสติก: เกิดอะไรขึ้นเมื่อไทยยกเลิกการนำเข้าขยะจากต่างประเทศ นายอัศรพล ตีปโรสง เจ้าหน้าที่เทคนิคและวิจัย มูลนิธิบูรณะนิเวศ กล่าวว่า เมื่อพบว่าการลักลอบนำเข้าขยะหรือการสำแดงเท็จ นอกจากจะเอาผิดผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังต้องมีการผลักดันขยะนั้นออกนอกประเทศ และควรยกเลิกการนำเข้าขยะที่สำแดงเท็จมาประมวล โดยการนำเข้าสินค้าจะมีหมายเลขพิกัดอ้างอิงและรายละเอียดแนบท้ายในการสำแดง แต่ที่ผ่านมาได้มีการสำแดงเท็จเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งหากตรวจพบเจ้าหน้าที่จะดำเนินการอายัดขยะเหล่านั้นไว้และยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการที่มีใบอนุญาตนำเข้าขยะมาประมวลออกไปใช้ได้หากไม่มีผู้มาแสดงตนเป็นเจ้าของภายใน 60 วัน หลายประเทศในภูมิภาครวมทั้งไทยและกัมพูชาพบปัญหาเรื่องการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกที่ไม่ได้มาตรฐาน ประกอบกับระบบการติดตามเรือสินค้าที่ยังมีช่องโหว่ ทำให้ไม่สามารถรับประกันได้ว่าสินค้าเหล่านั้นจะไม่หวนกลับเข้ามาเพื่อทำการสำแดงใหม่อีก ดังนั้น ควรสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันเรื่องการลดและคัดแยกขยะต่อไป ควบคู่ไปกับการตรวจสอบหน่วยงานภาครัฐ หากพบว่าละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้มีการลักลอบนำเข้าขยะเข้ามาในประเทศอาจต้องดำเนินการฟ้องร้อง (bbc, 2020)

ตารางที่ 11 ข่าวก่ร่เกี่ยวข้องกัการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ)

วันที่	รายละเอียด
12 พฤศจิกายน 2021	จับตามติขยะเข้าไทย ชื่อทิพย์โผล่ขอโควตา เฝ้าติดตาม “ผลสรุปรายงานตกลัก” ที่จะถูกเสนอ กก.สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพราะถ้าปล่อยให้นำเข้าเศษพลาสติกอีกก็ต้องคัดค้านกันต่อไป โดยเฉพาะพิกต์ศุลกากร 3915 อันเป็น “ขยะพลาสติก” แต่พยายามเปลี่ยนคำเรียกว่า “เศษพลาสติก” ระหว่างรอการพิจารณา “คณะกรรมการฯ” กำชับให้ “กรมศุลกากร” ต้องปรับกระบวนการทำงาน ระเบียบขั้นตอน ตรวจสอบการนำเข้าเศษพลาสติก และขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะ “ด่านพรมแดนทางบกตามแนวชายแดนไทย” เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้ลักลอบนำเข้าแบบผิดกฎหมายอีกด้วย ประเด็นเฝ้าติดตามต่อ “กรณีลักลอบทิ้งกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม” เริ่มกลับมาเป็นปัญหาใหญ่รุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมชัดเจนเยอะมากขึ้น ตามที่เก็บข้อมูลเฉพาะเหตุการณ์เป็นข่าวเผยแพร่บนสื่อ และผู้ให้ข้อมูลผ่านเครือข่ายชุมชน ในปี 2560-2564 มีการลอบทิ้งของเสียแล้ว 304 ครั้ง แบ่งเป็นขยะติดเชื้อ 17 ครั้ง ขยะทั่วไป 21 ครั้ง ลอบทิ้งน้ำเสียโรงงาน 200 ครั้ง และลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอันตราย 66 ครั้ง ในส่วนการลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมของปี 2564 (ข้อมูล ก.ย.2564) พบว่ามีอัตราค่อนข้างสูงขึ้นมากขึ้น 16 ครั้งแล้วจากปี 2563 พบมีจำนวน 15 ครั้ง (thairath, 2564)
17 สิงหาคม 2023	โรคแม่ปจัดการ "ขยะพลาสติก" ยังเป็นไปตามแผนหรือไม่ ● ส่องโรคแม่ปจัดการขยะพลาสติกของประเทศ พ.ศ.2561-2573 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขการจัดการขยะพลาสติกของประเทศ ● วิธีจัดการขยะพลาสติกในประเทศมีวิธีใดบ้าง ซึ่งหากกำจัดไม่ถูกวิธีอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรง และทางอ้อม ● เช็กโรคแม่ปจัดการขยะพลาสติกเดินทางมาถึงระยะที่ 3 พ.ศ.2566-2573 (thairath, 2566)

ตารางที่ 12 ข่าวกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มลพิษจากขยะพลาสติก การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีขยะพลาสติก (ต่อ)

วันที่	รายละเอียด
11 ตุลาคม 2023	‘ทิ้งพม่าผ่านไทย’ แทะรอยเส้นทางขนขยะพลาสติกต่างประเทศ เครือข่ายผู้สื่อข่าวนานาชาติไลต์เฮ้าส์รีพอร์ต (Lighthouse Reports) และประชาไท ตรวจสอบข้อมูลกรณีขยะพลาสติกจากยุโรปและอเมริกาเหนือถูกทิ้งในเมียนมา พบว่าไทยถูกใช้เป็น ‘ทางผ่าน’ ขนและรอยเส้นทางและบทบาทที่ถูกซ่อนไว้ ปี 2565 เครือข่ายปฏิบัติการบาเซล (Basel Action Network) ที่ติดตามการละเมิดอนุสัญญาบาเซล โดยเฉพาะการส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD ร่วมกับมูลนิธิบูรณะนิเวศ องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมของไทย ติดตามตู้สินค้าที่ส่งมายังไทยและต้องสงสัยว่าบรรจุขยะพลาสติก หรือพลาสติกอันตราย ซึ่งอาจเป็นการละเมิดอนุสัญญานี้ หลังแจ้งกรมควบคุมมลพิษของไทยทราบ และต่อมาพร้อมกับเจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ ตรวจสอบตู้สินค้าต้องสงสัย 2 ตู้ พบว่าตู้หนึ่งบรรจุเศษพลาสติกปกติไม่ใช่ขยะ แต่อีกตู้ไม่สามารถตรวจสอบได้เนื่องจากเป็นตู้สินค้าที่ระบุว่าเป็นสินค้าผ่านแดนไปประเทศเมียนมา “เป็นจุดที่เราเริ่มตั้งข้อสังเกตว่ามีความเป็นไปได้ว่าไทยจะเป็นจุดเคลื่อนย้าย (transit) ขยะพลาสติกไปประเทศเพื่อนบ้าน” นักวิจัยที่ร่วมในการตรวจสอบดังกล่าวระบุ และแม้ว่ารัฐบาลไทยประกาศห้ามนำเข้าขยะพลาสติกในปี 2568 แต่นั่นไม่รวมถึง ‘การผ่านแดน’ จึงหมายถึงไทยจะยังเป็นเส้นทางส่งต่อขยะพลาสติกไปยังประเทศอื่นต่อไป (prachatai, 2566)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสะท้อนถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่จะต้องมีการวางแผนทางรับมือ ทั้งนี้เพื่อสำรวจการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมปัจจุบันจึงขอเสนอในหัวข้อถัดไปการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมและการพิจารณาโทษที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

7. การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมและการพิจารณาโทษ

ประเทศไทยมีศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อม และศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อม

1. ศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อมโดยศาลฎีกา มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ คดีอาญาและคดีแพ่งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามกลุ่มกฎหมาย สิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษรวมทั้งคดีที่ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดให้เป็นคดีสิ่งแวดล้อม การฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมในทางแพ่งนี้ส่วนใหญ่เป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายในชีวิต สุขภาพ อนามัยหรือทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลย ได้แก่ การฟ้องคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ แผนกคดีสิ่งแวดล้อมศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้งหมด และจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลแพ่งซึ่งถือเป็นการตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นในศาลชั้นต้นเป็นแห่งแรกและปัจจุบันยังไม่มี การตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นอื่นเพิ่มเติม ในระดับศาลชั้นต้นทั่วไปก็ยังคงใช้ผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาคดีที่มีได้แตกต่างจากศาลชั้นต้นทั่วไป ซึ่งมีได้เป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ และมีได้มีผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ความชำนาญในด้านสิ่งแวดล้อมร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีด้วย
2. ศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อมโดยศาลปกครองแบ่งเป็นศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดโดยศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา “คดีปกครอง” ซึ่งเป็นกรณีพิพาทที่หน่วยงานของรัฐกระทำการไม่ชอบด้วยกฎหมายละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร คดีเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดของหน่วยงานของรัฐ คดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ซึ่งผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองคือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเนื่องจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของหน่วยงานของรัฐและผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยใช้ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เรียกว่า “ระบบไต่สวน” ต่อมาศาลปกครองได้มีการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองชั้นต้นในศาลปกครองสูงสุดและจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองชั้นต้น

สำหรับในคดีอาญาทางสิ่งแวดล้อมพนักงานอัยการจะพิจารณาคดีตามสำนวนของพนักงานสอบสวนที่มีเฉพาะเรื่องการรับโทษ รวมถึงความผิดตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีบทลงโทษทางอาญา ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยและพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป ยังไม่มีมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมชั่วคราวก่อนพิพากษาหรือข้อกำหนด

ในเรื่องของการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม (ประเสริฐ สิทธินิพนธ์, 2561)

ปัจจุบันในประเด็นการพิจารณาโทษทางอาญาแม้บทลงโทษทางอาญาที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ อย่างไรก็ตามโทษจำคุกมักใช้กับการกระทำผิดที่มีความรุนแรงมีความจำเป็นที่ต้องลงโทษจำคุกให้ได้สัดส่วนกับพฤติกรรมรุนแรงนั้น ในขณะที่โทษปรับเป็นการลงโทษทางทรัพย์สินมีความเหมาะสมต่อการพิจารณาลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม เนื่องด้วยผู้กระทำผิดได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการกระทำผิด การลงโทษด้วยทรัพย์สินจึงถือได้ว่าได้สัดส่วนกับการกระทำผิดอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง

อย่างไรก็ตามแม้ประเทศจะมีการใช้โทษปรับกับคดีสิ่งแวดล้อม แต่จากการศึกษาปัญหาในการนำโทษปรับมาบังคับใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีโทษปรับตามวันและรายได้ โดยภัทรพร ระดมสุทธิศาล พบว่าการบังคับใช้โทษปรับในคดีสิ่งแวดล้อมไทยประสบปัญหาหลายประการ สาเหตุจากรูปแบบของโทษปรับที่กำหนดเอาไว้เป็นจำนวนเงินตายตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้ของผู้กระทำผิด ทำให้การใช้โทษปรับยังคงไม่สอดคล้องกับการข่มขู่ยับยั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งโทษปรับในคดีสิ่งแวดล้อมปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไขในส่วนของอัตราโทษปรับ ทั้งที่ผลประโยชน์จากการกระทำผิดมีจำนวนสูง ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ได้จากการกระทำผิด (ภัทรพร ระดมสุทธิศาล, 2556)

อย่างไรก็ตามแตกต่างจากประเทศอื่นที่มีการใช้โทษปรับตามวันและรายได้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สแกนดิเนเวีย เยอรมัน (ภัทรพร ระดมสุทธิศาล, 2556) ทั้งนี้ตัวอย่างมาตรการอื่นทางอาญาประกอบด้วย

การลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ (Creative sentencing) มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกและปรับในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย มีการนำเอาวิธีคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการเสริมตัวอย่างการในเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ มีดังนี้

1. คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม
2. คำสั่งให้ทำประกาศให้นิตบุคคลประกาศความผิดของตนลงในหนังสือพิมพ์ แต่ในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจศาลสั่งลงโทษเช่นนี้ได้
3. คำสั่งให้เข้าร่วมในหลักสูตรอบรมตามที่ศาลกำหนดหรือจัดทำหลักสูตรอบรมเพื่อให้พนักงานของตนเข้าร่วม (อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ, 2557)

ตัวอย่างการใช้มาตรการคุมประพฤติในคดีสิ่งแวดล้อม เช่น คดีลักลอบตัดไม้หวงห้าม อาจให้รื้อการลงโทษตามมาตรา 56 โดยกำหนดเงื่อนไขในการคุมประพฤติ เช่น (1) ให้จำเลยเข้ารับการอบรมเรื่อง การอนุรักษ์ต้นไม้ม (2) ให้จำเลยเข้าร่วมโครงการปลูกป่ากับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน (3) ให้จำเลยจ่ายเงินบริจาคเข้าองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า (4) ห้ามเข้าใกล้เขตป่าสงวนแห่งชาติในรัศมี 1 กิโลเมตร เว้นแต่

มีเหตุอันควรและขออนุญาตผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้จำเลยปลูกต้นพะยูนไม่น้อยกว่า 5 ต้น และดูแลรักษาให้เจริญเติบโต จนกว่าจะพ้นเวลาคุมประพฤติ... ให้พนักงานคุมประพฤติรายงานการปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลยทุก ๆ 3 เดือน หากผิดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง.. ให้นำโทษจำคุกที่รอการลงโทษไว้มาลง..

DIRECTIVE (EU) 2024/1203 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 April 2024 กฎหมายใหม่ของของ EU เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมได้มีการกำหนดมาตรการลงโทษ ดังนี้

- ความผิดโดยเจตนาซึ่งทำให้บุคคลถึงแก่ความตายจะต้องระวางโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อยสิบปี (รัฐสมาชิกอาจตัดสินใจที่จะกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงยิ่งขึ้นในกฎหมายของประเทศของตน) ความผิดอื่นๆ จะต้องระวางโทษจำคุกสูงสุดห้าปี โทษจำคุกสูงสุดสำหรับความผิดคืออย่างน้อยแปดปี
- ค่าปรับสำหรับบริษัทต่างๆ จะอยู่ที่อย่างน้อย 5% ของมูลค่าการซื้อขายทั่วโลกสำหรับความผิดที่ร้ายแรงที่สุดหรือ 40 ล้านยูโร สำหรับความผิดอื่นๆ ทั้งหมด ค่าปรับสูงสุดจะอยู่ที่อย่างน้อย 3% ของมูลค่าการซื้อขายหรือ 24 ล้านยูโร
- รัฐสมาชิกจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าบุคคลธรรมดาและบริษัทอาจถูกคว่ำบาตรด้วยมาตรการเพิ่มเติม เช่น ภาระผูกพันสำหรับผู้กระทำผิดในการคืนสภาพสิ่งแวดล้อมหรือชดเชยความเสียหาย โดยยกเว้นพวกเขาจากการเข้าถึงเงินทุนสาธารณะ หรือการเพิกถอนใบอนุญาตหรือการอนุญาต

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เชาว์วัศ สุกุลวรรวิทย์ และ สุนนทิพย์ จิตสว่าง (2565) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “ผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนในประเทศไทย” เพื่อนำเสนอสถานการณ์ลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนและวิเคราะห์ผลกระทบจากสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อสถานการณ์ลักลอบขนขยะพลาสติกข้ามแดน ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามา ปัญหาการศึกษาพบว่า ปัญหาการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนเป็นปัญหาคงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุของการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนโดยหลัก ๆ นั้น คือ เงินจำนวนมหาศาลที่อาชญากรจะได้จากการลักลอบขนขยะพลาสติกไปกำจัดอย่างผิดกฎหมาย และความต้องการวัตถุดิบราคาถูกในประเทศพัฒนา ในอดีตประเทศไทยยังไม่ใช่จุดหมายปลายทางสำคัญของขยะข้ามแดน จนกระทั่งประเทศจีนประกาศห้ามนำเข้าขยะบางประเภทในปี ค.ศ. 2017 ส่งผลให้ขยะข้ามแดนเปลี่ยนจุดหมายปลายทางมายังประเทศไทยซึ่งสร้างปัญหาให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากในขณะนั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้จัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจนกระทั่งการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะข้ามแดนมีปริมาณลดลงตามลำดับ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่หมดไป ก่อนที่สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั่วโลกต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการขยะพลาสติกสะสมกว่า 8.3 พันล้านตัน และเมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคขึ้น จึงเกิดมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรค เช่น การปิดเมือง ส่งผลให้ขยะพลาสติกจากประชาชน รวมถึงขยะพลาสติกจากการรักษาทางการแพทย์ การดูแลรักษาพยาบาลมีปริมาณสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการจัดการขยะของโลกในภาพรวม ขยะปริมาณมหาศาลต้องการการกำจัดอย่างถูกวิธีเพื่อไม่เกิดการตกค้างในสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยกระตุ้นความรุนแรงของปัญหาการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนทั่วโลกสร้างความเสี่ยงต่อประเทศไทยที่จะกลายเป็นปลายทางสำคัญของขยะพลาสติกข้ามแดน และเป็นความท้าทายของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องทบทวนมาตรการที่มีอยู่และแสวงหามาตรการใหม่ๆ เพื่อการป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อรองรับกับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ (เชาว์วัศ สุกุลวรรวิทย์ และ สุนนทิพย์ จิตสว่าง, 2565)

เชาว์วัศ สุกุลวรรวิทย์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย” เพื่อศึกษารูปแบบการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย อีกทั้งศึกษาการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนามาตรการป้องกันและปราบปรามการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายที่มีประสิทธิภาพของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การลักลอบนำเข้าของเสียข้ามแดนเข้ามายังประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายมีต้นทางการนำเข้าจากเกือบทุกภูมิภาคทั่วโลก การลักลอบนำเข้าเศษพลาสติกมีจำนวนมากที่สุด โดยบรรจุของเสียลงในตู้สินค้าด้วยการขนส่งผ่านทางเรือและประเทศต้นทางที่สำคัญคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยวิธีฉ้อฉลโดยการสำแดงเอกสารเท็จต่อ

ศุลกากร ในขณะที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายก็พบปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น ช่องว่างทางกฎหมายในด้านหลักเกณฑ์การเปรียบเทียบตักเตือนหรือปรับตามกฎหมายศุลกากร ซึ่งนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาทิ กรมศุลกากรควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบของเข้าออกเขตปลอดอากรและนำเทคโนโลยีมาช่วยในการควบคุม หรือการจัดการของเสียของตกค้างที่เป็นของกลางโดยการส่งกลับต้นทาง ตลอดจนการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 เพื่อปราบปรามการขนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย เป็นต้น (เชาว์วัศ สุกุลวรวิทย์, 2564)

นภัสสร เปียจันทร์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาผลกระทบของการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยรวมถึงศึกษาปัจจัยการนำเข้าและเพื่อเสนอแนวทางให้สอดคล้องกับอนุสัญญาบาเซลในการป้องกันการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์เริ่มจาก ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศจีนมีการออกประกาศห้ามนำเข้าขยะรีไซเคิลอย่างเด็ดขาดและปัญหาการกำจัดขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่เดิมของประเทศไทย ทำให้ปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีจำนวนสูงมากขึ้น พบการลักลอบที่มีการสำแดงเท็จ ซึ่งการดำเนินการส่วนใหญ่มักจะยุติที่ชั้นศุลกากรโดยไม่มีการนำเข้าสู่กระบวนการทางอาญา ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายระบุไว้ว่าการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ สุขภาพ สังคม ชุมชน และเศรษฐกิจของประเทศก็ตาม และปัจจัยของการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์นั้น มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านพื้นที่ ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้บังคับใช้กฎหมาย ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมาย และปัจจัยด้านความคุ้มค่า ผลการศึกษาแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์มีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติงาน และการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/นโยบาย/มาตรการ และการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด และการสร้างจิตสำนึก และการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น (นภัสสร เปียจันทร์, 2564)

Gianfranco Ambrosi (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทย” เพื่อศึกษาการจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทย มุ่งเน้นไปที่ผู้บริโภค: การรับรู้ของประชาชนชาวไทยเกี่ยวกับมลพิษจากพลาสติก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนถึงสถานการณ์ปัจจุบันของขยะพลาสติกทั่วโลกและประเทศไทย รวมไปถึงเป็นการสำรวจเพื่อทราบถึงทัศนคติ พฤติกรรมการรับรู้และความตระหนักถึงผลกระทบจากขยะพลาสติกของผู้บริโภคชาวไทย ความพึงพอใจต่อการจัดการมาตรการของรัฐบาลและเพื่อหาแนวทางข้อเสนอแนะ แนวทางในการลดขยะพลาสติก โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งตามอายุ เพศ การศึกษา อาชีพ และย่านที่อยู่อาศัย เพื่อศึกษาว่าภูมิหลังของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันจะส่งผลต่อพฤติกรรมการรับรู้เกี่ยวกับมลพิษจากขยะพลาสติกหรือไม่ อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์เชิงปริมาณแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้บริโภคชาวไทยมีความกังวลเกี่ยวกับมลพิษจากขยะพลาสติกเป็นอย่างมาก

มาก แต่พฤติกรรมการรับรู้ถึงผลกระทบที่ตามมาจากขยะพลาสติกยังอยู่ในระดับต่ำ โดยอาชีพและการศึกษา ภูมิหลังของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการรับรู้เกี่ยวกับมลพิษจากขยะพลาสติกและเมื่อทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพของผู้บริโภคชาวไทย 12 คน จึงค้นพบสาเหตุว่า การขาดบริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการขยะพลาสติกที่เพียงพอทำให้ผู้บริโภคชาวไทยไม่ลดการใช้ขยะพลาสติก ดังนั้นองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้ ข้อมูลแนวทางปฏิบัติตลอดจนแผนแม่บทต่างๆเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับประชาชนคนไทยสำหรับการณรงค์สร้างความตระหนักรู้ในการกำจัดขยะพลาสติกอย่างถูกวิธี (Gianfranco Ambrosi, 2564)

ปณณธร หอมบุญมา และธาดรี มหันตรัตน์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรม: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอทฤษฎี แนวคิด หลักการพื้นฐานทางอาชญาวิทยาและอธิบายลักษณะการเกิดอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรมนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยวิเคราะห์ถึงลักษณะอาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์อันส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ต่อประชาชน ชุมชน และประเทศชาติ อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเป็นอาชญากรรมรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างจากอาชญากรรมทั่วไป กล่าวคือ เป็นอาชญากรรมที่ไม่ทราบตัวผู้ทำผิดที่ชัดเจน ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใด และที่สำคัญไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง นอกจากนี้ พฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนอาจเข้าข่ายเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาอธิบายในทางอาชญาวิทยาได้ และยังสามารถนำข้อเสนอแนะไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และพื้นที่อื่นต่อไปในอนาคต (ปณณธร หอมบุญมา และธาดรี มหันตรัตน์, 2563)

So Sasaki (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของประเทศไทย จากมาตรการจำกัดการนำเข้าขยะของประเทศจีน : มาตรการและความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลกระทบของประเทศไทยจากการออกมาตรการห้ามนำเข้าขยะรีไซเคิลของประเทศจีน ซึ่งประเทศไทยถูกบังคับให้ต้องจัดการกับการนำเข้าขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้น จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีการนำเข้าขยะรีไซเคิลมากกว่าการส่งออก ในปี พ.ศ. 2561 โดยมีการนำเข้าขยะพลาสติกจำนวน 553,000 ตัน ซึ่งมากกว่าปี พ.ศ. 2560 หลายเท่า อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยได้มีการจัดการโดยการระงับการนำเข้าขยะพลาสติกในเวลาต่อมา ส่งผลให้ธุรกิจรีไซเคิลที่มีใบอนุญาตนำเข้าสูญเสียโอกาส ในส่วนของปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 53,291 ตันในปี พ.ศ. 2560 คิดเป็น 5.7 เท่าของปีก่อน และมีการนำเข้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วจำนวน 30,745 ตัน ทั้งนี้ประเทศไทยปรับการห้ามนำเข้าขยะพลาสติกและขยะอิเล็กทรอนิกส์ และการห้ามใช้พลาสติกบางชนิดในระยะสั้น โดยคาดหวังว่าคุณภาพและปริมาณของวัสดุรีไซเคิลจะต้องดีขึ้น

วรานุช ภูวรักษ์ (2555) ศึกษาเรื่องปัญหาการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นพบว่า ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เขตอำนาจศาล กฎหมายบัญญัติโทษอาญาและความรับผิดชอบแต่ต้องแยกฟ้องเป็นคดีต่างหากจากกัน เนื่องจากไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา การฟ้องคดีฟ้องต้องชัดเจนว่าผลของการกระทำของจำเลยก่อให้เกิดผลกระทบต่อส่วนรวม จึงจะเป็นคดีสิ่งแวดล้อม ไม่มีการให้คำจำกัดความ คำว่า “ส่วนรวม ชุมชนและระบบนิเวศ” ไว้ จำต้องอาศัยการตีความเป็นเรื่องๆ ไป คดีสิ่งแวดล้อมบางประเภทต้องพิจารณาคำขอบังคับเป็นหลัก หากเป็นคำขอเพื่อประโยชน์ของเอกชน ไม่ถือเป็นคดีสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันบุคคลที่มีภูมิลำเนาในชุมชนหรือท้องที่ที่ได้รับผลกระทบเป็นโจทก์ฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมได้ และการพิจารณาเรื่องอำนาจฟ้อง ศาลต้องคำนึงถึงหลักการแนวคิดคดีสิ่งแวดล้อมด้วย การพิจารณาคดีกฎหมายคนละฉบับส่งผลให้ภาระการพิสูจน์ในคดีแตกต่างกัน การสืบพยานยุ่งยากซับซ้อน มีประเด็นทางเทคนิค ต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญ มีปัญหาการรับฟังข้อมูลและการชี้แจงน้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญ ระยะเวลาในการดำเนินคดีไม่มีกำหนดเวลาชัดเจน ทำให้เกิดความล่าช้า ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการเยียวยา ในประเด็น ปัญหาการดำเนินคดีอาญาสิ่งแวดล้อม คือ ไม่มีการแยกประเภทคดีให้ชัดเจน คำฟ้องและรูปแบบกระบวนการพิจารณาเป็นไปในทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป การใช้ดุลพินิจลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นไปตามบัญชีอัตราโทษ และเป็นโทษสถานเบา ไม่เหมาะสมกับสภาพความผิด จำเลยไม่สำนึกในการกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษที่ใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิด ไม่มีการนำมาตรการทางอาญาในเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ควบคู่กับการลงโทษผู้กระทำความผิด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย” ครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) ทั้งจากข้อกำหนด กฎหมาย งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เพื่อทราบถึงรายละเอียดมาตรฐานสากล กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสถานการณ์การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก โดยนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview)
2. ผู้วิจัยร่างคำถามที่จะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)
3. ผู้วิจัยทำหนังสือขอเข้าสัมภาษณ์และเมื่อได้วันที่กำหนดแล้วจึงกระทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)
4. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ด้วยการเขียนแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก
2. แหล่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) แบ่งเป็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ (expert opinion) จำนวน 16 คน ที่มีความรู้ มีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบการนำเข้าขยะพลาสติก ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องด้วยการศึกษาต้องการข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง มีความรู้ และความเชี่ยวชาญเฉพาะ ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย โดยเป็นผู้จับกุม ผู้ร่วมจับกุม ผู้สั่งการ หรือผู้สนับสนุนในการจับกุมดำเนินคดี หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้อง และกลุ่มบริหารหน่วยงานรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานหรือรับผิดชอบงานนโยบายและยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน รวมถึงกลุ่มผู้แทนภาคประชาสังคมที่มีบทบาทต่อการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก หน่วยงานที่มีการรณรงค์เพื่อปกป้องสิทธิทางสิ่งแวดล้อม มีภารกิจผลักดันนโยบายสังคมต่อการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติก ผลกระทบจากขยะพลาสติก รวมถึงเปิดโปงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ติดตามปัญหามลพิษภาคอุตสาหกรรม และเป็นหน่วยงานที่ศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหลักต่อการผลักดันให้มีการแก้ไขความบกพร่องของระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผลักดันให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย เพื่อคุ้มครองการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการและแนวทางการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

เจ้าพนักงานศุลกากร	2 คน
เจ้าพนักงานตำรวจ	2 คน
เจ้าหน้าที่กรมโรงงานอุตสาหกรรม	2 คน
เจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษ	2 คน
ผู้พิพากษา	2 คน
พนักงานอัยการ	2 คน
เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ	2 คน
ตัวแทนจากภาคประชาสังคม	2 คน

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้ คือ คำถามที่ได้การค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) เพื่อนำมาร่างเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) ใช้ในการสัมภาษณ์สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวทางป้องกันอาชญากรรม

สิ่งแวดล้อมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก แบ่งชุดคำถามออกเป็น 2 ชุดสำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 1 ชุด และภาคประชาสังคม 1 ชุด

ชุดคำถามสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 3 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในประเทศ นโยบายที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงสภาพปัญหาการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 4 รูปแบบการกระทำผิด อันประกอบด้วย ลักษณะผู้กระทำผิด วิธีการกระทำผิด เส้นทาง การกระทำผิด วิธีหลีกเลี่ยงการจับกุมและตรวจสอบ หรือข้อมูลอื่นๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการอธิบาย

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ชุดคำถามสำหรับภาคประชาสังคม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 3 สภาพปัญหากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

4. การทดสอบเครื่องมือ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ด้วยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) ทั้งจากงานวิจัย บทความวิชาการ ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องว่า ข้อมูลมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ โดยข้อมูลต่างๆ ต้องมีหลักฐานสนับสนุนหนักแน่น ในด้านการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน หมายถึง จากการวิจัยทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการนำเสนอวิธีการดำเนินงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ประกอบกับในการวิจัยภาคสนามดำเนินการเก็บข้อมูลใช้นักวิจัยอย่างน้อย 2 คนในเก็บข้อมูลภาคสนามแทนการใช้นักวิจัยเพียงคนเดียว (Multiple Investigator Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการใช้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บจากภาคสนามมากกว่า 2 คนขึ้นไป (Multiple Analyst Triangulation) สุดท้ายผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญอ่านและให้ความเห็น ทบทวนข้อค้นพบจากผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ การทำจดหมายขออนุญาตถึงหน่วยงานภาครัฐบาลและตัวบุคคล (key informant) เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะไม่มี การบังคับให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด
2. ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อย่างน้อย 1 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษางานวิจัย วัตถุประสงค์การศึกษา
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุล รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อการดำเนินคดี หรือชีวิตความเป็นอยู่ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นผู้ที่เกี่ยวกับข้องกับการศึกษา และเต็มใจในการให้ข้อมูลเท่านั้น
4. หากได้ข้อมูลไม่เพียงพอผู้ศึกษาจะใช้วิธีการ snowball sampling โดยขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
5. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และบันทึกผลการสัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการพรรณนาถึงข้อมูลที่ได้รับตามประเด็นการวิจัยจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อสรุปรูปแบบการประกอบอาชญากรรม (Crime Patterns) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

- ตรวจสอบและประเมินคุณภาพของข้อมูลที่ได้จากรวบรวมข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก
- แยกประเภทของข้อมูล จำแนกและจัดระเบียบข้อมูลออกเป็นชุดคำตอบที่ชัดเจนเพื่อตอบคำถามในแต่ละประเด็นของวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัย
- ตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของคำตอบในแต่ละประเด็นของข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

หลังจากนั้นจึงหาข้อสรุปตีความข้อมูล (Interpretation) มาวิเคราะห์และสรุปผลด้วยวิธีการเขียนแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

7. จริยธรรมในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทางผู้วิจัยได้ตระหนักถึงจริยธรรมในการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน ใบตอบรับการได้รับหนังสือจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต COA.NO.RSUERB2023-110

บทที่ 4

ผลการศึกษา

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มิอาจเพิกเฉยได้อีกต่อไปในปัจจุบัน เนื่องจากส่งผลกระทบในวงกว้างซึ่งไม่เพียงแต่ในมิติเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความมั่นคงยั่งยืนทางด้านระบบนิเวศ คุณภาพชีวิตมนุษย์ แม้จะมีกฎหมายหลายฉบับกำกับบทลงโทษและข้อกำหนดให้ผู้กระทำผิดได้แสดงการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น หากแต่การจัดการกับอาชญากรรมดังกล่าวก็ยังคงมีอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าของเสียรวมถึงขยะพลาสติกจากคดีต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น อาทิ การกระทำผิดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม การประกอบกิจการโดยไม่ได้รับอนุญาต การประกอบกิจการโดยไม่มีการจัดแจ้ง และ/หรือไม่เป็นไปตามใบอนุญาต ไปจนถึงการลักลอบทิ้ง ฝังกลบปลอมแปลง เอกสาร ตราประทับ และการเผาทำลายของเสียอุตสาหกรรมอันตราย ซึ่งในหลายกรณีส่วนใหญ่เมื่อมีการแสวงหาข้อเท็จจริงจะพบว่า มีลักษณะเกี่ยวพันกับผู้มีสถานะทางอำนาจในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบทุนนิยมที่เกี่ยวข้องไปถึงลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติหาใช่เป็นปัญหาระดับปัจเจกของประเทศอีกต่อไป ดังนั้นในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษา 3 ประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบและสภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สภาพปัญหาทางการจัดการอาชญากรรม ได้แก่ การตรวจสอบวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศ ประสิทธิภาพการดำเนินคดีทางกฎหมาย ประสิทธิภาพการกำกับดูแลอุตสาหกรรมทั้งในเขตปลอดอากร และพื้นที่ทั่วไป ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษ

2. รูปแบบอาชญากรรม ประกอบด้วย วิธีการกระทำผิดลักลอบนำเข้าสินค้าเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย รูปแบบการกระทำผิดโรงงานอุตสาหกรรม ลักษณะตัวการผู้กระทำผิด ผู้ร่วมกระทำผิด โอกาสอาชญากรรมกับช่องว่างการตรวจปล่อยสินค้า และสภาพปัญหาการเฝ้าระวังหรือการป้องกันอาชญากรรม

3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การบูรณาการระหว่างหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การตระหนักรู้ของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม และความโปร่งใสการทำงานของผู้บังคับใช้กฎหมาย

ประเด็นดังกล่าวสามประเด็นข้างต้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัย โดยมีขอบเขตการศึกษาสำหรับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้น สภาพปัญหาการป้องกันและปราบปรามในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางป้องกันอาชญากรรมอันจะมีประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป

กรอบการนำเสนอผลการศึกษา

1. ผลกระทบและสภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรม	2. รูปแบบอาชญากรรม	3. แนวทางป้องกันอาชญากรรม
1.1 ผลกระทบด้านมลพิษ 1.2 สภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรม 1.2.1 สภาพปัญหาการตรวจสอบวัสดุ 1.2.2 สภาพปัญหาการตรวจสอบทางกายภาพเพื่อดำเนินคดีทางกฎหมาย 1.2.3 สภาพปัญหาการตรวจสอบการจัดตั้งกำกับดูแลกิจการโรงงานอุตสาหกรรม 1.2.4 การบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษ 1.2.5 ความสมดุลของโทษ 1.2.6 โครงสร้างหน่วยงานในระบบงานยุติธรรม	2.1 วิธีการการทำผิด 2.2 ประเทศต้นทาง 2.3 รูปแบบการกระทำผิดโรงงานที่ผ่านการขอใบอนุญาตแต่ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไข 2.4 รูปแบบการกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาต 2.5 ตัวการผู้กระทำผิด และผู้ร่วมกระทำผิดในลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ 2.6 โอกาสอาชญากรรม 2.7 สภาพปัญหาการเฝ้าระวัง	3.1 การบูรณาการการเครือข่ายในประเทศและระหว่างประเทศ 3.2 การตระหนักรู้ของประชาชนและการมีส่วนร่วมการป้องกันอาชญากรรม 3.3 การเยียวยาและการเข้าถึงความยุติธรรม 3.4 ความโปร่งใสการทำงานของผู้บังคับใช้กฎหมาย

1. ผลกระทบและสภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

เศษพลาสติกเป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้า - ส่งออก มาตั้งแต่ปี 2536 ซึ่งการนำเข้าเศษพลาสติกเป็นจำนวนมากในช่วงปี 2561 ทำให้มีปัญหานำเข้าเศษพลาสติกที่มีการปนเปื้อนวัสดุอื่น เกิดความเข้าใจและเรียกวัสดุเหล่านั้นว่าขยะพลาสติก รวมถึงจากการที่โรงงานหลายแห่งสร้างความเดือดร้อนมลพิษต่างๆ แก่ประชาชนจนเกิดเป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นที่มาที่รัฐบาลได้มีการออกนโยบายควบคุมปริมาณการนำเข้า มีการออกประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง ความหมายของ "ขยะพลาสติก" และ "เศษพลาสติก" พ.ศ. 2564 แยกคำว่า เศษพลาสติก กับ ขยะพลาสติก เพื่อให้กรมศุลกากรสามารถตรวจสอบแยกความแตกต่างของวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศ อย่างไรก็ตาม การควบคุมที่ผ่านมาเป็นเพียงการชะลอการอนุญาตในพื้นที่ทั่วไป สำหรับพื้นที่ เขตปลอดอากรได้รับการยกเว้นจากนโยบายเขตพื้นที่ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และยังไม่มีการออกกฎหมายให้เศษพลาสติกเป็นสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้า

1.1 ผลกระทบด้านมลพิษขยะพลาสติกและเศษพลาสติกปนเปื้อน

พลาสติกเป็นวัสดุที่นิยมใช้ในปัจจุบัน เนื่องจากมีราคาถูก น้ำหนักเบา แข็งแรง ทนทาน พลาสติกผลิตมาจากปิโตรเลียม ซึ่งเป็นสารไฮโดรคาร์บอนที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติใต้ผิวดินมาทำปฏิกิริยากันทำให้ได้เป็นสายโซ่ยาว ที่เรียกว่าโพลิเมอร์ ซึ่งประกอบไปด้วยธาตุคาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน และธาตุอื่น ๆ ซึ่งโพลิเมอร์นี้จะมีคุณสมบัติแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวัตถุดิบเริ่มต้น สามารถทำให้มีคุณสมบัติได้ตามต้องการ โดยการเติมสารประกอบต่างๆ ซึ่งบางชนิดมีความอันตรายต่อสุขภาพ โดยตัวอย่างชนิดของพลาสติกจำแนกตามคุณสมบัติการใช้งาน และสารประกอบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ตัวอย่างชนิดของพลาสติกจำแนกตามคุณสมบัติการใช้งาน และสารประกอบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

ชนิดของพลาสติก	คุณสมบัติ	ตัวอย่างผลิตภัณฑ์	สารที่เป็นอันตราย	ความเป็นพิษ
Polyvinylchloride (PVC)	เป็นฉนวนไฟฟ้า ไม่ติดไฟ มีลักษณะขุ่นทึบ เป็นทั้งของแข็งคงรูปและอ่อนนุ่ม	หนังเทียมสำหรับหุ้มเบาะเก้าอี้ ท่อน้ำ อ่างน้ำ ประตู หน้าต่าง	Phthalate	พิษเรื้อรังเป็นผลให้เกิดอาการตกเลือดในปอด , อาการตับโต เป็นต้น
			Vinyl chloride	1. พิษเฉียบพลัน เช่น มีอาการวิงเวียน อ่อนเพลีย ง่วง เสียการทรงตัว การได้ยินและการมองเห็นไม่ชัดเจน 2. พิษเรื้อรัง ทำให้เกิดความผิดปกติทางระบบประสาท การทำงานของตับ อาจมีโรคแทรกซ้อน เช่น ความดันโลหิตสูง เลือดออกตามบริเวณทางเดินอาหาร นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงในการเกิดโรคมะเร็งตับชนิด angiosarcoma
Polystyrene (PS)	มีความแข็ง เปราะแตกง่าย	กล่องโฟม	Styrene	1. พิษเฉียบพลัน เช่น ระคายเคืองผิวหนัง หรือทางเดินหายใจ 2. พิษเรื้อรัง ส่งผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้การเคลื่อนไหวและการทรงตัวไม่ดี ความจำเสื่อม สมาธิสั้น และเป็นสารก่อกลายพันธุ์อาจก่อให้เกิดโรคมะเร็ง
Polycarbonate	โปร่งใส และแข็งแรงมาก ต้านทานการขีดข่วนได้ดี	ขวดนมเด็ก ขวดน้ำดื่มแบบใส	Bisphenol A	1. พิษเฉียบพลัน เช่น มีอาการระคายเคืองของระบบทางเดินหายใจ คลื่นไส้ และปวดศีรษะ 2. พิษเรื้อรัง ส่งผลต่อระบบฮอร์โมนเพศที่ผิดปกติ มีพิษต่อตับเป็นและสารก่อการกลายพันธุ์
Melamine Formaldehyde	มีโครงสร้างเป็นโครงข่าย ร่างแหหนาแน่นทั้งสามมิติ ที่แข็งแรง	จาน ชาม ถ้วยกาแฟ เครื่องใช้ ภายในครัว	Formaldehyde	1. พิษเฉียบพลัน เช่น ก่อให้เกิดการระคายเคืองของจมูก และทางเดินหายใจส่วนต้น ตาลำคอ อาการทางผิวหนัง เช่น ทำให้เกิดภูมิแพ้ หรือผิวหนังอักเสบ 2. พิษเรื้อรังอาจทำให้เกิดโรคมะเร็ง

(ดัดแปลงจาก ศุภสิริ แสงกระจ่าง, ปัทมา พลอยสว่าง และปริญดา พรหมพิตราร, 2556)

เนื่องจากพลาสติกย่อยสลายได้ยากจึงสะสมอยู่ในระบบนิเวศน์ทั้งทางบก ทางน้ำ และทะเล โดยอยู่ในรูปของพลาสติกขนาดใหญ่หรือเล็กลงไประดับไมโครพลาสติก และนาโนพลาสติก

ไมโครพลาสติก คือ พลาสติกที่มีขนาดเล็กกว่า 5 มิลลิเมตร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือไมโครพลาสติกปฐมภูมิ (primary microplastics) และไมโครพลาสติกทุติยภูมิ (secondary microplastics)

ไมโครพลาสติกปฐมภูมิ คือเม็ดพลาสติกที่ผลิตขึ้นมาให้มีขนาดเล็กกว่า 5 มิลลิเมตร เพื่อใช้ในการขัดถูทำความสะอาด เช่น ไมโครบีดส์ (micro-bead) หรือเม็ดสครับ (scrub) พบในผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดผิว เช่น ครีมล้างหน้า สบู่เหลว ยาสีฟัน นอกจากนี้ยังภาคอุตสาหกรรมยังมีการใช้เม็ดพลาสติกขนาดเล็ก (plastic grit) ในการขัดถูทำความสะอาดพื้นผิว และขัดสนิมต่างๆ

ไมโครพลาสติกทุติยภูมิ คือพลาสติกที่มีขนาดเล็กกว่า 5 มิลลิเมตร ซึ่งเกิดจากการลดขนาดของพลาสติกจากกระบวนการทางกายภาพ ชีวภาพและเคมี เช่น การขัดถู ความร้อน ปฏิกิริยาต่างๆ ที่ทำให้พลาสติกขนาดใหญ่ (macroplastic) เช่น แก้วน้ำพลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง หลอดพลาสติกและถุงพลาสติกเกิดการแตกหัก ฉีกขาดจนลดขนาดลง รวมทั้ง เส้นใยพลาสติกในสิ่งทอต่างๆ จากการซักผ้าและเครื่องมือทางการประมง เช่น แห หรืออวน ที่อาจฉีกขาดและหลุดไปยังแม่น้ำ ลำคลองและทะเล

ไมโครพลาสติกมีคุณสมบัติเหมือนกับพลาสติก แต่การที่มีขนาดเล็กทำให้สามารถแพร่กระจายเป็นวงกว้างได้มากกว่า จึงพบการปนเปื้อนในสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในทะเล เช่น หอย เต่าทะเล แพลงตอน (สูกฤดา ปุณยอุปพัทธ์และประสงค์สม ปุณยอุปพัทธ์, 2562)

นอกจากนี้ มลพิษของพลาสติกที่เป็นที่สนใจในปัจจุบันคือสารพิษตกค้างยาวนานหรือสาร persistent organic pollutants (POPs) ซึ่งเป็นการทำปฏิกิริยาระหว่างพลาสติกกับสารเคมีต่างๆ เกิดเป็นสารที่อันตรายต่อร่างกายมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการที่สาร POPs จะเกิดขึ้นได้มีดังนี้

1. กระบวนการการสังเคราะห์พลาสติกเพื่อให้ได้คุณสมบัติตามที่ต้องการ โดยการเติมสารที่เป็นสาร POPs ต่อในสายพอลิเมอร์ ตัวอย่างของสาร POPs ได้แก่ brominated flame retardants เช่น polybrominated diphenyl ethers (PBDEs) หรือ polyfluorinated alkyl substances (PFAS/PFOS) เป็นต้น
2. ระหว่างการใช้งานพลาสติก พลาสติกอาจสัมผัสกับสาร POPs และเกิดการดูดซึมเข้าไปที่ผิวหน้าของพลาสติก โดยพลาสติกที่มีโมเลกุลเล็ก มีพื้นที่ผิวขนาดใหญ่ก็จะสามารถกักเก็บสารพิษต่างๆ ได้มากขึ้น
3. กระบวนการรีไซเคิล หรือการทิ้ง กระบวนการรีไซเคิล สาร POPs จะถูกปลดปล่อยออกมาในขั้นตอนการกำจัดฝุ่น การล้างและการให้ความร้อนซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการรีไซเคิล ส่วนการทิ้ง สาร POPs จะถูกปลดปล่อยออกมาในการเผาขยะ

สาร POPs บางชนิดส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการและการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต เศษพลาสติกขนาดใหญ่มักถูกทำลายเป็นไมโครพลาสติกและนาโนพลาสติก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นพาหะนำสาร

POPs ไปยังระบบนิเวศบนบกและทะเล มีการศึกษาพบว่าสิ่งมีชีวิตหลายชนิดกินชิ้นส่วนพลาสติกเล็กๆ เหล่านี้เข้าไป และเป็นที่กังวลว่าสาร POPs อาจถูกถ่ายโอนไปยังสิ่งมีชีวิตจากการกินอันจะส่งผลกระทบต่อทางลบได้ ตัวอย่างแหล่งที่มาของสาร POPs ที่พบในพลาสติกชนิดต่างๆ และขยะที่พบแสดงในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ชนิดของพลาสติก การใช้ประโยชน์ สาร POPs ที่เกี่ยวข้อง และชนิดขยะที่พบ

ชนิดขยะที่พบ	ชนิดของพลาสติก	การใช้ประโยชน์	POPs
ขยะในครัวเรือน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะทางการแพทย์ ขยะทะเล ขยะอุตสาหกรรม	High density polyethylene (HDPE) Polyvinyl chloride (PVC) Crosslinked polyethylene (XLPE)	ฉนวนไฟฟ้า, ขวด, ของเล่น	PBDEs, PFAS/PFOS, OCPs, PCDD/Fs, SCCPs, PCBs
ขยะในครัวเรือน ขยะทางการแพทย์ ขยะทะเล ขยะอุตสาหกรรม	Low density polyethylene (LDPE)	ถุงพลาสติก	OCPs, PCDD/Fs, SCCPs
ขยะในครัวเรือน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะทางการแพทย์ ขยะอุตสาหกรรม	Polyvinyl chloride (PVC)	ท่อน้ำ ผนัง พื้น	PBDEs, PFAS/PFOS, PCDD/Fs, PCBs
ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะทะเล ขยะอุตสาหกรรม	Polystyrene (PS) Expanded polystyrene (EPS) High impact polystyrene (HIPS)	ของเล่น, กล่อง โฟม	PBDEs, PFAS/PFOS, PCDD/Fs
ขยะทางการแพทย์ ขยะทะเล	Polyethylene Terephthalate (PET)	ขวดพลาสติก เสื้อผ้า	PBDEs, PCDD/Fs, PCBs
ขยะทางการแพทย์ ขยะทะเล	Polypropylene (PP) Poly vinyl chloride (PVC)	บรรจุภัณฑ์, พรม, เบาะ	OCPs, PCDD/Fs, SCCPs
ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะอุตสาหกรรม	Acrylonitrile butadiene styrene (ABS); Polycarbonate (PC) its blends พลาสติกชนิดอื่นๆ	แผงหน้าปัด กระดาน เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์มือถือ เคสโทรศัพท์	PBDEs, PFAS/PFOS, PCDD/Fs

ที่มา : Chakraborty et al., 2022

อนุสัญญาสตอกโฮล์ม ว่าด้วยสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POPs) (ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2558) ได้พัฒนาขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจากสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน (สาร POPs) โดยหน่วยงานสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment) ร่วมกับเวทีอภิปรายระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความปลอดภัยของสารเคมี (Intergovernmental Forum of Chemical Safety: IFCS) โดยผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2547 (ค.ศ. 2004) ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาสตอกโฮล์มฯ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2545 (ค.ศ. 2002) และได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาสตอกโฮล์มฯ เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2548 (ค.ศ. 2005) สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ยกตัวอย่างจากการศึกษาที่วิจัยจากมูลนิธิบูรณะนิเวศและสมาคมอาร์นิกา สาธารณรัฐเช็ก ได้ทำการศึกษาตัวอย่างดินตะกอนดิน ผุ่นและไขเป็ดในพื้นที่รอบโรงงานรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์ ต.เขาหินซ้อน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา และบริเวณพื้นที่จุดลึกลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมใน ต.หาดนางแก้ว อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี พบว่ามีสาร POPs จากข้อค้นพบนี้สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการรีไซเคิลวัสดุที่มาจากพลาสติกขยะอิเล็กทรอนิกส์ กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายหลายชนิดปนเปื้อนโดยค่าการปนเปื้อนที่สูงที่สุดคือสารไดออกซิน/ฟิวแรนในตัวอย่างไขเป็ด เก็บจากหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ใกล้โรงงานรีไซเคิล ในขณะที่จุดลึกลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมพบการปนเปื้อนอย่างรุนแรงของสารพิษตกค้างยาวนานชนิด เอสซีซีพี (SCCPs) (Thai PBS, 2022)

จากข้างต้นสะท้อนถึงโรงงานรีไซเคิลที่มีการดำเนินการกิจการโดยไม่ปฏิบัติตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทำให้มลพิษที่เป็นอันตรายรั่วไหลสู่สิ่งแวดล้อมและสะสมในห่วงโซ่อาหาร ที่ยังคงเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องดำเนินการแก้ไขปฏิบัติตามพันธกิจของอนุสัญญาสตอกโฮล์มโดยเพิ่มระดับการควบคุมการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม รวมถึงการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งแท้จริงแล้วควรต้องมีรายงานตามหลัก PRTR' (Pollutant Release and Transfer Register) อันเป็นไปตามสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ที่จะทำให้ประชาชนไปจนถึงหน่วยงานต่างๆ ภูมิจนิตและปริมาณสารเคมีที่ปล่อยออกมา เพื่อประเมินสถานการณ์และจัดการปัญหามลพิษได้อย่างถูกต้องและทันทั่วทั้งที่ โดยผลกระทบจากมลพิษขยะพลาสติกสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ผลกระทบจากมลพิษขยะพลาสติก

ผลกระทบจากมลพิษขยะพลาสติก	
ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มลพิษทางน้ำ ดิน และ อากาศ	● มลพิษทางน้ำ น้ำเสียจากโรงงานที่มีค่าความเค็มและเต็มไปด้วยสารปนเปื้อน พืชที่ปลูกตาย จากนั้นน้ำเสียเหล่านี้จะไหลลงสู่ลำธารธรรมชาติที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติปนเปื้อน น้ำเสียยังอาจซึมลงดินและปนเปื้อนน้ำบาดาล ที่กระทบต่อพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำประปา นอกจากนี้เส้นทางไหลของน้ำที่ผ่านโรงงาน มีโอกาสที่จะไหลลงสู่คลอง หรือลงสู่ยังอ่างเก็บน้ำมีการปนเปื้อนของสารตกค้างกระทบต่อเกษตรกรชุมชนโดยรอบ ● มลพิษทางดิน การปนเปื้อนของโลหะหนักที่เป็นพิษในระดับที่เป็นอันตราย เศษซากที่รีไซเคิลไม่ได้ต้องกำจัดทิ้งด้วยการฝังกลบซึ่งบางครั้งเป็นขยะอันตราย ก่อให้เกิดการสะสมของสารพิษในดิน ● มลพิษทางอากาศ โรงงานรีไซเคิลขยะยังปล่อยฝุ่นควันสีดำ และส่งกลิ่นเหม็นฉุน ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ อีกทั้งยังมีการปล่อยคาร์บอนมอนอกไซด์และความร้อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนที่เพิ่มขึ้นด้วย
ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต และความหลากหลาย ทางชีวภาพ	สาร POPs บางชนิดส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการและการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต
ผลกระทบต่อสุขภาพ ของมนุษย์	ทุกขั้นตอนของการรีไซเคิลมีการปล่อยคาร์บอนมอนอกไซด์ ความร้อน กลิ่นเหม็น สารเคมี น้ำเสีย pm 2.5 เสียงดัง และมีเศษซากที่รีไซเคิลไม่ได้ ต้องกำจัดทิ้งส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์ อนึ่ง สารประกอบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพมีลักษณะความเป็นพิษที่แตกต่างกัน มีทั้งลักษณะความเป็นพิษเฉียบพลันและเรื้อรัง (ตามตารางที่ 13)
ผลกระทบอื่นๆ	ราคารับซื้อของเก่าในประเทศไทยที่ตกต่ำลงจากการนำเข้าขยะพลาสติกจากต่างประเทศจำนวนมาก

1.2 สภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรมเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ปัจจุบันของเสียพลาสติกที่จัดเป็นของเสียอันตราย ตามรายการ A3210 (Plastic waste, including mixtures of such waste, containing or contaminated with Annex I constituents, to an extent that it exhibits an Annex III characteristic) ภาคผนวก 8 ซึ่งประเทศส่งออกหรือประเทศต้นทางต้องดำเนินการตามพิธีการแจ้งให้ทราบและขอความยินยอมล่วงหน้าจากประเทศนำเข้าและประเทศที่มีการผ่านแดน (Prior Informed Consent: PIC) และต้องได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากหน่วยงานผู้มีอำนาจ หรือ กรมโรงงานอุตสาหกรรม ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญาบาเซลฯ ได้ยอมรับข้อแก้ไขอนุสัญญาบาเซล (Ban Amendment) และจะต้องปฏิบัติตามข้อแก้ไขฯ ที่จะไม่ยอมรับ (การส่งออก) ของเสียอันตรายจากประเทศ OECD ประชาคมยุโรป และลิกเตนสไตน์ มาบํ้าบัด นำกลับมาใช้ใหม่ การฟื้นฟูสภาพการกํ้าจัดขั้นสุดท้าย หรือการอื่นใดตามที่กำหนด ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน 2566

จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 ก.พ. 2566 เห็นชอบนโยบายกํ้ากับการนำเข้าเศษพลาสติก โดยให้มีการนำเข้าเศษพลาสติกได้จนถึงปี พ.ศ. 2567 มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์ ยกร่างระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการอนุญาตให้นำเศษพลาสติกเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งปัจจุบันได้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างระเบียบฯ เรียบร้อยแล้ว โดยในร่างระเบียบฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และคุณลักษณะของเศษพลาสติก และคุณลักษณะของเศษพลาสติกที่จะนำเข้าได้นั้น ต้องสะอาด ไม่ปะปนกัน และสามารถนำเข้าสู่กระบวนการผลิตได้โดยไม่ผ่านกระบวนการล้างทำความสะอาดอีก และเป็นเศษพลาสติกตามพิกัด 39.15 ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากนโยบายกํ้ากับการนำเข้าเศษพลาสติกดังกล่าว มุ่งเน้นให้มีการนำเศษพลาสติกกลับมาใช้หมุนเวียนในประเทศ จึงให้มีการนำเข้าเศษพลาสติกเท่าที่จำเป็นและที่ขาดแคลน และกำหนดระยะเวลาการนำเข้าจนถึงปี 2567 เท่านั้น หากตรวจพบว่าการลักลอบนำเข้าขยะปัจจุบันกรมศุลกากรจะให้บริษัทส่งกลับประเทศต้นทาง โดยเสียค่าใช้จ่ายเองและดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกราย

ทั้งนี้ แม้การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก/เศษพลาสติกปนเปื้อนจะเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดไว้ว่ามีความผิดทางกฎหมายภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลากหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งกำหนดให้ขยะเทศบาลเป็นสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้าและห้ามนำผ่านราชอาณาจักร พ.ศ. 2562 ฯลฯ โดยได้มีบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องคือ จำคุกและปรับ ทั้งนี้จากกรณีพบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีการตั้งข้อหาที่เกี่ยวข้องในภาพรวมดังนี้

พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ศุลกากร มาตรา 202 ระบุว่า ผู้ใดยื่น จัดให้ หรือยอมให้ผู้อื่นยื่นใบขนสินค้า เอกสาร หรือข้อมูล ซึ่งเกี่ยวกับการเสียอากรหรือการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ถูกต้องหรือไม่

บริบูรณ์ อันอาจก่อให้เกิดความสำคัญผิดในรายการใด ๆ ที่ได้แสดงไว้ในใบขนสินค้า เอกสาร หรือข้อมูลดังกล่าวต่อพนักงานศุลกากร ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5 แสนบาท

พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ศุลกากร มาตรา 244 ระบุว่า ผู้ใดนำของที่ผ่านหรือกำลังผ่านพิธีการศุลกากรเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งของดังกล่าวออกไปนอกราชอาณาจักร หรือนำของเข้าเพื่อการผ่านแดนหรือการถ่ายลำโดยหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือข้อห้ามอันเกี่ยวกับของนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลอาจสั่งริบของนั้นก็ได้ไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

พ.ร.บ.ส่งออกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าพ.ศ. 2522 ฐานนำเข้าสินค้าที่ต้องได้รับอนุญาตตามมาตรา 5 (2) คือสินค้าพลาสติก ฝาฝืน ม.7 วรรค (1) ไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จำคุกไม่เกิน 10 ปี ปรับไม่เกิน 5 เท่าของสินค้า และต้องส่งสินค้ากลับไปยังประเทศปลายทาง

อย่างไรก็ดีนอกเสียจากข้อกำหนดทางกฎหมายแล้ว สิ่งที่จะต้องพิจารณาหลักคือประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นซึ่งจะส่งผลกระทบและความเสียหาย ประเด็นสำคัญประการนี้จึงควรต้องพิจารณาในมิติการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนตามกฎหมายดังกล่าวอันจะสะท้อนถึงผลลัพธ์ความเป็นธรรมในการดำเนินคดีตามกฎหมายในระบบงานยุติธรรม จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาที่กระทบต่อความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มีองค์ประกอบตั้งแต่ การตรวจสอบวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศผ่านพิธีศุลกากร การตรวจสอบการจัดตั้งกิจการโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในเขตปลอดอากรรวมถึงพื้นที่ทั่วไป การตรวจสอบทางกายภาพเพื่อดำเนินคดีทางกฎหมาย การทำงานเชิงรับภาครัฐในการตรวจค้นจับกุมผู้กระทำผิดเพื่อดำเนินคดีต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ดังต่อไปนี้

1.2.1 สภาพปัญหาการตรวจสอบวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศและประสิทธิภาพการดำเนินคดีทางกฎหมาย

จากการศึกษาพบว่าของเสียในอุตสาหกรรมรีไซเคิลของประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นเป็นเศษพลาสติก โดยที่การตรวจสอบวัสดุว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมายเข้าข่ายเป็นของเสียหรือขยะพลาสติกหรือไม่นั้นยังคงเป็นประเด็นท้าทายต่อการพิสูจน์คุณสมบัติเหตุเพราะต้องมีการผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อยืนยันลักษณะวัสดุนั้นว่าเข้าข่ายของเสียหรือไม่ประเภทใด ประกอบการพิจารณาคดีพิพากษานำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษหรือเพื่อตลอดจนเป็นการแสวงหาแนวทางป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟู ชดใช้ความเสียหายให้กลับคืนดังเดิมได้อย่างมากที่สุดซึ่งถือเป็นการ อำนวยความยุติธรรมในสังคม และเป็นการพิทักษ์สิทธิทางด้านสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย

การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก/เศษพลาสติกปนเปื้อนโดยทั่วไปการลักลอบนำเข้าของเสียผิดกฎหมายมักใช้รูปแบบการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศผ่านทางเรือ ในกระบวนการตรวจสอบสินค้าของศุลกากรทางเรือนั้นจะมีการกำหนดให้มีการดำเนินการรายงานเรือเข้ามาในราชอาณาจักร โดยตัวแทนเรือจะจัดทำข้อมูลการรายงานเรือเข้าและการขอเปิดระวางเรือก่อนเรือเข้ามาในราชอาณาจักร รวมถึงยื่นบัญชีสินค้าสำหรับเรือ และส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ให้ศุลกากร ผู้นำเข้าที่ลงทะเบียนกับเรียบร้อยแล้วทำการยื่นใบขนสินค้าด้วยการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ของศุลกากร ระบบคอมพิวเตอร์จะทำการประมวลผลและสั่งการตรวจ ให้ผู้นำเข้าชำระค่าภาษีอากร (หากมี) หากเป็นกรณียกเว้นการตรวจ (Green line) ผู้นำเข้าสามารถติดต่อโรงพักสินค้าเพื่อรับสินค้าได้อย่างต่อเนื่องทันที แต่หากเป็นสินค้าที่มีคำสั่งให้ตรวจสอบพิกัด ราคา และของ (Red Line) พนักงานศุลกากรจะดำเนินการตรวจสอบสินค้าตามคำสั่งการตรวจซึ่งอาจเป็นการตรวจทางกายภาพหรือการตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์

ภายใต้ระบบบริหารความเสี่ยงของศุลกากรปัจจุบันเป็นการปรับใช้ตามองค์การศุลกากรโลกผ่าน WCO Safe Frame Work of Standard กำหนดระบบกำหนดเงื่อนไขความเสี่ยง (Profiling System) มีหลักการทำงานคือ ระบบคอมพิวเตอร์กำหนดให้สั่งการตรวจในใบขนสินค้าระบบอิเล็กทรอนิกส์ กำหนดเงื่อนไขประเมินความเสี่ยงตามหลักการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดเงื่อนไขความเสี่ยง (Central Profile) เพื่อคัดเลือกและกำหนดการสั่งการตรวจในใบขนสินค้าแต่ละฉบับ โดยระบบจะออกเลขที่ใบขนสินค้าให้และทำการตรวจสอบความเสี่ยงตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ (Profile) อนึ่ง หน่วยงานศุลกากรในพื้นที่สามารถรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและประเมินความเสี่ยงในระดับพื้นที่ของตนเองเพื่อจัดทำเงื่อนไขความเสี่ยง (Local Profile) เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

หากแต่แม้จะมีนโยบายกำหนดเงื่อนไขการนำเข้าเศษพลาสติก แต่ยังคงพบว่ามีกรณีการลักลอบนำเข้าเศษพลาสติกปนเปื้อนขยะพลาสติกที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากช่องว่างการตรวจสอบการนำเข้าทางด้านเทคโนโลยีและข้อจำกัดบุคคลากร

โดยจากการสัมภาษณ์พบว่ามีข้อจำกัดประเด็นการ เอกซเรย์ (x-ray) ดังนี้

ส่วนมากจะใช้นำเข้าทางเรือโดยสำแดงสินค้าเป็นอย่างอื่น มีระบบบริหารความเสี่ยง ในการตั้งโปรไฟล์การตรวจสอบสินค้าและประวัติผู้นำเข้าที่เป็นรายใหม่ๆ ปริมาณนำเข้าไม่สูง ส่วนมากจะนำเข้า 1 ตู้ เพื่อทดสอบว่ามีการตรวจเข้มหรือไม่ การกระทำผิดโดยมากเป็นการหลีกเลี่ยงข้อห้าม ข้อจำกัด คือ สำแดงเท็จให้เป็นสินค้าอย่างอื่นที่ไม่ต้องติดเรื่องใบอนุญาต มีข้อจำกัดด้านเจ้าหน้าที่มีข้อจำกัดในการตรวจสอบการสำแดงชนิดสินค้า ซึ่งบุคคลากรเจ้าหน้าที่อาจไม่เพียงพอต่อการ

ตรวจสอบเนื่องจากการส่งข้อมูลใบขนสินค้าในแต่ละวันมี
จำนวนมาก กรณีการตรวจสอบสินค้าหากต้องนำไป เอกซเรย์
(x-ray) ภาพของการนำมาพิจารณามีความคลาดเคลื่อนบ่อย
เนื่องจากเครื่องเอกซเรย์ (x-ray) มีอายุการใช้งานนานแล้ว
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, กรมศุลกากร)

ในการตรวจสอบสินค้า พนักงานศุลกากรผู้มีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าจะต้องตรวจสอบเงื่อนไขความ
เสี่ยงภายใต้ระบบบริหารความเสี่ยงของกรมศุลกากร สินค้าที่มีความเสี่ยงสูงก็ต้องถูกตรวจสอบ ไม่ว่า
จะเป็นการเปิดตรวจสินค้าทางกายภาพ หรือการตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์ และหากพบว่าสินค้าผิด
กฎหมายหรือเป็นสินค้าที่ไม่ถูกต้องตามสำแดง พนักงานศุลกากรก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป
อย่างไรก็ดียังมีการศึกษาเรื่อง การศึกษาการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย
โดย เซาว์ว ศุภกุลวิทย์ (2564) เปิดเผยว่าหากข้อมูลที่มากำหนดเงื่อนไขความเสี่ยงไม่ทันสมัย และหาก
ไม่มีการใส่ข้อมูลลักษณะการกระทำความผิด ประวัติการกระทำผิด ก็จะทำให้ระบบไม่มีข้อมูลส่งเพื่อเปิด
ตรวจได้ ประกอบกับจำนวนสินค้าเข้าประเทศจำนวนมากในแต่ละวัน และผ่านพิธีการศุลกากรโดยนำเข้า
ทางเรือสู่โรงงานที่ประกอบกิจการทั้งในเขตพื้นที่ปลอดอากร และหลุดลอดเข้าประเทศในพื้นที่ทั่วไป อีกทั้ง
ทั้ง สภาพปัญหาเชิงกระบวนการทางราชการในการประสานงานเพื่อตรวจสอบวัสดุทางกายภาพที่ต้อง
อาศัยความเชี่ยวชาญของบุคลากร หรือผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ ในการพิสูจน์ว่าวัสดุนั้นได้ถูกนิยามว่า
เป็นของเสียประกอบการดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง อนึ่งในภาพรวมการรักษาความปลอดภัย
เพื่อป้องกันไม่ให้วัสดุผิดกฎหมายเข้าสู่ประเทศมีความท้าทายอย่างยิ่งต่อบทบาทแต่ละหน่วยงานในการ
กำกับดูแลมีข้อจำกัดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.2.2 สภาพปัญหาการตรวจสอบทางกายภาพเพื่อดำเนินคดีทางกฎหมายและการ กำจัดของเสีย

การเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นที่ถือว่าเป็นการขนย้ายอย่างผิด
กฎหมาย เป็นผลเนื่องมาจากการกระทำในส่วนของผู้นำเข้าหรือผู้กำจัด รัฐผู้นำเข้าจะต้องประกันว่าของ
เสียที่เป็นปัญหาได้รับการกำจัดอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยผู้นำเข้าหรือผู้กำจัด หรือหากจำเป็นโดย
ตนเองภายใน 30 วัน นับจากเวลาที่ทำการขนย้ายอย่างผิดกฎหมายเป็นที่ล่วงรู้ของรัฐผู้นำเข้า หรือ
ภายในระยะเวลาอื่นซึ่งรัฐที่เกี่ยวข้องอาจตกลง เพื่อวัตถุประสงค์นี้ ภาควิชาที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือ
ตามที่จำเป็นในการกำจัดของเสียอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของ
เสียอันตรายตามอนุสัญญาบาเซล กำหนดว่า ในกรณีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายหรือของ

เสียอื่นที่ถือว่าเป็นการขนย้ายอย่างผิดกฎหมาย เป็นผลเนื่องมาจากการกระทำในส่วนของผู้ส่งออกหรือผู้
ก่อกำเนิด รัฐผู้ส่งออกต้องประกันว่าของเสียที่เป็นปัญหาต้อง

(เอ) ถูกนำกลับโดยผู้ส่งออก หรือผู้ก่อกำเนิด หรือหากจำเป็น โดยตนเองไปยังรัฐที่ส่งออกหรือ
หากไม่สามารถทำได้ในทางปฏิบัติ,

(บี) หรือมิฉะนั้นถูกกำจัดตามบทบัญญัติของอนุสัญญา

ภายใน 30 วัน นับจากเวลาที่รัฐผู้ส่งออกได้รับแจ้งเกี่ยวกับการขนย้ายอย่างผิดกฎหมายหรือ
ภายในระยะเวลาอื่นตามที่รัฐที่เกี่ยวข้องอาจตกลง เพื่อวัตถุประสงค์นี้ ภาควิชาที่เกี่ยวข้องต้องไม่คัดค้าน
ขัดขวาง หรือห้ามการส่งกลับของเสียเหล่านี้ไปยังรัฐผู้ส่งออก

สินค้าจะต้องผ่านการตรวจสอบทางกายภาพคือตรวจสอบทางกายภาพของสินค้า เพื่อตรวจสอบ
องค์ประกอบของสินค้าที่บรรจุทุกด้วยสายตาว่าสอดคล้องกับข้อมูลในเอกสารกำกับหรือไม่ หรือต้อง
ตรวจสอบเพิ่มเติม ต้องขนถ่ายสินค้าลงและชักตัวอย่าง แนวทางการนำกลับของที่ส่งออกและการส่งกลับ
ของที่นำเข้า ซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่เคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การดำเนินการเมื่อได้รับแจ้งต้องประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิกกรมควบคุม
มลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมศุลกากรการทำเรือแห่งประเทศไทย กรมสอบสวนคดีพิเศษ และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริง ประกอบด้วย

2.1 การตรวจพิสูจน์เบื้องต้น จากเอกสารหลักฐานอาทิใบแจ้ง ใบกำกับการเคลื่อนย้าย เอกสารที่
เกี่ยวข้องกับศุลกากร และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อพิจารณาว่าเข้าข่าย
ข้อบัญญัติของอนุสัญญา หรือไม่ กล่าวคือ การเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น
(ก) โดยปราศจากการแจ้งตามบทบัญญัติของอนุสัญญานี้ไปยังรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งปวง หรือ (ข) โดยปราศจาก
การยินยอม ตามข้อบัญญัติของอนุสัญญานี้ไปยังรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือ (ค) ด้วยการยินยอมจากรัฐที่เกี่ยวข้อง
ที่ได้มาโดยการปลอมแปลง การสำแดงเท็จ หรือกลฉ้อฉลหรือ (ง) ที่ไม่สอดคล้องในสาระสำคัญกับเอกสาร
กำกับ หรือ (จ) ซึ่งเป็นผลให้มีการกำจัดของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นอย่างจงใจ (เช่น การถ่ายทิ้ง) โดย
ขัดต่ออนุสัญญานี้และหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ให้ถือว่าเป็นการขนย้ายอย่างผิดกฎหมาย

2.2 การตรวจพิสูจน์ละเอียด โดยการลงพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ท่าเรือ โรงงานอุตสาหกรรม
ท้องถิ่น ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการตรวจสอบลักษณะทางกายภาพด้วยการ
เอกซเรย์ ตู้คอนเทนเนอร์ซึ่งจำเป็นต้องตรวจสอบร้อยละ 100 ของจำนวนตู้คอนเทนเนอร์ต้องสงสัย และ
หากผลการตรวจสอบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาจไม่จำเป็นต้องเปิดตรวจตู้ทั้งหมด การเปิดตรวจตู้คอน
เทนเนอร์จำเป็นต้องจัดวางตู้ในพื้นที่ที่เหมาะสม กล่าวคือ มีระยะห่างจากสิ่งกีดขวางและสามารถเปิดตู้
ด้านหน้าได้ทั้งสองบาน ทั้งนี้ควรมีการบันทึกภาพตลอดขั้นตอนเปิดตรวจตู้ตั้งแต่การตัดผนึกประตู-การ
เปิดตู้-การบันทึกภาพที่มืองค์ประกอบของหมายเลขตู้และวัตถุต้องสงสัยภายในตู้-การตรวจสอบการซุก

ซ่อนและปนเปื้อน-การเก็บตัวอย่างเพื่อตรวจวิเคราะห์ของเสียอันตรายเบื้องต้น และให้ส่งของเสียต้องสงสัยเพื่อตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการโดยวิธีการที่เหมาะสม

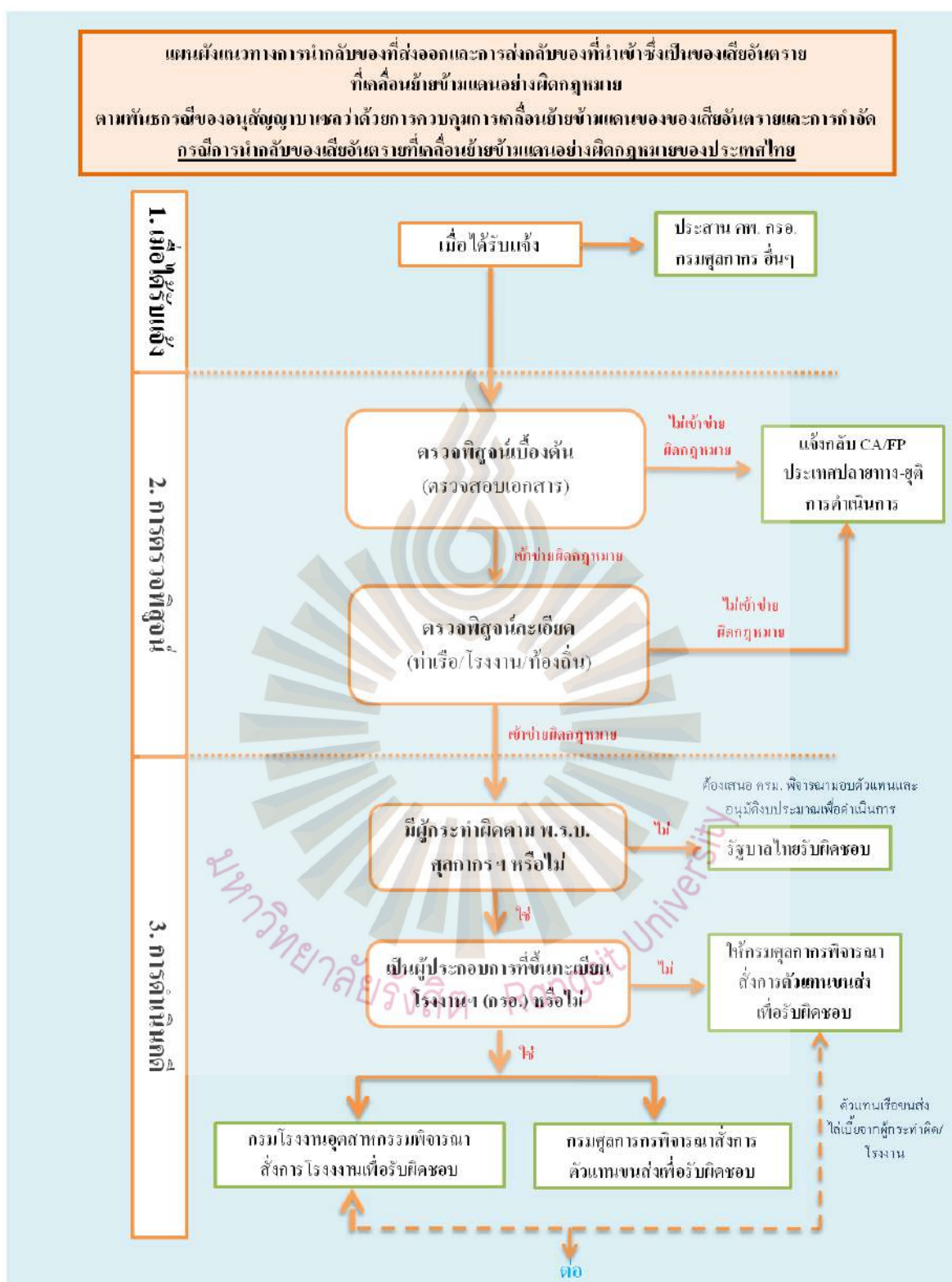
ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินคดี

เมื่อผลการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามขั้นตอนที่ 2 เข้าข่ายว่าเป็นการเคลื่อนย้ายอย่างผิดกฎหมายตามอนุสัญญาบาเซล กำหนดให้ “ของกลาง” ดังกล่าวจะถูกยึดไว้ในอารักขาของศุลกากรหรือของรัฐ และให้มีการดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องโดย

ขั้นตอนที่ 4 การนำกลับของที่ส่งออก/การส่งกลับของที่นำเข้ากระทำผิด หรือตัวแทน พิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณานำกลับหรือขอให้มีการกำจัดในประเทศปลายทางหรือประเทศที่สามควบคู่กันใน 3 ประเด็น คือ 1) ค่าใช้จ่าย 2) เทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 3) กฎหมายหรือนโยบายภายในของประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตราย อนึ่ง การนำเข้าของเสียอันตรายมาในประเทศ กรมโรงงานอุตสาหกรรมจะอนุญาตการนำเข้าของเสียอันตรายเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานเท่านั้น ดังนั้น กรณีที่มีการนำเข้าอย่างผิดกฎหมายจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย ผู้ส่งออก หรือผู้ก่อกำเนิด หรือรัฐผู้ส่งออก ต้องดำเนินการนำของนั้นกลับหรือส่งของเสียอันตรายดังกล่าวไปกำจัดในประเทศที่สามเท่านั้น ไม่สามารถกำจัดในประเทศไทยได้

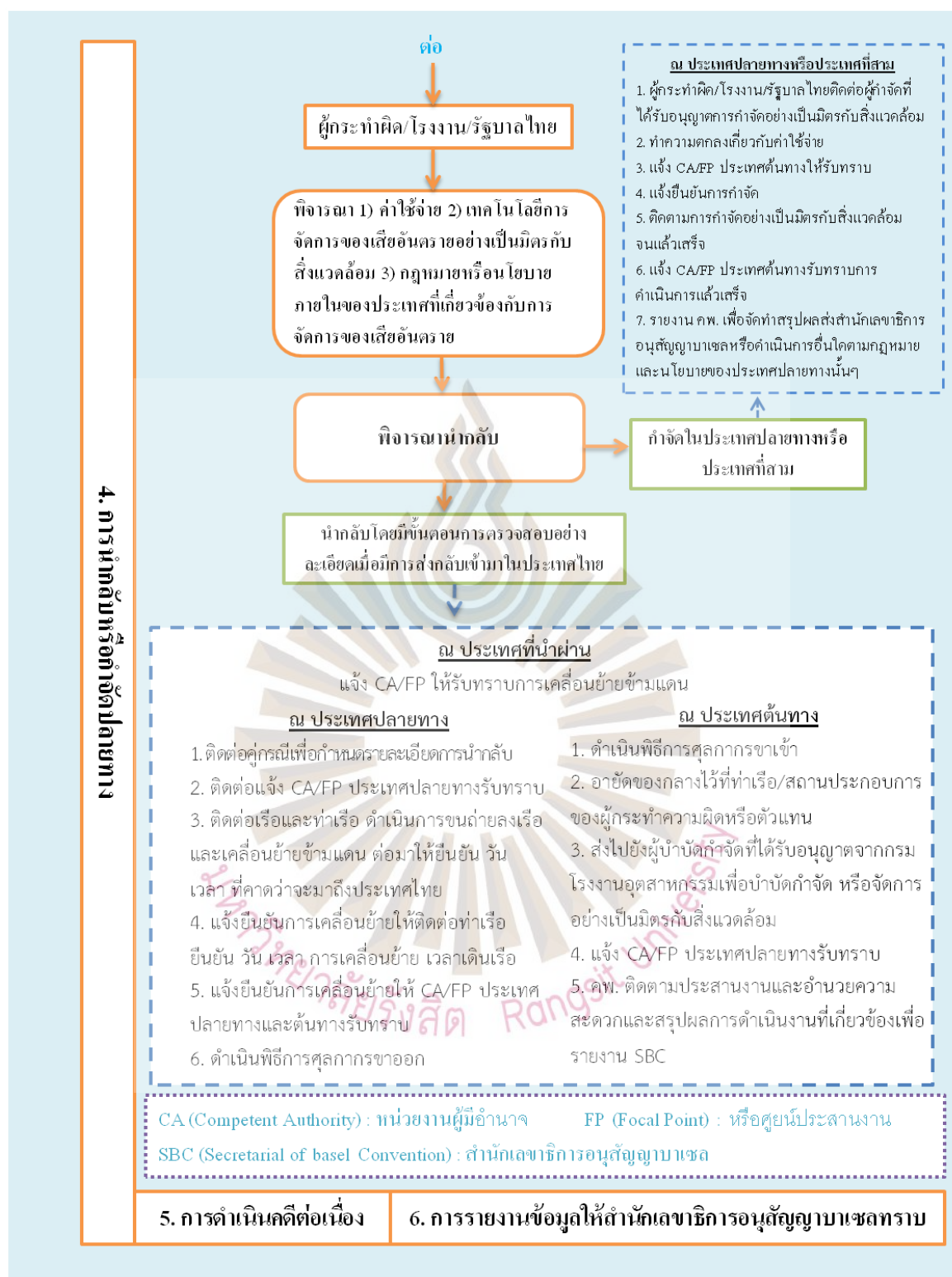
ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินคดีต่อเนื่องสามารถดำเนินคดีต่อเนื่องภายหลังจากกระบวนการนำกลับหรือส่งกลับแล้วเสร็จได้

ขั้นตอนที่ 6 การรายงานข้อมูลให้สำนักเลขาธิการอนุสัญญาบาเซลรับทราบ โดยกรมควบคุมมลพิษติดตามการเคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายและจัดทำรายงานข้อมูลเพื่อจัดส่งให้สำนักเลขาธิการอนุสัญญาบาเซลรับทราบ โดยใช้แบบฟอร์มตามที่สำนักเลขาธิการฯ กำหนดต่อไป

รูปที่ 8 แผนผังแนวทางการนำกลับของที่ส่งออกและการส่งกลับของที่นำเข้าซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่เคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย

(กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

รูปที่ 9 แผนผังแนวทางการนำกลับของที่ส่งออกและการส่งกลับของที่นำเข้าซึ่งเป็นของเสียอันตรายที่เคลื่อนย้ายข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย (ต่อ)

(กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติการตรวจสอบสินค้าเป็นประเด็นที่ทำนายและอุปสรรคอย่างยิ่งในการป้องกันจำกัดการนำเข้า ตั้งแต่ที่วัสดุเข้ามาถึงราชอาณาจักรสู่พิธีศุลกากรขาเข้า ซึ่งหากทางศุลกากรตรวจสอบของเข้าข่ายของต้องห้ามจะต้องดำเนินการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเร่งตรวจสอบและส่งคืนสู่ประเทศต้นทางหรืออนุมัติทำลาย กระบวนการดังกล่าวนอกจากจะต้องใช้เวลา และยังต้องดำเนินการจัดเก็บซึ่งขยะที่จะตกค้างซึ่งมีลักษณะตู้คอนเทนเนอร์ไม่มีผู้มาดำเนินพิธีการศุลกากรเพื่อรับสินค้าภายในเวลากำหนด (2 เดือน) และเมื่อแจ้งตัวแทนขนส่งและเจ้าของสินค้าแล้ว ไม่มารับสินค้าหรือไม่มีตัวตน และจะกลายเป็นของเสียส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย ในเชิงกระบวนการตรวจสอบเมื่อมีวัสดุที่หลากหลายเข้าสู่ประเทศในแต่ละวัน จำเป็นต้องผ่านพิธีศุลกากรขาเข้าที่มีความเชื่อมโยงกับการบริหารความเสี่ยงของหน่วยงาน ในกรณีสินค้าเข้าข่ายต้องสงสัยต้องดำเนินการเปิดตรวจ และหากพบว่าสินค้าเข้าข่ายต้องสงสัยว่าผิดกฎหมาย จะต้องมีการตรวจทางกายภาพเพื่อพิสูจน์วัสดุที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยมีลักษณะผิดต่อกฎเกณฑ์ข้อห้ามหรือไม่

การตรวจสอบขยะพลาสติก ต้องตรวจสอบทางกายภาพ หากพบว่าเป็นขยะพลาสติกหรือเศษพลาสติกปนเปื้อนที่เป็นของต้องห้ามต้องจำกัดการนำเข้า ต้องได้รับอนุญาตให้นำเข้าโดยความเห็นชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม หากผู้นำเข้าจะสำแดงเท็จเป็นสินค้าชนิดอื่นจึงยากต่อการตรวจสอบ หากใบขนสินค้านำเข้าในระบบศุลกากรไม่สั่งให้เปิดตรวจ แต่หากเจ้าหน้าที่ตรวจพบความผิดหรือมีข้อโต้แย้งของสินค้าจะต้องทำหนังสือเชิญกรมโรงงานอุตสาหกรรมเข้าร่วมพิจารณา ก็จะต้องใช้เวลา เมื่อพบความผิดและมีการดำเนินการกับของกลาง หากเป็นขยะพลาสติกจะต้องทำลายหรือส่งกลับประเทศต้นทาง จะต้องขออนุมัติผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจจะทำให้สินค้านั้นตกค้างอยู่นาน ทำให้เกิดปัญหาตู้สินค้าตกค้างไม่สามารถส่งคืนเจ้าของตู้เพื่อนำตู้คอนเทนเนอร์ไปใช้ในงานต่อได้

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, กรมศุลกากร)

โดยตัวแทนหน่วยงานอุตสาหกรรมผู้มีหน้าที่ตรวจสอบทางกายภาพให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

การลักลอบ สำแดงเท็จ เราก็ไม่รู้จนกว่าจะตรวจสอบ การ
เอ็กซเรย์มีเยอะ อาจตรวจไม่หมด กรมอุตสาหกรรม มี
อำนาจอนุญาต ตาม바เซล แต่ถ้าลักลอบเค้าก็จะไม่แจ้งเรา
อยู่ดีว่าประเภทไหน ไม่มีใครรู้การลักลอบจนกว่ามีเบาะแส
คนที่ทำงานกันมานานอยู่แล้ว ผู้เชี่ยวชาญ เคสเร่งด่วน ถ้าทำ
หนังสือจะช้า ก็จะแจ้งก่อน หนังสือตามไปทีหลัง ประสาน
ส่วนตัวไปก่อน หนังสือค่อยตามไป เทคโนโลยี เครือข่าย
ส่วนตัว ถ้าคนเดิมไม่ย้ายไป ทุกอย่างก็สมูธ นักวิทยาศาสตร์
ประจำกรมอุตสาหกรรม ถ้าปนเปื้อนอะไรมา ต้องมีการ
ตรวจสอบองค์ประกอบภายในพลาสติก สารเคมี ก็ต้องใช้องค์
ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ของเสียมีองค์ประกอบสารเคมีที่
จำเป็นต้องใช้เคมีในการดูให้ดูว่าเป็นของเสียอันตรายหรือไม่ใช่
รวมถึงกระบวนการผลิตในโรงงานแบบนี้ จะได้ของเสีย
อะไร เข้าข่ายขออนุญาตจากเราหรือป่าว กรมอุตสาหกรรมมี
LAB กองวิจัยก็จะเก็บให้เรา แต่ ณ วันนี้เจ้าหน้าที่มีจำนวน
จำกัดบาเซลทั้งประเทศ ประสานงานทั้งประเทศ ยังไม่รวม
เรื่องการติดต่อประสานงานของหน่วยงานในประเทศ
ต่างประเทศ การไปตรวจร้องเรียน สถานที่ที่เก็บ จำนวนคน
เทคโนโลยี งบประมาณที่ยากจะลดความท้าทาย อยากได้
ระบบการประสานงาน ผ่านอิเล็กทรอนิกส์ ถ้ามีคน
งบประมาณ หน่วยงานที่ตรวจสอบได้ จะเป็นประโยชน์
สำหรับประเทศ

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, กรมโรงงานอุตสาหกรรม)

กระบวนการประสานงานเพื่อตรวจสอบทางกายภาพจากข้อมูลข้างต้นสะท้อนถึงปัญหาข้อจำกัด
ด้านกำลังพล เทคโนโลยีและขอบเขตภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ซึ่งการตรวจสอบ
ของเสียเหล่านี้จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจสอบให้สิ้นกระแสความว่าวัสดุที่
นำเข้ามาในประเทศเหล่านั้นเป็นของเสียอันตราย จัดเป็นขยะพลาสติก เศษพลาสติกปนเปื้อนตลอดจนแม้

เข้ามาในราชอาณาจักรแล้วผลิตผลที่ได้มาจากระบวนการผลิต รวมทั้งตกค้างในกระบวนการผลิตจัดเป็นของเสียอันตราย ที่จะเข้าข่ายเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อไปนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าการนำกลับของเสียยังมีสภาพปัญหาความล่าช้าในการนำกลับหรือกำจัดของเสียที่มักจะตกเป็นภาระของภาครัฐในการติดตามดำเนินงาน ที่แม้ตามหลักการ ข้อ 9 วรรคสองของอนุสัญญาบาเซล กำหนดให้เมื่อมีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียที่ผิดกฎหมาย รัฐผู้ส่งออกต้องรับประกันว่าจะมีการนำกลับของเสียมายังประเทศตนหรือมีการกำจัดของเสียในรัฐผู้นำเข้าภายใน 30 วัน นับแต่รัฐผู้ส่งออกได้รับแจ้งการเคลื่อนย้ายข้ามแดนที่ผิดกฎหมายหรือภายในระยะเวลาอื่นที่รัฐเกี่ยวข้องจะตกลงกัน แต่จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เมื่อมีการส่งของเสียที่ผิดกฎหมายจากประเทศไทย ยังคงเป็นการยากในกระบวนการที่จะการันตีผลลัพธ์การตามเรียกค่าใช้จ่ายคืนในการนำกลับของเสีย หรือเรียกค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืนจากผู้ส่งออก ซึ่งในบางกรณีเพื่อแก้ปัญหาของเสียคงค้างเพื่อไม่ให้มีผลเสียด้านมลพิษมากกว่าเดิม ก็จำเป็นที่จะต้องจัดการกำจัดของเสียโดยเกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถเรียกผู้รับผิดชอบได้

1.2.3 สภาพปัญหาการตรวจสอบการจัดตั้งกิจการโรงงานอุตสาหกรรมและการกำกับดูแลธุรกิจอุตสาหกรรม

นอกเหนือข้อจำกัดในการตรวจสอบสินค้าผิดกฎหมายระหว่างพรมแดน อีกประการที่ต้องพิจารณาในมิติการป้องการอาชญากรรมคือ ความเข้มงวดและรัดกุมของการตรวจสอบการขออนุญาตประกอบกิจการการจัดตั้งโรงงาน กระบวนการผลิตในโรงงาน ต่อการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่โรงงานอุตสาหกรรมต้องระบุให้ได้ว่าในกระบวนการผลิตหรือรีไซเคิลนั้นจะได้อะไร มีของเสียตกค้างอะไร เข้าข่ายขออนุญาตหรือไม่ ในประเด็นนี้ค่อนข้างจกเป็นการยากที่โรงงานอุตสาหกรรมจะรายงานข้อเท็จจริงอย่างโปร่งใสตรงไปตรงมา จึงขึ้นอยู่กับตรวจสอบดูแลของกรมโรงงานอุตสาหกรรมหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหาร จัดการ และกำกับดูแลธุรกิจอุตสาหกรรม ดำรวจท้องถิ่น หรือผู้อาศัยละแวกนั้นในการแจ้งข่าว ซึ่งบางครั้งหากไม่มีความคืบหน้าร้องเรียนอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเหล่านี้อาจไปถึงสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

ฉะนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าภาครัฐนั้นจะมีความเข้มงวดตรวจสอบกิจการตามบทบาทภารกิจหน่วยงานกรมโรงงานอุตสาหกรรมมากน้อยเพียงใด อนึ่งนอกจากอำนาจหน้าที่ของกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่จะสามารถออกคำสั่งพักยกเลิก ใบอนุญาตเอกชนที่ได้รับอนุญาตที่ขอเป็นผู้นำเข้า ลักลอบเผาหลอมกำจัดขยะ ประเด็นสำคัญคือจะต้องมีการควบคุมการเฝ้าระวังความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกเหนือไปจากการสั่งปิดกิจการอย่างเดียวโดยที่ผู้กระทำผิดยังคงไม่เร่งดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูสภาพแวดล้อมมลพิษที่เกิดขึ้นได้จากกระบวนการอุตสาหกรรม

การนำเข้ามา ปลายทางอาจไม่ได้เป็นโรงงานที่ได้รับอนุญาต เรื่อง ร้องเรียนจากประชาชน บางที่อาจจะบอกว่าประกอบกิจการแบบนี้ แต่ทำอีกแบบหนึ่ง กระบวนการอื่นๆ ที่ไม่ได้รับอนุญาต แม้รีไซเคิลก็มี ผลกระทบ ฝุ่นกลบ น้ำล้าง น้ำเสีย กลิ่นที่ถูกโรงหลอมประชาชน หมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งเลยก็เป็นเรื่องใหญ่ที่ฝุ่นกลบไม่มี ไม่อยากให้ไทย เป็นถึงขยะโลก ความเข้มแข็งของการทำงานเป็นทีม ประสบการณ์ ทำงาน การมีความสัมพันธ์กรมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคุมมลพิษ ความสัมพันธ์ ประสบการณ์ในการทำงาน รู้ว่าโรงงานนี้เคยทำการ นำเข้า ส่งออก รู้แบ็คกราวด์บริษัท สอบประเทศต้นทางและ ปลายทางต่อมัย เวลาสำรวจโรงงานไปตรวจสอบสถานที่เก็บอยู่แล้วปีละ ครั้ง ไม่เกิน 1 ปีตามใบอนุญาต ก็ตรวจสอบลงพื้นที่

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, กรมโรงงานอุตสาหกรรม)

โดยตัวแทนหน่วยงานภาคประชาสังคมให้ข้อมูลที่เป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า

การตรวจสอบการอนุมัตินำเข้าต้องมีความจริงจังในการตรวจสอบ ผู้ประกอบการ ต้องพิสูจน์การนำเข้าให้ชัดเจนเพื่ออะไร มีระบบ ข้อมูลที่โปร่งใส ตามดูว่าผู้มีอำนาจมีบทบาทใดเกี่ยวข้องกับการ นำเข้า มีการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่าง เต็มที่ และต้องยิ่งเข้มข้นเมื่อปี 2568 จะไม่อนุญาตให้นำเข้าเศษ พลาสติก ต้องอาศัยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือในการทำงาน คำนึงถึงผลเสียที่ตกกับสิ่งแวดล้อมและชาวบ้านเป็นสำคัญ

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, หน่วยงานภาคประชาสังคม)

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันกรณีหลักคือโรงงานอุตสาหกรรมมีความผิดประกอบกิจการไม่ตรง ตามเงื่อนไขได้รับใบอนุญาตกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย สุขอนามัยของประชาชน รวมไปถึงการ ลักลอบขยะของเสียที่เหลือนอกจากกระบวนการผลิต โดยการแอบทิ้งในพื้นที่สาธารณะส่งผลกระทบต่อชุมชน ละแวกใกล้เคียงและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามก็ตีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวต่อการจัดการปัญหาย่อมไม่ สามารถทำได้อย่างประสิทธิภาพสูงสุดในทางความเป็นจริงยังคงต้องอาศัยการตรวจสอบจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องโดยการควบคุมดูแลของหน่วยงานศุลกากรและตำรวจในการสอดส่องดูแล เพื่อป้องกัน อาชญากรรมคือการบรรเทาผลร้ายและความเสียหายจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงถึงความจริงจังในการปฏิบัติงาน

ของหน่วยงานระดับกรมและท้องถิ่นต่อการกำกับดูแลธุรกิจอุตสาหกรรม ต่อการลงพื้นที่ตรวจสอบดูแลอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบที่มาผู้ถือหุ้นกิจการ การทำงานบูรณาการเชิงรุกร่วมกับหน่วยงานตำรวจในกรณีตรวจพบโรงงานต้องสงสัย การเข้าตรวจค้นร่วมกันอย่างรวดเร็ว

อนึ่ง เพื่อให้เกิดความชัดเจนข้อจำกัดการบังคับใช้กฎหมายมากยิ่งขึ้นจึงแบ่งประเด็นการบังคับใช้กฎหมายออกเป็น 2 กรณี เนื่องด้วยแนวปฏิบัติการป้องกันปราบปรามมีลักษณะแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ภายใต้การกำกับดูแลอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตปลอดอากร และพื้นที่ทั่วไปนอกเขตปลอดอากร

1.2.3.1 ประสิทธิภาพการกำกับดูแลอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตปลอดอากร

ตามความหมายของเขตปลอดอากร คือ เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้เพื่อประโยชน์ทางอากรศุลกากรในการประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ โดยผู้ที่ประสงค์จะจัดตั้งเขตปลอดอากรต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมศุลกากร ใบอนุญาตประกอบกิจการในเขตปลอดอากร คือ การที่ผู้ที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้ประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศในเขตปลอดอากร การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ในเขตปลอดอากรนี้จะได้รับสิทธิประโยชน์ อาทิ ได้รับยกเว้นอากรขาเข้า ได้รับยกเว้นอากรขาออก สำหรับของที่ปล่อยออกไปจากเขตปลอดอากรเพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ได้รับการยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้าในราชอาณาจักร การส่งออกไปนอกราชอาณาจักร การครอบครองหรือการใช้ประโยชน์ซึ่งของที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร หรือวัตถุดิบภายในราชอาณาจักร ซึ่งนำเข้าไปในเขตปลอดอากร เพื่อผลิต ผสม ประกอบ บรรจุ หรือดำเนินการด้วยวิธีอื่นใดกับของนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

สำหรับผู้ประกอบกิจการในเขตปลอดอากรในพื้นที่ต่อไปนี้ เขตปลอดอากรไม่ว่าจะเป็นเขตปลอดอากรที่จัดตั้งในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เขตปลอดอากรที่จัดตั้งในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยมีค่าธรรมเนียมใบอนุญาต และค่าธรรมเนียมรายปี ข้อกำหนด การแสดงใบอนุญาตหรือใบแทนใบอนุญาตสำหรับผู้ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งเขตปลอดอากร และผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการในเขตปลอดอากร (กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม มีโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท) ซึ่งจากการศึกษาพบประเด็นการกำกับดูแลอุตสาหกรรมที่นำเฝ้าระวังดังนี้

การตรวจสอบคุณสมบัติผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการในเขตปลอดอากร

จากการศึกษาการเฝ้าระวังโดยประชาชนภาคประชาสังคม รวมถึงจากกรณีที่เกิดขึ้นภายในประเทศ พบว่ามีประเด็นที่ต้องเฝ้าระวังคือ แม้วัตถุประสงค์การอนุญาตกิจการจะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ หากแต่ผลประโยชน์ทางธุรกิจ ก็เป็นช่องทางหนึ่งของผู้กระทำผิดที่ดำเนินงานในพื้นที่เขตปลอดอากรโดยอาศัยช่องทางการขออนุญาตและการได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ

เอื้อต่อธุรกิจตนเอง โดยพบว่าข้อสังเกตของภาคประชาสังคมและจากข่าวการกระทำผิดเกี่ยวกับขยะพลาสติก ชี้ให้เห็นถึงความหละหลวมในการควบคุมกิจการในพื้นที่เขตปลอดอากร การขาดเทคโนโลยีในการตรวจสอบความโปร่งใสการทำงานของเจ้าหน้าที่หรือเทคโนโลยีในการป้องกันอาชญากรรม

โรงงานในเขตอากร ผู้ประกอบการโรงงานรีไซเคิล ความทุจริตในกระบวนการขออนุญาตในเขตปลอดอากร ขอเข้าแบบเขตปลอดอากรมีสิทธิประโยชน์มากกว่า ไม่ต้องตั้งพิธีสงฆ์หลากหลายกว่าจะได้ใบอนุญาตตั้งโรงงานได้ได้สิทธิประโยชน์จากเขต free-zone โดยปัจจุบันในเรื่องของการจับตามองของภาคประชาชน ก็คือประชาชนยังไม่สามารถติดตามการนำเข้าเขตปลอดอากร ข้อมูลที่ไม่ได้เผยแพร่ real time นำเข้าเพื่ออะไร นำเข้าเท่าไร สินค้าไปอยู่ที่ใด ซึ่งเป็นประเด็นในเรื่องของความโปร่งใสของข้อมูล มีข้อสังเกตว่าการนำเข้าเศษพลาสติกสู่ขั้นตอนรีไซเคิลในเขตฟรีโซนเข้ามาแล้วออกไปไม่ครบ แล้วสิ่งที่หายไปนี้เป็นรูปแบบขยะ หรือลักลอบนำออกมาขายนอกเขตฟรีโซน ก็ไม่มีใครชี้แจงได้

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, หน่วยงานภาคประชาสังคม)

ประกอบกับการการตรวจสอบในพื้นที่เขตปลอดอากรมีนัยถึงความจริงจังในการดำเนินงานเชิงรุกของหน่วยงานศุลกากรหลักในการบังคับใช้กฎหมายตรวจสอบการดำเนินงานกิจการในเขตปลอดอากร ว่าเป็นไปตามที่ผู้ขอรับใบอนุญาตแจ้งหรือไม่ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานภายในองค์กร ต่อการกำกับดูแลตั้งแต่ขั้นตอนการขอรับใบอนุญาต รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างรัดกุม การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสภายในหน่วยงานนั้น ปัจจุบันมีลักษณะที่หน่วยงานภาคประชาสังคมที่ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เฝ้าระวังในการตรวจสอบกิจการในเขตปลอดอากร หรือเป็นตัวแทนประชาชนต่อการร้องทุกข์ดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด

การทำงานเชิงรับภาครัฐในการตรวจค้นจับกุมผู้กระทำผิดเพื่อดำเนินคดี

การดำเนินงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาศัยความตระหนักถึงความร้ายแรงของสภาพปัญหาที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อความจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ หากพบว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้นภายในประเทศบทบาทสำคัญคือหน่วยงานภาครัฐ อันประกอบด้วย หน่วยงานศุลกากร ตำรวจไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นหรือกรมสอบสวนกลาง กรมโรงงานอุตสาหกรรม รวมไปถึงกรมสอบสวนคดีพิเศษ (เฉพาะใน

กรณีความผิดที่เข้าข่าย พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547) มีอำนาจดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้กระทำความผิดเพื่อเข้าสู่ระบบงานยุติธรรมทางอาญา ภายใต้บทบาทของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

หากแต่จากศึกษาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดหรือการผิดเงื่อนไขการขออนุญาตจัดตั้งโรงงาน ผลิตรองเสีย เก็บกักตุน หรือลักลอบนำเข้าผิดเงื่อนไขที่มีลักษณะโทษทางอาญา อย่างเช่น ในกรณีที่ผู้ประกอบการมีเจตนาที่จะฉ้อโกงค่าภาษีอากรโดยอาศัยช่องทางของการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร นำเข้าสินค้าอื่น เข้ามาในราชอาณาจักร แต่กลับมิได้ทำการส่งของดังกล่าวออกไปนอกราชอาณาจักร ตามวัตถุประสงค์ของการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร และยังลักลอบเคลื่อนย้ายสินค้าออกไปจากเขตปลอดอากรโดยมิได้แจ้งต่อพนักงานศุลกากรผู้ควบคุม พบว่ายังคงพบกรณีดังกล่าวโดยที่หน่วยงานศุลกากรหากพบการกระทำความผิดภายในเขตปลอดอากร กรมศุลกากรมีลักษณะต้องเป็นผู้ริเริ่มบทบาทประสานงานโดยส่งคำร้องให้หน่วยงานตำรวจ

การดำเนินการเข้าจับกุมโรงงานในเขตฟรีโซนที่ผ่านมาก็มี
เรื่อย ๆ ในกรณีที่ศุลกากรได้ดำเนินการส่งเรื่องร้องเข้ามา ซึ่ง
ในส่วนนี้ส่วนใหญ่ก็就会有มีการประสานงานล่วงหน้าระหว่าง
หน่วยงาน

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

แม้ตำรวจท้องถิ่นปัจจุบันกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางก็มีอำนาจหน้าที่ต่อการดำเนินการจับกุมกรณีที่มีการกระทำความผิด ทว่าการปฏิบัติงานลักษณะดังกล่าวหากมองในมิติการควบคุมอาชญากรรม (crime control) ตามรูปแบบระบบงานยุติธรรมทางอาญา แนวทางปฏิบัติดังกล่าวยังคงเป็นการทำงานเชิงรับเป็นหลัก เหตุด้วยในทางปฏิบัติหากมีการกระทำความผิดในพื้นที่ปลอดอากรหน่วยงานศุลกากรอาจดำเนินการร้องทุกข์ให้พิจารณาดำเนินคดีอาญาความผิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในฐานะนิติบุคคลและฐานะบุคคลจึงจะมีการดำเนินการทางอาญาต่อไปได้ ประกอบกับสภาพปัญหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมยังคงมีจำกัด และแม้จะมีกองกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิด กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง แต่ก็ยังคงมีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุมถึงอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับของเสียพลาสติกโดยจกอธิบายในประเด็นของประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกต่อไป

1.2.3.2 การกำกับดูแลอุตสาหกรรมนอกพื้นที่นอกเขตปลอดอากรหรือภายในประเทศ

นอกเหนือไปจากการกำกับดูแลโดยหน่วยงานศุลกากรในเขตพื้นที่ปลอดอากร โรงงานที่ตั้งในชุมชนท้องถิ่นหรือจังหวัด ยังคงมีการตรวจสอบพบว่าดำเนินการผิดต่อเงื่อนไขการขอใบอนุญาต ในประเด็นกระบวนการผลิต คุณลักษณะของเศษพลาสติกปนเปื้อน ของเสียตกค้างและกลายเป็นมลพิษแก่ชุมชน ท้องถิ่นข้างเคียงซึ่งนั่นก็เป็นผลกระทบในกรณีการจัดพลาสติก อีกประการสำคัญคือการปราบปรามอาชญากรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น การเข้าตรวจโรงงานที่ควรจะต้องดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

กรณีสินค้าผิดกฎหมายเล็ดลอดเข้ามาประเทศจากการบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ส่งต่อเข้าไปยังโรงงานภายในประเทศ การตรวจสอบว่าสินค้านั้นเป็นสิ่งผิดกฎหมายก็ยังคงประเด็นที่จะต้องอาศัยการประสานงานและระยะเวลาในกระบวนการตรวจสอบ ทั้งนี้ หน่วยงานตำรวจผู้มีส่วนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยทั่วไปเมื่อตรวจสอบมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด การค้นหาคุคคลและสิ่งของ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการสืบสวน สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานแห่งคดีตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา และจะต้องมีการประสานงานกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งหลักฐานที่ได้มีความยากต่อการ กระบวนการระหว่างนี้ปรากฏความล่าช้า การดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจจากการสัมภาษณ์ข้อมูลดังนี้

การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ที่มีกระบวนการทางราชการในการทำหนังสือ ตรวจสอบ 4 โรงงานใช้เวลา 1 เดือน ซึ่งบางทีโรงงานรู้ตัวในกรณีที่พบโรงงานประกอบกิจการไม่ตรงตามใบอนุญาตในท้องถิ่น พื้นที่ใด การตรวจสอบเป็นไปได้ยาก ในที่นี้คือ ตัวของ สินค้า (พลาสติก/ขยะ) เมื่อถูกแปลสภาพแล้ว จะไม่สามารถดูได้ด้วยตา ว่า เป็นพลาสติกหรือขยะ ที่มาจากแหล่งใด ซึ่งในการตรวจสอบแต่ละครั้ง เราจะใช้วิธีการสังเกตจากภาษาคนที่บรรจุ เช่น ถูบึกแบ็ค ขนาดใหญ่ มีอักษรภาษาต่างประเทศ หรือรถที่ชน เราจะโฟกัสไปที่รถคอนเทนเนอร์ใหญ่ เป็นหลัก โดยเฉพาะรถคอนเทนเนอร์จะมีแหล่งที่มาว่ารับมาจากที่ใด มีใบขนย้ายหรือไม่

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

ก.

ข.

ค.

รูปที่ 10 โรงงานแห่งหนึ่งที่มีการดำเนินการผิดกฎหมาย (ก. ข. และ ค.)

(ข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันต่อเนื่องจากปัญหาการตรวจสอบการกระทำผิดเพื่อออกหมายค้น ตรวจสอบ ยังคงประสบปัญหาในกระบวนการเข้าตรวจค้น ด้วยการประสานงานระหว่างหน่วยงานเพื่อเข้าตรวจค้นร่วมกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ระยะเวลาในการประสานงานประมาณเดือน และกระบวนการขั้นตอนในการออกหนังสือราชการ

ทำให้หลายครั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายดำเนินกิจการผิดต่อเงื่อนไขการขอรับอนุญาต ทราบเรื่องหรือข้อมูลที่รั่วไหลและสามารถมีเวลาในการเตรียมตัวรับการตรวจสอบก่อนหน้าโดยทำลายหลักฐานของกลางต่าง ๆ ได้ทันก่อนที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะเข้าตรวจค้น ด้วยเหตุนี้การปราบปรามอาชญากรรมลักษณะดังกล่าวนี้จึงยังคงมีอุปสรรคในการเข้าตรวจค้น ค้นแล้วไม่พบพยานหลักฐานที่แน่ชัด ซึ่งถือว่าเหตุการณ์ลักษณะดังกล่าวกลับปรากฏช่องว่างหรือโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสปิดบัง ซ่อนเร้น ไม่สามารถที่จะปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวได้ทันทั่วถึง และยังคงความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เป็นภัยต่อความมั่นคงโดยรวม

สะท้อนถึงการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การตระหนักถึงสภาพปัญหาและความจริงจังภารกิจของหน่วยงานภาครัฐที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง การประสานหน่วยงานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ยังคงต้องใช้ระยะเวลา ผ่านกระบวนการที่ล่าช้าหลายขั้นตอน ย่อมสะท้อนถึงประสิทธิภาพการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก และส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งการที่ยังคงไม่สามารถปราบปรามได้ กระทบต่อประชาชน สิ่งแวดล้อมในระดับมหภาค

1.2.4 ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

โดยทั่วไปกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกซึ่งผิดกฎหมาย รูปแบบการกระทำผิดลักษณะส่วนใหญ่จะมีข้อหาผิดตามกระทำความผิดฐานสำแดงเท็จ เพื่อหลีกเลี่ยงข้อห้ามข้อจำกัด ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และอื่นๆ ข้อสำคัญอย่างหนึ่งที่แนวทางปฏิบัติมักถูกละเลยคือการบังคับใช้พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ จากการศึกษพบว่าในทางปฏิบัติความเข้าใจต่อการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในประเด็นความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจคำว่า “องค์กรอาชญากรรม” อันหมายถึง คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่ง และร่วมกันกระทำการใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หากแต่ในทางปฏิบัติความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงานยังคงมีน้อยถึงผู้กระทำผิดจำนวนมาก ซึ่งแท้จริงแล้วคณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปตามความหมายก็ถือเป็นองค์กรอาชญากรรม และต้องมีลักษณะข้ามชาติ คือ “องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ” หมายความว่า องค์กร

อาชญากรรมที่มีการกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (๑) ความผิดที่กระทำในเขตแดนของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ (๒) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่การเตรียมการวางแผน การสั่งการ การสนับสนุนหรือการควบคุมการกระทำความผิดได้กระทำในอีกรัฐหนึ่ง (๓) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดมากกว่าหนึ่งรัฐ (๔) ความผิดที่กระทำในรัฐหนึ่ง แต่ผลของการกระทำที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของเมืองไทยมักจะเป็นอย่างนี้ คือ ต่างหน่วยงานบางที่อำนาจหน้าที่ต่างกัน วัตถุประสงค์ต่างกัน หน่วยงานก็ต้องเอาจริงในการบังคับใช้กฎหมาย โดยกฎหมายองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้ข้อพิเศษเยอะแยะเลย มาตรา 17/18/19/20 ที่เป็นมาตรการพิเศษ เช่น ดักฟังทางโทรศัพท์ ปลอมตัวสืบข้อมูล เข้าไปค้นโดยไม่ต้องขออนุญาตแต่ต้องมีเหตุพอสมควรนะ เพื่อรวบรวมการกระทำความผิดของเค้า เช่น ขยะลวดหน้าจะมาเมื่อไหร่ แต่ต้องไม่ใช่ข้อมูลส่วนตัว ดังนั้นความรู้ของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะต้องเข้าใจถึงความหมาย องค์กรอาชญากรรม ที่บัญญัติไว้ว่า คือ คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก็ถือว่าเป็นองค์กรอาชญากรรมแล้ว ไม่ใช่ว่ามันต้องใหญ่ถึงเป็นองค์กร และคำว่าข้ามชาติต้องเข้าองค์ประกอบ เช่น นายทุนสั่งจากต่างประเทศ ถ้าทุกอย่างทำในประเทศก็ไม่ข้ามชาติ โดยกฎหมายนี้ได้ให้อำนาจหลายอย่าง ที่มีเหตุสงสัยก็ดำเนินการขออนุญาตค้นได้ สามารถข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน นอกจากนี้ในกรณีคดีใหญ่ๆ อัยการจำเป็นต้องร่วมสอบสวนหรือไม่ก็ถือว่าดี แต่ถ้าทุกคดีบุคลากรไม่พอเพราะอัยการมีแค่ 3 พันกว่าคนแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอัยการก็ควรมีองค์ความรู้ด้านนี้มากยิ่งขึ้น

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สำนักงานอัยการสูงสุด)

ดังนั้นความเข้าใจในพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องด้วยกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ให้อำนาจอันชอบธรรมพนักงานสอบสวนรับผิดชอบดำเนินคดีโดยดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริง สามารถดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

กับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เข้าไปในเคสสถาน หรือสถานที่อื่นใด เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิด หรือมีบุคคล วัตถุ และสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดี ได้ชักชวนอยู่ในเคสสถานหรือสถานที่ดังกล่าว

ประกอบกับลักษณะมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดมีความสำคัญยิ่ง เนื่องด้วยหากปล่อยให้เน้นย้ำว่าจะเอาหมายค้นมาได้ทรัพย์สินหรือพยานหลักฐานดังกล่าวอาจถูกโยกย้าย ชุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ค้นบุคคล ทั้งนี้รวมถึง ยานพาหนะที่มีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มา โดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ชักชวน ในภาพรวมพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อการปราบปรามอาชญากรรมที่รวดเร็ว ดำเนินการในลักษณะมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และได้ให้อำนาจในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนเพื่อเท่าทันอาชญากรรม

ซึ่งหากพิจารณาถึงสาระของการประกอบอาชญากรรมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ประการสำคัญข้อเท็จจริงทางคดีสะท้อนถึงความชัดเจนอย่างหนึ่งว่าผู้กระทำความผิดไม่ใช่เพียงแค่บุคคลเพียงคนเดียว หากแต่มีลักษณะเข้าข่ายองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ กล่าวคือมีตัวแสดงที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้องกับพวกเป็นนายทุนจีนที่ไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักร มีรูปแบบการกระทำความผิดให้คนไทยถือหุ้นกิจการเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดการจดทะเบียนบริษัทประกอบกิจการไม่ตรงกับใบอนุญาตจัดตั้งโรงงาน มีการจัดเก็บของเสียไม่ถูกต้องตามสุขลักษณะ หรือแม้แต่ในกระบวนการรีไซเคิลก็ยังคงเศษซากที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้ ประกอบการลักลอบทั้งขยะ กลบฝัง ของเสียดักค้าง ส่งผลเกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้จะมีกฎหมายหลายฉบับเข้ามาเกี่ยวข้องกับกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก แต่สิ่งสำคัญสูงสุดประการหนึ่งคือการบังคับใช้กฎหมายที่ขึ้นอยู่กับองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ต่อการปฏิบัติงานตามอำนาจขอบธรรมภายใต้กฎหมายในการจัดการกับอาชญากรรมที่มีลักษณะเทคนิค วิธีการกระทำความผิด เครื่องมือในการทำงานที่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมได้อย่างรวดเร็ว ผู้ปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่ทันต่อรูปแบบอาชญากรรมที่เกิดขึ้น แนวทางปฏิบัติประสานงานระหว่างหน่วยงานในปัจจุบันที่จำเป็นต้องอาศัยการประสานงานผ่านขั้นตอนราชการ การออกจดหมายราชการ การส่งหนังสือ การเสนอตามลำดับขั้น มิอาจทำให้สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมลักษณะนี้ได้

1.2.5 ความสมดุลของโทษในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิด

ประการถัดมาเมื่อพิจารณาถึงการดำเนินคดีกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกต่อการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา ผลลัพธ์หนึ่งคือจากการระงับโทษทำเรือในอดีตที่การงดการฟ้องร้องตามพระราชบัญญัติศาลอาญา พ.ศ. ๒๕๖๐ หลายกรณีในอดีตก่อน 2562 คดีลักษณะดังกล่าวสามารถยุติในชั้นศาลอาญา ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์การลงโทษข่มขู่ยับยั้งจะพบว่าการลงโทษปรับอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องด้วยผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับอาจมีจำนวนมากกว่าโทษซึ่งไม่เป็นการข่มขู่ยับยั้งได้หากคำนึงถึงมิติทางเศรษฐกิจ อีกทั้งก็ยังคงไม่ปรากฏกระบวนการสืบสวนสอบสวนเอาผิดผู้กระทำความผิดหลัก ซึ่งเป็นการเปิดช่องโอกาสให้อาชญากรซึ่งนำหนักประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำผิดมากกว่าความเกรงกลัวโทษและความเกรงกลัวการถูกจับกุม และด้วยเหตุที่ประเทศไทยเริ่มทวีความร้ายแรงจากการพาดหัวข่าวไทยกลายเป็นถังขยะโลกมีการลักลอบนำเข้าของเสียเข้าประเทศมาอย่างต่อเนื่อง การลงโทษดังกล่าวจึงมีแนวทางการแก้ไขปรับเปลี่ยนที่ต่อมาในปี 2562 หน่วยงานศาลอาญารอกมาตรการแก้ไขปัญหายขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก ในกรณีที่ตรวจพบการกระทำความผิดทางศาลอาญาที่เกี่ยวข้องของประเภทขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก กรมศาลอาญาจะดำเนินการส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป โดยไม่เปรียบเทียบงดการฟ้องร้องในชั้นศาลอาญา

อย่างไรก็ดีในกระบวนการทำงานแม้จะมีการประกาศมาตรการดังกล่าวให้สาธารณชนรับทราบ แต่การติดตามการดำเนินงานตามมาตรการดังกล่าวยังคงเป็นไปได้ยากและไม่ปรากฏการแถลงการเปิดเผยข้อมูลทางสถิติคดี และผลการดำเนินงานให้สาธารณชนรับทราบภายหลังประกาศมาตรการที่หน่วยงานได้แจ้งว่าจะมีการบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาลักลอบนำเข้าของเสียเข้าประเทศ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคมต่อความจริงจังและความโปร่งใสในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

1.2.6 โครงสร้างหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมต่อการดำเนินคดีกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

พิจารณาถึงโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพบความไม่สอดคล้องในแนวทางปฏิบัติงานเชิงโครงสร้างองค์กร ในกรณีที่ตรวจพบโรงงานต้องสงสัยในการกระทำความผิดนอกจากตำรวจท้องถื่น กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นหน่วยงานหลัก ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีความเฉพาะทาง ซับซ้อน และเป็นคดีสำคัญ ซึ่งในทางปฏิบัติหากกรณีดังกล่าวถูกส่งต่อมาถึงกรมสอบสวนกลางปัจจุบันหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีคือกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เหตุด้วยข้อกฎหมายที่ผิดหลักคือความผิดเกี่ยวกับภาษีซึ่งกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับประเทศ อย่างไรก็ตามการตีความ

อาชญากรรมดังกล่าวยังคงมีนัยถึงการละเลยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมต่อการพิจารณาถึงผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้น

จากการสัมภาษณ์พบว่า การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมหน่วยงานยังคงอยู่ระหว่างการดำเนินการทางพัฒนานโยบายขยายความรับผิดชอบกรณีที่มีความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในความรับผิดชอบดูแลของกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากภารกิจปัจจุบันที่ครอบคลุมเพียงลักษณะคดีเกี่ยวกับป่าไม้ ที่ดินและอื่นๆ เป็นหลัก เนื่องจากด้วยต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเจ้าหน้าที่ในการประเมินผลลัพธ์ผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลักด้วย นอกเหนือจากความเสียหายทางมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว

ในชั้นสอบสวนโดยกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ได้ให้ข้อมูล ดังนี้

ทางตำรวจเองก็กำลังอยู่ระหว่างการรีโนเวทโครงสร้างองค์กรที่แม้จะมี กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่จะดูแลคดีพวกป่าไม้ ที่ดิน คดีพวก e-waste ขยะพลาสติกส่วนใหญ่จะอยู่ที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งในอนาคตจะมีการพัฒนาองค์กร ผลิตภัณฑ์การทำงานเชิงรุกในภารกิจด้านให้อยู่ในการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

โดยในชั้นฟ้องร้องสำนักงานอัยการสูงสุด ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม ดังนี้

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังมีข้อจำกัด หน่วยงานโดยตรงที่ทำคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรจะมีหน่วยงานสำหรับผู้จับกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้ง ๆ ที่ต่างประเทศบางที่เค้าให้ทุนให้ทุนไปดูงาน แต่เราก็ก็น่าจะมีหน่วยงานโดยตรง อย่างไรก็ตามก็ดีศาลก็จะมีศาลสิ่งแวดล้อม แต่อัยการจะมีแต่สำนักเศรษฐกิจและทรัพยากร แต่ก็ยังไม่ใช่ว่าทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง ซึ่งจริง ๆ มองว่ากรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกพวกนี้หรือของเสียเป็นคดีสิ่งแวดล้อมโดยตรง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีหลายฉบับ จึงควรจะมีคนที่ expert ด้านนี้โดยตรง เรื่อง ขยะมลพิษ บุกรุกป่า คดีดังกล่าวส่วนใหญ่ยังคงขึ้นอยู่กับท้องที่ เช่น เกิดที่นครนายกก็ส่งนครนายก

เพราะว่าถ้าเป็นคดีอาญา การพัฒนาความรู้ด้านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น

เพราะใครจะมีอำนาจฟ้องคดีแทนรัฐหากไม่ใช่ัยการ

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สำนักงานอัยการสูงสุด)

โดยทั่วไปในชั้นพิจารณาฟ้องคดี สำนักงานอัยการสูงสุดโดยพนักงานอัยการประจำสำนักงานอัยการในท้องที่ที่เกิดเหตุ หรือสำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากรในกรณีที่เป็คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญา ศาลอาญารุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญาตลิ่งชันและศาลอาญาพระโขนง จะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาสั่งคดี โดยที่ยังไม่ปรากฏสำนักงานคดีสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ลักษณะทรัพยากรที่กล่าวถึงยังคงเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ยังคงไม่ครอบคลุมโดยตรงกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจากความเห็นผู้เชี่ยวชาญระดับบริหารในสำนักงานอัยการสูงสุดได้ให้ความเห็นว่า การให้ความสำคัญกับคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในข้อกฎหมายในการดำเนินคดี ความเข้าใจลักษณะคดีและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมโดยควรตั้งขึ้นเป็นแผนกคดีเฉพาะทางดำเนินการประสานงานกับพนักงานสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพในมิติของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา

อนึ่งในมิติของศาลที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาปัจจุบันได้มีการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมประจำศาลอุทธรณ์ และแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดี สิ่งแวดล้อมทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกลุ่มกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ รวมทั้งคดีที่ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดให้เป็นคดีเพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏโครงสร้างศาลชั้นต้นแยกสำนวนคดีอาญาสิ่งแวดล้อมออกจากคดีอาญาทั่วไป

ทั้งนี้ดังที่กล่าวไปข้างต้นปัจจุบันคดีที่เข้าสู่ชั้นศาลในกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกยังคงไม่ปรากฏเห็นเด่นชัดหรือมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับคดีสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น สัตว์ป่า ป่าไม้และที่ดิน เหตุหนึ่งเนื่องมาจากระยะเวลาที่ผลกระทบจากการกระทำผิดเพิ่งปรากฏในช่วงทศวรรษหลัง แตกต่างรูปแบบอาชญากรรมอื่นๆ ที่เห็นผลกระทบได้อย่างชัดเจนทันที ประกอบกับสิ่งสำคัญคือความจริงจังของผู้บังคับใช้กฎหมายในชั้นก่อนพิจารณาคดีที่มีการตรวจสอบ ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดมาน้อยเพียงใด

ตารางที่ 16 สรุปสภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรมและผลกระทบการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม
กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย

สภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรม	ผลกระทบ
ด้านเทคโนโลยี	
1. ช่องว่างข้อมูลที่มากำหนดเงื่อนไขความเสี่ยงในระบบกำหนดเงื่อนไขความเสี่ยง (Profiling System) ข้อมูลไม่ครบถ้วน การขาดข้อมูลประวัติการกระทำผิด	ระบบไม่มีข้อมูลส่งเพื่อให้เจ้าหน้าที่เปิดตรวจสอบสินค้า สินค้าเล็ดลอดเข้าประเทศ
2. ข้อจำกัดเครื่องเครื่องเอกซเรย์ อายุการใช้งาน กำลังการใช้งานในแต่ละวัน	ภาพคลาดเคลื่อน ขำรุ่ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่าง 100 %
ด้านการปฏิบัติการ	
1. ระยะเวลาการประสานงานเพื่อตรวจสอบวัสดุทางกายภาพที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของบุคลากร	เสียทรัพยากรในการดำเนินคดีตามกฎหมาย ความล่าช้าในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
2. กระบวนการตรวจสอบและส่งคืนสู่ประเทศต้นทางหรืออนุมัติทำลาย	มลพิษจากของเสีย ภาระของภาครัฐต่อการจัดเก็บขยะตกค้าง และภาระการติดตามที่ไม่มีผู้มาดำเนินพิธีการศุลกากรเพื่อรับสินค้าภายในเวลากำหนด (2 เดือน) การติดตามค่าใช้จ่ายคืนในการนำกลับของเสีย การกำจัดของเสียโดยเกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถเรียกผู้รับผิดชอบได้
ด้านนโยบาย	
1. ข้อจำกัดความเข้มงวดและรัดกุมของการตรวจสอบการขออนุญาตประกอบกิจการการจัดตั้งโรงงาน กระบวนการผลิตในโรงงาน ทั้งเขตปลอดอากร และพื้นที่ทั่วไป	ประกอบกิจการไม่ตรงตามเงื่อนไขได้รับใบอนุญาตกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย สุขอนามัยของประชาชน รวมไปถึงการลักลอบขยะของเสียที่เหลืจากกระบวนการผลิต
2. กระบวนการประสานงานในระบบราชการระหว่างหน่วยงานเพื่อเข้าตรวจสอบโรงงานคัน และพิสูจน์ว่าหลักฐานที่พบมีลักษณะผิดกฎหมาย	ใช้ระยะเวลาประสานงานระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐนาน ทำให้อาชญากรรู้ว่าจะต้องถูกตรวจค้น สามารถทำลายพยานหลักฐาน อำพราง ซ่อนเร้น ของกลาง

ตารางที่ 17 ตารางสรุปสภาพปัญหาและผลกระทบการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย (ต่อ)

สภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรม	ผลกระทบ
3. การขาดการอบรมบุคลากรในการบังคับใช้กฎหมาย	ความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้บังคับใช้กฎหมายต่อการเข้าใจลักษณะองค์การอาชญากรรม ทำให้ขาดการบังคับใช้ พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ ไม่ได้ใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้ เพื่อดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างทั่วถึง
4. ข้อจำกัดดุลพินิจการบังคับโทษทางอาญา	ขาดการลงโทษอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความสมดุลของโทษในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิด ไม่สามารถปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. โครงสร้างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ขาดความชัดเจนในการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อม	เจ้าหน้าที่ขาดความเชี่ยวชาญ ขาดประสบการณ์ โครงสร้างหน่วยงานไม่สอดคล้องกับภารกิจ ตั้งแต่ขั้นก่อนพิจารณาคดี สู่ขั้นพิจารณาคดี

สำหรับภาพรวมการป้องกันอาชญากรรม กรณีที่สินค้าเข้าสู่อาณาบริเวณราชอาณาจักรไทยพบว่า การอาศัยเทคโนโลยีในการคัดกรองสินค้าตรวจพบพิธีการขาเข้ามีความสำคัญอย่างยิ่ง หากตรวจสอบพบสิ่งแปลกปลอมหน่วยงานศุลกากรจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกรมโรงงานอุตสาหกรรมเพื่ออาศัยความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบทางกายภาพโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเรื่องของสินค้าแล้วจึงสามารถดำเนินการต่อในมาตรการถัดไปการส่งกลับประเทศต้นทาง อีกประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือประเด็นการตรวจสอบใบอนุญาตเอกชนที่ได้รับอนุญาต สินค้าที่จะส่งเข้าในประเทศเพื่ออะไรไปยังโรงงานหรืออุตสาหกรรม ที่ขอเป็นผู้นำเข้า ลักลอบ เมาหลอมกำจัดขยะย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งและยังคงพบสภาพปัญหาโรงงานที่ประกอบกิจการผิดเงื่อนไขรับขออนุญาตก่อนลพิษภายในประเทศ

ประกอบกับในการปราบปรามอาชญากรรมหากเป็นโรงงานในเขตพื้นที่ปลอดอากรดำเนินกิจการไม่ถูกต้องตามระเบียบกฎเกณฑ์ หากโรงงานหรือกิจการนั้นอยู่ในเขตพื้นที่ปลอดอากรโดยทั่วไปแล้วหน่วยงานศุลกากรสามารถส่งคำร้องให้พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีต่อไป หากเป็นโรงงานกิจการนอกเขตพื้นที่ปลอดอากรการควบคุมดำเนินคดีอยู่ในขอบเขตหน่วยงานตำรวจใน

การปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานประกอบการสอบสวนในการดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยกรมโรงงานอุตสาหกรรมเช่นกันในเรื่องของการตรวจสอบทางกายภาพ และตรวจสอบตามเงื่อนไขการขออนุญาตเอกชนที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ นอกจากนี้โครงสร้างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดตั้งหรือขยายแผนกคดีสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกันตั้งแต่ขั้นก่อนพิจารณาคดี และชั้นพิจารณาคดี โดยคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

2. รูปแบบอาชญากรรมและวิธีการกระทำผิด

ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงเทคนิค วิธีการกระทำผิด ประเทศต้นทาง รูปแบบการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ลักษณะความเป็นองค์ประกอบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ โอกาสช่องว่างที่ทำให้เกิดการกระทำผิด

2.1 วิธีการกระทำผิดลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมายโดยการสำแดงเท็จ พิธีศุลกากรขาเข้า

รูปแบบการกระทำผิดการลักลอบนำเข้าของเสียพลาสติกที่ไม่ได้รับอนุญาต ส่วนใหญ่จะผ่านการขนส่งสินค้าทางเรือและจะใช้บริการขนส่งทางทะเล โดยสินค้าจะถูกบรรจุในตู้สินค้าทั่วไปในการขนส่งระหว่างประเทศ รูปแบบการกระทำผิดที่เกิดขึ้นที่พบคือการสำแดงเท็จ อันหมายถึงเป็นการสำแดงข้อมูลสินค้าหรือเอกสารใดๆ แก่กรมศุลกากรที่ไม่ตรงกับหลักฐานเอกสารและข้อเท็จจริงในการนำเข้าส่งออกเพื่อเสียอากรหรือปฏิบัติตามกฎหมายไม่ถูกต้องครบถ้วน มีลักษณะคือสำแดงเป็นพิกัดอื่น ที่ไม่ใช่ 39.15 หรือใช้เอกสารเท็จ เช่น ใบตราส่งสินค้า บัญชีรายการสินค้า สำแดงต่อเจ้าหน้าที่

ใช้ผู้นำเข้าเป็นเทรดเดอร์และสำแดงสินค้าเป็นของอย่างอื่น ส่วนมากจะใช้นำเข้าทางเรือโดยสำแดงสินค้าเป็นอย่างอื่น โดยการหลีกเลี่ยงข้อห้าม ข้อจำกัด คือสำแดงเท็จให้เป็นสินค้าอย่างอื่นที่ไม่ต้องติดเรื่องใบอนุญาต สำแดงเท็จ ‘สอตไส้’ ลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาด้วย สำแดงเป็นพิกัด 3915 เศษพลาสติก โดยวางเศษพลาสติกบริเวณ ต้นและปลาย ตู้คอนเทนเนอร์ และนำขยะพลาสติกใส่มาตรงกลาง วัตถุประสงค์ในการกระทำผิดเพื่อคัดแยกเศษพลาสติกเพื่อนำไปขายต่อให้กับโรงงานผลิตเม็ดพลาสติก อาจได้รับค่าจ้างในการกำจัดจากต่างประเทศในราคาสูง เนื่องจากประเทศที่ส่ง

มานั้นหาที่กำจัดไม่ได้ หรือว่ากำจัดในต่างประเทศมีราคาสูง
กว่า

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, กรมศุลกากร)

ในกรณีนำเข้าของเสียพลาสติกโดยไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต กล่าวคือผู้นำเข้าได้รับ อนุญาตให้นำเข้าเศษพลาสติกซึ่งเป็นของต้องกำจัด ทว่าเศษพลาสติกที่นำเข้าจริงนั้นมีลักษณะไม่ตรงตาม เงื่อนไขใบอนุญาต มีลักษณะที่ขัดกับหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเข้าเศษ เศษตัด และของที่ ใช้ไม่ได้ ซึ่งเป็นพลาสติกไม่ว่าใช้แล้วหรือไม่ก็ตามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มีลักษณะผิดเงื่อนไข อาทิ ไม่ได้แยกประเภท ปนเปื้อน ต้องผ่านกระบวนการทำความสะอาดให้สิ่งตกค้างก่อมลพิษ หรือไม่เข้าข่ายเศษพลาสติกที่นำเข้าต้องบด หรือ ตัดที่ให้มีมีความยาวสูงสุดไม่เกิน 2 เซนติเมตร ส่วนใหญ่ นำเข้าเพื่อคัดแยกเศษพลาสติกเพื่อนำไปขายต่อให้กับโรงงานผลิตเม็ดพลาสติก หรือจากการได้รับค่าจ้าง ในการกำจัดจากต่างประเทศในราคาสูง เนื่องจากประเทศที่ส่งมานั้นหาที่กำจัดไม่ได้ หรือว่ากำจัดใน ต่างประเทศมีราคาสูงกว่า

เทคนิคการกระทำผิด

- การสำแดงเท็จ สำแดงเป็นพิกัดอื่น ที่ไม่ใช่ 39.15 ฉ้อฉลทางเอกสาร ใช้เอกสารเท็จ เช่น ใบ ตราส่งสินค้า บัญชีรายการสินค้า สำแดงต่อเจ้าหน้าที่
- ลักลอบสอดใส่นำเข้าของเสียพลาสติกชั้นในตู้คอนเทนเนอร์โดยไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการ อนุญาต

2.2 ประเทศต้นทาง

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในปลายทางสำคัญของของเสียจากทุกมุมโลก หลากหลายประเทศต้นทาง อาทิ ฮองกง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย เยอรมนี เกาหลี เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน ไนจีเรีย อิหร่าน สเปน เวียดนาม ตุรกี ฝรั่งเศส ปากีสถาน คูบา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ที่น่าสังเกตคือต้น ทางบรรทุกจากเกือบทุกภูมิภาคทั่วโลกโดยเฉพาะจากประเทศพัฒนาแล้ว

2.3 รูปแบบการกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่ผ่านการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานถูกต้องตามกฎหมายแต่ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขการอนุญาตของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

ส่วนใหญ่ที่พบคือลักษณะเป็นโรงงานรีไซเคิล โรงงานคัดแยกขยะ หรือประกอบกิจการเกี่ยวกับพลาสติก ปกปิดซ่อนเร้นการกระทำผิดกฎหมาย ยื่นขอใบอนุญาตประกอบกิจการประเภท คัดแยกวัสดุที่ไม่ใช่แล้วที่ไม่เป็นของเสียอันตราย อาศัยช่องว่างทางกฎหมายและสำแดงสินค้านำเข้าเป็นเท็จ ทำกำไรด้วยการกำจัดในประเทศไทยด้วยต้นทุนที่ต่ำ ก่อมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมและชุมชนโดยรอบ ดำเนินปกปิดซ่อนเร้นอำพรางพยานหลักฐาน ทางเข้า-ออก หรือใช้วิธีอำพรางอาคารในโรงงานมีเพียงส่วนหนึ่งที่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน แต่มีพื้นที่อาคารอื่นๆ ไม่มีใบอนุญาต มีการดำเนินการต่อขยายที่ดินปล่อยของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม

ผู้ประกอบการที่ถือหุ้นในบริษัท และเข้ามาติดต่อดำเนินการ มีทั้งเป็นคนไทยและมีสัญชาติจีน หรือเป็นการลงทุนจากผู้ประกอบการชาวจีน ลักษณะดังกล่าวผู้ประกอบการที่จดทะเบียนบริษัทถูกต้องประกอบกิจการโรงงานประเภท "รีไซเคิล" คัดแยกหรือฝังกลบสิ่งปฏิกูล หรือวัสดุที่ไม่ใช่แล้ว ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์พลาสติกการทำเม็ดพลาสติกจากพลาสติกที่ใช้แล้ว และการขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ หากแต่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อม พบหลักฐานของการละเลยมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินการรีไซเคิลขยะ จากสภาพภายในโรงงานที่เต็มไปด้วยกองขยะอันตราย และเศษซากจากกระบวนการรีไซเคิล

2.4 รูปแบบการกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย

โรงงานผิดกฎหมายไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย โดยนำเข้ามาจากหลายประเทศเพื่อนำมาทำลายที่ประเทศไทย มีการดำเนินการจ้างแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายหรือแรงงานเถื่อนไม่มีใบอนุญาตการทำงาน ดำเนินการคัดแยกขยะโดยนำเข้ามาจากหลายประเทศเพื่อนำมาทำลายที่ประเทศไทยปะปนกับขยะอุตสาหกรรมหลากหลายชนิด อาทิ ขยะพลาสติก โลหะจากตู้เกมที่หมดอายุการใช้งานจากต่างประเทศ เหล็ก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว มีการลักลอบและเททิ้งกากอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง อนึ่งการกระทำผิดในอนาคตให้ไม่มีการป้องกันปราบปรามและมาตรการงดการนำเข้าอย่างจริงจังอาจทำให้เกิดแนวโน้มการกระทำผิดที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากตามที่ประเทศจีนมีกฎหมายห้ามจัดการทำลายขยะในประเทศ จึงเริ่มลักลอบตั้งโรงงานและนำขยะเข้ามาทำลายและมีแนวโน้มในการขยายพื้นที่

ตารางที่ 18 ตารางสรุปรูปแบบอาชญากรรมและลักษณะการกระทำผิด

รูปแบบอาชญากรรม	ลักษณะการกระทำผิด
โรงงานที่ผ่านการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานถูกต้องตามกฎหมาย	- ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขการอนุญาตของกรมโรงงานอุตสาหกรรม อาทิ ต่อขยายที่ดินปล่อยของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม - ละเลยมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินการรีไซเคิลขยะ - อำพรางอาคารในโรงงานมีเพียงส่วนหนึ่งที่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน แต่มีพื้นที่อาคารอื่นๆ ไม่มีใบอนุญาต - ผู้ประกอบการที่ถือหุ้นในบริษัทมีทั้งเป็นคนไทยและมีสัญชาติจีน หรือเป็นการลงทุนจากผู้ประกอบการชาวจีน
โรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย	- โรงงานผิดกฎหมาย - แรงงานผิดกฎหมาย - นำเข้าขยะหลากหลายประเภท อาทิ ขยะพลาสติก ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หรือนำเข้าสินค้าผิดกฎหมาย มาจากหลายประเทศเพื่อนำมาทำลายที่ประเทศไทย - ผู้ประกอบการที่ถือหุ้นในบริษัทมีทั้งเป็นคนไทยและมีสัญชาติจีน หรือเป็นการลงทุนจากผู้ประกอบการชาวจีน

2.5 ตัวการผู้กระทำผิด และผู้ร่วมกระทำผิดในลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

จากการศึกษารูปแบบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกพบว่า ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นนายทุนต่างชาติที่ย้ายฐานการผลิตจากประเทศจีนมาทำธุรกิจรีไซเคิล ของเสีย และเป็นนายหน้า จัดหาของเสียให้กับโรงงาน รีไซเคิล ในประเทศไทย และกลุ่มผู้มีอิทธิพลชาวไทย กล่าวได้ว่ามีทั้งคนไทยและคนจีนเป็นตัวการกระทำผิด ในกรณีชาวต่างประเทศตัวการกระทำผิดส่วนใหญ่เป็นนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลชาวจีนที่เปิดกิจการโรงงานรีไซเคิลพลาสติกในประเทศไทยทั้งที่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและไม่มีใบอนุญาต ในกรณีที่ขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานใช้วิธีให้คนไทยร่วมเป็นผู้ถือหุ้น ในการกระทำผิดมีลักษณะเข้าข่ายองค์ประกอบอาชญากรรมข้ามชาติ ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการค้าการลงทุน ผู้กระทำผิดมีเป้าหมายในการก่ออาชญากรรมโดยคำนึงถึงประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ หลายกรณีมิใช่

สัญชาติไทย และตัวการไม่ได้อาศัยอยู่ภายในประเทศทำให้ยากต่อการดำเนินคดีลงโทษผู้กระทำความผิด พฤติการณ์เข้าข่ายการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและ ร่วมกันกระทำการใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม การกระทำความผิดมักมีสาย บังคับบัญชาในรูปแบบองค์กร โดยมีการวางแผน และดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจผิดกฎหมายประเภท ต่าง ๆ โดยการกระทำความผิดมักมีลักษณะเป็นโรงงานกิจการอุตสาหกรรมทั้งจัดตั้งตามกฎหมาย แต่ดำเนินการ ผิดเงื่อนไข และที่เป็นโรงงานผิดกฎหมาย ตัวการกระทำความผิดมีทั้งคนไทยและคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มี อิทธิพลเงินเป็นเจ้าของกิจการที่แท้จริง ในการจัดตั้งกิจการมีการใช้คนไทยเป็นนอมินีหุ้นส่วนจดทะเบียน บริษัท มีแรงงานตามสายบังคับบัญชา บางกรณีตัวการผู้กระทำความผิดไม่ได้อยู่ในประเทศ อาทิสัญชาติจีนซึ่ง ไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักรไทย และเกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมในต่างประเทศ ทำให้ยากต่อการ ปราบปรามอาชญากรรม

โดยจากการให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่า หลายกรณีคนไทยที่ได้ว่าจ้างถือหุ้นไม่รู้จริงหรือไม่ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลตัวการผู้กระทำความผิด เนื่องด้วยเพียงแต่ได้รับจ้างให้มีชื่อเพื่อจัดตั้งโรงงาน กระทำ ความผิดฐานสำแดงเท็จ เพื่อหลีกเลียงข้อห้ามข้อจำกัด ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ซึ่งมี อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และนอกจากนี้สถานการณ์ที่ เกิดขึ้นยังมีกรณีพบว่า เป็นโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาต ครอบครองวัตถุอันตราย มีการจ้างแรงงานต่างด้าวไม่มีใบอนุญาตทำงาน

2.6 โอกาสอาชญากรรมกับช่องว่างการตรวจปล่อยสินค้า

ตามทื่องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการ อำนาจความสะดวกการค้า (Trade facilitation Agreement : TFA) และจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ทำให้มีการขนส่งสินค้าเข้า-ออก ประเทศไทยมากขึ้น ทำให้พิธีการศุลกากรขาเข้ากำหนดให้สายเรือและสายการบินต้องรายงานเรือ/อากาศ ยานเข้าและการยื่นบัญชีสินค้าล่วงหน้าก่อนเรือ/อากาศยานมาถึง ผู้นำเข้าสามารถยื่นใบขนสินค้าและ ชำระค่าภาษีอากรล่วงหน้า และสามารถติดต่อเพื่อรับสินค้าได้ทันทีเมื่อเรือหรืออากาศยานมาถึง โดยใน การนำเข้าสินค้า ผู้นำเข้าจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และประกาศที่กรมศุลกากรและหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำเข้า

พิธีการศุลกากรแท้จริงแล้วจะดำเนินไปเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ยกเว้นระดับเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศตามหลักการข้างต้น ทั้งนี้ในการป้องกันสินค้าผิดกฎหมายหน่วยงานศุลกากรต่อการตรวจ ปล่อยสินค้าได้มีระบบบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ใช้ในการสั่งการตรวจตามเงื่อนไขที่

หน่วยงานศุลกากรกำหนดไว้ในระบบ Profile เพื่อจัดกลุ่มใบขนสินค้าเป็น 2 กลุ่ม คือ ให้เปิดตรวจ (Red Line) หรือให้ยกเว้นการตรวจ (Green Line) เมื่อระบบตรวจสอบเสร็จแล้วจะกำหนดเลขที่ใบขนสินค้าและสั่งการตรวจให้อัตโนมัติ พร้อมกับแจ้งตอบกลับไปยัง ผู้ประกอบการทราบผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์และแจ้งโรงพักสินค้าหรือท่าเทียบเรือทราบถึงผลการสั่งการตรวจจากศุลกากร กรณี ยกเว้นการตรวจ ผู้ประกอบการสามารถติดต่อโรงพักสินค้าหรือท่าเทียบเรือรับมอบสินค้าได้ทันที กรณีให้เปิดตรวจ ผู้ประกอบการสามารถติดต่อโรงพักสินค้าหรือท่าเทียบเรือเพื่อเตรียมของเพื่อตรวจแล้วติดต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรเพื่อตรวจปล่อยสินค้า เป็นต้น

การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นเป็นเป็นการลดอัตราการเปิดตรวจ สำหรับสินค้าที่นำเข้าเก็บรักษาในคลังสินค้าทัณฑ์บนทั่วไป เขตปลอดอากรหรือเขตประกอบการเสรีโดยวิธีเป็นไปตามหลักบริหาร ความเสี่ยง (Risk Management) ลดต้นทุน/ค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการนำเข้าส่งออกได้ อาทิ ค่าภาระเคลื่อนย้ายตู้สินค้า ค่าใช้จ่ายในการจ้างรถหัวลาก ค่าใช้จ่ายในการเช่าพื้นที่วางตู้ คอนเทนเนอร์ค่าใช้จ่ายในการจ้างตัวแทนออกของอย่างไรก็ดี แม้มาตรการดังกล่าวจะสอดคล้องกับความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกการค้า หากแต่กลับกลายเป็นช่องทางหนึ่งในการก่ออาชญากรรมการลักลอบนำเข้า ขยะพลาสติก

อย่างไรก็ตามการดำเนินการพิธีศุลกากรที่รวดเร็วขึ้นนั้นยังคงมีช่องว่างหรือโอกาสที่สินค้าผิดกฎหมายอาจไม่ได้รับการตรวจค้นเนื่องด้วยผู้กระทำความผิดหลบหลีกการตรวจสอบของศุลกากรโดยใช้วิธีการฉ้อฉลทางเอกสารสำหรับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมในการนำเข้าสินค้า ทำให้สินค้าไม่ตรงกับหลักฐานเอกสารและข้อเท็จจริงในการนำเข้าส่งออก ประกอบกับในหนึ่งวันมีจำนวนสินค้าหรือตู้คอนเทนเนอร์เข้ามาสู่ด่านศุลกากรเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะท่าเรือแหลมฉบัง ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกจึงยังคงมีโอกาสหรือช่องว่างที่จะทำให้อาชญากรในการกระทำผิด

2.7 สภาพปัญหาการเฝ้าระวัง

กลไกการค้าเสรีเอื้ออำนวยผู้ประกอบการ การตรวจเช็คตู้สินค้าต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคอย่างหนึ่งคือ ระบบตรวจเช็คทำได้ไม่ทั่วถึงคอนเทนเนอร์เข้ามามีจำนวนมาก เกินกำลังเจ้าหน้าที่ บุคลากรเจ้าหน้าที่อาจไม่เพียงพอต่อการตรวจสอบ เนื่องจากการส่งข้อมูลใบขนสินค้าในแต่ละวันมีจำนวนมาก หากผู้นำเข้าจะสำแดงเท็จเป็นสินค้าชนิดอื่นจึงยากต่อการตรวจสอบ หากใบขนสินค้านำเข้าในระบบศุลกากรไม่สั่งให้เปิดตรวจ ประกอบกับข้อจำกัดการตรวจปล่อยจากการฉ้อฉลทางเอกสารสำหรับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมในการนำเข้าสินค้า แม้สินค้าจะต้องผ่านการเอ็กซเรย์ ซึ่งปัจจุบันยังมีการใช้เทคโนโลยีนี้อยู่

หากแต่ในเชิงปฏิบัติการยังมีข้อจำกัดอุปกรณ์และความพร้อมเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ปัญหาต่อเนื่องจากการตรวจสอบ ประกอบกันกับตลาดเคลื่อนของอุปกรณ์ก็ยังคงไม่สามารถจัดการป้องกันไม่ให้ความเสียหายจากอาชญากรรมเกิดขึ้น โดยเฉพาะบริเวณท่าเรือแหลมฉบัง ที่เป็นท่าเรือหลักของประเทศมีปริมาณตู้คอนเทนเนอร์มากที่ต้องผ่านการเอ็กซเรย์ ทำให้ต้องเอ็กซเรย์ปริมาณสินค้าที่หมุนเวียนเพิ่มมากขึ้นจำนวนมาก จึงยากต่อการป้องกัน คัดกรอง หลีกเลี่ยงสินค้าไม่พึงประสงค์เข้ามายังประเทศ ประกอบกับด้วยข้อจำกัดยังคงมีปัญหาเครื่องเอ็กซเรย์ทั้ง ผนวกกับการอำนวยความสะดวกผู้ประกอบการที่มีได้เป็นผู้กระทำฝ่าฝืนกฎหมายกรณีการตรวจสอบสินค้าหากต้องนำไปเอ็กซเรย์ภาพของการนำมาพิจารณามีความคลาดเคลื่อนบ่อย เนื่องจากเครื่องเอ็กซเรย์มีอายุการใช้งานนาน

โอกาสในการกระทำผิด

- การอำนวยความสะดวกทางการค้าโดยอาศัยความเร่งรัดของการผ่านพิธีศุลกากร
- ระบบบริหารความเสี่ยงที่ไม่ได้ระบุให้เปิดตรวจจากการการถูกฉ้อฉลทางเอกสาร
- ความเข้มงวดในการบันทึกประวัติการกระทำผิดต่อการบันทึกในระบบบริหารความเสี่ยงของศุลกากร
- ข้อจำกัดเครื่อง เอ็กซเรย์ (x-ray) ที่มีระยะเวลาใช้การยาวนานไม่สามารถแสดงสินค้าด้านในที่ถูกซุกซ่อน ภาพคลาดเคลื่อน และความสามารถตรวจสินค้าได้อย่าง 100 %
- ระบบข่าวกรองที่ต้องมีการพัฒนา
- ข้อจำกัดจำนวนและความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของบุคลากรผู้มีหน้าที่เฝ้าระวัง
- การทุจริตของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

3.1 การบูรณาการการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมลักษณะเครือข่ายในประเทศและระหว่างประเทศ

บทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้เพื่อสรุปให้เห็นบทบาทภารกิจหน้าที่หลักสามารถสรุปภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกได้ ดังนี้

- กรมศุลกากร การนำเข้าขยะทุกประเภทเข้ามาในประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 โดยพนักงานศุลกากรจะมีอำนาจในการ จับกุมและปราบปราม ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศุลกากร รวมถึงดูแลด้านสำแดงสินค้าผิดประเภท

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม กำกับดูแลธุรกิจอุตสาหกรรมให้มีการประกอบการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีความปลอดภัย ตามกรอบกฎหมาย และข้อตกลงระหว่างประเทศ ดำเนินการออกคำสั่งพัก/ยกเลิก ใบอนุญาตเอกชนที่ได้รับอนุญาตที่ขอเป็นผู้นำเข้า ลักลอบ เมาหลอม กำจัดขยะ
- กรมควบคุมมลพิษ กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด รวมถึงตรวจสอบหาสารปนเปื้อน เก็บตัวอย่างมาตรวจสอบโดยเฉพาะแหล่งน้ำที่อยู่รอบๆ ตลอดจนจุดเสี่ยงที่เป็นเป้าหมาย ว่าต้นตอเกิดจากการนำเข้ามาที่มีการปล่อยสารพิษปนเปื้อน สารอันตรายลงสู่สิ่งแวดล้อมหรือไม่ หากพบว่าการปนเปื้อนอันส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ จะสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายและพิจารณาเอาผิดได้
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยมีกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีความเฉพาะทาง ชับซ้อน และเป็นคดีสำคัญ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นตำรวจส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ครอบคลุมทั้งประเทศ และต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ควบคู่กับอุปกรณ์เครื่องมือพิเศษ เพื่อเติมเต็มงานด้านป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ ป้องกัน ปราบปราม สืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการคดีพิเศษประกาศกำหนด หรือตามมติของคณะกรรมการคดีพิเศษ ตลอดจนปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษ ส่วนที่เกี่ยวข้อง กองคดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- สำนักงานอัยการสูงสุด รับผิดชอบงานดำเนินคดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจและทรัพยากร โดยพนักงานอัยการประจำสำนักงานอัยการในท้องที่ที่เกิดเหตุ หรือสำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากรในกรณีที่เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญาตลิ่งชันและศาลอาญาพระชนิง จะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาสั่งคดี
- ศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดี เมื่อมีข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมและการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมต่อประชาชน
- ภาคประชาสังคม ส่งเสริมงานด้านสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม กฎหมายและคดีสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รมรงค์เพื่อปกป้องสิทธิทางสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน และเครือข่ายประชาชนที่หลากหลายรวมถึงเปิดโปงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

จากบทบาทหน้าที่ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องในกรณีป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกซึ่งถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามการทำงานดังกล่าวจากการศึกษาพบว่า ยังมีประเด็นที่น่ากังวลคือการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ต้องใช้ระยะเวลา หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่คงประสบปัญหาประสิทธิภาพการทำงานจากการปราศจากการดำเนินงานแบบเครือข่ายนโยบาย เนื่องด้วยในปัจจุบันแต่ละภาคส่วนยังคงใช้วิธีทำงานตามอำนาจหน้าที่บทบาทของหน่วยงานโดยตรง การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นการดำเนินงานตามลักษณะความรับผิดชอบบทบาทหลักซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องเพียงส่วนหนึ่ง ด้วยเหตุว่าการจะดำเนินการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ นั้น ถือว่าไม่สามารถที่จะพ้นจากการอาศัยการทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงานได้ การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายจึงยังคงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา กล่าวคือ ความสมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยที่การเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กร ในเขตพื้นที่ปลอดอากรย่อมเป็นหน่วยงานศุลกากรผู้เป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ นอกเขตพื้นที่ปลอดอากรโดยกรมอุตสาหกรรมในการตรวจพื้นที่ และหากพบกรณีกระทำผิดกฎหมายหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมย่อมเข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ กรมสอบสวนคดีพิเศษในกรณีเข้าข่าย ตามด้วยอัยการและศาลในการพิจารณาคดีเมื่อเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดี โดยมีภาคประชาสังคมเฝ้าระวังการกระทำผิดรวมถึงความโปร่งใสในการทำงาน

อนึ่งแม้แต่ละหน่วยงานจะมีอำนาจ หน้าที่ การกิจที่มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลป้องกันอาชญากรรม หากแต่เมื่อพิจารณาไปถึงลักษณะอาชญากรรมควบคุมกับการจัดการปัญหา จะพบว่าอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมลักษณะนี้มีรูปแบบที่ไม่ตายตัว (fluid) ซึ่งการจัดการโดยรัฐในปัจจุบันกลับเป็นการจัดการด้วยโครงสร้างของระบบราชการหรือองคาพยพของรัฐที่ถูกออกแบบที่การจัดแบ่งหน้าที่และพื้นที่แบบตายตัว (fixed) ด้วยเหตุนี้การทำงานอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานจำเป็นต้องมีลักษณะการทำงานเชิงรุก (active) มากกว่าการทำงานเชิงรับ (passive) รวมทั้งพัฒนาการข่าวกรอง (Intelligence) ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อาทิ

- สร้างความเข้มแข็งการปฏิบัติงานเชิงรุกนอกเหนือจากงานด้านนโยบาย เพิ่มคณะอนุกรรมการอนุสัญญาบาเซลซึ่งอยู่ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมโรงงาน อุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมถึงการจัดตั้งทีมปฏิบัติงานเฉพาะในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม
- ในกรณีที่ยากต่อการตรวจสอบปัญหาการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก ทั้งในเขตปลอดอากรและพื้นที่ทั่วไป เนื่องจากการตรวจสอบต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการรวบรวมพยานหลักฐาน เหตุเพราะเศษต่างๆ มักปะปนยากต่อการตรวจสอบปริมาณ จึงควรต้องมีความเข้มงวดในความร่วมมือระหว่างหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นกรมศุลกากร กรมโรงงาน

- อุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติในการตรวจสอบกิจการโรงงาน การรายงานการปล่อยมลพิษอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ปลอดอากาศเพื่อป้องกันและปราบปรามการก่ออาชญากรรม
- เขตพื้นที่ทั่วไป โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ หน่วยงานตำรวจควรดำเนินการเชิงรุกในการตรวจสอบคุณสมบัติกิจการและการดำเนินงานอุตสาหกรรม การตรวจสอบของเสียที่ได้ การตรวจสอบผลกระทบมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนพื้นที่โดยรอบ
  - การสร้างความร่วมมือในการตรวจสอบทางกายภาพที่รวดเร็วลดขั้นตอนการประสานงานผ่านระบบราชการ การตรวจสอบการเก็บสถิติและข้อมูลซึ่งแสดงผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์และเครื่องมือควบคุมการปล่อยทั้งอากาศเสีย หรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย การสอดส่องเหตุอันควรสงสัยว่ามีการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย
  - การพัฒนาข่าวกรองเพื่อพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงพิศุภกากรเข้าและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานหากเกิดการกระทำผิดกฎหมายต่อประโยชน์ในการทำสำนวนการสอบสวน และการพิจารณาคดี
  - สนับสนุนประชาชนในการมีส่วนร่วมสอดส่องดูแลทั้งกิจการอุตสาหกรรมและความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติงาน

จากข้างต้นตามที่หลากหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องกับภารกิจที่สำคัญการจัดตั้งทีมงานปฏิบัติการ work force อันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของ เครือข่ายคณะทำงานภายใต้ศูนย์บัญชาการควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยี การจัดตั้งทีมงานปฏิบัติการดังกล่าวอาจประกอบไปด้วยทีมงานของแต่ละหน่วยงาน ดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายการป้องกันและปราบปราม รวมถึงการทำงานเชิงปฏิบัติการต่อการควบคุม สอดส่องดูแลการกระทำผิดเพื่อเป็นการลดขั้นตอนระบบราชการแทนการส่งหนังสือราชการผ่านหน่วยงานที่ใช้ระยะเวลานานไม่สอดคล้องกับรูปแบบอาชญากรรมที่มีการเคลื่อนที่ตลอดเวลา การป้องกันปราบปรามจึงต้องรวดเร็วเท่าทันที่จะจับกุมหากมีกรณีกระทำผิดเกิดขึ้นได้อย่างท่วงที เพื่อลดโอกาสการเกิดการกระทำผิด ช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศหรือตำรวจสากลในการปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

3.2 การสนับสนุนการตระหนักรู้ของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

การตระหนักรู้ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะกับกรณีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง แม้ความเสียหายจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้อย่างไม่ชัดเจนเท่าอาชญากรรมทั่วไป แต่แท้จริง

แล้วความเสียหายที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็ยากที่จะเยียวยาแก้ไข ก่อให้เกิดความเสียหายในระยะยาว และยากจะหวนคืนกลับสู่สภาพเดิม จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันหน่วยงานภาคประชาสังคมได้มีการรวมกลุ่มกันขับเคลื่อนผลักดันให้งดการนำเข้าเศษพลาสติก

เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและแก้ไขปัญหาการถูกกดราคาโดยจากปริมาณการกักเก็บพลาสติกของโรงงานรีไซเคิล ทำให้ร้านขายของเก่ารวมถึงชาเล้งถูกกดราคาพลาสติกในประเทศไทย ทำให้ราคาขยะที่ร้านรับซื้อขายของเก่าทั่วประเทศไทย ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยที่แม้ขยะภายในประเทศมีจำนวนมาก แต่ราคาเล้ง ไม่มีแรงจูงใจในการเก็บ เพราะราคาตกต่ำลงอย่างมาก จากการศึกษาพบว่า 65 องค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคม ร่วมแถลงการณ์คัดค้านนำเข้าเศษพลาสติก ประกอบด้วย รายชื่อเครือข่ายภาคประชาสังคมที่สนับสนุนความเห็นและข้อเรียกร้องในแถลงการณ์ 1. มูลนิธิบูรณะนิเวศ 2. มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม 3. กรีนพีซ ประเทศไทย 4. สมาคมชาเล้งและร้านรับซื้อของเก่า 5. แผนงานขับเคลื่อนการปฏิรูประบบการจัดการขยะเพื่อสุขภาวะและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สสส. 6. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 7. ReReef 8. เจ้าของเพจ “ลุงชาเล้งกับขยะที่หายไป” 9. กลุ่มศึกษาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC Watch) 10. กลุ่มคนรักขัณฑ์น้ำจืดจันทราบุรี ต.น้ำพุ อ.เมือง จ.ราชบุรี 11. กลุ่มคนคลองบางป่า ต.บางป่า อ.เมือง จ.ราชบุรี 12. กลุ่มเรารักท่าถ่าน-บ้านช่อง ต.ท่าถ่าน และ ต.บ้านช่อง อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา 13. กลุ่มเรารักพนม อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา 14. กลุ่มเรารักพุ่มวัง ตำบลหนองชุมพล อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี 15. เครือข่ายเพื่อนตะวันออก วาระเปลี่ยนตะวันออก 16. เครือข่ายปกป้องผืนป่าตะวันออก 17. เครือข่ายประชาชนศึกษาและติดตามปัญหาขยะ 18. เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) จังหวัดฉะเชิงเทรา / ชลบุรี / ระยอง / ปราจีนบุรี / สระแก้ว / นครนายก / ราชบุรี / เพชรบุรี 19. สมัชชาแปดริ้ว เมืองยั่งยืน 20. องค์กรชุมชนตำบลหนองชุมพลเหนือ ต.หนองชุมพลเหนือ อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี 21. มูลนิธิศูนย์คุ้มครองสิทธิด้านเอดส์ (Foundation for AIDS Right) 22. เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก 23. มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน 24. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา 25. มูลนิธิเครือข่ายอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก 26. มูลนิธิสถาบันปฏิปักษ์ 27. มูลนิธิสืบศักดิ์สิน แผ่นดินสี่แคว 28. สมาคมพัฒนาชุมชนยั่งยืน นครสวรรค์ 29. ศ. (เกียรติคุณ) สุริชัย หวันแก้ว 30. กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (เอฟทีเอ ว็อทซ์) 31. มูลนิธิสุขภาพไทย 32. คณะทำงานติดตามความรับผิดชอบข้ามการลงทุนข้ามพรมแดน (ETOs Watch Coalition) 33. มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน 34. มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร 35. มูลนิธิโลกสีเขียว 36. มูลนิธิชีววิถี 37. แนวร่วมปฏิวัติขยะสุพรรณบุรี 38. Less Plastic Thailand 39. มูลนิธิเพื่อนหญิง 40. มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค 41. มูลนิธิสระแก้วสีเขียว 42. สำนักข่าวธรรมรัฐจังหวัดสระแก้ว 43. บงกช ภูษาร ประชาชนกรุงเทพมหานคร 44. วริศรา เมฆานนท์ชัย ประชาชนกรุงเทพมหานคร 45. กลุ่มรวมพลังคนรักบ้านเกิดบางไทร 46. Bye Bye Plastic Bags (Thailand) 47. เลื่อน channel 48. เครือข่ายวงษ์พาณิชย์ 49. บริษัท ธาอีส อีโกลเลเธอร์ จำกัด 50. กลุ่มพัฒนาแรงงานสัมพันธ์ตะวันออก 51. สมาองค์กรลูกจ้าง

แรงงานสัมพันธ์แห่งประเทศไทย 52. เครือข่ายอากาศสะอาด 53. วิชชุลดา ปันทรานวงศ์ social activist artist จาก เพจ WISHULADA 54. กลุ่มรักษารัฐชาติและสิ่งแวดล้อม ต.คลองกระแซง อ.เมือง จ.เพชรบุรี 55. กลุ่มคนรักบ้านเกิด ต.ท่าเสา อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี 56. กลุ่มสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา 57. กลุ่มคนสองแคว ต.เกาะขนุน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา 58. กลุ่มเพื่อนรักจักรยานบ้านพิโสเพ็ชรบุรี ต.บ้านหม้อ อ.เมือง จ.เพชรบุรี 59. ภาควิชาเครือข่ายผู้ติดตามสถานการณ์ปราสาทเขาพระวิหาร (องค์กรเพื่อผู้บริโภค) 60. SOS Earth 61. Refill Station 62. Little Big Green 63. ศูนย์เรียนรู้เฝ้าระวังและปกป้องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ อ.เมือง จ.ระยอง 64. ดร. อาภา หวังเกียรติ มหาวิทยาลัยรังสิต 65. Greenery #คัดค้านนำเข้าเศษพลาสติก #อย่าให้ไทยกลายเป็นถังขยะของโลก

อนึ่งจากการผนวกกำลังของภาคประชาสังคมส่งผลให้ภาครัฐได้พิจารณานโยบายห้ามนำเข้าเศษพลาสติกในปี 2568 โดยห้ามนำเข้า 100% เป็นที่น่าสังเกตว่าการรวมกลุ่มเพื่อเครือข่ายภาคีในลักษณะผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีน้ำหนักต่อการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในสังคมต่อการกำหนดนโยบายภาครัฐอย่างตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่เพียงแต่การผลักดันโดยภาคประชาสังคมเท่านั้น หากแต่รัฐเองก็ควรจะมีการผลักดันให้เกิดการตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเพื่อที่ประชาชนโดยเฉพาะท้องถิ่นจะสามารถเฝ้าระวังพื้นที่ด้วยตนเอง และควรมีการอำนวยความสะดวกในการร้องทุกข์สำหรับประชาชน การคุ้มครองพยานในกรณีดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ในการสร้างความตระหนักรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง อาจต้องมีจุดเน้นตั้งแต่ระดับรากฐานซึ่งคือหน่วยย่อยของสังคมในระดับ ชุมชนหรือท้องถิ่นจากการจัดตั้งภาคีเครือข่ายอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมในการณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ประกอบกับเฝ้าระวังร้องทุกข์หากพบเจอกิจกรรมต้องสงสัยกระทำผิด กิจกรรมอันกระทบต่อสุขลักษณะประชาชนในท้องถิ่น สิ่งมีชีวิตต่างๆ รวมทั้งระบบนิเวศ

3.3 การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกับการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติลงมติเห็นชอบและประกาศว่า “การเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน (Clean, Healthy and Sustainable Environment)” เป็นสิทธิมนุษยชนสากลในระดับประเทศสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้ถูกสอดแทรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน 2560 มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และ จารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

อันถือว่าเป็นสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในกระบวนการยุติธรรมเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น รัฐในฐานะผู้อำนวยความสะดวกมีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมไปถึงเยียวยาผู้เสียหายให้ฟื้นคืนสู่ดังเดิม องค์ประกอบของการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม จึงประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญในการมีมาตรการจัดการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย ผู้กระทำผิด หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาทิ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และหน่วยปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน เหยื่ออาชญากรรม และสังคม หากแต่แท้จริงแล้วหนึ่งในสี่หน่วยที่ยกมา เหยื่ออาชญากรรมมักจะถูกกลະเลียดต่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้ฟื้นคืนสู่ดังเดิมก่อนที่จะยังไม่ได้ได้รับความเสียหายให้ได้มากที่สุด อันกล่าวได้ว่าสิทธิในสิ่งแวดล้อม (Environmental Rights) และสิทธิที่จะได้รับการอำนวยความสะดวกด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) ทั้งต่อตัวปัจเจก กลุ่มที่ถูกละเมิด และรวมไปถึงการให้ความสำคัญต่อการพิจารณาความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ (Ecological Damage) ยังคงไม่เป็นที่กล่าวถึงมากนักในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาถึงโอกาสที่เหยื่อหรือผู้ได้รับความเสียหายจะได้รับการเยียวยา ในปัจจุบันผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้บังคับในการเยียวยาความเสียหาย นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 โดยความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อมลพิษ เพียงแต่พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายเกิดจากแหล่งมลพิษ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษนั้นต้องรับผิดชอบหลักเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายและหลักเรื่องความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ตามหมวด 6 ความรับผิดชอบแพ่ง มาตรา 96 แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิด หรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหล หรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหล หรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม.....ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้น

จากข้างต้นแม้จะมีหลักการกำหนดความรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผ่านกฎหมายข้างต้น หากแต่ในทางปฏิบัติที่ต้องพิจารณาอีกประการสำคัญคือต้นทุนในการต่อสู้คดี การเดินเผชิญสืบของศาลยุติธรรมมีน้อยมากและทำให้คู่ความซึ่งมีทุนทรัพย์จำนวนมากสามารถว่าจ้างทนายความและแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งได้เปรียบคู่ความซึ่งเป็นประชาชนทั่วไป (ประเสริฐ สิทธิโนผล, 2561) ดังนั้นภาระการพิสูจน์กระทำผิดจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้กำลังและระยะเวลาในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สำหรับประชาชนหากไม่ได้รับความเสียหายโดยตรงหรือได้รับแต่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง ผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงความเสียหายที่

เกิดขึ้นจากมลพิษ ก็ยากที่จะมีอำนาจฟ้องกิจการต่างๆ เมื่อเทียบกับกิจการที่มีทุนทรัพย์ ทรัพยากรในการต่อสู้คดีและมักกล่าวว่าตนเองได้ทำตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ตามกฎหมายตามกฎระเบียบ อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่การพิจารณาคดี ยกตัวอย่างเช่น ค่าธรรมเนียมศาล และค่าทนายความ ที่มีต้นทุนสูง และใช้ระยะเวลายาวนานจนอาจเกิดความเหนื่อยล้าในการต่อสู้คดี

จากสภาพปัญหานี้จึงควรมีช่องทางให้ประชาชนได้ร้องทุกข์ความเสียหายที่เกิดขึ้น และเปิดโอกาสผลักดันให้มีอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมในการสอดส่องดูแลอย่างเป็นทางการ โดยหน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินการเชิงรุกในการตรวจสอบดูแลรวมทั้งภาระการพิสูจน์การกระทำผิดทั้งต่อปัจเจก ชุมชน และระบบนิเวศอย่างครบถ้วนรอบด้านซึ่งนอกจากโทษทางอาญาห้าสถานแล้วยังควรมีมาตรการควบคุมในการลงโทษกำหนดให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน และระบบนิเวศให้วนคืนดังเดิมให้ได้มากที่สุดกำหนดให้ผู้กระทำผิด ประกอบกับจัดตั้งผลักดันกองทุนยุติธรรมสำหรับประชาชน และกองทุนในการสนับสนุนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

3.4 ความโปร่งใสการทำงานของผู้บังคับใช้กฎหมาย

ประเด็นความโปร่งใสของผู้ปฏิบัติงานมีอำนาจใช้บังคับใช้กฎหมายย่อมเป็นประเด็นสำคัญที่มีอาจละเลยได้ เนื่องด้วยผู้บังคับใช้กฎหมายในฐานะอำนาจความยุติธรรมตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม ย่อมเป็นผู้ที่จะให้ความสนับสนุนสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคม อีกทั้งบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วคืออยู่ในฐานะการป้องกันและปราบปรามโดยกระบวนการยุติธรรม เช่นนั้นหากผู้ปฏิบัติงานขาดซึ่งความสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ ก็ยากที่ประชาชนจะเชื่อมั่นหรือศรัทธาต่อระบบงานยุติธรรมไทย

ในการแก้ไขปัญหาประการแรกคือการยอมรับว่าเกิดปัญหา 28 มีนาคม 2567 เศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตรวจเยี่ยมและมอบนโยบายให้แก่ผู้บริหารกรมศุลกากร เรื่องทุจริตประพจน์มิชอบที่ต้องยอมรับเน้นย้ำลดการทุจริต คอร์รัปชัน การใช้ดุลพินิจ เรียกรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ การตรวจสอบและลงโทษผู้กระทำผิด นโยบาย เอกซเรย์ (x-ray) 100% เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจปล่อยสินค้า การแต่งตั้งโยกย้ายที่เป็นธรรม ให้โอกาสผู้มีความรู้ความสามารถ อนึ่ง ปัญหาการทุจริตระดับหน่วยงานไม่เฉพาะเพียงแต่หน่วยงานศุลกากรแต่รวมถึงทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาการทุจริตนี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่กระทบถึงความมั่นคงของประเทศ และเปิดโอกาสให้อาชญากรยังคงลอยนวลไม่สามารถปราบปรามแก้ไขได้ ซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายมักตกอยู่กับประชาชนที่ต้องเผชิญความเดือดร้อน

จากการสัมภาษณ์พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ภาคประชาสังคมเน้นย้ำต้องกำกับดูแลคือกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในเขตปลอดอากร เนื่องจากเป็นเขตควบคุมเจ้าหน้าที่ศุลกากร บริเวณดังกล่าวควรมีความโปร่งใสในการทำงาน หากแต่ปัจจุบันสินค้าเถื่อน สินค้าผิดกฎหมายที่เป็นข่าวมักตรวจพบในเขต

ปลอดอากร กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยเช่นกัน เนื่องด้วยมีการตรวจพบของเสียผิดกฎหมายในเขตปลอดอากรยังคงมีอยู่เป็นระยะ ในทางปฏิบัติในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หน่วยงานศุลกากรมักต้องเป็นต้นเรื่องดำเนินการไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ประเด็นดังกล่าวนี้ยังเชื่อมโยงกับการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอปราศจากการทำงานเชิงรุกฉะกั่ของเจ้าหน้าที่ร่วมกันจัดการปัญหาอาชญากรรมโดยทันที เหตุด้วยยังคงมีช่องว่างที่จะต้องประสานงานในลักษณะขั้นตอนตามระบบราชการ

อนึ่งผู้ให้ข้อมูลยังให้ข้อสังเกตว่าเพื่อป้องกันปัญหาทุจริตของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ควบคุมเขตปลอดอากรนี้ ควรใช้ระบบเทคโนโลยีในการกำกับดูแล รายงานจำนวนนำเข้าของสินค้า การเคลื่อนย้ายของสินค้านอกเขตปลอดอากรว่าสอดคล้องกับการนำเข้าหรือไม่ การนำเข้าเศษพลาสติก นำเข้าเพื่อการใด ปริมาณเท่าใด ใช้ไปเท่าใดในกระบวนการผลิต ปริมาณเมื่อออกนอกเขตปลอดอากรเป็นอย่างไร เพื่อเป็นการกำกับดูแลกิจกรรมที่ควรต้องมีการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยระบบนี้ควรมีการเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปทราบเพื่อแสดงความโปร่งใสในการทำงาน และเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงภาคประชาสังคมให้สามารถตรวจสอบการทำงาน เสริมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

4. การอภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษาประกอบด้วย สภาพปัญหาและผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก รูปแบบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย ในมุมมองเชิงอาชญาวิทยา และ แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิด

4.1 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพ และ

ผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางดิน และมลพิษทางอากาศ

มลพิษทางน้ำ อาจเกิดจากทางตรงคือ น้ำทิ้งจากโรงงานรีไซเคิล โดยมีการศึกษาน้ำทิ้งจากโรงงานรีไซเคิลพบว่ามีส่วนประกอบไฮโดรคาร์บอนและสารอินทรีย์ระเหยง่าย เช่น Butane, 2-methyl Pentane, 2 methyl และมีค่า pH และ BOD สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งมีความเป็นด่างสูง โดยปกติน้ำเสียจากโรงงานจะถูกนำเข้าบำบัดน้ำเสียเพื่อรอเวลาบำบัดและระบายทิ้งลงสู่ท่อระบายน้ำ (มงคลชัย อัสวดิษฐเลิศและคณะ, 2565) ซึ่งหากเป็นโรงงานรีไซเคิลที่ไม่ได้มาตรฐานก็อาจไม่ได้คำนึงในส่วนนี้ นอกจากนี้ การเผาขยะพลาสติกจะทำให้สารเคมีในพลาสติกกระจายไปในอากาศและปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำและดิน เมื่อมนุษย์และสัตว์รับสารเคมีจากการสูดดมหรือดื่มน้ำที่มีการปนเปื้อนสารเคมีก็จะส่งผล

ต่อระบบต่าง ๆ ในร่างกาย หรือการทิ้งขยะพลาสติกไว้กลางแจ้งก็จะถูกกระแสลมพัดพาลงสู่แหล่งน้ำ และไหลลงสู่ทะเลส่งผลให้สัตว์ทะเลได้รับอันตรายจากขยะพลาสติกได้เช่นกัน (ภัทรมน หุ่นลำพูนและคณะ, 2566)

มลพิษทางดิน มีการศึกษาพบไมโครพลาสติกในตะกอนดิน บริเวณอ่าวไทยตอนล่าง 5 สถานี ได้แก่ หาดบางดี จังหวัดนครศรีธรรมราช หาดแหลมสนอ่อน จังหวัดสงขลา หาดสมิหลาจังหวัดสงขลา หาดตะโละกาโปร์ จังหวัดปัตตานี และหาดพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส โดยในฤดูแล้งพบมากที่สุด 1,144 ชิ้น ที่หาดตะโละกาโปร์ และฤดูฝนพบมากที่สุดที่ 974 ชิ้น ที่หาดพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ โดยชนิดของพลาสติกที่พบมากที่สุดคือ PET รองลงมาคือ PE PVC PP PS และ PA ตามลำดับ (Kreekrinch, Puttapreecha, Sukswan, Tangjai & Saisahat, 2019)

มลพิษทางอากาศ จากการวิเคราะห์คุณภาพอากาศในโรงงานรีไซเคิลจำนวน 4 โรงงาน ส่วนใหญ่พบสารอินทรีย์หลายชนิดคล้ายกัน เช่น 1-Propane Pentane n-Hexane Cyclopentane และบางแห่งพบ Styrene และ Formaldehyde ซึ่งเป็นสารอันตราย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ได้ (มงคลชัย อัสวดิษฐ์เลิศและคณะ, 2565)

ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพ

ไมโครพลาสติกมีผลต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำหลายชนิด ในสาหร่ายและแพลงก์ตอนพืช ไมโครพลาสติกมีผลกระทบต่อการสังเคราะห์แสง มีการศึกษาพบว่าสาหร่ายชนิด *Chlorella* และ *Scenedesmus* สามารถดูดซับ และสะสมพลาสติกชนิด PS ที่มีขนาดเล็กระดับนาโนเมตร ส่งผลให้เกิดการลดลงของกระบวนการสังเคราะห์แสง

ในแพลงก์ตอนสัตว์ มีการศึกษาใน *Centropages typicus* และ *Calanus helgolandicus* พบว่ามีการสะสมของไมโครพลาสติกชนิด PS ในเนื้อเยื่อ และพบว่ามีอัตราการสืบพันธุ์ลดลง ไข่มีขนาดเล็กลง มีอัตราการฟักเป็นตัวต่ำ และมีอัตราการตายที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ในสัตว์น้ำ ยังมีการศึกษาพบว่า PVC ขนาด 1–50 ไมโครเมตร ส่งผลกระทบต่อการหายใจ การกรองอาหาร การสร้างสารเมือก และเพิ่มอัตราการตายของหอยแมลงภู *Perna viridis: green mussel*

ในประเทศไทยมีการศึกษาพบไมโครพลาสติกในสิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น หอยเสียบบริเวณชายหาดเจ้าหลาว เปรียงบริเวณอ่างศิลา บางแสน และแสมสาร ในกระเพาะของปลาในทะเลอ่าวไทย จังหวัดสงขลา (สุกฤตา ปุณยอุปพัทธ์และประสงศ์สม ปุณยอุปพัทธ์, 2562)

ผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ (human health)

ไมโครพลาสติกส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์โดยมีการศึกษาการตอบสนองต่อไมโครพลาสติกในเซลล์พบว่า กระตุ้น oxidative stress และทำลาย DNA การศึกษาในออร์แกนอยด์ (อวัยวะมนุษย์จำลองสามมิติในหลอดทดลอง) ต่างๆ ได้แก่ ทางเดินหายใจ สมอส่วนหน้า ลำไส้เล็ก และตับ ด้วยไมโครพลาสติกระดับไมโครกรัม พบว่าไมโครพลาสติกทำให้มีการทำงานของเซลล์ที่ผิดปกติไป และการศึกษาในสัตว์ทดลอง พบความผิดปกติของระบบเผาผลาญ การตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกัน พิษต่อระบบประสาท ตลอดจนความเป็นพิษต่อระบบสืบพันธุ์และการพัฒนาการ (Yue Li et al., 2023)

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบอื่นๆ อาทิ ราคาซื้อขายของเก่าในประเทศไทยที่ตกต่ำลงจากการนำเข้าเศษพลาสติกจากต่างประเทศ เศษพลาสติกที่นำเข้าจากต่างประเทศจะมีราคาที่ถูกกว่าขยะพลาสติกภายในประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการไทยมักเลือกนำเข้าเศษพลาสติกจากต่างประเทศมากกว่าการใช้ขยะพลาสติกภายในประเทศ เพื่อนำมาแปรรูปและรีไซเคิลเป็นวัตถุดิบการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นมาตรการห้ามนำเข้าเศษพลาสติกจากต่างประเทศมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทานพลาสติกอย่างมีนัยสำคัญ” (ฐานเศรษฐกิจ, 2566) ชุมชนที่มีที่ดินใกล้กับโรงงานรีไซเคิลหรือแหล่งทิ้งขยะ มีแนวโน้มที่ราคาที่ดินจะตกลง จากการที่ผู้อยู่อาศัยต้องเผชิญกับปัญหามลภาวะทางเสียง ฝุ่น pm 2.5 เป็นต้น (Gianfranco Ambrosi, 2021)

4.2 การบังคับใช้กฎหมายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ประเด็นสภาพปัญหาและผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มีประเด็นการพิจารณาหลักในภาพรวมคือ ประสิทธิภาพผู้บังคับใช้กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม และประเด็นความเป็นธรรมต่อสัดส่วนการลงโทษและการเยียวยาความเสียหาย ดังต่อไปนี้

4.2.1 ประสิทธิภาพผู้บังคับใช้กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการโดยภาครัฐคือกฎหมายอันมุ่งหวังพิทักษ์สิทธิและรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงในสังคม สำหรับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมหรือการตระหนักถึงความสำคัญสิ่งแวดล้อมเมื่อพิจารณาจะพบว่ามีนักต่อสู้เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมาอย่างยาวนาน โดยต่อสู้เนื่องจากความละเลยของสังคม ของภาครัฐ ที่เพิกเฉยไม่จัดการปัญหาที่นับวันมนุษย์ยิ่งทวีฐานะธรรมชาติ ทำลายกัดกร่อนจนทรัพยากรบนโลกแล้วลดน้อยลงไปทุกวันๆ สืบ นาคะเสถียร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง นักวิชาการ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชายผู้เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจ ให้ความสำคัญและปกป้อง ผืนป่า และสัตว์ป่า นักเคลื่อนไหวทางสังคมได้สะท้อนถึง

ความเจ็บปวดของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า รวมถึงผืนป่า และทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้ผลักดันถือหลักความจริงทางวิชาการ แม้ความพยายามประสบผลสำเร็จน้อยและอย่างยากลำบาก ต่อการเรียกร้องต่อหน่วยงานภาครัฐให้ใส่ใจต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างแท้จริง แต่ปณิธานก็ยังคงอยู่ที่สังคมมีความจำเป็นหันมาพิจารณาการกระทำที่เกิดขึ้นว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด วิธีการไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม (Reflexivity) ต่อเหตุการณ์อันเกิดจากผลการกระทำของมนุษย์ในยุคปัจจุบันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลร้ายที่เกิดขึ้นสุดท้ายแล้วก็หวนมากระทบต่อการกระทำของมนุษย์เอง

ปัจจุบันในประเด็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกรณีนำเข้าขยะพลาสติกมีมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องคือ เป้าหมายหลักอนุสัญญาบาเซล มีดังนี้

1. การลดการเกิดของเสียอันตรายและการส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไม่ว่าสถานที่บำบัดกำจัดจะอยู่ที่ใดก็ตาม
2. การจำกัดการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายยกเว้นเมื่อการเคลื่อนย้ายนั้น เป็นไปตามหลักการของการจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. ระบบกฎหมายที่ใช้กับกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนเมื่อได้รับอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดน

อีกทั้งยังมี ปฏิญญาบาลีว่าด้วยการจัดการของเสียเพื่อสุขภาพของมนุษย์และความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ (The Bali Declaration on Waste Management for Human Health and Livelihood) ซึ่งได้รับการรับรองในที่ประชุม COP-9 เมื่อปี พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) ย้ำให้เห็นว่าหากของเสียไม่ได้รับการจัดการอย่างปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลเสียอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนของมนุษย์ และมาตรการห้ามส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศที่ยากจน (ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดี) ของสหภาพยุโรป An EU ban on the export of non-recyclable plastic waste to poor nations (non-OECD countries) ที่ไม่เพียงแต่ห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปส่งออกขยะพลาสติกที่มีความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (hazardous plastic waste) หากแต่ส่งออกขยะพลาสติกสะอาดออกไปยังประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีได้นั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขเฉพาะ (specific conditions) ที่คณะกรรมการการยุโรปได้กำหนดเอาไว้ ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดีที่ประสงค์จะนำเข้าขยะพลาสติกอันตราย

ในระดับประเทศมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การลงโทษดำเนินคดีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก อีกหลายฉบับ ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 สิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม วิธีการพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ต่อการดำเนินการสอบสวนการทำความจริงให้ปรากฏ รวมถึงการกำหนดความผิดที่เกี่ยวข้องตาม พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติ

ศุลกากร พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติการส่งออกป็นนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ การขับเคลื่อนมาตรฐานสากล และการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งอาศัยหลายภาคส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น กรมศุลกากร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม รวมถึงภาคประชาสังคม เป็นหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายและขับเคลื่อนตามแต่ละบทบาทภารกิจตน

แม้สิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจะเป็นสิทธิมนุษยชนสากล และสอดแทรกในกฎหมายภายในประเทศหลากหลายฉบับ กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายและขับเคลื่อนตามแต่ละบทบาทที่แตกต่างกัน ทว่าในทางปฏิบัติแม้จะมีกฎหมายมากมายเพียงใด นักกฎหมายหรือผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายก็ยังคงมีความเข้าใจผิดว่า ไม่มีกฎหมายให้อำนาจ เจ้าหน้าที่รัฐทำอะไรไม่ได้เลยทำให้วิถีของการปฏิบัติราชการของไทยยังคงไม่เป็นไปตามเป้าหมายแนวทางสากล แท้จริงแล้วการกระทำมีความจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อการอำนวยความสะดวกภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2566) ประกอบกับแม้จะมีบทบาทแตกต่างกันตามแต่ละภารกิจของหน่วยงาน เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายแล้วแท้จริงคือเป้าหมายเดียวกันในการขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องมาตรฐานสากล ต่อการลดมลพิษ การจัดการของเสียอันตรายอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลเสียอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนของมนุษย์ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น การออกนโยบายควบคุมมลพิษแต่ยังมีประเด็นปัญหาการติดตามกำกับดูแล การตรวจสอบทางกายภาพที่ต้องรอกระบวนการทางราชการในการประสานงาน การเข้าจับกุมตรวจค้นเขตปลอดอากรในทางธรรมเนียมปฏิบัติที่หน่วยงานศุลกากรโดยทั่วไปเป็นผู้ริเริ่มส่งต่อให้แก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือกรมสอบสวนกลางเข้าตรวจค้น ความสามารถในการติดตามผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายการกำจัดของเสียคงค้าง การลงพื้นที่พร้อมกันของหน่วยงานที่ทำให้อาชญากรสามารถอำพรางพยานหลักฐานได้ทันก่อนการตรวจค้น และที่ร้ายแรงที่สุดคือการติดสินบนเจ้าหน้าที่ภาครัฐโดยเฉพาะกับผู้ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายที่เป็นผู้กระทำผิดเสียเอง

สภาพปัญหาทั้งหมดนี้ข้างต้นล้วนแล้วแต่มีข้อสังเกตต่อการตรวจสอบถ่วงดุลผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบกับการที่หน่วยงานแต่ละหน่วยงานเกี่ยวข้องยังคงยึดต่อภารกิจเท่าที่เขียนไว้ในระเบียบด้วยข้อจำกัดว่าหากไม่มีระเบียบลายลักษณ์อักษรอันละเอียดกำหนดทุกเรื่องแนวทางการทำงานจะไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ทั้งที่ความเป็นจริงต้องกระทำเพื่ออำนวยความสะดวกตามกรอบหน้าที่และภารกิจองค์กร สภาพปัญหาการทำงานคนละส่วนทำให้ไม่สามารถจัดการกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทัน เหตุเพราะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบที่ไม่ตายตัว (fluid) แต่การจัดการด้วยโครงสร้างของระบบราชการออกแบบที่การจัดแบ่งหน้าที่และพื้นที่แบบตายตัว (fixed) การแก้ไขปัญหาดังกล่าวแน่นอนว่าต้องอาศัยการทำงานบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน พิจารณาจากแนวคิดเครือข่ายว่า โดยมีองค์กรที่

เกี่ยวข้องแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยที่องค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กรนั้นๆ (Paul Starkey, 1997)

ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมจึงควรมีการจัดตั้งทีมปฏิบัติงานภายใต้แนวคิดเครือข่ายนโยบาย โดยมีตัวแทนจากแต่ละหน่วยงานภาครัฐเป็นทีมปฏิบัติงานจัดการกับปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก เพื่อความคล่องตัวในการประสานงาน ลดกระบวนการทางราชการในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามเฝ้าระวังการกระทำผิด โดยอาศัยข้อมูลจากลักษณะแพลตฟอร์มเดียวกัน (single platform) อาทิ ข้อมูลพื้นฐานผู้นำเข้า ส่งออก เจ้าของกิจการ ใบอนุญาตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การรายงานการปล่อยของเสียรวมทั้งมลพิษ ประวัติการกระทำผิด และรวมถึงข้อมูลเพื่อการเข้าตรวจค้นจับกุมได้อย่างทันท่วงทีเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายพยานหลักฐานก่อนการเข้าตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ การทำงานลักษณะทีมปฏิบัติการนี้เป็นการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking) ต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีเป้าหมายร่วมกันและพัฒนาไปสู่การวางแผนการป้องกันอาชญากรรม ด้วยวิธีการประสานพลัง (synergy) ได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ อนึ่งการจัดการกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถยึดตามแต่ละภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ ที่เป็นตัวกำกับดูแลเป็นผู้อำนวยการหลัก มีบทบาทป้องกันและรับข้อมูลจากองค์กรหรือปัจเจกที่อยู่รายล้อม โดยที่องค์กรหรือปัจเจกที่อยู่รายล้อมสามารถติดต่อสื่อสารกันโดยไม่ต้องผ่านองค์กรกลางแต่เพียงผู้เดียว เพื่อปฏิบัติการกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติการกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็นหรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน (อรรถพร พงษ์วาท, 2539)

ตัวแสดงนโยบายหรือหน่วยงานของรัฐต่อการกิจการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก เมื่อเผชิญกับความสลับซับซ้อนของปัญหาซึ่งเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือรัฐบาลจะรับมือเพียงลำพังจึงอาจไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ แนวคิดเครือข่ายนโยบายนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างบูรณาการที่มีตัวแสดงนโยบายที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าหนึ่ง (related policy actors) และการดำเนินนโยบายที่หลากหลาย (variety of policy actions) ภายใต้ประเด็นนโยบายเดียว (the same policy agenda) (RICHARDS, 2009)

การทำงานลักษณะเครือข่ายนโยบายกรณี การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก มีลักษณะเช่น ในกรณีมีการกระทำต้องสงสัยนิติบุคคลกระทำความผิดในเขตปลอดอากร ปฏิบัติขัดกับพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 กรมศุลกากรในฐานะผู้กำกับดูแลเขตพื้นที่ดังกล่าวที่มีความสามารถเข้าถึงการกระทำผิดได้อย่างรวดเร็วที่สุดในที่นี้จึงเป็นองค์กรอำนวยการหลัก ส่งข้อมูลและรับข้อมูลจากองค์กรที่อยู่รายล้อม อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติในการสอบสวน เข้าตรวจค้น จับกุม ร่วมกันกับกรมอุตสาหกรรมในการ

ตรวจสอบทางกายภาพ กรมควบคุมมลพิษในการติดตามรายงานการปล่อยมลพิษรวมทั้งในฐานะที่ต้องประเมิน ติดตามนโยบายกำกับดูแลการควบคุมมลพิษ กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานควบคุมมลพิษ โดยการดำเนินการดังกล่าวไม่จำเป็นต้องรอให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เริ่มดำเนินการส่งเรื่องอย่างเป็นทางการแล้วจึงดำเนินการ จากเดิมที่ธรรมเนียมปฏิบัติส่วนใหญ่มีชาวกรองภายใต้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือภายใต้สำนักงานตำรวจแห่งชาติตรวจสอบพบโรงงานต้องสงสัยกระทำผิดที่แม่น้ำในเขตปลอดอากร โดยปกติจากที่หน่วยงานศุลกากรต้องเป็นผู้เริ่มส่งเรื่องต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หากแต่แท้จริงแล้วการทำงานภายใต้เครือข่ายนโยบายคือไม่จำเป็นต้องรอให้มีการประสานงานผ่านระบบราชการแล้วจึงเข้าดำเนินการตรวจค้นจับกุม เหตุด้วยแท้จริงแล้วการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายในทีมปฏิบัติการที่มีเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายสมควรสามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการลำดับขั้นที่ซับซ้อน ต่อการฝึกกำลังแลกเปลี่ยนข้อมูล ดำเนินการหมายค้น ทีมปฏิบัติการเข้าตรวจสอบการประกอบกิจการได้อย่างทันที่

4.2.2 ความเป็นธรรมต่อสัดส่วนการลงโทษและการเยียวยาความเสียหาย

ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แม้แตกต่างจากอาชญากรรมร้ายแรงโดยทั่วไปที่เป็นการกระทำความผิดที่เห็นชัดในตัวเอง หากแต่เมื่อพิจารณาผลกระทบกลับส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งระดับประเทศและระดับโลก จึงนับว่าเป็นอาชญากรรมขั้นสูง (High Crime) (สุนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561) ผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมอาจไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่ย่อมส่งผลเสียหายในระยะยาวกระทบต่อทั้งระบบนิเวศและความเป็นอยู่สุขลักษณะของประชาชนโดยเฉพาะผู้อาศัยละแวกโรงงานอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงโทษทางอาญาปัจจุบันยังคงมีเพียง 5 สถานหลักอันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เท่านั้น ในขณะที่ โทษทางอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สแกนดิเนเวีย เยอรมัน ได้ใช้โทษปรับตามวันและรายได้สำหรับคดีสิ่งแวดล้อม (ภัทรพร ระดมสุทธิศาล, 2556) และยังมีการลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ (Creative sentencing) มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกและปรับ ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย มีการนำเอาวิธีคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการเสริม ตัวอย่างการในเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ มีดังนี้

1. คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม
2. คำสั่งให้ทำประกาศ ให้นิตบุคคลประกาศความผิดของตนลงในหนังสือพิมพ์ แต่ในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจศาลสั่งลงโทษเช่นนี้ได้
3. คำสั่งให้เข้าร่วมในหลักสูตรอบรมตามที่ศาลกำหนดหรือจัดทำหลักสูตรอบรมเพื่อให้พนักงานของตนเข้าร่วม (อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ, 2557)

อีกทั้ง DIRECTIVE (EU) 2024/1203 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL กฎหมายสหภาพยุโรป เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมได้มีการกำหนดมาตรการลงโทษ ค่าปรับสำหรับบริษัทต่างๆ จะอยู่ที่อย่างน้อย 5% ของมูลค่าการซื้อขายทั่วโลกสำหรับความผิดที่ร้ายแรงที่สุดหรือ 40

ล้านยูโร สำหรับความผิดอื่นๆ ทั้งหมด ค่าปรับสูงสุดจะอยู่ที่อย่างน้อย 3% ของมูลค่าการซื้อขายหรือ 24 ล้านยูโร รัฐสมาชิกจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าบุคคลธรรมดาและบริษัทอาจถูกคว่ำบาตรด้วยมาตรการเพิ่มเติม เช่น ภาระผูกพันสำหรับผู้กระทำผิดในการคืนสภาพสิ่งแวดล้อมหรือชดเชยความเสียหาย โดยยกเว้นพวกเขาจากการเข้าถึงเงินทุนสาธารณะ หรือการเพิกถอนใบอนุญาตหรือการอนุญาต (Council of the EU, 2024)

จากตัวอย่างการลงโทษข้างต้นจะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการอื่นๆ ในการลงโทษ การใช้โทษปรับรายวัน (Day fine) หรือระบบวันปรับ (Day-fine System) กับคดีสิ่งแวดล้อมมีเหตุผลเนื่องมาจากปัญหาความไม่เสมอภาคของระบบค่าปรับแบบคงที่ (Fixed-sum Fine) ทำให้การลงโทษปรับขาดประสิทธิภาพในการยับยั้ง ป้องปรามการกระทำความผิด โดยเฉพาะกับผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีโดยเฉพาะกับนายทุน เจ้าของกิจการ การใช้โทษลักษณะระบบวันปรับจึงเริ่มมีการใช้ในนานาอารยประเทศเรื่อยมา เป็นการปรับที่จำนวนเงินปรับแปรผันตรงกับความหนักเบาของโทษที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด และแปรผันตรงกับรายได้หรือสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดในขณะที่ได้กระทำความผิด แทนอัตราค่าปรับแบบคงที่ (Fixed-sum Fine) ที่ขาดประสิทธิภาพในการยับยั้งป้องปรามการกระทำความผิดดังเช่นปัจจุบันได้ใช้อยู่ในสังคมไทย การลงโทษลักษณะนี้ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษอย่างหนึ่งคือเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) การลงโทษเพื่อเป็นการขู่ให้ผู้ที่ไม่คิดกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด พฤติกรรมและการกระทำของบุคคล ก่อนที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมใดออกมา จะทำการเปรียบเทียบระหว่างความสุขและความเจ็บปวดที่ได้รับ ในการกำหนดบทลงโทษมีไว้เพื่อป้องกันผู้ที่ไม่คิดกระทำความผิดว่า ผลของการกระทำไม่คุ้มค่า ก่อให้เกิดความเจ็บปวดเพื่อที่ผู้กระทำความผิดจะได้ไม่กระทำการ เป็นการลงโทษโดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) ลักษณะโทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำความผิด อันเป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ที่กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ต้องทันสมัยและเป็นธรรมตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างเป็นสากล

โดยที่กระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไปกระแสนักองค์กรหลักๆ ในกระบวนการยุติธรรม มักจะมีจุดเน้นแต่เพียงเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทว่า อีกหน่วยวิเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามักมีอาจหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงเหยื่ออาชญากรรม ที่ปฏิเสธมิได้ว่าปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยมักละเลยการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายต่อการได้รับการเยียวยา แม้ว่าปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ อันเนื่องมาจากการกระทำใดๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย ” ดังนั้นในหลักการการเยียวยาผู้เสียหายย่อมควรได้รับการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) จากการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ดังเช่นตัวอย่างต่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศ

ออสเตรเลีย ที่มีการนำเอาวิธีคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการเสริม ตัวอย่างการลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ ที่มีคำพิพากษา คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมาตรการลงโทษอื่นทางอาญา อนึ่ง สำหรับประเทศไทย กฎหมายอาญาของประเทศไทยยังคงมิได้มีบทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชย หรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่ออาชญากรรมแต่ประการใด ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการฟ้องร้องการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อมลพิษ เพียงแต่พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายเกิดจากแหล่งมลพิษ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษนั้นต้องรับผิดชอบ ตามหลักเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายและหลักเรื่องความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการต่อสู้ทางคดีในกระบวนการยุติธรรมมักใช้ระยะเวลายาวนาน อีกทั้งส่วนใหญ่ผู้เสียหายมักเป็นชาวบ้านทุนทรัพย์ไม่มากนักในการต่อสู้คดีเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง เนื่องด้วย การฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าธรรมเนียมศาลตามกฎหมาย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทนายความ รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอื่นๆ นอกจากนี้หากผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอิทธิพลมีทุนทรัพย์ในการต่อสู้คดี มีความสามารถในการปกปิดความผิด ระยะเวลาตลอดที่เหยื่อต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นยิ่งอาจก่อให้เกิดความเหนื่อยล้า ยากลำบากในการต่อสู้คดี และยากต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

4.3 รูปแบบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย มุมมองเชิงอาชญาวิทยา

หากพิจารณาถึงรูปแบบอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแน่นอนว่าลักษณะอาชญากรรมประเภทนี้เข้าข่ายนิยามของอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม (Green Criminology) อธิบายเป็นอาชญากรรมที่สังคมควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องด้วยเป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายและยากที่จะฟื้นคืนได้อย่างเดิม ตามที่ Michael Lynch (2020) ได้อธิบายถึงอาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมไว้ว่าเป็นอาชญากรรมที่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังถูกคุกคามโดยมนุษย์ เหยื่อผู้กระทำผิดไม่ใช่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้น แต่คือทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเหยื่อโดยตรง ด้วยเหตุนี้อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อมนี้จึงเปรียบเสมือนร่มใหญ่ที่ครอบคลุมการศึกษาอาชญากรรมที่กระทำต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และสิ่งมีชีวิต ที่จำเป็นต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการกระทำผิดในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านมลพิษ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ และการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (Lynch, 2020)

เมื่อพิจารณาการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกนั้น ในมุมมองความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อมแม้จะมีกฎหมายในประเทศรองรับว่าเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายฉบับใดก็ตาม หรือมีกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมก็ตาม หากแต่การกระทำและผลลัพธ์ของการกระทำผิดมีมุมมองที่กว้างกว่าการมองเชิงมิติทางกฎหมาย

เพียงด้านเดียว ตามที่ Larry J. Siegel (2015) สะท้อนถึงมิติมุมมองความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อม แม้การกระทำนั้นจะมีได้ระบุไว้ว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมายก็ตาม (Siegel, 2015) ดังนั้นเมื่อมองในมิติความเป็นธรรมก็ย่อมต้องมีการป้องกันการกระทำผิดไม่ให้เกิดขึ้น การส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิทางสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชนโดยรอบ และการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นย่อมต้องเป็นประเด็นที่ควรจะต้องผลักดันและพัฒนาให้เกิดขึ้น ทั้งในความผิดชอบรัฐเองหรือรวมไปถึงความร่วมมือในทุกภาคส่วนในสังคม

4.3.1 อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

ในศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาการให้ความสำคัญต่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวในช่วงกลางศตวรรษ 1960 (Piers Beirne and Nigel South, 2007) หากแต่เมื่อพิจารณาถึงบทบาทผู้บังคับใช้กฎหมายและการกระทำผิดที่เพิ่มมากขึ้นก็สะท้อนถึงความจริงจังในการป้องกันปราบปราม หรือนโยบายในการจัดการปัญหาย่อมต้องได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เท่าทันกับอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับในปัจจุบันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในโลกไร้พรมแดน ยังเข้าข่ายองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดอย่างชัดเจนทันที ต้องใช้ทรัพยากรในการสืบหาว่าผู้ใดอยู่เบื้องหลัง และแม้สืบพบก็ยากต่อการติดตามนำตัวมารับโทษ ลักษณะอาชญากรรมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในปัจจุบัน ยังมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม สอดคล้องตามการนิยามขององค์การสหประชาชาติได้ให้นิยามของคำว่า “องค์กรอาชญากรรม” ในอนุสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ปี ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) ว่าหมายถึง กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้างของบุคคล 3 คน หรือมากกว่าที่ดำรงอยู่เป็นระยะเวลาหนึ่งและมีการประสานการดำเนินงานระหว่างกันโดยมีเป้าหมายในการกระทำอาชญากรรมร้ายแรงหนึ่งอย่างหรือมากกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม และแน่นอนว่าการกระทำผิดที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นทั้งโรงงานรีไซเคิลทั้งที่จดทะเบียนแต่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการประกอบกิจการ และที่เป็นโรงงานผิดกฎหมายแรงงานเถื่อน

ตารางที่ 19 ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ	การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย
ลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม	
● อาชญากรรมที่กระทำต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และสิ่งมีชีวิต (Lynch, 2020)	✓
● จงใจละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับของประเทศตนเองและก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)	✓
● อาชญากรรมขั้นสูง (High Crime) กระทบในวงกว้างทั้งระดับประเทศและระดับโลก (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)	✓
● ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดอย่างชัดเจนทันที ต้องใช้เวลาในการสืบหาว่าผู้ใดอยู่เบื้องหลัง (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)	✓
ลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ	
● กลุ่มที่มีการจัดโครงสร้างของบุคคล 3 คน หรือมากกว่าที่ดำรงอยู่เป็นระยะเวลาหนึ่งและมีการประสานการดำเนินงานระหว่างกันโดยมีเป้าหมายในการกระทำอาชญากรรมร้ายแรงหนึ่งอย่างหรือมากกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ทางวัตถุ	✓
● มีหัวหน้าที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือมีบทบาทหน้าที่ทางสังคม	✓
● ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME, 2000)	✓
● ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่ส่วนสำคัญของการเตรียมการ การวางแผน การสั่งการ หรือการควบคุมได้กระทำอีกในประเทศหนึ่ง (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME, 2000)	✓

ตารางที่ 20 ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย (ต่อ)

ลักษณะของอาชญากรรมองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ	การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย
● ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาในอาณาเขตของประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ หรือ ความผิดนั้นกระทำลงในประเทศหนึ่ง แต่มีผลกระทบที่สำคัญเกิดขึ้นในอีกประเทศหนึ่ง (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME, 2000)	✓
● การกระทำความผิดกฎหมายอันเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และสัตว์ หมายรวมถึงการเอื้อให้เกิดการกระทำความผิดโดยรัฐ หรือการกระทำความผิดโดยองค์กรธุรกิจหรือผู้กระทำการที่มีอิทธิพลซึ่งมีอำนาจในการขึ้นนโยบายของรัฐไปในทางที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (White, 2018)	✓

ลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย นั้นนับว่าเกี่ยวพันกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ เนื่องจากเมื่อพิจารณานิยามตามการอธิบายลักษณะของ “องค์กรอาชญากรรม ” จะพบว่าในการกระทำความผิดมีสายบังคับบัญชาในรูปแบบองค์กร โดยมีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจผิดกฎหมายประเภทต่าง ๆ โดยการกระทำความผิดมักมีลักษณะเป็นโรงงานกิจการอุตสาหกรรมทั้งจัดตั้งตามกฎหมาย แต่ดำเนินการผิดเงื่อนไข และที่เป็นโรงงานผิดกฎหมาย โดยตัวการกระทำความผิดมีทั้งคนไทยและคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลจีนเป็นเจ้าของกิจการที่แท้จริง ในการจัดตั้งกิจการมีการใช้คนไทยเป็นนอมินีหุ้นส่วนจดทะเบียนบริษัท มีแรงงานตามสายบังคับบัญชา บางกรณีตัวการผู้กระทำความผิดไม่ได้อยู่ในประเทศ อาทิสัญชาติจีนซึ่งไม่ได้อยู่ในราชอาณาจักรไทย และเกี่ยวพันกับองค์กรอาชญากรรมในต่างประเทศ ทำให้ยากต่อการปราบปรามอาชญากรรม

4.3.2 การวิเคราะห์สาเหตุการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทยในมุมมองอาชญาวิทยา

โดยพื้นฐานการอธิบายสาเหตุการประกอบอาชญากรรม อาชญากรทั่วไปรวมถึงในประเด็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การกระทำผิดมักเกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล หรือหลักการที่เรียกว่า “เจตจำนงเสรี” (Free will) กล่าวคือผู้กระทำผิดตัวการลักลอบนำเข้าของเสียมีกระบวนการการไตร่ตรองไว้ก่อนแล้วว่าเมื่อประกอบอาชญากรรมแล้วจะเกิดผลดี (Gain) มากกว่าผลเสีย (Pain) ที่จะได้รับ (อุทัยอาทิเวช, 2558) รวมถึงยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือก (rational choice theory) ที่ถูกพัฒนามาจากแนวคิดของ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria 1738-1794) และปรัชญาของเจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham 1748-1832) ผู้ริเริ่มแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) กล่าวคือหากพิจารณาถึงประโยชน์ในการกระทำผิดจะพบว่าผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นค่ารับจ้างจากการลักลอบนำเข้าเพื่อดำเนินการกำจัดของเสียจากประเทศต้นทางที่ไม่สามารถดำเนินการได้ หรือมีการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด รวมถึงประโยชน์จากการนำเข้าเศษพลาสติกผิวด้านในร่วมกับของเสียอื่นๆ เพื่อนำไปหลอมหรือผ่านกระบวนการรีไซเคิลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อไป มีการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าในการกระทำผิดที่มีโอกาสน้อยกว่าที่จะถูกจับกุมจึงตัดสินใจก่ออาชญากรรม กล่าวคือเมื่อพิจารณาความเสี่ยงการถูกจับกุมจะพบว่าประโยชน์ที่ได้จากการกระทำผิดมีมากกว่าโอกาสการถูกจับกุม เนื่องจากข้อจำกัดของระบบบริหารความเสี่ยงพิธีการนำเข้าศุลกากร ระบบการตรวจสอบ เอกซเรย์ (x-ray) ที่ในทางปฏิบัติยังคงไม่สามารถตรวจสอบทุกสินค้าได้ทั้งหมด ข้อจำกัดเครื่อง เอกซเรย์ (x-ray) คลาดเคลื่อนใช้งานหนักและใช้มาระยะเวลายาวนาน ข้อจำกัดด้านกำลังพลของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการตรวจสอบสินค้าที่เข้าประเทศแต่ละวัน และข้อจำกัดการทำงานเชิงรุกต่อการตรวจสอบการจัดตั้งกิจการและกระบวนการผลิต ทำให้การกระทำผิดลักษณะดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันทั้งในเขตปลอดอากรและพื้นที่ทั่วไป

อย่างไรก็ดีนอกจากทฤษฎีกลุ่มการเลือกที่สามารถอธิบายอาชญากรรมได้อย่างกว้าง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบอาชญากรรมให้ละเอียดมากยิ่งขึ้นโดย ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theor) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรม อธิบายถึงปัจจัยสามประการที่เอื้อให้เกิดการกระทำผิด ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับแรงจูงใจ (Motivated Offenders) หลักคือความต้องการทางการเงิน เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) ประเทศปลายทางที่ยังคงประสบปัญหาประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และโอกาสในการกระทำผิด (Opportunity) ระบบเทคโนโลยีและการบริหารความเสี่ยง รวมถึงการสอดส่องดูแลกิจการที่ยังคงมีช่องโหว่ต่อการประกอบอาชญากรรมเมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ครบองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน จะทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางด้านล่างต่อไปนี้

ตารางที่ 21 การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

ผู้กระทำความผิดที่ ได้รับแรงจูงใจ (Motivated Offenders)	● ต้องการนำพลาสติกรีไซเคิล รวมทั้งของสินค้าผิดกฎหมายทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ที่ปะปนกันมาจากการลักลอบนำเข้า มาเพิ่มมูลค่าเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ที่เพิ่มขึ้น ● รับจ้างลักลอบนำเข้าเพื่อกำจัดขยะรวมถึงของเสีย ประเทศต้นทางต้องการส่งขยะมาทิ้งในเมืองไทย เนื่องจากไม่สามารถดำเนินการกำจัดภายในประเทศ ดังนั้นขยะพลาสติกที่ลักลอบนำเข้าส่วนใหญ่จึงเป็นขยะเกรดต่ำ หรือ นำไปรีไซเคิลได้น้อย
เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets)	● การขนส่งทางเรือที่สามารถทำได้โดยสะดวกผ่านเทคนิคกระทำความผิดโดยการสำแดงเท็จ ● ผู้กระทำผิดสามารถประเมินความเสี่ยงก่อนลงมือกระทำ จากการประเมินความเข้มงวดการบังคับใช้กฎหมายที่ขาดประสิทธิภาพ การติดสินบนเจ้าหน้าที่ทำให้ธุรกิจสีเทาบางกลุ่มโดยเฉพาะประเทศจีนกระจายออกมายอยู่นอกประเทศในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย ● การเข้าถึง (Accessibility) หรือความสามารถในการเข้าถึงเป้าหมาย การหาผู้ร่วมขบวนการเพิ่มความซับซ้อนต่อการสืบถึงตัวการกระทำผิด โดยการหาอมินีเป็นชาวไทยในการร่วมก่อตั้งธุรกิจ ● ความหละหลวมของการตรวจสอบการขออนุญาตประกอบกิจการ การจัดตั้งโรงงาน การสอดส่องดูแลกระบวนการผลิตในโรงงาน การตรวจสอบรายงานการปล่อยมลพิษ

ตารางที่ 22 การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย (ต่อ)

การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

โอกาสในการกระทำผิด (Opportunity)	● โอกาสเล็ดลอดการเปิดตรวจเนื่องจากจำนวนสินค้าเข้าประเทศจำนวนมากในแต่ละวัน ● ข้อจำกัดการบริหารความเสี่ยง ที่หากข้อมูลเงื่อนไขความเสี่ยงไม่ครบถ้วน ไม่มีการใส่ข้อมูลลักษณะการทำความผิด ประวัติการกระทำผิด ก็จะทำให้ระบบไม่มีข้อมูลส่งเพื่อให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรเปิดตรวจ ● สภาพปัญหาการใช้งานหนักของเครื่องเอกซเรย์ ความคลาดเคลื่อนของเครื่องเอกซเรย์ ● การตรวจพบที่ทำได้ยากหากมีการอำพรางสินค้าสอดใส่ไว้ข้างในตู้คอนเทนเนอร์ แล้วมีสินค้าอื่นหุ้มรอบ ● การประสานงานระหว่างหน่วยงานเพื่อเข้าตรวจค้นที่ต้องใช้ระยะเวลา ผู้กระทำผิดทราบเรื่องหรือข้อมูลก่อนและสามารถมีเวลาในการเตรียมตัวรับการตรวจสอบโดยทำลายหลักฐานของกลางต่างๆ ได้ทัน ● การติดสินบนเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อซื้อโอกาสการทำผิดและหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม

จากข้างต้นจะเห็นว่าองค์ประกอบและรายละเอียดของสามเหลี่ยมอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดที่ได้รับแรงจูงใจ (Motivated Offenders) เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) และโอกาสในการกระทำผิด (Opportunity) มีความสอดคล้องเอื้อให้อาชญากรยังคงอยู่ในสังคม อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับการชักนำให้นักการกระทำผิดที่โอกาสจากการทำผิดยังผนวกรวมกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการกระทำผิดมีมากกว่าความเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายสิ่งเหล่านี้จึงยังคงเป็นสาเหตุหลักที่ประเทศไทยเป็นเป้าหมายการกระทำผิดจากความหละหลวมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย หรือแม้แต่การทุจริตของเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้และยากต่อการปราบปรามอาชญากรรม นอกจากนี้ลักษณะของอาชญากรที่กระทำผิดในการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก พิจารณาถึงองค์ประกอบองค์กรอาชญากรรมข้างต้นพบว่ามีความสอดคล้องกับ ทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (different association theory) ของ Edwin Sutherland (1961)

การคบค้าสมาคมที่แตกต่าง (different association theory) คือการที่จะเป็นอาชญากรมืออาชีพ (Professional Theft) ผู้กระทำผิดได้ผ่านการเรียนรู้ตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร และยอมรับที่จะละเมิดกฎหมาย ลักษณะการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย พบว่ามีทั้งที่เป็นคนไทยเป็นตัวละครกระทำผิด และชาวต่างชาติประเทศจีนผู้เป็นนักลงทุนบางรายอาศัยอยู่ในประเทศ บางรายอยู่นอกประเทศ และตามนิยามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ “องค์กรอาชญากรรม” หมายความว่า คณะบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป ที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและร่วมกันกระทำการใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรง และได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นในกลุ่มมีการเรียนรู้วิธีการฉ้อฉลทางเอกสาร การเรียนรู้วิธีการทำงานของบุคลากรเพื่อหาวิธีช่องทางการประกอบอาชญากรรม จากปัญหาการตรวจ เอกซเรย์ (x-ray) จะทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้นตามที่ระบบบริหารความเสี่ยงได้ระบุให้เจ้าหน้าที่เปิดตรวจ

นอกจากนี้ยังมีการการรวมกลุ่มกันเพื่อกระทำผิดยังมีการอาศัยชาวไทยเป็นผู้ถือหุ้นกิจการบริษัทร่วมหรือเรียกได้ว่าเป็นนอมินี มีการจ้างแรงงานเถื่อนหรือแรงงานผิดกฎหมายเพื่อประโยชน์ทางการเงิน จึงกล่าวได้ว่าการกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้นได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการกระทำผิด การสำแดงเท็จ การสอดใส่เพื่อเลี่ยงการตรวจสอบทางกายภาพ เทคนิคการจดทะเบียน ดำเนินการปกปิด ซ่อนเร้นอำพรางพยานหลักฐาน ทางเข้า-ออก หรือใช้วิธีอำพรางอาคารในโรงงานมีเพียงส่วนหนึ่งที่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน แต่มีพื้นที่อาคารอื่นๆ ไม่มีใบอนุญาต

บางกรณียังมีการอาศัยช่องทางการกระทำผิดจากการทุจริตของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การติดสินบนเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เมื่อมีการเรียนรู้ เทคนิคการกระทำผิด แรงดลใจ แรงผลักดัน การใช้เหตุผล ทักษะเกี่ยวกับการทำผิด เรียนรู้ด้วยการไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ละเมิดกฎหมาย บุคคลกลายเป็นผู้กระทำผิด เพราะว่าความเห็นด้วยการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความไม่เห็นด้วยโดยที่มีมีความต้องการ และมีค่านิยมทั่วไป เช่น ความมั่นคงทางการเงิน ความสุข การดิ้นรนเพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงิน ความผิดหวังจากการไม่ประสบความสำเร็จ ต้องการสำเร็จที่ได้มาโดยทางลัด โดยที่การกระทำผิดนั้นส่งผลกระทบและความเสียหายต่อระบบนิเวศ ก่อให้เกิดมลพิษที่ยากจะเยียวยาให้หวนคืนดังเดิม

4.4 แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย

ตามทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory) พัฒนาขึ้นมาโดย รอเร็นซ์ โคเฮน (Lawrence Cohen) และมาร์คัส เฟลสัน ได้วิเคราะห์ว่าการตกเป็นเหยื่อเป็นผลจากการที่เหยื่อเข้าไปสัมผัสโดยตรงกับผู้กระทำผิดด้วยความประจวบเหมาะในปัจจัยสามประการ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับแรงจูงใจ (Motivated Offenders) เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) และการขาดผู้

คุ้มครอง (Absence of Capable Guardians) ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้กฎหมายในการจัดการกับรูปแบบอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

จากการประยุกต์ใช้แนวคิดลดโอกาสการกระทำผิดจากทฤษฎีดังกล่าว เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีลักษณะเหมาะสมหรือตกเป็นเป้าหมายในการประกอบอาชญากรรม ดังนั้น การจะลดหรือแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ตามทฤษฎีดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงการตัดช่องโอกาสในการกระทำผิดให้เกิดขึ้นอย่างน้อยที่สุด และเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายเพื่อยุติการตกเป็นประเทศปลายทางแห่งการกระทำผิด จากผลการศึกษาแนวทางการป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย สามารถประยุกต์เสนอเป็นแนวทางการป้องกันอาชญากรรมเพื่อลดโอกาสจากกระทำด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

4.4.1 การพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงเพื่อลดช่องโอกาสการกระทำผิด

แม้ว่าระบบบริหารความเสี่ยงของศุลกากรปัจจุบันเป็นการปรับใช้ตามองค์การศุลกากรโลกผ่าน WCO Safe Frame Work of Standard ระบบกำหนดเงื่อนไขความเสี่ยง (Profiling System) มีหลักการทำงานคือ ระบบคอมพิวเตอร์กำหนดรหัสสั่งการตรวจในใบขนสินค้าระบบอิเล็กทรอนิกส์ กำหนดเงื่อนไขประเมินความเสี่ยงตามหลักการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดเงื่อนไขความเสี่ยง (Central Profile) เพื่อคัดเลือกและกำหนดการสั่งการตรวจในใบขนสินค้าแต่ละฉบับ ทว่าจุดที่ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงสำคัญอย่างหนึ่งคือ หากข้อมูลที่มากำหนดเงื่อนไขความเสี่ยงไม่ทันสมัย และหากไม่มีการใส่ข้อมูลลักษณะการกระทำผิด ประวัติการกระทำผิด ก็จะทำให้ระบบไม่มีข้อมูลส่งเพื่อเปิดตรวจได้ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาจึงควรมีการพัฒนาในมิติของข่าวกรองต่อการบันทึกลงในระบบบริหารความเสี่ยง รวมไปถึงประวัติการกระทำผิด เพื่อให้มีการตรวจสอบที่รัดกุมมากยิ่งขึ้น ประกอบกับพัฒนาเทคโนโลยีในการตรวจสอบสินค้าที่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการ เอกซเรย์ (x-ray) อย่างเต็มกำลัง โดยที่กระบวนการดังกล่าวเป็นการเพิ่มความเสี่ยงการถูกจับกุมให้แก่ผู้กระทำผิดผ่านกระบวนการซึ่งน้ำหนักตาม Rational Choice Theory หรือทฤษฎีคิดก่อนกระทำผิด โดยนักเศรษฐศาสตร์เกร์ เบเกอร์ (Becker 1968) และ โรเบิร์ต ครอก (Crouch 1979) อธิบายว่าบุคคลเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำผิดกฎหมาย และการจะกระทำผิดขึ้นอยู่กับการได้รับความพึงพอใจหรือผลประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ Larry J. Siegel ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการก่ออาชญากรรมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลซึ่งน้ำหนักระหว่างการตัดสินใจเสี่ยงที่จะละเมิดกฎหมาย แต่หากบุคคลคิดว่าตนมีความเสี่ยงกับการถูกจับและถูกลงโทษมากกว่าบุคคลนั้นก็จะไม่ตัดสินใจเสี่ยงประกอบอาชญากรรม ดังนั้นการเพิ่มความเสี่ยงการถูกจับกุมโดยระบบเทคโนโลยีในการป้องกันอาชญากรรมในประเด็นนี้ก็ย่อมเป็นแนวทางช่วยแก้ไขปัญหาเพิ่มความเข้มงวดในกระบวนการที่สินค้าเข้าประเทศตั้งแต่การคัดกรองผ่านกระบวนการพิธีศุลกากร

4.4.2 การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มักดำเนินการสืบสวน สอบสวนถึงตัวการได้ยาก เนื่องด้วยผู้กระทำความผิดเป็นนายทุนที่มีทั้งชาวจีน อยู่ต่างประเทศ นายทุนไทย หรือผู้มีอิทธิพล ประกอบกิจการโรงงานใช้วิธีให้คนไทยร่วมเป็นผู้ถือหุ้น หลายกรณีคนไทยที่ได้ว่าจ้างถือหุ้นไม่รู้จักหรือไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลตัวการผู้กระทำความผิด ข้อมูลที่จะนำตัวการมาลงโทษจึงเป็นไปได้ว่ายากลำบาก และยากที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ข้อจำกัดอย่างหนึ่งต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมคือความรู้ในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งสาระของการประกอบอาชญากรรมนี้ข้อเท็จจริงทางคดีสะท้อนคือผู้กระทำความผิดมิใช่สถานะปัจเจกบุคคล มีตัวแสดงที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากสาระของกฎหมายได้ให้อำนาจอันชอบธรรมแก่ผู้ปฏิบัติงาน ให้อำนาจอันชอบธรรมพนักงานสอบสวนรับผิดชอบดำเนินคดี ในภาพรวมพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อการปราบปรามอาชญากรรมที่รวดเร็ว ดำเนินการในลักษณะมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดฐานมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และได้ให้อำนาจในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนเพื่อเท่าทันอาชญากรรม

สภาพปัญหาทางปฏิบัติการขาดความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะความเข้าใจถึงลักษณะองค์กรอาชญากรรมและอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายได้ให้อำนาจไว้สอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 พบว่าปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติพ.ศ.2556 ประกอบด้วยปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ตลอดจนการไม่ทราบแนวทางในการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 (สมนทิพย์ จิตสว่าง, นที จิตสว่าง และ แสงโสม กออุดม, 2565) ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องอบรมให้ความรู้หรือจัดทำคู่มือให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างทันทั่วทั้งที่

4.4.3 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบงานยุติธรรมทางอาญาในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ในขั้นก่อนพิจารณาคดีปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยการสอบสวนนั้นถือเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด นอกจากสำนักงานตำรวจท้องถิ่นแล้ว ปัจจุบันคดีที่เกี่ยวข้องนี้ยังอยู่ในการรับผิดชอบของกรมสอบสวนกลาง โดยเฉพาะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าของเสียอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งถือว่ามีความเฉพาะทาง ซับซ้อน และเป็นคดีสำคัญ มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ครอบคลุมทั้งประเทศ และต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ควบคู่กับอุปกรณ์เครื่องมือพิเศษ เพื่อเติมเต็มงานด้านป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หากแต่ในทางปฏิบัติปัจจุบันคดีลักษณะนี้มักดูแลควบคุมโดย กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ได้อยู่ภายใต้กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก แท้จริงแล้วนอกเสียจากการพิจารณาว่าเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับภาษีและกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ หากแต่การพิจารณาดังกล่าวอาจทำให้ไม่ครอบคลุมถึงการพิจารณาข้อเท็จจริงที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษ การพิจารณาข้อเท็จจริงทางคดีต่อสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบันจึงมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน พิสูจน์ข้อเท็จจริงทางคดี และผลเสียหายที่เกิดขึ้นในมิติสิ่งแวดล้อม ประกอบการพิจารณาคดีและเยียวยาผลกระทบจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ดังนั้นการพัฒนาความรับผิดชอบการดำเนินคดีเนื้อหาสาระหลักจึงควรอยู่ภายใต้กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่ควรต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีข้อเท็จจริงครบถ้วนในสำนวนสอบสวนต่อการเข้าสู่ขั้นพิจารณาคดีต่อไป

โดยที่การสืบสวนสอบสวนเป็นกระบวนการหนึ่งภายใต้อำนาจการดำเนินคดีโดยรัฐ แตกต่างจากนานาอารยประเทศที่ว่า อัยการในฐานะผู้แทนรัฐโดยแท้จะต้องสืบสวนสอบสวนแสวงหาและพิจารณาพยานหลักฐานอย่างละเอียดรอบคอบจนสิ้นสงสัย (beyond reasonable doubts) เพื่อพยานหลักฐานที่มั่นคงพอที่จะพิจารณาพิพากษาลงโทษ โดยอัยการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบข้อเท็จจริงทางคดีอย่างรวดเร็ว (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2566) ทว่าประเทศไทยส่วนใหญ่การสอบสวนจะดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนเป็นหลัก โดยอัยการพิจารณาสำนวนในการสั่งฟ้องคดี อย่างไรก็ตามอัยการผู้ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ รวมทั้งร่วมสอบสวนในคดีที่มีความเสียหายซับซ้อน เนื่องจากความเสียหายบางครั้งมิได้เกิดขึ้นทันที แต่ผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายในลักษณะสะสม จำต้องใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีในการพิสูจน์ความเสียหาย ดังนั้นจึงควรจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเฉพาะเพื่อสนับสนุนหรือเข้าการสอบสวนฟ้องร้องที่รัดกุม เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่มั่นคงที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ในชั้นพิจารณาพิพากษาควรแยกประเภทคดีอาญาสิ่งแวดล้อมออกจากคดีอาญาทั่วไป อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมถือเป็นการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อสาธารณชนหรือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาขยายแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมจากเดิม นอกจากแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลแพ่ง แผนกคดีสิ่งแวดล้อมประจำศาลอุทธรณ์ และแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกา โดยศาลควรมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริง นำสืบในประเด็นความเสียหายและผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ รับฟังข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ชักถามพยานเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร การเดินเผชิญสืบเพื่อค้นหาความจริงโดยประจักษ์ การสืบพยานไต่สวนหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรานุช ภูวรักษ์ (2555) ซึ่งเสนอไว้ว่าในศาลชั้นต้นควรมีการแยกสำนวนคดีอาญาสิ่งแวดล้อมออกจากคดีอาญาทั่วไป ตั้งแต่แรกเริ่มฟ้องคดี โดยแบ่งแยกประเภทคดีโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับการแบ่งแยกประเภทคดีและสนับสนุนให้เกิดบทบาทเชิงรุกของศาลนาระบบไต่สวนมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติใหม่ที่แตกต่างไปจากวิธีพิจารณาในรูปแบบเดิม และยังสอดคล้องกับ ประเสริฐ สิทธิโนผล (2561) ในการศึกษาบทบาทในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง: เปรียบเทียบ โดยเสนอว่าควรใช้ระบบไต่สวนคดีสิ่งแวดล้อม ดังเช่นนาณาอารยประเทศ อาทิ ศาลสิ่งแวดล้อมประเทศนิวซีแลนด์ การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในทางปกครอง ฝรั่งเศสใช้กระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน (Inquisitorial) ศาลสิ่งแวดล้อม (Green Courts) มาเลเซียมีระบบพิเศษในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พร้อมจัดทำวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุที่วาคดีสิ่งแวดล้อมด้วยเป็นคดีที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม และเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติและนานาชาติส่งผลต่อระบบนิเวศของโลก ประกอบกับการแสวงหาพยานหลักฐานมีความยุ่งยากอันมีความยากลำบากที่จะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย การแสวงหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวนเกี่ยวกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อม จึงน่าจักอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับสังคม โดยส่วนรวมมากกว่าผลเสียที่กระทบกับปัจเจกชน ตามหลักกฎหมายมหาชนอันถือว่าความยุติธรรมทางแพ่งและทางอาญาที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะนั้น เป็นบริการอย่างหนึ่งที่รัฐมีหน้าที่จัดให้กับประชาชนศาลจึงต้องมีบทบาทในเชิงรุกเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปโดยรวดเร็วเป็นธรรม อันจะอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มที่ แทนที่จะนิ่งเฉยและปล่อยให้เป็นเรื่องของคู่ความ (ประเสริฐ สิทธิโนผล, 2561)

4.4.4 การใช้โทษทางอาญากับสัดส่วนการกระทำผิด

เมื่อคำนึงถึงหนึ่งในวัตถุประสงค์การลงโทษผู้กระทำความผิดคือเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) ให้ผู้ที่คิดกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด ในการกำหนดบทลงโทษมีไว้เพื่อป้องกันผู้ที่คิดกระทำความผิดว่า ผลของการกระทำไม่คุ้มค่า ก่อให้เกิดความเจ็บปวดเพื่อที่ผู้กระทำความผิดจะได้ไม่กระทำการ เป็นการลงโทษโดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) ลักษณะโทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำความผิด อันเป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ปัจจุบันในประเทศไทยทางอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม โดยมากเป็นโทษจำคุกหรือโทษปรับ หากเป็นโทษริบทรัพย์ ต้องเป็นทรัพย์ที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์ที่มีไว้เป็นความผิด ส่วนโทษกักขังนำมาใช้เมื่อจำเลยไม่อาจชำระค่าปรับ (วรานุช ภูวรักษ์, 2555) จากเหตุข้อจำกัดการลงโทษ เป็นที่น่าสังเกตว่าการลงโทษมีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ดุลยพินิจการลงโทษศาลต้องพิจารณาการได้มาในเชิงเศรษฐกิจ (Economic gain) ของผู้กระทำความผิดด้วย ค่าปรับจะต้องรุนแรงเมื่อเทียบกับเจตนาร้ายของผู้กระทำความผิด แม้ผลร้ายที่เกิดขึ้นอาจจะไม่รุนแรงมาก (เนื่องจากการป้องกันได้ทันท่วงที) ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียมีแนวคิดในการลงโทษที่เรียกว่า การลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ (Creative sentencing) นำเอาวิธีการคุมประพฤติมาใช้ควบคู่กันเป็นมาตรการเสริม คำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายในการสอบสวนความผิด ให้ชำระเงินตามมูลค่าผลประโยชน์ที่พึงได้รับการกระทำความผิด และตัวอย่างการลงโทษในเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ อาทิ คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม คำสั่งให้ทำประกาศให้นิตินบุคคลประกาศความผิดของตนลงในหนังสือพิมพ์ รวมไปถึงการใช้ระบบวันปรับ อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจศาลสั่งลงโทษเช่นนี้ได้ (อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ, 2557) มาตรการเหล่านี้สะท้อนถึงการลงโทษเชิงสร้างสรรค์อันนับว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่สังคมไทยควรนำมาพิจารณาปรับใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดการลงโทษโดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) และการชดเชยความเสียหาย (restitution) จากสิ่งที่ได้กระทำ

4.4.5 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยการทำงานอย่างบูรณาการ

ลักษณะอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทยที่เกิดขึ้นนั้น จากการศึกษา มีลักษณะเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ และเป็นองค์กรอาชญากรรม ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ (Don Liddick : 2010) ในหัวข้อ The traffic in garbage and hazardous wastes: An overview. Trends in Organized Crime ที่สะท้อนถึงปัญหาของเสียอันตรายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลากหลาย รวมถึงองค์กรเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริต และกลุ่มอาชญากร (Liddick, 2010) ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือการอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ สามารถเริ่มจากการจัดตั้งทีมปฏิบัติการเฉพาะในประเทศ (National Task Forces) โดยร่วมเข้าด้วยกันระหว่างผู้

ปฏิบัติการในแต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย กรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานอัยการสูงสุด ผู้มีบทบาทในการดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้กระทำผิดและแสวงหาข้อเท็จจริงทางคดี ซึ่งนับว่าเป็นการระดมสรรพกำลังแลกเปลี่ยนรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ผลักดันการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ตลอดจนประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลแนวทางปฏิบัติการ และนโยบายทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมของที่ได้กล่าวถึงลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ (Transitional Environmental Crime) ที่จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรของหน่วยงานร่วมกันต่อการป้องกันอาชญากรรมที่มีลักษณะเกี่ยวข้องเป็นองค์กรระดับสูง (The high level of organizations) (UNEP, 2012). อีกทั้งยังเป็นไปตามแนวคิดของหน่วยงาน INTERPOL ต่อการผลักดันผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องใช้อำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการต่อสู้กับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมจากทุกมิติ ตั้งแต่การลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมายไปจนถึงการสืบสวนกิจการทางการเงินและภาษีของเครือข่ายอาชญากร โดยทีมปฏิบัติการดังกล่าวควรจะมีการอบรมเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการจัดการกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม เข้าร่วมประชุมกรณีต่างๆ ในระดับภูมิภาคแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบคดีต่างๆ และแบ่งปันข้อมูล หรืออาศัยทีมผู้เชี่ยวชาญในเครือข่ายต่างประเทศเข้าร่วมการสืบสวน พิสูจน์หลักฐาน การปฏิบัติการนอกกรอบแบบ เทคนิคในการสืบสวนผู้ต้องสงสัย (Interpol, 2020)

4.4.6 การผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเฝ้าระวังอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันประเทศไทยมีองค์กรภาคประชาสังคมจับตาเฝ้าระวังนโยบายภาครัฐที่มีต่อการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าของเสียและขยะพลาสติก รวมถึงการตรวจสอบความโปร่งใสการทำงานเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในมิติการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมมีส่วนในการขับเคลื่อนแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการจัดการปัญหาต่างๆ รวมถึงภาครัฐควรสนับสนุนให้มีอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมที่อาจเป็นคนในท้องถิ่น เพื่อดำเนินการตรวจตา เฝ้าระวัง ให้ความรู้ประชาชน และจัดให้มีสายด่วน รวมทั้งจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ทางคดีและการฟื้นคืนความเสียหายที่เกิดขึ้น แนวทางดังกล่าวย่อมสอดคล้องกับ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและถือว่าเป็นหลักการหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในคำปณธของ UNCHE Declaration ค.ศ. 1972 ซึ่งกล่าวว่า การบรรลุเป้าหมาย ด้านสิ่งแวดล้อม “ต้องอาศัยการยอมรับความรับผิดชอบของพลเมืองและชุมชน และของผู้ประกอบการและสถาบันต่างๆทุกระดับ” โดยประชาชนควรที่จะสามารถเข้าถึงสถิติข้อมูลพื้นฐานการ

นำเข้า ส่งออก ปริมาณคดีสิ่งแวดล้อมที่ถูกจับกุม มูลค่าความเสียหาย ซึ่งเป็นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุและกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อชุมชนของตน รวมทั้งสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่รัฐจะต้องเอื้ออำนวยและส่งเสริมความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมของสาธารณชน ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลอย่างกว้างขวาง ตลอดจนสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการทางยุติธรรมและทางบริหาร รวมทั้งการได้รับการชดเชยและการเยียวยาความเสียหาย

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย 3 ประการคือ 1) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก 2) เพื่อทราบถึงรูปแบบอาชญากรรมการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางป้องกันการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการทบทวนเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย กฎหมาย งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ บทความวารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ โดยผลจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลควบคู่กัน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างของการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย โดยเป็นผู้จับกุม ผู้ร่วมจับกุม ผู้สั่งการ หรือผู้สนับสนุนในการจับกุมดำเนินคดี หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้อง และกลุ่มบริหารหน่วยงานรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานหรือรับผิดชอบงานนโยบายและยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน รวมถึงกลุ่มผู้แทนภาคประชาสังคมที่มีบทบาทต่อต้านการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก หน่วยงานที่มีการรณรงค์เพื่อปกป้องสิทธิทางสิ่งแวดล้อม มีภารกิจผลักดันนโยบายสังคมต่อการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติก ผลกระทบจากขยะพลาสติก รวมถึงเปิดโปงอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ติดตามปัญหามลพิษภาคอุตสาหกรรม และเป็นหน่วยงานที่ศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหลักต่อการผลักดันให้มีการแก้ไขความบกพร่องของระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผลักดันให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย เพื่อคุ้มครองการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการและแนวทางการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการพรรณนาถึงข้อมูลที่ได้รับหาข้อสรุปตีความข้อมูล (Interpretation) มาวิเคราะห์และสรุปผลด้วยวิธีการเขียนแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยได้ตระหนักถึงจริยธรรมในการวิจัยผ่านการดำเนินการขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน ใบตอบรับการได้รับหนังสือจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต COA.NO.RSUERB2023-110

ซึ่งจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามกรอบแห่งวัตถุประสงค์งานวิจัย 3 ประเด็นสำคัญ สภาพปัญหาและผลกระทบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก รูปแบบอาชญากรรม และแนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบอาชญากรรมและสภาพปัญหาการจัดการอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

1.1 ผลกระทบด้านมลพิษขยะพลาสติกและเศษพลาสติกปนเปื้อน

พลาสติกย่อยสลายได้ยากจึงสะสมอยู่ในระบบนิเวศน์ทั้งทางบก ทางน้ำ และทะเล โดยอยู่ในรูปของพลาสติกขนาดใหญ่หรือเล็กลงไประดับไมโครพลาสติก และนาโนพลาสติก โรงงานอุตสาหกรรมที่มีการดำเนินการกิจการโดยไม่ปฏิบัติตามมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทำให้มลพิษที่เป็นอันตรายรั่วไหลสู่สิ่งแวดล้อมและสะสมในห่วงโซ่อาหาร ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มลพิษทางน้ำ ดิน และอากาศ มลพิษทางน้ำ น้ำเสียจากโรงงานที่มีค่าความเค็มและเต็มไปด้วยสารปนเปื้อน พืชที่ปลูกตาย จากนั้นน้ำเสียเหล่านี้จะไหลลงสู่ลำธารธรรมชาติที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติปนเปื้อน น้ำเสียยังอาจซึมลงดินและปนเปื้อนน้ำบาดาล ที่กระทบต่อพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำประปา

นอกจากนี้เส้นทางไหลของน้ำที่ผ่านโรงงาน มีโอกาสที่จะไหลลงสู่คลอง หรือลงสู่อ่างเก็บน้ำมีการปนเปื้อนของสารตกค้างกระทบต่อเกษตรกรชุมชนโดยรอบ มลพิษทางดิน การปนเปื้อนของโลหะหนักที่เป็นพิษในระดับที่เป็นอันตราย เศษซากที่รีไซเคิลไม่ได้ต้องกำจัดทิ้งด้วยการฝังกลบซึ่งบางครั้งเป็นขยะอันตราย ก่อให้เกิดการสะสมของสารพิษในดิน มลพิษทางอากาศ โรงงานรีไซเคิลขยะยังปล่อยฝุ่นควันสีดำ และส่งกลิ่นเหม็นฉุน ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยรอบ

อีกทั้งยังมีการปล่อยคาร์บอนมอนอกไซด์และความร้อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนที่เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยสาร POPs บางชนิดส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและการสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต ผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ ทุกขั้นตอนของการรีไซเคิลมีการปล่อยคาร์บอนมอนอกไซด์ ความร้อน กลิ่นเหม็น สารเคมี น้ำเสีย pm 2.5 เสียงดัง และมีเศษซากที่รีไซเคิลไม่ได้ต้องกำจัดทิ้งส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์ อนึ่งสารประกอบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพมีลักษณะความเป็นพิษที่แตกต่างกัน มีทั้งลักษณะความเป็นพิษเฉียบพลันและเรื้อรัง สุดท้ายผลกระทบเชิงเศรษฐกิจการรับซื้อของเก่าในประเทศไทยที่ตกต่ำลงจากการนำเข้าขยะพลาสติกจากต่างประเทศจำนวนมาก

1.2 การบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายคือประเด็นสำคัญและคือเป้าหมายกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากสภาพปัญหาเชิงกระบวนการยังคงอยู่ก็ยากนักที่จะสามารถลดความรุนแรงหรือหยุดยั้งผลลัพธ์ความเสียหายที่เกิดแก่สังคม และย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อมการพัฒนาที่ยั่งยืน ในกรณีคดีสิ่งแวดล้อมนั้นนอกเหนือจากการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การชดเชยเยียวยาความเสียหายสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยมุมมองความยุติธรรมเป็นรากฐานในการพิจารณาเสนอแนวทางการจัดการปัญหาที่นอกจากสอดคล้องต่อการนำเสนอมุมมองเชิงกฎหมายที่เป็นธรรมแล้ว ยังครอบคลุมมิติมุมมองความเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นเดียวกัน

1.2.1 สภาพปัญหาการตรวจสอบวัสดุที่นำเข้ามาในประเทศ

ในระบบบริหารความเสี่ยง ข้อมูลที่กำหนดเงื่อนไขความเสี่ยงในระบบบริหารความเสี่ยงของกรมศุลกากร หากระบบไม่ได้กำหนดให้เปิดตรวจตู้สินค้า สินค้าผิดกฎหมายก็มีโอกาสเล็ดลอดเข้าประเทศได้ซึ่งถือเป็นสภาพปัญหาระบบบริหารความเสี่ยงข้อมูลที่จะนำมาใช้กำหนดเงื่อนไขความเสี่ยงเพื่อคัดกรองการขนส่งที่เป็นการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย อัตราการเปิดตรวจสินค้าทำได้อย่างไม่เต็มที่ อีกทั้งการคัดกรองโดยการเอ็กซเรย์ทั้งจำนวนและประสิทธิภาพการใช้งานต่อวันที่มีการใช้งานเกินกำลัง ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดภาพคลาดเคลื่อนและเนื่องด้วยปริมาณสินค้าจำนวนมากที่เข้ามาต่อวันไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างครบถ้วนร้อยละ 100 การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลในการตรวจสอบ

ของเสียในอุตสาหกรรมรีไซเคิลของประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นเป็นเศษพลาสติกปนเปื้อน ปะปนไปกับพลาสติกชนิดอื่นๆ ซึ่งการจะนิยามวัสดุว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมายเข้าข่ายเป็นของเสียหรือขยะพลาสติกหรือไม่นั้น ต้องผ่านการตรวจสอบการพิสูจน์คุณสมบัติวัสดุโดยประสานงานกรมโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อตรวจสอบทางกายภาพยืนยันว่าวัสดุนั้นเข้าข่ายของเสีย จักเห็นได้ว่าการป้องกันการลักลอบนำเข้าอย่างผิดกฎหมายปัจจุบันพบว่าทางด้านกำลังพลและเทคโนโลยียังคงมีข้อจำกัด มีประเด็นที่ควรต้องปรับปรุงทางด้านระบบบริหารความเสี่ยงให้เกิดความทันสมัยเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม โดยใส่ข้อมูลลักษณะการกระทำความผิด ประวัติการกระทำความผิด เพื่อผู้มีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าจะสามารถตรวจสอบได้อย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้น

1.2.2 สภาพปัญหาการตรวจสอบทางกายภาพ การส่งคืนประเทศต้นทางและอนุมัติทำลาย

เมื่อสินค้าเข้ามาถึงราชอาณาจักรหากตรวจสอบของเข้าข่ายของต้องห้ามจะต้องดำเนินการเร่งตรวจสอบและส่งคืนสู่ประเทศต้นทางหรืออนุมัติทำลาย กระบวนการดังกล่าวนอกจากจะต้องใช้เวลา และ ยังต้องดำเนินการจัดเก็บซึ่งขยะ และหากเมื่อแจ้งตัวแทนขนส่งและเจ้าของสินค้าแล้วไม่มารับสินค้าหรือไม่ มีตัวตน ก็จะกลายเป็นของเสียส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่กระบวนการประสานงานเพื่อตรวจสอบทางกายภาพจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจสอบให้สิ้นกระแสความว่าวัสดุที่ นำเข้ามาในประเทศเหล่านั้นเป็นของเสียอันตราย จัดเป็นขยะพลาสติกหรือเศษพลาสติกปนเปื้อนเข้าข่าย ของเสีย อนึ่งในกระบวนการประสานงานนี้มักเกิดความล่าช้าและความเป็นไปได้ในการนำกลับ ทำให้การ กำจัดของเสียที่ตกเป็นภาระของภาครัฐ ในการติดตามดำเนินงาน ซึ่งยังคงเป็นการยากที่จะสามารถการันตี ผลลัพธ์การตามเรียกค่าใช้จ่ายคืนในการนำกลับของเสีย หรือเรียกค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืนจากผู้ส่งออก ซึ่งใน บางกรณีเพื่อแก้ปัญหาของเสียคงค้างเพื่อไม่ให้มีผลเสียด้านมลพิษมากกว่าเดิม ก็จำเป็นที่จะต้องจัดการ กำจัดของเสียโดยเกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถเรียกผู้รับผิดชอบได้

1.2.3 สภาพปัญหาการตรวจสอบการจัดตั้งกิจการโรงงานอุตสาหกรรมและการกำกับดูแล ธุรกิจอุตสาหกรรม

ปัจจุบันยังคงพบสภาพปัญหาเกี่ยวกับความเข้มงวดและรัดกุมของการตรวจสอบการขออนุญาต ประกอบกิจการการจัดตั้งโรงงาน กระบวนการผลิตในโรงงาน การระบุกระบวนการผลิตหรือ รีไซเคิลนั้น จะได้ของเสียอะไร เข้าข่ายขออนุญาต กรณีหลักที่ถูกจับกุมที่มีการเข้าตรวจค้นพบมีความผิดประกอบ กิจการไม่ตรงตามเงื่อนไขได้รับใบอนุญาตกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย สุขอนามัยของประชาชน รวมไปถึงการลักลอบขยะของเสียที่เหลือจากกระบวนการผลิต โดยการแอบทิ้งในพื้นที่สาธารณะส่ง ผลกระทบต่อชุมชนละแวกใกล้เคียงและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อป้องกันอาชญากรรมคือการบรรเทาผลร้าย และความเสียหายจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงถึงความจริงจังในการปฏิบัติงานของหน่วยงานระดับกรมและท้องถิ่น ในการกำกับดูแลธุรกิจอุตสาหกรรม ต่อการลงพื้นที่ตรวจสอบดูแลอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบที่มาผู้ถือ หุ้นกิจการ การทำงานบูรณาการเชิงรุกร่วมกับหน่วยงานตำรวจในกรณีตรวจพบโรงงานต้องสงสัย การเข้า ตรวจค้นร่วมกันอย่างรวดเร็ว

1.2.4 ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ความเข้าใจต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นเรื่องสำคัญ ในการปราบปราม อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน รูปแบบที่เกิดขึ้นมักมีลักษณะเกี่ยวข้อองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ดังนั้น ความรู้ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ความเข้าใจลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติต่อการบังคับใช้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ.๒๕๕๖ จึงเป็น

เรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง แม้กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจอันชอบธรรมพนักงานสอบสวนรับผิดชอบดำเนินการคดีอย่างมากในการสืบสวนสอบสวน แต่สิ่งสำคัญสูงสุดประการหนึ่งคือการบังคับใช้กฎหมายที่ขึ้นอยู่กับองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง การทำความเข้าใจรูปแบบอาชญากรรมที่เป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จะสามารถปฏิบัติงานภายใต้กฎหมายในการจัดการกับอาชญากรรมที่มีลักษณะเทคนิค วิธีการกระทำความผิด เครือข่ายในการทำงานที่สามารถหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมได้อย่างรวดเร็ว ผู้ปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจกฎหมายต่อการบังคับให้ทันต่อรูปแบบอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ประกอบกับการปฏิบัติการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่จำเป็นต้องลดการขั้นตอนราชการ การออกจดหมายราชการ การส่งหนังสือ การเสนอตามลำดับขั้นที่มีอาจทำให้สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมลักษณะนี้ได้

1.2.5 ความสมดุลของโทษในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด

หลายกรณีในอดีตก่อนปี 2562 ลักษณะการนำเข้าสินค้าผิดเงื่อนไขสามารถยุติคดีในชั้นศาลอาญา โดยการเปรียบเทียบงดการฟ้องร้องในชั้นศาลอาญา ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์การลงโทษข่มขู่ยับยั้งการลงโทษปรับอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากยังคงไม่ปรากฏกระบวนการสืบสวนสอบสวนเอาผิดผู้กระทำความผิดหลัก ความจริงจึงในการปราบปรามอาชญากรรม เปิดช่องโอกาสให้อาชญากรซึ่งนำหนักประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดมากกว่าความเกรงกลัวโทษและความเกรงกลัวการถูกจับกุม แม้ต่อมากรมศุลกากรจะมีการประกาศมาตรการแก้ไขปัญหายะก้อเล็กน้อยและเศษพลาสติก หากตรวจพบจะดำเนินการส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป โดยไม่เปรียบเทียบงดการฟ้องร้องในชั้นศาลอาญา แต่ในทางปฏิบัติยังคงไม่ปรากฏการแถลงการเปิดเผยข้อมูลทางสถิติคดีและผลการดำเนินงานให้สาธารณชนรับทราบภายหลังประกาศมาตรการที่หน่วยงานได้แจ้งว่าจะมีการบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาลักลอบนำเข้าของเสียเข้าประเทศ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคมต่อความจริงจังและความโปร่งใสในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

1.2.6 โครงสร้างหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมต่อการดำเนินคดีกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ในกรณีที่ตรวจพบโรงงานต้องสงสัยในการกระทำความผิดนอกจากตำรวจท้องถิ่น กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีความเฉพาะทางซับซ้อน และเป็นคดีสำคัญ ซึ่งในทางปฏิบัติหากกรณีดังกล่าวถูกส่งต่อมาถึงกรมสอบสวนกลาง ปัจจุบันกลับพบว่าหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบคือกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เหตุด้วยข้อกฎหมายที่ผิดหลักคือความผิดเกี่ยวกับภาษีกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับประเทศ อย่างไรก็ตามการตีความอาชญากรรมดังกล่าวยังคงมีนัยถึงการละเลยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมต่อการพิจารณาถึงผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้น ที่ควรอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของกอง

บังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลลัพธ์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมนอกเหนือจากความเสียหายทางมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว อีกทั้งในชั้นฟ้องคดีอาญายังคงไม่ปรากฏแผนคดีสิ่งแวดล้อมโดยตรงในสำนักงานอัยการสูงสุด รวมถึงยังไม่ปรากฏโครงสร้างศาลชั้นต้นที่แยกสำนวนคดีอาญาสิ่งแวดล้อมออกจากคดีอาญาทั่วไป

จากสภาพปัญหาข้างต้นต่อการป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีนำเข้าขยะพลาสติกจึงเห็นได้ว่ายังคงมีอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรม และประสิทธิภาพในการดำเนินคดีตามกฎหมายและการช่วยเหลือยังเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายในสังคม ซึ่งนอกจากปัญหาเชิงกระบวนการแล้วการศึกษารูปแบบอาชญากรรมและวิธีการกระทำผิดจะทำให้สามารถแสวงหาแนวทางลดช่องโอกาสในการกระทำผิดได้โดยมีรายละเอียดจากการศึกษา ดังนี้

2. รูปแบบอาชญากรรมและวิธีการกระทำผิด

การกระทำผิดลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมายมีลักษณะคือการสำแดงเท็จพิธีศุลกากรขาเข้า ด้วยวิธีการขนส่งสินค้าทางเรือและจะใช้บริการขนส่งทางทะเล สินค้าที่ผิดกฎหมายจะถูกบรรจุในตู้สินค้าทั่วไปในการขนส่งระหว่างประเทศ การสำแดงเท็จในที่นี้หมายถึงเป็นการสำแดงข้อมูลสินค้าหรือเอกสารใดๆ แก่กรมศุลกากรที่ไม่ตรงกับหลักฐานเอกสารและข้อเท็จจริงในการนำเข้าส่งออก เพื่อเสียอากรหรือปฏิบัติตามกฎหมายไม่ถูกต้องครบถ้วน ในกรณีขยะพลาสติก เศษพลาสติกปนเปื้อนมักมีลักษณะคือสำแดงเป็นพิกัดอื่น ที่ไม่ใช่ 39.15 หรือใช้เอกสารเท็จ เช่น ใบตราส่งสินค้า บัญชีรายการสินค้า สำแดงต่อเจ้าหน้าที่ หรือนำเข้าของเสียพลาสติกโดยไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการอนุญาต

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในปลายทางสำคัญของของเสียจากทุกมุมโลก มีสินค้าผิดกฎหมายขยะพลาสติกเข้ามาจากหลากหลายประเทศต้นทาง อาทิ ฮองกง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย เยอรมนี เกาหลี เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน ไนจีเรีย อิหร่าน สเปน เวียดนาม ตุรกี ฝรั่งเศส ปากีสถาน คูเบ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ที่น่าสังเกตคือต้นทางบรรทุกจากเกือบทุกภูมิภาคทั่วโลกโดยเฉพาะจากประเทศพัฒนาแล้วสะท้อนถึงความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในประเด็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกจะพบว่า ของเสียพลาสติกที่เข้าสู่ประเทศไทยมักมาจากประเทศพัฒนาแล้วโดยสร้างของเสียอันตราย เข้าครอบครองทรัพยากรธรรมชาติของประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศพัฒนาแล้วเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้สร้างผลกระทบที่เป็นอันตรายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ได้วางกับดักประเทศกำลังพัฒนาให้ต้องตกอยู่ในวงจรชั่วร้ายของความยากจนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และได้สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก

2.1 รูปแบบการกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่ผ่านการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ถูกต้องตามกฎหมายแต่ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขการอนุญาตของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

กรณีแรกคือโรงงานที่ผ่านการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานถูกต้องตามกฎหมายแต่ปฏิบัติฝ่าฝืนเงื่อนไขการอนุญาตของกรมโรงงานอุตสาหกรรม มีรูปแบบการกระทำผิดส่วนใหญ่เป็นโรงงานรีไซเคิล โรงงานคัดแยกขยะ หรือประกอบกิจการเกี่ยวกับพลาสติก ปกปิดซ่อนเร้นการกระทำผิดกฎหมายยื่นขอใบอนุญาตประกอบกิจการประเภท คัดแยกวัสดุที่ไม่ใช่แล้วที่ไม่เป็นของเสียอันตราย อาศัยช่องว่างทางกฎหมายและสำแดงสินค้านำเข้าเป็นเท็จ ทำกำไรด้วยการกำจัดในประเทศไทยด้วยต้นทุนที่ต่ำ ก่อมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมและชุมชนโดยรอบ ปกปิด ซ่อนเร้นอำพรางพยานหลักฐาน ทางเข้า-ออก หรือใช้วิธีอำพรางอาคารในโรงงานที่มีเพียงส่วนหนึ่งที่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน แต่มีพื้นที่อาคารอื่นๆ ไม่มีใบอนุญาต มีการดำเนินการต่อขยายที่ดินปล่อยของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม

2.2 รูปแบบการกระทำผิดโดยเป็นโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย

อีกกรณีคือเป็นโรงงานผิดกฎหมายไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย โดยนำเข้ามาจากหลายประเทศเพื่อนำมาทำลายที่ประเทศไทย มีการดำเนินการจ้างแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายหรือแรงงานเถื่อนไม่มีใบอนุญาตการทำงาน ดำเนินการคัดแยกขยะโดยนำเข้ามาจากหลายประเทศเพื่อนำมาทำลายที่ประเทศไทยปะปนกับขยะอุตสาหกรรมหลากหลายชนิด มีการลักลอบและเททิ้งกากอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ลักลอบตั้งโรงงานและนำขยะเข้ามาทำลายและมีแนวโน้มในการขยายพื้นที่

2.3 ลักษณะตัวการผู้กระทำผิด และผู้ร่วมกระทำผิด

ตัวการผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นนายทุนต่างชาติและชาวไทย กรณีชาวจีนมีลักษณะย้ายฐานการผลิตจากประเทศจีนมาทำธุรกิจรีไซเคิล ของเสียและเป็นนายหน้า จัดหาของเสีย ให้กับโรงงาน รีไซเคิล ในประเทศไทย ซึ่งกล่าวได้ว่ามีทั้งคนไทยและคนจีนเป็นตัวการกระทำผิด นายทุนหรือผู้มีอิทธิพลชาวจีนที่เปิดกิจการโรงงานรีไซเคิลพลาสติกในประเทศไทยมีทั้งกรณีมีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและไม่มีใบอนุญาต ในกรณีที่ขออนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ใช้วิธีให้คนไทยร่วมเป็นผู้ถือหุ้นก่อตั้งกิจการ นอกจากนี้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นยังมีกรณีที่พบว่าเป็นโรงงานที่จัดตั้งโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานและใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตราย มีการจ้างแรงงานต่างด้าวไม่มีใบอนุญาตทำงาน

3. แนวทางป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย

จากสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นนำมาสู่แนวทางการป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายโดยเน้นการใช้แนวคิดเครือข่ายนโยบายต่อการ จัดตั้งทีมปฏิบัติการเฉพาะ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมโดยประชาชน การ เยียวยาผลกระทบจากการก่ออาชญากรรม และการต่อต้านการทุจริตเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

3.1 การบูรณาการการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมลักษณะเครือข่ายในประเทศและ ระหว่างประเทศ

การดำเนินงานแบบเครือข่ายนโยบายผ่านความสมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือ ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยที่การเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กร ในเขต พื้นที่ปลอดอากรย่อมเป็นหน่วยงานศุลกากรผู้เป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ นอกเขตพื้นที่ปลอดอากรโดยกรมอุตสาหกรรมในการตรวจพื้นที่ และหากพบกรณีกระทำผิดกฎหมาย หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมย่อมเข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ กรมสอบสวนคดีพิเศษในกรณี เข้าข่าย อัยการและศาลในการพิจารณาคดีเมื่อเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดี โดยมีภาคประชาสังคมเฝ้าระวังการ กระทำผิดรวมถึงความโปร่งใสในการทำงาน

ทั้งนี้นอกเหนือจากการกำหนดนโยบายแล้ว เพื่อให้ผลลัพธ์การป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามนโยบายหรือยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ในทางปฏิบัติควรมีการจัดตั้งทีมงานปฏิบัติการ (work force) เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมลักษณะนี้โดยเฉพาะ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเครือข่าย คณะทำงานภายใต้ศูนย์บัญชาาและ/หรือเกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมโดยตรง อาทิ กรม ศุลกากร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดตั้งทีมปฏิบัติการ ควบคุม สืบสวน สอบสวน ตรวจสอบทางกายภาพ สอดส่องดูแลการกระทำผิด ให้ความร่วมมือทั้งใน ระดับชาติและระหว่างประเทศหรือหน่วยงานระดับสากลต่อการดำเนินการตามมาตรการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ การจัดตั้งทีมงานปฏิบัติการเฉพาะนี้จะเป็นการลดขั้นตอนระบบราชการ แทนการส่งหนังสือราชการผ่านหน่วยงานที่ใช้ระยะเวลานานไม่สอดคล้องกับรูปแบบอาชญากรรมที่มีการ เคลื่อนที่ตลอดเวลา การป้องกันปราบปรามจึงต้องรวดเร็วเท่าทันที่จะจับกุมหากมีกรณีกระทำผิดเกิดขึ้นได้ อย่างทัน่วงที เพื่อลดโอกาสการเกิดการกระทำผิดช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมความ ร่วมมือระหว่างประเทศหรือตำรวจสากลในการปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

3.2 การตระหนักรู้ของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

การผนวกกำลังของภาคประชาสังคมส่งผลให้ภาครัฐได้พิจารณานโยบายห้ามนำเข้าเศษพลาสติก ในปี 2568 โดยห้ามนำเข้าพลาสติก เศษพลาสติก สะท้อนถึงการรวมกลุ่มเพื่อเครือข่ายภาคีผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมมีน้ำหนักต่อการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในสังคมต่อการกำหนดนโยบายภาครัฐที่ตระหนักถึง สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่การผลักดันโดยภาคประชาสังคมเท่านั้น หากแต่รัฐเองก็ควรจะมีการ ผลักดันให้เกิดการตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม เพื่อที่ประชาชนโดยเฉพาะท้องถิ่นจะสามารถเฝ้าระวังพื้นที่ด้วยตนเอง จึงควรมีการอำนวยความสะดวกในการร้องทุกข์สำหรับประชาชน การจัดตั้งสายด่วนสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองพยานในกรณีดังกล่าวที่ส่งผล กระทบสังคมโดยรวม การสร้างความตระหนักรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง ที่ต้องมีจุดเน้นตั้งแต่ ระดับรากฐานซึ่งคือหน่วยย่อยของสังคมในระดับ ชุมชนหรือท้องถิ่นจากการจัดตั้งภาคีเครือข่าย อาสาสมัครสิ่งแวดล้อมในการณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ประกอบกับเฝ้าระวังร้องทุกข์หากพบ เจอกิจกรรมต้องสงสัยกระทำผิด กิจกรรมอันกระทบต่อสุขภาพประชาชนในท้องถิ่น สิ่งมีชีวิตต่างๆ รวมทั้งระบบนิเวศ

3.3 การลงโทษและการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันในประเด็นการพิจารณาโทษทางอาญาแม้บทลงโทษทางอาญาที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมจะมี ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ในขณะที่โทษปรับเป็นการลงโทษทางทรัพย์สินมีความเหมาะสมต่อการ พิจารณาโทษในคดีสิ่งแวดล้อม เนื่องด้วยผู้กระทำผิดได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการกระทำผิด การลงโทษด้วยทรัพย์สินจึงถือได้ว่าได้สัดส่วนกับการกระทำผิดอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อ ช่มชู้ยั้ง หากแต่การจะได้สัดส่วนควรต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์จากการกระทำผิดที่มักมีจำนวนสูง โทษปรับตามวันและรายได้จึงถือว่าสอดคล้องกับสัดส่วนการกระทำผิดมากกว่าการกำหนดโทษปรับที่มี ลักษณะตายตัว ประกอบกับการลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ มาตรการทางเลือกแทนการจำคุก อาทิ การ นำเอาวิธีคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการเสริมคำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลาย สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ในประเด็นเหยื่ออาชญากรรมที่มักเป็นหน่วยที่ถูกละเลยต่อการชดเชยเยียวยา ดังนั้นจึง ควรมีช่องทางให้ประชาชนได้ร้องทุกข์ความเสียหายที่เกิดขึ้น และเปิดโอกาสผลักดันให้มีอาสาสมัคร สิ่งแวดล้อมในการสอดส่องดูแลอย่างเป็นทางการ โดยหน่วยงานรัฐเป็นผู้ดำเนินการเชิงรุกในการตรวจสอบ ดูแลรวมทั้งการให้การพิสูจน์การกระทำผิดทั้งต่อปัจเจก ชุมชน และระบบนิเวศอย่างครบถ้วนรอบด้าน การ ลงโทษกำหนดให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนและ ระบบนิเวศให้วนคืนดังเดิมให้ได้มากที่สุดกำหนดให้ผู้กระทำผิด ประกอบกับจัดตั้งผลักดันกองทุน

ยุติธรรมสำหรับประชาชนและกองทุนในการสนับสนุนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

3.4 ความโปร่งใสการทำงานของผู้บังคับใช้กฎหมาย

เพื่อป้องกันปัญหาทุจริตของเจ้าหน้าที่ ควรใช้ระบบเทคโนโลยีในการกำกับดูแลรายงานจำนวนนำเข้าของสินค้า การเคลื่อนย้ายของสินค้านอกเขตปลอดอากรว่าสอดคล้องกับการนำเข้าหรือไม่ การนำเข้าเศษพลาสติก นำเข้าเพื่อการใด ปริมาณเท่าใดใช้ไปเท่าใดในกระบวนการผลิต ปริมาณเมื่อออกนอกเขตปลอดอากรเป็นอย่างไร เพื่อเป็นการกำกับดูแลกิจการที่ควรต้องมีการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยระบบนี้ควรมีการเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปทราบเพื่อแสดงความโปร่งใสในการทำงาน และเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงภาคประชาสังคมให้สามารถตรวจสอบการทำงาน เสริมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

4. ข้อเสนอแนะการศึกษาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.1.1 การรณรงค์การเปรียบเทียบงดการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีผู้กระทำผิด

ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นอาชญากรรมชั้นสูง (High Crime) ผลกระทบจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมอาจไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่ย่อมส่งผลเสียหายในระยะยาวกระทบต่อทั้งระบบนิเวศและความเป็นอยู่สุขลักษณะของประชาชน ในการปราบปรามอาชญากรรมควรดำเนินการตามมาตรการรณรงค์การเปรียบเทียบงดการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีผู้กระทำผิด และดำเนินคดีกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก รวมถึงของเสียในทุกระดับ ควรมีการเปิดเผยสถิติการกระทำผิด และสถิติการดำเนินคดีเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงาน และเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และควรส่งของเสียกลับคืนทางโดยให้ผู้นำเข้า หรือผู้ขนส่ง เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการส่งกลับประเทศต้นทาง

4.1.2 การใช้ระบบวันปรับและการชดใช้เยียวยา

ควรมีการพิจารณากำหนดโทษปรับตามวันและรายได้สำหรับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม การใช้โทษปรับรายวัน (Day fine) หรือระบบวันปรับ (Day-fine System) กับคดีสิ่งแวดล้อมมีเหตุผลเนื่องมาจากปัญหาความไม่เสมอภาคของระบบค่าปรับแบบคงที่ (Fixed-sum Fine) โดยกำหนดอัตราค่าปรับให้มีความสัมพันธ์กับรายได้โดยเฉลี่ย ในแต่ละวันจากการกระทำผิดซึ่งเป็นการคำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้ของผู้กระทำผิด เพื่อให้การลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพข่มขู่ยับยั้งมิให้กระทำความผิด ป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ รวมถึงถือเป็นการตัดช่องโอกาสการกระทำผิดไม่ให้เกิด

การลอกเลียนแบบการกระทำผิด ประกอบการการใช้การลงโทษในเชิงสร้างสรรค์ (Creative sentencing) ควบคุม อาทิ คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม การนำเอาวิธีคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการเสริม คำสั่งให้เข้าร่วมในหลักสูตรอบรมตามที่ศาลกำหนด

4.1.3 การจัดตั้งทีมปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

นอกจากการวางโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดี ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดตั้งทีมปฏิบัติงานภายใต้แนวคิดเครือข่ายนโยบายอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดให้มีตัวแทนผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ จากแต่ละหน่วยงานภาครัฐเป็นทีมปฏิบัติงานจัดการกับปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม กรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกให้ได้อย่างทันท่วงที เพื่อความคล่องตัวในการประสานงาน ลดกระบวนการทางราชการในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามเฝ้าระวังการกระทำผิด โดยอาศัยข้อมูลจากลักษณะแพลตฟอร์มเดียวกัน (single platform) อาทิ ข้อมูลพื้นฐานผู้นำเข้า ส่งออก เจ้าของกิจการ ใบอนุญาตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การรายงานการปล่อยของเสียรวมทั้งมลพิษ ประวัติการกระทำผิด และรวมถึงข้อมูลเพื่อการเข้าตรวจค้นจับกุมได้อย่างทันท่วงทีเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายพยานหลักฐานก่อนการเข้าตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ การทำงานลักษณะทีมปฏิบัติการนี้เป็นการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking) การทำงานลักษณะเครือข่ายนโยบาย อันประกอบด้วยทีมปฏิบัติการจากหน่วยงานต่อไปนี้ กรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติในการสอบสวน เข้าตรวจค้น ผู้เชี่ยวชาญนิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ในการเก็บพยานหลักฐาน พิสูจน์หาสิ่งปนเปื้อน มลพิษต่อระบบนิเวศ แหล่งกำเนิดมลพิษ กรมอุตสาหกรรมในการตรวจสอบการจัดตั้ง กระบวนการผลิตโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษในการตรวจสอบติดตามรายงานการปล่อยมลพิษรวมทั้งในฐานะที่ต้องประเมิน ติดตามกำกับดูแลการควบคุมมลพิษตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานควบคุมมลพิษ โดยการดำเนินการดังกล่าวนอกจากเป็นมาตรการในลักษณะปฏิบัติการ ควรมีลักษณะเป็นทีมปฏิบัติการสามารถยับยั้งความเสียหายจากอาชญากรรมได้อย่างรวดเร็ว

4.1.4 การวางโครงสร้างหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในคดีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ในขั้นตอนการสอบสวนก่อนฟ้องคดีอาญานอกจากตำรวจท้องถิ่นหากยังอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ ซึ่งปัจจุบันยังคงไม่ปรากฏคดีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในความดูแลของกรมสอบสวนคดีพิเศษ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีความเฉพาะทาง ซับซ้อน และเป็นคดีสำคัญ จึงถือเป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกรณีโรงงานอุตสาหกรรมผิดเงื่อนไขมีการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกกรรมถึงของเสียอื่นๆ ปัจจุบันหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบคดีคือกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับ

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เหตุด้วยกฎหมายเข้าช่วยความผิดทางภาษี กระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับประเทศ ยังคงมิได้อยู่ในความรับผิดชอบกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลลัพธ์ผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมนอกเหนือจากความเสียหายทางมูลค่าทางเศรษฐกิจ

อีกทั้งในชั้นฟ้องคดีสำนักงานอัยการสูงสุดมีการจัดตั้งสำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากรในกรณีที่เป็คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี ศาลอาญาล่งขันและศาลอาญาพระโขนง โดยที่ยังไม่ปรากฏสำนักงานคดีสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ลักษณะทรัพยากรที่กล่าวถึงยังคงเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นหลักยังคงไม่ครอบคลุมโดยตรงกับทรัพยากรธรรมชาติ

ประกอบกับในชั้นพิจารณาคดีประเทศไทยมีศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยศาลปกครองแผนกคดีสิ่งแวดล้อม และศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ศาลยุติธรรมแผนกคดีสิ่งแวดล้อมโดยศาลฎีกา แผนกคดีสิ่งแวดล้อมศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคทั้งหมด และแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลแพ่งซึ่งถือเป็นการตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นในศาลชั้นต้นเป็นแห่งแรกและปัจจุบันยังไม่มีมีการตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นอื่น

ดังนั้นเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างรวดเร็วตั้งแต่ขั้นก่อนพิจารณาคดีจนชั้นพิจารณาคดีจึงควรมีการวางโครงสร้างที่สอดคล้องกัน โดยควรกำหนดให้กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานสอบสวนคดีสิ่งแวดล้อมกรณีลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกและของเสียอื่นๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในรูปแบบทีมปฏิบัติการเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงทางคดี โดยระบุถึงผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมนอกเหนือจากความเสียหายทางมูลค่าทางเศรษฐกิจ และจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในสำนักงานอัยการสูงสุดและในระดับศาลชั้นต้น เนื่องด้วยเพื่ออำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพสามารถยับยั้งและจัดการกับอาชญากรรมได้ ผู้บังคับใช้กฎหมายควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญในเรื่องสิ่งแวดล้อม กฎหมายสิ่งแวดล้อม ครอบคลุมถึงการแนวทางบังคับคดี การป้องกันและเยียวยาความเสียหายจากพฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

4.1.5 การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ได้มีการให้อำนาจหน้าที่เจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนไว้อย่างกว้างขวาง อาทิ เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่อื่นใดเพื่อตรวจค้น การจัดทำหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณาการค้นบุคคล การเคลื่อนย้ายกาย การ

ใช้เครื่องมือสื่อสารในการสะกดรอยผู้ต้องสงสัย และเอื้อต่อการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปราบปรามการกักขังคุกคามอาชญากรรมให้ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นการสนับสนุนให้ความรู้เจ้าหน้าที่ซึ่งควรจะบังคับใช้กฎหมายนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เหตุเพราะสามารถบังคับใช้กับความผิดคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นซึ่งส่วนใหญ่เข้าข่ายขององค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ในทางตรงข้ามหากการปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ไม่ได้ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้นย่อมถือว่าการจัดการปัญหาอาจไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและอาจมิได้ส่งเสริมประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง

4.1.6 การจัดตั้งกองทุนด้านสิ่งแวดล้อม

แม้ปัจจุบันจะมีหลักการกำหนดความรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 หากแต่ในทางปฏิบัติที่ต้องพิจารณาอีกประการสำคัญคือต้นทุนในการต่อสู้คดี การเดินเผชิญสู้ของศาลยุติธรรมในคดีสิ่งแวดล้อมในระบบกล่าวหายังมีไม่มากนัก ทำให้เป็นภาระของคู่ความว่าจ้างทนายความและแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมไปถึงระยะเวลายาวนานในการพิจารณาคดี ซึ่งถือเป็นต้นทุนในการต่อสู้คดี และยังไม่รวมถึงความเสียหายที่ต้องเผชิญจากการกระทำผิด ดังนั้นจึงควรมีการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม ที่สามารถตอบสนองต่อมิติการให้ความช่วยเหลือทางคดี การดำเนินคดีกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและการเยียวยาความเสียหายให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูให้สภาพกลับมาดังเดิมได้อย่างมากที่สุด โดยเงินทุนกองทุนควรมีการพิจารณาที่มาจากค่าปรับกรณีกระทำผิดคดีที่เข้าข่ายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

4.1.7 การจัดตั้งหน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เท่าทันต่อรูปแบบอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ควรมีการจัดตั้งแผนกนิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้หลักการทางนิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (Environmental Forensics) ในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์หาสิ่งปนเปื้อน มลพิษต่อระบบนิเวศ แหล่งกำเนิดมลพิษ ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งจะสามารถช่วยในการระบุความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างครอบคลุม นอกเหนือไปจากความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถเป็นแนวทางในการชดเชยความเสียหายการแก้ไขเยียวยา

4.1.8 การผลักดันอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมและการสร้างความตระหนักรู้ของสังคม

เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิด้านสิ่งแวดล้อมของพลเมือง และการเฝ้าระวังการกระทำผิด ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จึงควรสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมและประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการจัดการปัญหาต่าง ๆ รวมถึงควรสนับสนุนให้มีโครงการอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถเป็นคนที่ท้องถิ่นเข้าร่วมเพื่อดำเนินการตรวจตา เฝ้าระวัง ให้ความรู้ประชาชน ประกอบกับการจัดตั้งสายด่วนสิ่งแวดล้อมที่สะดวกรวดเร็วต่อการร้องเรียน การตรวจสอบอุตสาหกรรมโดยสายตรวจหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในมิติการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ย่อมสอดคล้องกับ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและถือว่าเป็นหลักการหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

4.2.1 การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

ควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับสภาพปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมาย โดยเฉพาะการนำเข้าของอุตสาหกรรมรีไซเคิลในลักษณะปริมาณการนำเข้า ปริมาณที่ใช้ในกระบวนการอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์ ประกอบกับการบันทึกประวัติการกระทำผิด รูปแบบการกระทำผิด สถิติการกระทำผิด ผลกระทบที่เกิดขึ้น การส่งกลับประเทศต้นทาง เพื่อใช้ในการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพื่อใช้พัฒนาแนวทางป้องกันอาชญากรรมทั้งในประเทศและระดับสากล กำหนดนโยบายกำกับติดตามการควบคุมมลพิษ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลอันจะสามารถเป็นไปเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานระหว่างประเทศโดยเฉพาะตำรวจสากล (Interpol) ต่อการกำหนดทิศทางการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

4.2.2 การพัฒนาระบบเทคโนโลยีในการป้องกันอาชญากรรม

ควรมีการพัฒนาระบบข่าวกรองต่อการกำหนดระบบบริหารความเสี่ยงในการตรวจสอบสินค้าเข้าประเทศต่อการเปิดตรวจสินค้าเข้าชายฝั่งต้องสงสัย การตรวจสอบติดตามเส้นทางการขนส่ง การเข้าออกโรงงาน การติดตามปริมาณการนำเข้าเศษพลาสติก วัตถุประสงค์การนำเข้าทั้งเขตปลอดอากรและพื้นที่ทั่วไป และเพิ่มการตรวจสอบโดยการเอกซเรย์อย่างเต็มกำลัง ควรมีระบบรายงานปริมาณสินค้าทำนำเข้าเข้าสู่กระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่ได้ในลักษณะใช้ข้อมูลแบบทันที (Real Time Data) ทั้งนี้เพื่อความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมและความเสียหายที่เกิดขึ้น

4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

4.3.1 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการนิติวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมกับการบังคับใช้ทางกฎหมายในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางคดี ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่อการระบุผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดต่อระบบนิเวศ เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและการแก้ไขฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

4.3.2 ควรศึกษาแนวทางการแสวงหาข้อเท็จจริงทางคดี โดยการใช้ระบบไต่สวนในคดีอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบความเสียหายหรือเกี่ยวข้องกับลักษณะองค์กรอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

4.3.3 ควรศึกษาความเป็นไปได้ต่อการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ เนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันกับค่อนข้างมีจำนวนมาก

4.3.4 ควรมีการศึกษากระบวนการพิจารณาคดีและการลงโทษอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมและวิธีการชดใช้เยียวยาเพื่อความเป็นธรรมในการตัดสินคดีและเพื่อประสิทธิภาพการข่มขู่ยับยั้งอาชญากรรม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรณีภูธร อัครธนบุญ. (2563). **การป้องกันปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาผลกระทบจากมลพิษทางอากาศในนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาตรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). CUIR at Chulalongkorn University
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3947>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2563). **อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด**. สืบค้น 4 มิถุนายน 2566. จาก
<https://www.pcd.go.th/publication/5254>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). **การประชุมรับฟังความคิดเห็น การให้สัตยาบันในข้อแก้ไขอนุสัญญาบาเซล (Ban Amendment)**. สืบค้น 4 มิถุนายน 2566. จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2021/09/pcdnew-2021-09-13_07-09-54_043262.pdf
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). **ประกาศจากกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง ความหมายของ “ขยะพลาสติก” และ “เศษพลาสติก”** สืบค้น 8 มิถุนายน 2566. จาก <https://th.gb-planet.com/>
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2566). **พระราชบัญญัติ วัตถุอันตราย ประกาศกระทรวง**. สืบค้น 4 มิถุนายน 2566. จาก <https://www.diw.go.th/webdiw/law-haz-annoucemoi/>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). **ศุลกากร เผยมาตรการเร่งด่วน แก้ไขปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติก**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/839719>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). **ส่องสถานการณ์ 'ขยะพลาสติก' ช่วงการระบาด 'โควิด-19'**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/942224>
- กองบริหารจัดการวัตถุอันตราย. (2561). **ประกาศ ยกเลิกหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตให้นำเศษ เศษตัด และของที่ใช้ไม่ได้ซึ่งเป็นพลาสติก**. สืบค้น 14 มิถุนายน 2566. จาก <http://reg3.diw.go.th/haz/?p=1804>
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม. (2559). **ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา
- ฐานข้อมูลกองต่างประเทศ. (2566). **อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด (Basel)** สืบค้น 15 มิถุนายน 2567. จาก <https://fad.mnre.go.th/th/mpb/content/210>
- นัทมน คงเจริญ. (2561). **กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม**. เอกสารประกอบการเรียนการสอน. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นภััสสร เปี่ยมจันทร์. (2564). **อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาผลกระทบของการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

CUIR at Chulalongkorn University .

<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/79775>

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2554). **ทฤษฎีอาชญาวิทยา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นฤมล เสกธีระ. (2566). การบังคับคดีในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย: ศึกษา

เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและกฎหมายของประเทศเยอรมนี. **วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัย**

ประเสริฐ สิทินวมล. (2561). บทบาทในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง :เชิงเปรียบเทียบ. **วารสารกระบวนการยุติธรรม**. 11(3), 45-66 นเรศวร. 16(1), 93-118.

ปิติเทพ อยู่ยั้ง. (2564). มาตรการห้ามส่งออกขยะพลาสติกไปยังประเทศที่ยากจน (ประเทศนอกกลุ่มโออีซีดี) ของสหภาพยุโรป An EU ban on the export of non-recyclable plastic waste to poor nations (non-OECD countries). **วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 39(2), 17-33.

ปณณธร หอมบุญมา และชาติรี มหันตรัตน์. (2563). อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรม: นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 4(3). 357-370

ประชาไทย. (2565). **วิธีทำข่าวสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566. จาก

<https://prachatai.com/journal/2021/12/96451>

พบสุข ชำช่อง. (2561). **การบริหารจัดการบนฐานความร่วมมือ : ฐานรากนวัตกรรมท้องถิ่น = Local innovation through : collaborative governance**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง.

พิมพ์พร เนตรพุกณะ. (2561). **อาชญาวิทยาสีเขียว (A green criminology)**. สืบค้น 4 มิถุนายน 2566. จาก <http://www.nathee-chitsawang.com/อาชญาวิทยาสีเขียว-a-green-criminology>

พรชัย ขันดี และคณะ. (2558). **ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์**. กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.

ภัทรพร ระดมสุทธิศาล. (2556). **ปัญหาการนาโทษปรับมาใช้บังคับในคดีสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีโทษปรับตามวันและรายได้**. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) . CUIR at <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/43790>

- ภัทรมน หุ่นลำพูน, เบญจมาศ ไพบูลย์กิจกุล, อุมพร พลายระหาร และ ชลี ไพบูลย์กิจกุล. (2023) การเปรียบเทียบชนิดของขยะพลาสติกในทะเล บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันออก. **วารสารแก่นเกษตร**. 1 https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=7-Fis05_O.pdf&id=4782&keeptrack=2
- มงคลชัย อัครดิษฐ์เลิศ, ภูมิรินทร์ คำเดชศักดิ์, สุทธิรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ, ดนัย ทิพย์มณี, ลักษณะ เหล่าเกียรติ. (2565). โรงงานผลิตเม็ด พลาสติกรีไซเคิล การปรับตัวสู่การผลิตที่ปลอดภัยและยั่งยืน. **วารสารสิ่งแวดล้อม**, ปีที่ 26 (ฉบับที่ 2).
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และกอบกุล ราชะนาคร. (2552). เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- Sutherland, E. H., Crime, W. C., & Rinehart, H. (1961). Winston. New York.
- วีระพงษ์ บุญโญภาส. (2537). **อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ศูนย์พิษวิทยารามาธิบดี. (2542). **อันตรายจากอุตสาหกรรมพลาสติก**. สืบค้น 8 มิถุนายน 2566. จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/poisoncenter/th/bulletin/bul99/v7n1/Monomer>
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. (2565). **การนำเข้าของไทยตามพิกัดศุลกากร 3915 (KG) เศษ เศษตัดและของที่ใช้ไม่ได้ ที่เป็นพลาสติก**. สืบค้น 15 มิถุนายน 2566. จาก <https://tradereport.moc.go.th/TradeThai.aspx>
- ศุสิทธิ์ แสงกระจ่าง, ปัทมา พลอยสว่าง และปริญดา พรหมพิตร. (2556) ผลกระทบของพลาสติกต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม. **วารสารพิษวิทยาไทย**, 28(1), 39-50.
- สุกฤตา ปุณยอุปพัทธ์และประสงค์สม ปุณยอุปพัทธ์. (2562) ไมโครพลาสติก: จุดกำเนิด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมและวิธีการจัดการ. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม**, 15(2), 88-105. <https://doi.org/10.14456/jem.2019.13>
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, และ นัทธี จิตสว่าง. 2561. **ปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- อุทัย อาทิวะ. (2558). **ทฤษฎีอาชญาวิทยากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินติ้ง.
- อุนิษา เลิศโตมรสกุล และอัมณพ ชูบำรุง. (2561). **อาชญากรรมและอาชญาวิทยา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อนันต์ ลิขิตชนสมบัติ. (2557). **มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

อรรณพ พงษ์วาท. (2539). **เครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาครู** : ภารกิจของคนในชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการพัฒนาครูและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา (สปก.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ไทยพีบีเอส. (2561). **ผะ! โรงงานลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก 2 หมื่นตัน**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566.

จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/272551>

เชาว์วิศ สกุลวรวิทย์ และสุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2565). ผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการลักลอบเคลื่อนย้ายขยะพลาสติกข้ามแดนในประเทศไทย. **วารสารสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์**. 48(1). 17-33. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socku/article/view/253790>

เชาว์วิศ สกุลวรวิทย์. (2564). **การศึกษาการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). CUIR at Chulalongkorn University . <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/79770>

เชษฐา พงษ์ทัดถ์. (2559). สภาวะสมัยใหม่และความเสี่ยง: มุมมองทางสังคมวิทยา. **วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 12(1), 10-38. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/view/82215>

ภาษาอังกฤษ

Ambrosi, G., & Swierczek, F. W. (2021). *Plastic waste management in Thailand* (Doctoral dissertation, Thammasat University).

Beirne, P., & South, N. (2007). Introduction: Approaching green criminology. *Issues in green criminology: Confronting harms against environments, humanity and other animals*, 13-22.

Chhotray, V. G. S. (2010). *Governance Theory and Practice: Cross-Disciplinary Approach*. London: Plagrove Macmillian.

Chakraborty, P., Chandra, S., Dimmen, M. V., Hurley, R., Mohanty, S., Bharat, G. K., Steindal, E. H., Olsen, M., & Nizzetto, L. (2022). Interlinkage between persistent organic pollutants and plastic in the waste management system of India: an overview. *Bulletin of Environmental Contamination and Toxicology*, 109(6), 927–936. <https://doi.org/10.1007/s00128-022-03466-x>

Clifford, J. (1998). Mixed feelings. *Cultural Politics*, 14, 362-370.

- Gianfranco Ambrosi (2021). *Plastic Waste Management in Thailand*. Thammasat University.
- Paul Starkey. (1997). *Networking for Development* (r. illustrated Ed.). International Forum for Rural Transport and Development. ecological collapse. *Journal of White Collar and Corporate Crime*, 1(1), 50-61.
- Interpol. (2018). *Emerging criminal trends in the global plastic waste market since January 2018*. Interpol General Secretariat.
- INTERPOL. (2019). *Environmental crime*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2566. จาก <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime>
- Kreekrinuch, T., Puttapreecha, R., Sukswan, R., Tangjai, R., & Saisahat, R. (2019) *The contamination of microplastics in sediment beach areas, Lower Gulf of Thailand*. Retrieved June 18, 2019, from <http://www.dmcr.go.th/detailLib/4536>
- Li, Y., Tao, L., Wang, Q., Wang, F., Li, G., & Song, M. (2023). Potential Health impact of Microplastics: A review of environmental distribution, human exposure, and toxic effects. *Environment & Health*, 1(4), 249–257. <https://doi.org/10.1021/envhealth.3c00052>
- Liddick, D. (2010). The traffic in garbage and hazardous wastes: an overview. *Trends in Organized Crime*, 13(2), 134-146.
- Lynch, M. J. (2020). Green criminology and environmental crime: Criminology that matters in the age of global
- RICHARDS, M. B. D. (2009). DECENTRING POLICY NETWORKS: A THEORETICAL AGENDA. *Public Administration*, Volume 87, Issue 1.
- Secretariat of the Basel Convention. (2011). *Parties to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*. Retrived June 2, 2022, from <https://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PartiesSignatories/tabid/4499/Default.aspx#enote1>
- Siegel, L. J. (2015). *Criminology: Theories, patterns, and typologies*. Cengage Learning.
- Sasaki, S. (2021). The effects on Thailand of China's import restrictions on waste: measures and challenges related to the international recycling of waste plastic and e-waste. *Journal of Material Cycles and Waste Management*, 23, 77-83.

Tompson, L., & Chainey, S. (2011). Profiling illegal waste activity: using crime scripts as a data collection and analytical strategy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 17, 179-201.

White, R. (2018). *Transnational environmental crime: Toward an eco-global criminology*. Willan.

Greennews. (2566). **นายินดี แต่ยังมีเรื่องที่ต้องจับตา 3 ประเด็น : “ลักลอบนำเข้า-ยังไม่ครอบคลุม-มาตรฐานโรงงานรีไซเคิล**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566. จาก

<https://greennews.agency/?p=33297>

Greennews. (2564). **แถลงการณ์ (ฉบับที่ 2): คัดค้านการผ่อนปรนการนำเข้าเศษพลาสติกหยุดการนำเข้าเศษพลาสติกอย่างเด็ดขาดภายในปี 2564**. สืบค้น 5 มิถุนายน 2566. จาก

<https://www.greenpeace.org/thailand/press/20402/plastic-statement-ban-control-plastic-waste-in-thailand-2564/>

Michael J. Sandel, & สฤณี อาชวานันทกุล (แปล). (2017). *JUSTICE: WHAT'S THE RIGHT THING TO DO?* กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.

White, A. M. (1997). A. 2002. Who Owns the World's Forest.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2567 สถานที่.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 3 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ
กฎหมายภายในประเทศ นโยบายที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงสภาพ
ปัญหา การปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 ประวัติส่วนตัว

1.1.1 เพศ.....

1.1.2 อายุ.....

1.1.4 การศึกษา.....

1.1.5 ตำแหน่ง.....

1.1.5 สถานที่ทำงาน.....

1.1.6 ประสบการณ์ทำงาน.....

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ลักษณะผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกเป็นอย่างไร อาทิ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
ผลกระทบต่อมนุษย์ ผลกระทบต่อชุมชนหรือสังคม อื่นๆ

.....
.....

ส่วนที่ 3 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง อาทิ มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในประเทศ นโยบายที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงสภาพปัญหาการปฏิบัติงาน

3.1 ปัจจุบันหน่วยงานท่านมีแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายภายใต้กฎหมายใด กฎหมายหรือนโยบายใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

3.2 หน่วยงานท่านเผชิญข้อจำกัดหรือความท้าทายต่อการดำเนินงานการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมายหรือไม่อย่างไร อาทิข้อจำกัดด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านกฎหมาย ดุลยพินิจ และการบังคับใช้กฎหมาย

.....

.....

ด้านงบประมาณ

.....

.....

ด้านเจ้าหน้าที่

.....

.....

ด้านเทคโนโลยี

.....

.....

อื่นๆ

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

4.1 ท่านคิดว่าหน่วยงานท่านมีจุดแข็งในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร หากมีในด้านใดบ้าง

.....

.....

4.2 ท่านคิดว่าหน่วยงานท่านมีข้อควรปรับปรุงการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร หากมีในด้านใดบ้าง

.....

.....

4.3 หน่วยงานท่านมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นต่อการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร ภาคส่วนใดบ้าง

.....

.....

4.4 หน่วยงานท่านมีการวางแผนเพื่อหาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอหรือไม่อย่างไร

.....

.....

4.5 ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหานี้ แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกควรมีรูปแบบและกระบวนการทำงานลักษณะใด (ใคร ควรทำอะไร เพื่ออะไร)

.....

.....

4.6 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ทรงชนะเจ้าหน้าที่ภาคประชาสังคม

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: การศึกษาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกในประเทศไทย

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2566 สถานที่.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 3 สภาพปัญหากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 ประวัติส่วนตัว

1.1.1 ตำแหน่ง.....

1.1.2 สถานที่ทำงาน.....

1.1.3 ประสบการณ์ทำงาน.....

ส่วนที่ 2 ผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

ลักษณะผลกระทบการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกเป็นอย่างไร

2.1 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

.....

.....

2.2 ผลกระทบต่อมนุษย์

.....

.....

2.3 ผลกระทบต่อชุมชนหรือสังคม

.....

.....

2.4 อื่นๆ

.....

.....

ส่วนที่ 3 สภาพปัญหากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.1 ท่านคิดว่าปัจจุบันในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกอย่างผิดกฎหมาย มีข้อจำกัดหรือความท้าทายหรือไม่อย่างไร อาทิข้อจำกัดด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย

.....

.....

ด้านงบประมาณ

.....

.....

ด้านเจ้าหน้าที่

.....

.....

ด้านเทคโนโลยี

.....

.....

อื่นๆ

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติก

4.1 ท่านคิดว่าปัจจุบันแต่ละหน่วยงานหรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็งหรือข้อควรปรับปรุงในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร หากมีในด้านใดบ้าง

.....

.....

4.2 หน่วยงานภาคประชาสังคมมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร ภาคส่วนใดบ้าง

.....

.....

4.3 หน่วยงานภาคประชาสังคมมีการวางแผนติดตามเพื่อหาแนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกหรือไม่อย่างไร

.....

.....

4.4 ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหานี้ แนวทางป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะพลาสติกควรมีรูปแบบและกระบวนการทำงานลักษณะใด (ใคร ควรทำอะไร เพื่ออะไร)

.....

.....

4.5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

คำนำหน้า ☐ นาย ☐ นาง ☒ นางสาว
ตำแหน่งทางวิชาการ อ.ดร.
ชื่อ-สกุลผู้วิจัย พระพร สุวรรณากาศ
ภาษาอังกฤษ Phatsaporn Suwannakart
ที่อยู่ คณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม ตึก 3-308 มหาวิทยาลัยรังสิต
 เลขที่ 52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถ.พหลโยธิน ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี
 12000
โทรศัพท์ติดต่อ 02-997-2200 ต่อ 1283
ระดับการศึกษา
 ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ปีที่สำเร็จการศึกษา 2564
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสังคม) สาขานโยบายสังคม (อาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม)
 คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่สำเร็จการศึกษา 2560
 สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่สำเร็จการศึกษา 2558

ผลงานวิจัยที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการในต่างประเทศ

Nanthakorn. B, Ractham.P & Suwannakart, P. (2022). Digital Inequalities at High Schools in Thailand: A Survey-Based Exploration Leading to Expert-Backed Bridging Strategies. Proceeding on The 22nd International Conference on Electronic Business, Bangkok, Thailand, 13-17 October 2022.
 Nanthakorn. B, Ractham. P, Suwannakart.P, Damrungkunkamjorn. L & Chotisarn. N, (2022). Exploring IT Affordances and Risk Management for Internationalization Activities. Proceeding on The 23rd International Conference on Electronic Business, Taiwan, 19-23 October 2023.

บทความทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศ

พระพร สุวรรณากาศ. (2565). การสืบเสาะและพินิจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์, 8(1), 137-149.
 พระพร สุวรรณากาศ. (2566). การผสมผสานรอยต่อจากเรือนจำสู่ชุมชนสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. ปีที่ 17. ฉบับที่ 1. มกราคม-มิถุนายน. หน้า 1-15.

พระราชพร สุวรรณภาส. (2566). การวิเคราะห์กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังสูงอายุ. วารสารกระบวนการ
ยุติธรรม ปีที่ 16 เล่ม 1. มกราคม-เมษายน. หน้า 149-168.

สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อาชญวิทยาและงานยุติธรรม สิทธิมนุษยชน สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการ
ยุติธรรม

ประวัติผู้วิจัย

คำนำหน้า ☐ นาย ☐ นาง ☒ นางสาว
ชื่อ-สกุลผู้วิจัย รัชติพรรณ ปิติวรารมย์
ภาษาอังกฤษ Rachtipan Pitiwararom
ที่อยู่ หน่วยนิติพันธุศาสตร์และเซโรโลยี ฝ่ายนิติเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
 สภากาชาดไทย 1873 ถ. พระรามที่ 4 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน
 กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์ติดต่อ 02-256-4000 ต่อ 72802

ระดับการศึกษา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตรการแพทย์ แขนงนิติวิทยาศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ปีที่สำเร็จการศึกษา 2561
 นิติศาสตรบัณฑิต (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา 2559
 วิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคนิคการแพทย์) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง วิชาเอก เทคนิคการแพทย์
 วิชาโท อนุชีววิทยา คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่สำเร็จการศึกษา 2557

ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศ

Pitiwararom, R., Vongpaisarnsin, K., & Hoonwijit, U. (2019). SCN5A gene exome sequencing profile in sudden unexplained nocturnal death syndrome in Thai population. *Chulalongkorn Medical Journal*, 63(2), 111 – 118

ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ

Sathirapatya, T., Worrapitirungsi, W., Sukawutthiya, P., Noh, H., Pitiwararom, R., & Vongpaisarnsin, K. (2023). The concordance of length- and sequence-based STRs used in forensic markers with guidance for practice. *Forensic Science International*, 348, 111729

สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง นิติวิทยาศาสตร์ นิติพันธุศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

คำนำหน้า ☐ นาย ☐ นาง ☒ นางสาว
 ชื่อ-สกุลผู้วิจัย นิชภา พุ่มจิตร
 ภาษาอังกฤษ Nichabha Pumjit
 ที่อยู่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 99/20 ถนนสุขุมวิท แขวงดุสิต เขตดุสิต
 กรุงเทพมหานคร 10300
 โทรศัพท์ติดต่อ 0 2668 7123 ต่อ 2311

ระดับการศึกษา

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ แขนงนิติวิทยาศาสตร์)
 คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่สำเร็จการศึกษา 2562
 วิทยาศาสตรบัณฑิต (สาขาชีววิทยา วิชาเอกสัตววิทยา) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร ปีที่สำเร็จการศึกษา 2558

บทความทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศ

Pumjit, N., (2020). Assessment of livor mortis for postmortem interval (PMI) estimation by
 colorimeter. *The 50th National Graduated Conference*, 50(1), 380 - 387

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ นิติวิทยาศาสตร์และการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ